Povara bunătății noastre

Roman

Capitolul I

CINA CEA DE TAINĂ

– *M*ăi răilor, măi, am să vă spînzur!!!

Era însă tîrziu. Peste Cîmpia Sorocii au trecut fronturi, s-au dat lupte, şi pe fostele cîmpuri de luptă au rămas obuze, grenade, cartuşe, mine. Orice material explozibil este, în fond, o armă, iar arma conţine o ispită diabolică, mai ales pentru copiii trimişi cu vacile în cîmp şi care, cu cîte-o *pilotkă*, cu cîte-o *ghimnastiorkă* refăcută pe măsura lor, demult se visau ostaşi. Nu trecea o zi să nu se audă pe deal focuri de armă, explozii, să nu alerge prin cîmp o biată femeie, rupîndu-şi gîţele şi bocindu-şi odorul...

– Măi dracilor, măi...

Era însă tîrziu. Exploziile, după ce-au tot zguduit cîmpia zile întregi, au început de la o vreme a veni şi noaptea. Acum copiii nu mai erau de vină. Copiii erau în casă cu părinţii, acum o fi fost altceva la mijloc. Cîmpia Sorocii se frămîntă, şuşoteşte, se îngrijorează zi cu zi.

– Iaca, amu-i amu...

– Că bine zici, cumetre. Ş-o s-o păţim, pentru că, dacă stai aşa şi te gîndeşti bine, şi aşa nu-i pre-pre, şi aşa nu-i chiar-chiar...

– Iaca, te-ascult eu, măi cumetre, dacă nu mă păleşte în cap cam ce vrei să spui cu „pre-pre" şi „chiar-chiar"?

– Da tu ce-ai vrut să spui, cu „amu-i amu"?

– No, că, am scăpat o vorbă aşa, la întîmplare. Da cum de te-a prins, aşa deodată, vorba ceea? Ori este vreo noutate?

– Noutăţi sînt ele, numai că, de, cel cu noutatea e şi cu păcatul. Dai de-un prost şi acela înfundă lumea cu tine.

– Neam de neamul meu nu a cunoscut cuvîntul trădare.

– Păi, dacă-i aşa, fă-te cu o ureche încoa. Doar – noi doi şi pămîntul!...

– Hai, spune odată şi nu mă mai scoate din fire!

Şi cela spunea. Uneori noutatea era scurtă cît un oftat, alteori venea lungă şi încîlcită, cu întorsături şi presupuneri, dar oricum ar fi fost ea, de fiecare dată stîrnea o mare tulburare în sufletele ţăranilor, pentru că esenţa era una şi aceeaş. Război.

Iară război.

În fiece sat noutăţile se despleteau care şi cum, în fiece casă intrau cu alt tîlc, orice om le primea ori nu le primea în felul său, dar la mijloc era aceeaş poveste. Un nou război. Nu dovedisem s-o sfîrşim bine cu ista şi – na-ţi-o bună! – altul îi ia locul. Şi ce avea a face că de data asta era vorba de-o bătălie mică, de o încăierare locală. Era, totuşi, război în toată puterea cuvîntului – cu împuşcături, cu răniţi, cu operaţii ofensive, cu retrageri şi contraatacuri.

Singurul lucru pe care nu-l avea acest mic război faţă de războiul cel mare, era o linie de front bine determinată. Adică, vorbă să fie, dacă începuse războiul, era ea şi linia de bătaie pe undeva, numai că ţăranii, oameni simpli, neştiutori de carte, credeau doar în cele ce puteau fi văzute, pipăite, iar aici, nici de văzut, nici de pipăit nu prea era ce. Adică, se zvonea cum că pădurile gem de armată, că vin noaptea avioane americane şi engleze de le aruncă muniţii, dar erau numai vorbe, zvonuri, nimeni să fi văzut ceva cu ochii săi.

Şi, totuşi, pădurile erau periculoase. Basarabeni fugiţi din armata lui Antonescu în retragere, dezertori ce nu se vroiau înrolaţi în Armata Roşie, mercenari ce căutau pe ce-ar mai putea pune mîna, secături de toate soiurile, marii scandalagii ce căutau veşnic sfadă şi bătaie se adunaseră prin păduri. Zile întregi dormeau la umbră, iar noaptea-şi alegeau cîte-un sat şi-l călcau. Se zicea că au împuşcat de acum doi preşedinţi de soviete, cîţiva miliţieni şi un surdomut, care avea urîtul obicei de-a umbla noaptea prin pădure, în loc să şadă frumuşel pe cuptor şi să aştepte pînă se vor fi limpezit toate.

Noile autorităţi băniuiau că o parte din ţărănimea cimpiei îi sustine pe ascuns. Ca să vezi dumneata fătărnicie: umblă el,

țăranul cela, prăjește cînd are de prăjit, coseşte cînd e vremea de coasă, şi-i om pașnic, cuminte de felul lui, încît poți să-ți descarci inima ca unui frate bun al tău, da ce fierbe acolo, în sufletul cela, nu ştie nimeni. Pentru că – la mintea cucoşului! – cineva o fi hrănit armatele celea din pădure, le-o fi găsit cartușe şi arme...

* * *

Vara era caldă şi frumoasă, poate prea frumoasă, prea caldă, şi în fiece dimineață o ceață dulce încingea zările. Oamenii, copleşiți de moleşeală, umblau zile întregi cu mîinile în buzunare, cu mintea legănată de izul plăcut al unei hodine abia începute. Trîndăveau şi cei harnici, şi cei care mai întîi trebuiau urniți din loc pentru ca să facă ceva. Se îngălbeneau semănăturile năpădite de buruieni, femeile pe la garduri la sfat cu vecinele, copiii rămaşi de capul lor, vitele se descurcau care cum putea şi viața satelor părea a se fi destrămat cu totul.

Adică, la prima vedere, părea că nu s-a schimbat nimic şi toate se petrec aşa cum au fost ele rînduite din moşi-strămoşi. Satele se trezeau în zori – care avea de prăşit se ducea cu sapa pe umăr, cine avea treabă la tîrg pornea repejor să treacă grcul drumului pe răcoare, cei ce ţineau cîte-o coadă de vită pe lîngă casă trimiteau copiii să le pască. Gospodinele rămîneau pînă una-alta cu cei mici, cu cîrlanii, cu oalele puse la foc. Ziua de vară însă avea spor numai la începuturile ei, căci mai încolo, cum începea a încălzi soarele, o moleşeală dulce pornea să învăluie cîmpia.

Pluteau în ceață şi buruienile din fața prăşitorului, şi drumul colbăit din fața călătorului, şi juncana din fundul imaşului, şi ulcica pusă la foc. Ca printr-o vrajă, toate începeau a se împerechea şi desperechea – din una se fac două, din două – şase, apoi jocul o întoarce înapoi, din şase iar se adună două, din două una, şi omului îi era atît de bine, stînd rezemat într-o coadă de sapă, să urmărească cum dănțuiesc toate în jurul lui.

„Măi, al naibii!" îşi ziceau prăşitorii, privind mulțimea de buruieni scăpate de sapă şi rămase în urmă.

„Cu să vezi...", oftau încurcați călătorii, opriți la o răscruce pe un petic de iarbă de pe care nu-i mai lăsa inima să se ridice.

„Aracan de mine...", se frăsuiau gospodinele cînd oala pusă la fiert dădea în foc o dată, şi a doua, şi a treia oară.

„Mămunica mea..., se îngrozea copilul, privind junca intrată într-o semănătură străină. Amu, dacă vine omul cela cu semănătura şi-mi prinde junca, ce mai uciganie o să-mi tragă"...!

Nu se întîmpla însă nimic, căci, mai spre sară, chiar dacă se arăta stapînul semănăturii, vedea o mulţime de juncane intrate într-o mare nesfîrşită de semănături, şi dacă vitele-s multe, iar semănăturii îs şi mai multe, le lăsăm pe toate aşa cum sînt, că-s bune toate...

Satele cîmpiei păreau pustii – trece o bună jumătate de zi de vară, iar casele picurau şi nici tu hodorogit de căruţă, nici tu lătrat de cîne, nici tu scîrţiit de portiţă. Iar cînd soarele ajungea la amiază, înţepenea şi cîmpia întreagă: nici şopot de frunze, nici coame de colb deasupra şleahului, nici o cămaşă albă pierdută prin semănături. Şi o tot ţinea aşa mult, pînă mai spre sară, căci tocmai pe la chindii un început de înviorare părea să se arate de peste deal.

Şi-şi scuipau în palme prăşitorii:

– Hai, bre, că prea ne-am luat cu şaga!

O întindeau la drum călătorii, copiii luau de frînghie vitele flămînde şi începeau a le paşte pe-o margine de drum. Gospodinele lăsau gardul, alergau grăbite din casă la cuptoraşul de vară făcut în grădină, apoi de la cuptoraş – înapoi în casă, dar toate erau în zadar. Soarele scăpăta spre apus, dinspre pădure venea în valuri răcoarea nopţii, şi porneau spre case copiii trimişi cu vitele, se întorceau din drum cei porniţi cu tîrguiala, se adunau cîrduri prăşitorii, gospodinele lăsau totul baltă şi puneau la foc ceaunaşul. Şi se frămîntau, şi se dojeneau, şi se căinau bieţii oameni: ce Dumnezeu, parcă a mai fost o zi la mijloc, parcă n-a fost, parcă au trăit-o, parcă nici n-ar fi trăit-o...

În amurg, cînd se aprindeau opaiţele, cînd măsuţele josuţe ale ciuturenilor se luminau cu cîte-o mămăliguţă caldă, întovărăşită de puţinul frupt al casei, cînd se adunau, pentru întîia oară în ziua ceea, familiile plugarilor de la cei mici la cei bătrîni, cînd mînile copiilor, îndemnate de părinţi, porneau ruşinoase spre bucate, de undeva din cîmp venea, despicînd liniştea nopţii, un foc ascuţit de armă. Prinse aşa, pe neştiute, tremurau

mînile copiilor şi se întorceau înapoi fără nimic. Tresălta şi se stingea liniştea din privirile celor mari. Se lăsa o muţenie peste toată casa, şi numai opaiţul uitat pe-o muchie de horn sfîriia domol în sinea sa.

Cei din jurul mesei stăteau o vreme tăcuţi, aşteptînd. Era pace şi era bine în cîmpie, dar, firește, nu pe mult. Abia apucau să uite împuşcătura de adineaori, abia mînile copiilor făceau mămăliguţa boţuri, iar cei mai mari porneau un capăt de vorbă ei înde ei, şi iară detuna pe neaşteptate un foc de armă. Le plăceau lor, armelor celora, să prindă lumea pe neştiute, şi ele pîndeau orice capăt de vorbă bună, orice început de tihnă casnică.

Cînd vedea că prea s-au trecut cu măsura, gospodarul se supăra şi, supărat, tăia mămăliga felii, le făcea tuturor parte dreaptă.

– Ia măi ce năpastă o mai fi venit pe capul nostru!!

Cel mic, mîndru că aşa mic cum este, dar ştie şi el cîte ceva, şopti:

– Din *otomată* trag.

Sfîntul har al cinei ba se înfiripa, ba se destrăma din nou, iar după fereastră curgea încet la vale o noapte tulbure şi grea. Omul însă nu poate fi liniştit dacă nu ştie, măcar pe departe, cam ce-ar putea să se întîmple cu dînsul mîne-poimîne, şi iată că cei mari se ridică de la masă, ies unul cîte unul. Se adună vecinii pe la garduri, ţinînd ţigara în mînecă, ca la război, să nu-şi trădeze prezenţa. Ascultă împreună cum se desface noaptea în cîmpie şi schimbă din vreme în vreme cîte-o şoaptă, încurajîndu-se unul pe altul.

Se lasă întunericul peste sat. Se dezghioacă ici-colo prin case lumini slabe de opaiţ, şi tot scad, scad, aproape se sting cu totul, dar vine stăpîna, scoate mucul cu un vîrf de ac. Opaiţul tresaltă, cearcă a zîmbi prin fereastră, dar se ruşinează de graba sa şi iar porneşte a se stinge.

Se tot sting, rînd pe rînd, pînă se pierd prin întuneric şi ferestrele, şi casele satului – rămîn numai vîrfuri de acoperişuri, numai creste de salcîmi, încreionate pe cerul siniliu. Satul cearcă să adoarmă. Ăţipesc livezile, dorm şi vişinele verzi, şi cele coapte. Se pierd prin umbrele nopţii drumurile cu albiile pline de colb, gardurile tivite cu urzică, şi numai oamenii nu se pot ogoi.

A tot sta cu un vecin la gard li se urăşte, şi atunci unul îşi aduce aminte că a uitat să adape vitele, altul – că a uitat să mulgă vaca. Se duc amîndoi, şi peste o vreme scîrţîie fîntîna prin întuneric, sună într-un fund de căldare stropi fierbinţi din mana blîndelor vite. O scot la capăt cu cele ce aveau de făcut, dar nu li-i a se întoarce în casă şi tot umblă, caută ce-ar mai putea face.

Pînă şi copiii, ascunşi într-un fund de grădină, se joacă prin întuneric în pietricele, se tot joacă, pînă dau cei mari peste dînşii:

– Bine, măi dracilor, nu v-a ajuns ziua întreagă pentru joacă?!

Îi prind de cîte-o aripă şi-i duc la culcare. O noapte rece, străină şi tulbure se lasă peste sat. Ţiuie a patimi valurile de tăcere, apoi se desfac, spintecate de cîte-o împuşcătură. E vreme tîrzie, dar hodina nu vine şi se sting cărbunii în vatră, amuţesc vrăbiile în cuiburile de sub streşini, oftează greu, rumegînd prin întuneric, vitele. Cu chiu, cu vai, copiii adorm. Cîte-un opaiţ rămas ici, colo prin mahala se stinge, satul se cufundă în întuneric, şi numai peste vale luminează din plin toate cele patru ferestre ale sovietului sătesc.

Greul cel mare al nopţii pare să fi trecut şi într-un tîrziu gospodinele intră prin case, îngenunchează în faţa icoanelor, şoptesc rugăciuni pe care abia le mai aud ele însele. Liniştite de aceste cuvinte moştenite din bătrîni, se duc de se culcă. Somnul nu le prinde, şi ele ar vrea să mai schimbe o vorbă-două, dar n-au cu cine. Copiii dorm, bărbaţii stau în ogradă şi nu se mai întorc.

Cîntă cucoşii miezul nopţii, şi cîntarea lor se rostogoleşte moale dintr-o mahala în alta, apoi se întoarce înapoi. Aduce a pustiu, a jale, a trădare aduce cîntarea cucoşilor în miez de noapte, şi femeile lunecă de prin culcuşuri, aruncă ceva pe umeri şi ies de prin case. Îşi găsesc bărbaţii stînd singurei într-un fund de ogradă. Li se face milă de singurătatea lor şi se aşază alături, ca să asculte împreună zbuciumul trudit al nopţii.

Hăt tîrziu după miezul nopţii cerul începe a se limpezi. De prin cîmp pare a se cerne un fel de lumină şi se vede binişor, dar pînă în zori mai este. Poate însă că din cîmp nu a venit lumină, ci doar ochiul omului, după o noapte de veghe, s-a obişnuit cu întunericul în aşa măsură, încît i se pare că se luminează de zi.

Răcoarea unei nopți tîrzii de vară și osteneala zilei trecute încep a-i răzbi pe oameni și ei cască, se ridică, intră prin case. Se culcă, cum se obișnuiește în lumea țăranilor, bărbații cu nevestele alături, într-un singur așternut, dar somnul nu le vine. Și pentru că suflă amîndoi tainic, trup lîngă trup, obraz lîngă obraz, li se face a dragoste. Și ei se fură unul pe altul, se iubesc setos, crîncen, și frigurile acelei iubiri țin mult, de parcă ani întregi s-au tot dorit și abia acum au scăpat la dulcele fruct al dragostei.

Pe la aprinsul zorilor, osteniți de zbuciumul dragostei, luminați de tainele ei, bărbații adorm cu nevestele alături, dar abia încep a se zămisli primele vise, și undeva aproape, lîngă poartă ori și mai aproape, chiar lîngă pragul casei, detună un foc de armă.

Zornăie sticla în ferestre, schelălăie cinele, se trezesc copiii și, speriați din somn, prind a scînci. Buimăcit, omul sare de pe cuptor, prinde dintr-un ungher al tinzii o coadă de topor, dar cînd iese în prag, nu se mai vede nimeni. Peste sat domnește liniștea, pacea, și numai în ograda vecinului se mai leagănă o creangă de vișin, stîrnită de fuga cuiva.

Astfel începe a se face ziuă. În celălalt capăt al satului se aude trecînd o căruță, sună mărunt colacul unei fîntîni slobozind căldarea. La sovietul sătesc luminile s-au stins, lumea s-a împrăștiat, ferestrele stau larg deschise și prin toate cele patru căscături iese fumul de mahorcă al unei ședințe secrete ce-a tot ținut o noapte întreagă.

Stînd așa în prag, omul se întoarce, aruncă toporul la locul lui, oftează. Mai începe o zi de vară, o zi de muncă. Griji sînt destule și el chibzuiește cum ar face ca să facă mai bine, dar, stînd așa și punîndu-se pe sine la cale, știe el prea bine că toate sînt zadarnice.

Nu dormise noaptea trecută și ceva mai încolo, cum va începe a încălzi soarele, valurile de moleșeală iar îl vor fura, și dincolo de picuratul cela el nu va putea trece, oricît s-ar chinui.

* * *

Vremuri grele au bătut la poarta cîmpiei și satele întîpeniseră, satele erau numai așteptare. Nopți întregi urmăreau focurile de armă, zilele căscau la soare, iar moleșeala dulce părea un dar

ceresc, venit să mîngîie lumea de plugari în pragul unei mari zguduiri. Tot ce cunoşteau ei singuri despre viaţă, tot ce-au moştenit din bătrîni, totul era pus la încercare. Fiecare cîntărea, trăgea cu coada ochiului în jur să vadă ce face lumea, pentru a şti pe urmă ce să facă şi el.

Apoi, cînd satele descumpănite aşteptau să iasă cumva la un mal, hai că începe alcătuirea listelor, ori, cum li se mai zicea, *spisce*. Faptul de-a fi fost scris undeva pe-o hîrtie i-a displăcut ţăranului dintotdeauna, dar acum, fiind peste tot atîta îngrijorare, ce şi-au zis? Să vedem, poate cu asta s-or mai limpezi lucrurile, dar, hei, de unde, că facerea listelor nu era concepută ca o treabă ce urma să aibă şi sfîrşit.

Mai întîi au fost chemaţi toţi cei care aveau scrisul cît de cît citeţ, au fost adunate şi încuiate în masa preşedintelui toate rămăşiţele de caiete găsite prin şcoli, toate hîrtiile pe care se puteau trage linii. Au fost aduse din raion cîteva galoane cu gaz anume pentru munca asta, – şi iată că industria tocmirii listelor a început.

Ziua prin sovietele săteşti era cam pustiu, iar din amurg şi pînă în zori numai foşnet de hîrtie, numai scîrţiit de peniţe. Omul, căruia îi venea rîndul de-a fi introdus în listă, era ridicat de acasă, adus în faţa puterii, întrebat şi iscodit în toată legea. Mai ales era chemată lume multă aşa cam pe la miezul nopţii şi ceva mai încolo, spre zori, cînd curajul ţăranului era la pămînt, iar stima lui în faţa puterii – nemărginită.

Fiecare listă îşi avea tiparul ei, fiecare fărîmătură de hîrtie venea cu iscodirile sale. Şi cîte se mai scriau în listele celea! Cum îi spune omului: numele de familie, prenumele şi numele după tată. Anul în care s-au născut el şi ceilalţi ai casei. Originea şi starea socială, neamurile lui, neamurile nevestei şi neamurile lor. Pămîntul. Cît pămînt arabil are omul, cîtă păşune, cîte hectare de pădure, cîţi copaci, cîţi butuci de vie. Vitele: cîte vite şi ce fel, cîte sterpe, cîte a făta. Păsările: găini, raţe, curcani, gîşte.

Apoi urma lista listelor: datoriile omului faţă de stat. Ce cantitate de piine, lapte, carne, ouă, lînă avea să dea omul statului, cît a dat şi cît a mai rămas să ducă. Apoi *zaiomul* – aceeaş poveste, numai că de data asta totul era socotit în ruble.

Satele fierbeau. Fiecare casă, fiecare om era pus faţă în faţă cu hîrtia şi trebuia să fii cu ochii în patru, nu cumva să dai greş,

că te-ai ars. Pînea ca pînea şi banii ca banii, dar vorba e că după pîne şi bani se întrezărea războiul cel nou. Listele păreau să fi venit nu atît pentru pîne şi bani, cît pentru a afla care şi cu cine ţine.

Din nefericire, vara a fost secetoasă, grîul a rodit prost. Păpuşoii au crescut bine pînă la legătură, dar pe urmă a dat seceta. Satele de abia au dus o treime din *postavka* pe care urma s-o predea la stat, şi acum nu mai aveau de unde duce. Nopţile veneau tot mai tulburi, tot mai grele, şi, pînă la urmă, raioanele au început a împărţi arme pe la sate. Cîte zece carabine, cîte două-trei automate nemţeşti. Cartuşe raionul nu dădea – cartuşe se găseau destule în cîmp, prin tranşee.

Cum au sosit armele, pe lîngă sovietele săteşti au început a se organiza echipe de voluntari, zise *strebkovîe otreadî*. Flăcăii de cîte cincisprezece-şaisprezece ani, băietani ce se visau noapte de noapte săvîrşind fapte eroice şi primind decoraţii, au fost înscrişi pe-o listă, li s-au dat arme şi au fost botezaţi cu numele de „*strebok*". Cum s-au văzut cu puşcă, băieţii au şi dat fuga în cîmp, şi-au umplut buzunarele cu cartuşe şi acum prin sate ziua-n amiaza mare răsuna ba ici, ba colo cîte o detunătură de armă.

Raionul a început a trimite ofiţeri prin sate. Veneau ofiţerii comisariatului militar. Întrau veşnic grăbiţi, sunîndu-şi decoraţiile, adunau în cabinetul presedintelui trei-patru oameni mai de încredere. Scoteau din geanta de piele harta raionului, o hartă cu liniuţe mărunte, însemnate ici, colo cu creioane colorate. Şi fie pentru că hărţile celea arătau absolut totul, pînă şi fîntînile singuratice din cîmp, fie pentru că ţăranii nu puteau pătrunde în limba semnelor făcute de creioanele colorate, harta militarilor băga groaza în lume. Şi oftau pe ascuns satele, bănuind că nu-s spre bine toate iestea.

Veneau ofiţeri tinerei de la secţia raională de miliţie. Veneau călări. Cum intrau în sat, adunau *strebocii*, îi duceau undeva într-o rîpă după sat să facă cu ei puţină instrucţie, le dădeau să tragă cu revolverul. După care tinerii ofiţeraşi, dîndu-le băieţilor de grijă să nu-şi piardă vigilenţa, încălecau şi, mulţumiţi de înalta lor misiune, duşi erau.

Nu dovedea să se aşeze colbul stîrnit de copitele cailor de la miliţie, şi în cabinetul preşedintelui stătea de acum, somnoros

şi supărat, un maior. Nimeni nu ştia cînd, cum, pe unde vine , nimeni nu ştia cînd, cum, pe unde pleacă.

– *Dolojite obstanovku.*

– Ce zice el, măi?

– Eşti surd? *Obstanovka* zice că-i trebuie.

– Da ce-i aceea?

– Apoi – totul de-a mărunţelul. Care, cînd, ce şi cum.

– Şi toate iestea, la ruşi, într-un singur cuvînt?

– Un singur cuvînt. *Obstanovka.*

Şi oamenii povesteau, povesteau totul. Le povesteau şi pe cele ce s-au întîmplat într-adevăr, şi pe cele care poate au fost, poate n-au fost, şi pe cele care n-au fost de bună samă, dar despre care s-a vorbit. Maiorul asculta mahmur, cercetînd cu privirea locurile umbrite ale încăperii. În acelaş timp nu-i scăpa din vedere pe activişti, înregistrînd orice mişcare. Asculta atent, lăsînd în acelaş timp să se înţeleagă că de ascultat ascultă, dar de crezut nu crede. În jur numai prieteni, toţi se vor prieteni, dar unde sînt duşmanii, *tovarişci*?!

– *Sostavte novie spiski.*

Erau chemaţi cei mai buni caligrafi, era scoasă din pămînt cea mai bună foaie de hîrtie, dar cum începea lucrul, se afla că degeaba a fost stricată bunătate de hîrtie. Maiorul nu mai era. Plecase.

* * *

Vremuri grele, întreaga cîmpie, dintr-un capăt în celălalt, era numai înfrigurare, şi singurii care nu se mai temeau de nimica, erau foştii ostaşi, recent demobilizaţi din Armata Roşie. Oamenii se întorceau pe la case cu datoria împlinită, cu sufletul curat, iar nopţile nedormite din cîmpie, bandele de prin păduri, *strebocii* cu arma la umăr, – toate acestea li se păreau nişte jocuri de copii. Trec însă zilele, trec săptămînile, şi iată că marea îngrijorare a satului începe a se strecura pe nesimţite şi în sufletele lor.

Mircea s-a întors tocmai cînd fierberea ajunsese la culme. Se aştepta, din noapte în noapte, să coboare bandele de prin păduri. Sovietele nopţile erau ocupate de militari, la intrarea şi ieşirea din sate – soldaţi. Totul ajunsese pînă acolo că nu era voie să se umble noaptea, nu era voie să se aprindă lumina. Stare de asediu.

În casa Nuței, ce-i drept, ardea lumina. Aveau musafiri sară de sară, pentru că, zicea Mircea, să faci patru ani de războ și apoi să stai încuiat în casă pe întuneric?! Înțelegători cum îs oamenii simpli, sătenii au căutat ca marea lor îngrijorare să nu răzbată la oaspete chiar din prima zi, și-l mai luau cu gluma, cu una-alta, dar pace nu era în toată cîmpia și nu putea fi ea nici în casa lui Mircea.

A prins a se trezi și el noaptea. La început nu se putea dumeri ce l-o fi trezit, dar mai apoi a înțeles cum vine. Veghea alături, înfrigurată, Nuța.

– Ce nu dormi, bre?!

– ... uzit și tu?!

– Ce s-aud?

– Pușcături.

– Dormi liniștită. Prin perete nu trece.

– Ce nu trece prin perete?

– Glontele.

– Știu că nu trece, dar nu știu de ce... Cum pușcă, mă strînge în spate.

* * *

Cam la o săptămînă după întoarcere a început și Mircea a urmări cum toate cele din jur ba se înmulțesc, ba se adună napoi grămadă. Iar într-o dimineață a dat de-o baionetă din vremea primului război mondial, ascunsă șmecherește la căpătîiul patului.

Cu mulți ani în urmă, Onache Cărăbuș a scos cu plugul baioneta din pămîntul pe care îl ara. A vîrît-o după niște căpriori în podul casei - o păstrau pentru tăiat porcii, coborînd-o o dată pe an, înaintea Crăciunului. Acum, de abia începuse toamna, pînă la crăciun mai era mult și Mircea nu-și putea da sama pentru ce o fi coborît-o Nuța de acolo.

– Vai de mine, nu vezi ce se face pe lume ?! i-a răspuns Nuța, oarecum necăjită de nepriceperea bărbatului... Pădurile gem de armată, se spune că mîne-poimîne vin asupra noastră...

– Și dacă vin, ce facem cu cuțitul ista?

– Ne apărăm.

Mircea și-a închipuit nevasta înarmată cu o baionetă și i-a venit a rîde, dar Nuței nu i s-a părut nimerită veselia lui.

– Degeaba rîzi. C-au mai fost alţii şi mai dihai, da amu să-i vezi cum îşi rup părul din cap...

– De ce şi-l rup?

– Vorbă să fie, de ce... Cele mai mănoase pămînturi îs sub pădure, se scutură roada pe deal, popîndăii şi ţistarii o cară prin ascunzişuri , da ei şed pe prispe...

– De ce şed?

– Ei, de ce... Pădurea e la doi paşi, cearcă să te apropii!...

– Nu asculta toate prostiile ce umblă prin sat! C-avem şi noi răsărită pe dealul cel mic, nu departe de pădure. Cum ai cul-cat-o la pămînt aşa şi stă.

– Ei da, vorbă să fie... Pălăriile pe jumătate s-au scuturat, pe jumătate le-au mîncat vrăbiile. Rămînem fără oloi la iarnă...

– Da nu mai las eu răsărita ceea să se piardă pe deal pentru nimic în lume. Azi pregătesc căruţa, mîne ne ducem la cărat.

A rostit aceste cuvinte hotărît, înverşunat, şi împreună cu el au rostit aceleaş cuvinte un sergent demobilizat din Armata Roşie, un cavaler al ordinului „Slava", un ţăran din Ciutura care ştia să preţuiască munca sa şi munca cîmpului său.

– Mircea dragă, stai binişor şi fii cuminte! Dumnezeu cu dîn-sa, cu răsărita ceea. Vrei să ne rămîie casa pustie?!

Zîmbind, Mircea i-a răspuns cu o frîntură din cîntecul ostaş-lor roşii:

– *Smelogo pulea boitsa, smelogo ştîk ne beret...*

* * *

Şi, totuşi, frumos lucru-i pe lumea asta un bărbat şi o ne-vastă, tineri amîndoi, un cîmp larg, pe jumătate secerat, o zi caldă de toamnă şi mii de snopi de răsărită, culcaţi la pămînt în aşteptarea nemaipomenitei sale călătorii spre sat. Seceratul s-a sfîrşit, a venit vremea căratului. Femeie cuminte şi bună la ini-mă, Nuţa alege mai întîi snopii mici şi oropsiţi, cărora nici prin cap să le fi trecut că ar putea să-i ajungă şi pe ei rîndul. Mircea, stînd în căruţă, îi prindea din mîinile nevestei, îi aşeza unul lîngă altul, fluierînd ceva cu frunză verde.

N-au stat să se înţeleagă din timp cine şi ce are de făcut; fiecare îşi cunoştea din moşi-strămoşi partea lui de muncă. De

altminteri, totul era cît se poate de simplu. Nuța căra snopii, Mircea îi așeza, iar căluții, încîlciți în opritori, smuceau trăsura din vreme în vreme, cercînd să-și dea stăpînul pe spate.

– Hă-vă mamă!

În jur, cît prinde ochiul, numai liniște și pace. Era atîta liniște și atîta pace, încît sufletul, pentru nimic în lume nu voia să creadă că în pădurea de peste vale stau dosite bande, gata să treacă prin foc și sabie dealurile din împrejurimi. Pădurea, coborîtă din verde în gălbeniu, cu tufe de sîngerei pe la poale, vine aproape detot, îmbătată de frumusețea veșmintelor sale.

Percica îndărătnică, cu fire cărunte rătăcite prin ea, moțul cela arțăgos, în cele din urmă, s-a supus și zace umezit de sudoare, mîndru de truda ce l-a răpus. Obrajii Nuței ard ca para focului, ard cu rușinea unei fete mari și atît de bine îi stă ei acum cu ochi mari, căprui, aproape negri. Muncesc din greu, muncesc tăcuți, fără a se vedea, fără a se auzi unul pe altul, și numai rareori – cînd Nuța, cînd Mircea – mișcă din buze, de parcă și-ar fi șoptit ceva în taină unul altuia.

Tainele, firește, stîrnesc curiozitate și pare că toată firea din jur ar fi vrut grozav să afle ce s-or fi tot șoptit ei înde ei? Adică, mare lucru nu putea fi la mijloc, pentru că și șopotul o fi fost moștenit din bătrîni. După ce își boierește bărbatul cu încă un snop, Nuța se întoarce, pornește repejor după altul și e mîndră, îndărătnică, bătăușă, de parcă i-ar fi zis bărbatului: lasă, vedem noi pînă la urmă, cine ține mai mult! Drept care alege un cogemite snop, îl saltă și vine cu el.

Mircea stă în căruța pe jumătate încărcată și, plin de așteptare, își urmărește nevasta pas cu pas, de parcă toată lumea s-ar fi adunat aici să vadă ce și-a ales el de flăcău, cu cine face căsnicie. Omul pare mîndru și liniștit, omul n-are ce se îngrijora. Uneori însă, venind cu snopul, Nuța se împiedică de cîte-un ciot, și atuncea Mircea își întoarce privirea în altă parte, zîmbește oarecum stînjenit, de parcă i-ar fi spus lumii adunate: credeți voi că, de-ar fi putut ea încărca căruța, nu m-aș fi dus eu să car snopii? Dacă nu. Femeile nu știu să încarce.

I se pare că vine prea încet. Adică Nuța mai că nu se vede deloc – doar un snop înfoiat de răsărită plutește prin văzduh, iar undeva jos sub el fîlfîră o poală de fustă, lăsînd să se vadă

două picioare voinice, julite pe ici, colo cu beţe de răsărită, de parcă ar fi fost însemnate cu cretă.

Bărbatul oftează a mare necaz. I se pare că pierde o jumătate de zi tot stînd şi aşteptînd un singur snop, dar nu se supără. O fi bănuit că acolo sub snopul cela lucesc a dragoste doi ochi căprui, iar două buze fierbinţi şoptesc: crezi tu, că, de-ar fi fost altul acolo în căruţă, aş fi alergat eu şi atunci ca proasta cu snopul în cap?!

De îndată ce răsărita ajunge în mîinile lui Mircea, jocul se schimbă. Acum bărbatul stă cu snopul ridicat sus, chitind unde ar fi mai bine să-l aşeze, iar Nuţa, cu şiroaie de sudoare pe obraji, stă ceva mai la o parte şi-l urmăreşte mişcare cu mişcare, de parcă ar fi vrut să afle, este ceva de capul bărbatului cu care şi-a legat capul?

Nici unui bărbat nu-i place să fie examinat de soţie, dar Mircea n-are încotro, pentru că răsărita e a ei. Ea a semănat-o, ea a prăşit-o, ea a secerat-o. Găseşte un loc bun, aşază snopul, se lasă cu genunchii peste el, îl mai boţeşte acolo, dar, pocit şi înfoiat cum era, snopul nu vrea să se aşeze printre ceilalţi. Mircea îl scoate înapoi, îl scoate pînă la un băţ, pînă la o pălărie şi-l mută în altă parte. Acum snopul pare să-şi fi găsit locul, dar de data asta lui Mircea nu-i iese ceva la socoteală. Stă şi se uită, tot caută în jur, apoi hai că îl mai scoate o dată.

În cele din urmă i se face lehamite şi de răsărita ceea, şi de snop. Îl aruncă aşa, la întîmplare, şi tresaltă a mirare, a bucurie tresaltă sprincenele Nuţei, pentru că numai un prost ar fi putut crede că snopul a fost aruncat la întîmplare. Snopul şi-a găsit unicul loc în căruţă, s-a vărsat, s-a topit printre ceilalţi snopi.

Biruitor cum era, Mircea se întoarce să vadă ce poate spune femeia lui de una ca asta, dar Nuţa se duce de acum fuguţa după un alt snop, şi toată făptura ei harnică parcă ar fi zis: crezi tu, că, de-ar fi fost un altul acolo în căruţă, mă duceam eu după snopi fuga mare?

* * *

A doua sau a treia zi, Mircea, oprind căruţa departe acolo unde ajunsese cu încărcatul, chibzuia ce să facă – să încarce totul, ori să împartă în două, să mai vie o dată? O veche problemă

în jurul căreia țărănimea își sucește mințile, veacuri la rînd. Și cum stătea el așa îngîndurat, s-a pomenit deodată că tresare, dc parcă l-ar fi curentat.

Era ceva ciudat la mijloc: a fost demobilizat, s-a întors la vatră, s-au trezit în el deprinderi moștenite din moși-strămoși. Și, totuși, o părticică din firea lui rămînea pe cîmpul de luptă. Vigilentă zi și noapte, acum acea părticică tresăltase, s-a comandat: *К бою!*.

Aproape automat Mircea s-a și aplecat, cum fac ostași cînd începe o operațiune militară. Prinzi pămîntul cu burta, pămîntul fiind unica lor apărare. Mai apoi însă Mircea s-a rușinat de această mișcare nesocotită: care, ce, unde?! Acum, toamna, aici, în cîmpie, pe-o vreme atît de frumoasă?!

A început a încărca răsărita, dar fiorul cela de îngrijorare nu-i dădea pace. Așezînd snopii, tot cerceta cu coada ochiului împrejurimile și, pînă la urmă, s-a dovedit că alarma era intemeiată. La vreo trei sute de pași, pe o margine de pădure, stătea un ofițer român cu tunica aruncată pe umeri, cu chipiul pe frunte – îl orbea, pesemne, soarele ce scăpăta spre apus.

Stătea nemișcat, ușurel și sprinten, ca ofițerii de cavalerie. Stătea urmărindu-l pe Mircea mișcare cu mișcare. Mircea a zimbit, aducîndu-și aminte că în armata română asta se chema „a lua inamicul la țintă". Las' că așa ceva este și în Armata Roșie, s-a mai gîndit el. *Взять на прицел*! Deci, așa stînd lucrurile, domnii și tovarășii încep un nou război.

Nuța tocmai venise la căruță cu cel mai mare, cu cel mai greu snop din roada anului. Ținîndu-l sus, mîndră cît era ea de voinică și îndeminatecă, așteptă să se aplece Mircea, s-o ușureze de povară. Mircea însă nu se grăbea. Mînile bietei Nuțe au prins a tremura de încordare, mușchii i s-au înmuiat cu totul, iar el nu mai lua odată snopul, și atunci ea, furioasă, l-a întrebat:

– ... ai adormit, măi, tu, acolo sus ?

El nici măcar nu i-a răspuns, și femeia, aruncînd snopul cît colo, a făcut cițiva pași înapoi să vadă de ce nu răspunde.

Stătea îngropat pînă la genunchi în răsărită, stătea în *ghimnastiorkă* și, cu o mînă uitată în șold, privea undeva spre pădure. S-a întors și Nuța să vadă ce-o fi găsit el acolo.

– Sfîntă maica Domnului...

Prin sat se cam zvonea că Nică o fi pe-aici pe undeva, dar nu îndrăznește să se arate. În nopțile de coșmar Nuța îi visa pe cei doi bărbați, ce-au ținut cîndva soarta ei în mîinile lor. Se făcea că vin ei, încruntați și necruțători, unul împotriva altuia, și atunci Nuța striga prin somn să nu cumva, Doamne ferește, să tragă unul în altul, și strigătul cela al ei o trezea din somn.

Acum, iată că somnul se adeverește. Cei doi bărbați stăteau nemișcați și se priveau unul pe altul. S-au privit ca doi ostași din două armate ce-au luptat una împotriva alteia. S-au privit ca doi flăcăi sfădiți de la o fată. S-au privit ca doi școlari ce-au stat într-o bancă, s-au privit ca doi puradei aduși de Onache Cărăbuș într-o primăvară din pădure.

Adică, la drept vorbind, Mircea și-a adus primul aminte povestea cu pădurea. A zîmbit, a ridicat un braț sus, strigîndu-i din căruță:

– Salut oștirilor române!

Ofițerul a prins de departe tonul binevoitor al vechiului său adversar. Și-a dat chipiul pe ceafă, a dus două degete la tîmplă – de, dacă e vorba să reprezinte o armată, mă rog, de ce să n-o reprezinte?! Hai, salut! Ar fi vrut să vină la ei, dar nu-i ajungea putere, nu-i ajungea încredere, nu-i ajungea suflet și atunci el a făcut o țigară și pe toate cîte nu-i ajungeau, le-a împrumutat de la acel unic camarad care a întovărășit ostași în toți anii războiului. A pornit încet, fumînd, spre căruță, și, cu fiece pas, se schimba, semănînd tot mai mult și mai mult cu Nică, feciorul lui Haralampie, flăcăul ce făcuse odată vîlvă în Ciutura.

Nuța stătea împietrită. Acum, se gîndea, gata, toate-au sfîrșit. Pesemne, atita a fost a lor. Era însă tinără și plină de viață. Era gata de luptă. S-a uitat în jur să vadă pe ce-ar putea pune mîna, s-a uitat sus în căruță să vadă care va fi ordinul, dar Mircea, întors cu spatele spre pădure și puțin zgribulit, ca să nu-i stingă vîntul bricheta, aprindea și el o țigară. Nu i-o fi ajuns și lui ceva, s-o fi repezit și el cu împrumutul la acel prieten vechi din anii războiului.

Nuța a intrat în panică. I se făcea rău de fiecare dată cînd se încăierau bărbații. Necumpătați și nebuni cum erau, nu se opreau pînă nu-și spărgeau capetele unul altuia. Și, vai, atita ură semănase Ciutura între acești doi bărbați! A făcut cîțiva

paşi înapoi, s-a dat în dosul căruţei, oarecum ferindu-se de cele ce ar putea urma, dar căruţa era încărcată doar pe jumătate şi unde să te doseşti?! O părăsiseră puterile, nu mai putea sta în picioare şi atunci s-a aşezat jos, femeieşte, pe bulgării virtoşi, abia încălziţi de soarele zgîrcit al toamnei.

Părea acum altă femeie. O femeie în vîrstă. Şedea frîntă, necăjită, cu fruntea plecată, cu ochii în lacrimi, căci, Doamne-Dumnezeule, ce mai soartă amară i-a trimis Cel de Sus! Cum s-a mai săturat ea de aceste două chipuri, de aceste două focuri, între care i-a fost dat să ajungă. De la şaisprezece ani şi pînă în ziua aceea o tot frigea ba dintr-o parte, ba din alta: de la şaisprezece ani i se scurgeau ochii cînd la deal, cînd la vale.

Mătuşile, cărora li s-a plîns c-o scot din minţi aceşti doi bărbaţi, i-au spus că-i păcat, femeia odată cununată,nu mai are ce alege. Rămîne la cel cu care a stat în faţa altarului.

Nuţa şi l-a ales pe Mircea, i-a jurat credinţă, dar a venit războiul, şi pe vreme de război toate sînt puse la îndoială. Patru ani, cît a ţinut războiul, Nuţa îi visa pe rînd, şi cînd îi scria bărbatului, fugea cu gîndul şi la celălalt, iar cînd se ruga pentru unul, lăsa să se subînţeleagă că rugăciunea poate fi tălmăcită şi în folosul celuilalt.

Au fost în felurite armate şi felurit le-a fost norocul. De cum Mircea s-a retras cu frontul în fundul Rusiei, nu se auzea nimic despre el. Între bărbat şi soţie era un front de cîteva mii de kilometri, se dădeau lupte grele, pline tranşeele cu morţi şi răniţi, iar Nică mai toate sărbătorile le făcea cu ai săi. Scria des, satul era plin cu scrisori şi fotografii de-ale lui.

Nu-i vorbă, îl ţesea şi pe el războiul, şi de fiecare dată se întorcea tot mai altul decît plecase. La începutul războiului umbla prin sat mîndru şi frumos cum nu se mai poate, cu medalie de argint la piept, şi alergau fetele nebune în urma lui. Pe urmă, în bătălia pentru Odesa, a fost rănit, s-a întors din spital în cîrjă, dar s-a făcut sănătos şi iar s-a dus. A treia ori a patra oară, s-a dus şi nu s-a mai întors. Armata lui era în retragere, armata lui Mircea înainta.

Vai, rănile celea ale noastre, care nu se mai cicatrizează odată... Cum ne mai dor ele, cum le mai cocolim noi, pentru ca într-o bună zi să ne pomenim că ele iară sîngerează.

A tot sta cu un vecin la gard li se urăşte, şi atunci unul îşi aduce aminte că a uitat să adape vitele, altul – că a uitat să mulgă vaca. Se duc amîndoi, şi peste o vreme scîrţiie fîntîna prin întuneric, sună într-un fund de căldare stropi fierbinţi din mana blîndelor vite. O scot la capăt cu cele ce aveau de făcut, dar nu li-i a se întoarce în casă şi tot umblă, caută ce-ar mai putea face.

Pînă şi copiii, ascunşi într-un fund de grădină, se joacă prin întuneric în pietricele, se tot joacă, pînă dau cei mari peste dînşii:

– Bine, măi dracilor, nu v-a ajuns ziua întreagă pentru joacă?!

Îi prind de cîte-o aripă şi-i duc la culcare. O noapte rece, străină şi tulbure se lasă peste sat. Ţiuie a patimi valurile de tăcere, apoi se desfac, spintecate de cîte-o împuşcătură. E vreme tîrzie, dar hodina nu vine şi se sting cărbunii în vatră, amuţesc vrăbiile în cuiburile de sub streşini, oftează greu, rumegînd prin întuneric, vitele. Cu chiu, cu vai, copiii adorm. Cîte-un opaiţ rămas ici, colo prin mahala se stinge, satul se cufundă în întuneric, şi numai peste vale luminează din plin toate cele patru ferestre ale sovietului sătesc.

Greul cel mare al nopţii pare să fi trecut şi într-un tîrziu gospodinele intră prin case, îngenunchează în faţa icoanelor, şoptesc rugăciuni pe care abia le mai aud ele însele. Liniştite de aceste cuvinte moştenite din bătrîni, se duc de se culcă. Somnul nu le prinde, şi ele ar vrea să mai schimbe o vorbă-două, dar n-au cu cine. Copiii dorm, bărbaţii stau în ogradă şi nu se mai întorc.

Cîntă cucoşii miezul nopţii, şi cîntarea lor se rostogoleşte moale dintr-o mahala în alta, apoi se întoarce înapoi. Aduce a pustiu, a jale, a trădare aduce cîntarea cucoşilor în miez de noapte, şi femeile lunecă de prin culcuşuri, aruncă ceva pe umeri şi ies de prin case. Îşi găsesc bărbaţii stînd singurei într-un fund de ogradă. Li se face milă de singurătatea lor şi se aşază alături, ca să asculte împreună zbuciumul trudit al nopţii.

Hăt tîrziu după miezul nopţii cerul începe a se limpezi. De prin cîmp pare a se cerne un fel de lumină şi se vede biniţor, dar pînă în zori mai este. Poate însă că din cîmp nu a venit lumină, ci doar ochiul omului, după o noapte de veghe, s-a obişnuit cu întunericul în aşa măsură, încît i se pare că se luminează de zi.

Răcoarea unei nopți tîrzii de vară și osteneala zilei trecute încep a-i răzbi pe oameni și ei cască, se ridică, intră prin case. Se culcă, cum se obișnuiește în lumea țăranilor, bărbații cu nevestele alături, într-un singur așternut, dar somnul nu le vine. Și pentru că suflă amîndoi tainic, trup lîngă trup, obraz lîngă obraz, li se face a dragoste. Și ei se fură unul pe altul, se iubesc setos, crîncen, și frigurile acelei iubiri țin mult, de parcă ani întregi s-au tot dorit și abia acum au scăpat la dulcele fruct al dragostei.

Pe la aprinsul zorilor, osteniți de zbuciumul dragostei, luminați de tainele ei, bărbații adorm cu nevestele alături, dar abia încep a se zămisli primele vise, și undeva aproape, lîngă poartă ori și mai aproape, chiar lîngă pragul casei, detună un foc de armă.

Zornăie sticla în ferestre, schelăiaie cînele, se trezesc copiii și, speriați din somn, prind a scînci. Buimăcit, omul sare de pe cuptor, prinde dintr-un ungher al tinzii o coadă de topor, dar cînd iese în prag, nu se mai vede nimeni. Peste sat domnește liniștea, pacea, și numai în ograda vecinului se mai leagănă o creangă de vișin, stîrnită de fuga cuiva.

Astfel începe a se face ziuă. În celălalt capăt al satului se aude trecînd o căruță, sună mărunt colacul unei fîntîni slobozind căldarea. La sovietul sătesc luminile s-au stins, lumea s-a împrăștiat, ferestrele stau larg deschise și prin toate cele patru căscături iese fumul de mahorcă al unei ședințe secrete ce-a tot ținut o noapte întreagă.

Stînd așa în prag, omul se întoarce, aruncă toporul la locul lui, oftează. Mai începe o zi de vară, o zi de muncă. Griji sînt destule și el chibzuiește cum ar face ca să facă mai bine, dar, stînd așa și punîndu-se pe sine la cale, știe el prea bine că toate sînt zadarnice.

Nu dormise noaptea trecută și ceva mai încolo, cum va începe a încălzi soarele, valurile de moleșeală iar îl vor fura, și dincolo de picuratul celei nu va putea trece, oricît s-ar chinui.

* * *

Vremuri grele au bătut la poarta cîmpiei și satele înțepeniseră, satele erau numai așteptare. Nopți întregi urmăreau focurile de armă, zilele căscau la soare, iar moleșeala dulce părea un dar

Ce să-i faci, viața, pesemne, și este un șir de răni pe care le tot tămăduim în fel și chip, încetul cu încetul, și cînd colo, ele iară sîngerează...

* * *

– Îi gata răsărita, Mircea?

Nică a întrebat cum întreabă un bun gospodar, ostenit și înzdrăvenit de muncile toamnei. A întrebat oarecum în continuarea unei vorbe neterminate, de parcă ore întregi au tot stat la sfat, le-au vînturat pe toate cîte-n lună și-n stele, iar acum treceau la răsărită. A întrebat din mers, de departe, și glasul lui, la început a șovăit, a lunecat puțin, și lui Mircea i-a plăcut cum a început acela, simplu, țărănește, fără mofturi; și că i-a șovăit glasul – și asta i-a plăcut. S-a gîndit: ca să vezi, anii ceea de liceu nu i-au fost degeaba. Eu, în locul lui, nu știu dacă aș fi putut așa de simplu, din treacăt, de la jumătate...

Și, cu toate că trecuseră ani, cu toate că acum el era călare iar dușmanul lui la pămînt, se făcu resimțită undeva sub linguriță, zavistia pe care i-o purtase cîndva. La școală îl invidia pentru note, la fete în invidia pentru succes. De data asta însă Nică le punea capac la toate. A fi la pămînt și a-ți păstra demnitatea – pentru asta mulți sînt chemați, puțini sînt aleși...

– De gata îi gata ea, răsărita, numai că nu prea are miez. O cam pălit anul ista.

Nică a contenit din mers, treptat, treptat luminîndu-se la față. Tonul împăciuitor, oferit de el, a fost primit, și asta însemna mult. A ridicat o pălărie, a scuturat în palme cîteva semințe, le-a aruncat sub cerul gurii, a scuipat coaja și în aceeași clipă i-au răsărit pe obraji mușchii fălcilor, mușchi voinici, repezi, zimțoși. O clipă întreaga lui fire gusta, cîntărea, socotea, de parcă ar fi vrut să arăte celor doi, ce gospodar bun putea fi el în ciutura, de-ar fi fost să fie altfel.

– Îi cam pălită, nu-i vorbă, dar oloiul va fi bun. Vrei să încarci totul într-o căruță?

– N-ar fi rău, numai că n-o să aibă cine-mi arunca snopii.

– Las' că ți-i arunc eu.

Mircea stătea la îndoială.

– Da Curtea marțială ce-a zice?

– Ce are a face Curtea marțială cu răsărita?

– Oricum, un ofițer român ajutînd un sergent din Armata Roșie la încărcat ...

– Nu, că eu mai întîi mă dezbrac, pun Curtea marțială, împreună cu vestonul, colo lîngă hat.

Mircea căuta să nu participe chiar întru totul la încălcarea regulamentului.

– Vezi dar, să nu nimerim la carceră...

Luminat de-un zîmbet neașteptat, Nică s-a uitat la el de jos în sus: avea umor, îi venea a glume sergentului cela din armata inamică. S-a apropiat de hat, și-a scos chipiul, a dezbrăcat tunica, și-a deșertat buzunarele, a mai scos de la cingătoare ceva greu, învelind grijuliu în basma – pesemne, revolverul. Le-a așezat pe toate grămăjoară în așa fel că, de se vor depărta cu încărcatul, să le vadă de departe.

Încărcatul căruțelor, toamna, în cîmp, are un farmec deosebit.

– Mi-au plăcut căruțele încărcate pînă la cer, chiar puțin fugite pe-o parte, mai-mai să se prăvale.

– Și cînd te prăvăleai îți părea bine?

– Asta nu. Dar îmi plăcea cînd se prăvăleau alții.

– Iaca, tocmai de-atîta ați și pierdut voi războiul.

– Adică, de ce?

– Prea ați fost lacomi la încărcat.

Nică s-a întors brusc, de parcă nu se aștepta la o asemenea replică. Stătea pe gînduri. Rămînea una din două – ori să continue discuția, ducînd metafora cu căruțele încărcate pînă în pînzele albe, și atunci nu se știe nici care ar fi fost soarta răsăritei, nici soarta lor, ori să lase metafora pentru altă dată și să înceapă a încărca.

Nică a ales realitatea. S-a apropiat de-un snop, a trecut cu un picior peste dînsul, de parcă ar fi vrut să-l încalece, l-a chitit cum să facă să-l prindă mai bine. Și, cum se gătea să se aplece, să-l ridice, s-a pomenit oftînd. A oftat adînc, senin, din toată inima. Un rost în viață – cam asta căuta el în ultimii ani, și nici să-i fi trecut prin cap că nimic mai frumos pe lumea asta decît o roadă de răsăritã, secerată și făcută snopi.

Era, poate, unicul adevăr întreg, rotund, pe care te puteai baza, după un război atît de crunt, și Nică era bucuros că nu-s

chiar toate pierdute pe această lume. Nu în zadar răsărita i-a plăcut totdeauna. I-a plăcut s-o semene, s-o prăşească, s-o secere, îi plăcea să intre iarna în oloiniţă, să-şi umple buzunarele cu miez prăjit.

– Eşti gata?

– Gata.

– Hai dar.

Erau, în fond, doi ţărani din două armate felurite. Puterea şi îndemînarea, crescute la munca acestui pămînt, au dospit în ei toţi anii războiului. Acele palme care ştiau a duce coarnele plugului, ştiau a ţine coasa, fiorul cel tainic, care îi şoptea ţăranului cînd să-şi însămînţeze pămîntul, cînd să culeagă roada, osteneala grea şi cinstită din care plugarul îşi culegea cîte-un bob de bucurie – toate aceste daruri, purtate pe drumurile războiului, n-au luat parte la bătălii, n-au ochit în alţii, n-au rîvnit la faima marilor biruitori. Ceea ce a fost trezit şi crescut de pămînt, visa la pace, la casă, la întoarcere.

O sară molcomă şi tihnită se lăsa peste dealuri. Nuţa şedea pe hat, nu departe de căruţă, şedea adunată grămăjoară, cu privirea şi cu sufletul pierdute cine ştie pe unde. Asculta cum trosnesc în jurul ei beţele de răsărită, cum sufă adînc şi fierbinte cei doi bărbaţi, aţiţîndu-se unul pe altul.

Se temea, nu-i vorbă, cînd se luau bărbaţii la bataie, şi, totuşi, i-au plăcut totdeauna. I-a plăcut umbletul lor, vorba îndesată, răguşită puţin, o ademeneau puterea, îndrăzneala, îndemînarea lor, şi putea sta ore întregi, urmărindu-i cum muncesc.

Toţi anii războiului a tînjit după vorba lor, după muşchiul lor, după umbletul lor. Acum războiul a sfîrşit, ei s-au întors, sînt aici, la doi paşi, iar Nuţa şede pe hat şi priveşte o coastă pustie de deal, pentru că se teme a întoarce capul. Se teme că ochilor iar o să le placă acel hoţ cu buze mari, vişinii, din pricina căruia a suferit atîta, iar ochii căprui sînt proşti de felul lor şi, dacă le-a plăcut ceva, în loc să-şi ascundă dragostea, o ţipă în gura mare.

Femeia şedea pe hat şi se gîndea că amu cel mai bun lucru ar fi dacă Dumnezeu i-ar împietri pe toţi trei, aşa cum sînt în clipa asta – ea şezînd pe hat, Mircea stînd în căruţă, iar Nică cu un snop ridicat sus. Să stea ei aşa împietriţi multe sute de ani,

şi de abia atunci cînd toate vor fi potolite şi rînduite pe lume, tocmai atunci să fie ei dezlegaţi, să mîntuie de încărcat răsărita şi să pornească toţi trei, spre sat.

– Ai surzit, fa, pe hatul cela!

Nuţa a tresărit, şi-a scuipat în sîn, s-a gîndit că – gata, amu începe. Mircea, pesemne, o tot striga de mult, iar biata femeie nici n-avea putere să se ridice, nici n-avea glas să-i răspundă. Mircea cel de pînă la războ n-ar fi cruţat-o. Mircea cel de acum s-a uitat lung la dînsa, cam bănuind ce se petrece în sufletul ei. A zis oarecum rugător:

– Auzi, măi femeie! Mi se păruse că ai luat în coşul cela ceva de mîncare?

Nuţa a dat din cap că aşa este.

– Atunci repezi-te în vale la izvor, adă un ulcioraş cu apă, alege un locuşor potrivit, scoate ce ai acolo şi hai să ne stricăm măcar foamea. Credeam că-i o nimica toată de încărcat, şi cînd colo – mamă, mamă!

Cu aceste vorbe blînde Mircea a cucerit-o pentru toată viaţa. Abia atunci, în ziua ceea, la cărat răsărită, Nuţa din cei doi şi l-a ales pe unul. Tălmăcindu-i ca unui copil mic ce are de făcut, Mircea a ridicat-o de pe hat, şi-a făcut-o soţie, şi o soţie mai credincioasă nici că văzuse Ciutura.

* * *

După ce a adus ulciorul cu apă proaspătă, i-a găsit culcuş lîngă hat în aşa fel ca nu cumva să se lase pe-o parte şi să se verse apa. După care a ales un locuşor neted, fără bolovani, fără cioturi de răsăritţă, l-a mai netezit pe ici, colo cu piciorul. A adunat un braţ de mohor, l-a aşternut pe vatra pregătită, peste mohor a întins o basma. Mîncare în coş era puţină detot – o jumătate de piine, cîteva hrinci de caş şi patru cepe. Nici măcar cuţit n-aveau.

La început s-a gîndit să rupă piniea în bucăţele mici, dar, mai apoi, s-a răzgîndit. Ce s-o fărîme , ce să se mai fasolească. Atîta-i cît este. A împărţit totul în trei – cîte-un călcîi de piine, cîte-o hrincă de caş, cîte-o ceapă. A făcut trei grămăjoare, s-a aşezat alături, năucită de ruşinea acestei sărăcii.

O viață întreagă a tot muncit, a tot adunat la casă, și cînd i-a fost dat să-i primească pe cei doi bărbați pe care, oricum, dar i-a așteptat toți anii războiului, s-a dovedit că nici nu are cu ce-i primi. De-ar fi știut, ar fi luat în căruță tot ce avea mai bun în casă, dar n-a știut, și acum stătea așteptînd ceasul rușinii sale.

Cum căruța a fost gata încărcată, Mircea a fluierat de acolo de sus în semn de mare pagubă.

– Știi că mi-ai făcut-o, Nică! Amu, cum cobor eu?

Nică, pesemne, nu văzuse masa pregătită, și i-a spus:

– Ce să-ți mai rupi pantalonii, coborînd! Îți arunc hățurile, și – drum bun!

– No, că vezi tu cum vine povestea: mi-a rămas fumeia acolo jos.

– Și?

– N-o pot lăsa, că-i tinerică, frumușică. Sare vreun iepure de-acolo din pădure, mi-o sparie și ce mă fac eu pe urmă?

Drept care Mircea s-a întors pe burtă, a lunecat la vale așa, într-un noroc, a prins cu piciorul o spinare de cal, încă o săritură și iată-l jos.

– Hai să gustăm ceva. Mari bunătăți nu cred să fie, dar, de, ni-i crede.

– Vă mulțumesc frumos, numai că eu, vezi...

– Hai, ni-i mulțumi pe urmă.

La început părea că Nică a primit invitația. A pornit supus în urma lui Mircea, dar pe urmă, ce i-o fi venit că a întors-o înapoi, unde își lăsase, pe hat, îmbrăcămintea. Și-a aruncat pe umeri tunica, și-a pus chipiul, a băgat prin buzunare averea și, făcîndu-le pe toate iestea, tot frămînta ceva în mintea lui. Răsărita gata încărcată, țărănia a sfîrșit, fiecare s-a întors la regimentul său, și chipul unuia purta iar lumina biruinței, pe cînd fruntea grea a celuilalt trăda înfrîngerea.

De aici încolo drumurile li se despărțeau – unul avea a se întoarce în sat, altul avea să ia calea pădurilor. Unul putea face ce vrea, putea merge unde vroia, pe cînd celălalt era fugar, trebuia să fie veșnic cu ochii în patru. Fugarii au o singură grijă – cărările cele mai tăinuite, locurile cele mai pustii.

Îmbrăcîn-du-se, Nică se chitea pe unde s-o ia mai pe dc-a dreptul, dar zăbovea, nu știa cum să-și ia rămas bun de la cei doi.

Oricum, erau o parte din tinerețea lui, iar tinerețea este, poate, cea mai frumoasă ramură a destinului. Și, în clipa cea de șovăială, Nuța, pentru întîia oară, după ani și ani de zile, l-a privit lung, de departe.

Era atît de palidă și istovită prima ei dragoste, încît abia de-o mai cunoștea.

– Vină, Nică, chiar te rugăm.

Glasul cela sunător și frumos, nesfîrșitul glas de fată mare, după ce l-a făcut de atîtea ori să i se topească inima de bucurie, a venit de l-a mai topit o dată.

Este, totuși, o taină la mijloc, un semn al sfînțeniei dăinuie peste cina din largul cîmpului, atunci cînd oamenii trudiți se așază de-a dreptul pe pămînt, să se mai întremeze puțin. Ei au muncit acest pămînt, acum pămîntul venea să-i răsplătească, întărindu-le și trup, și suflet. Pesemne, asta se și numește în ultimă instanță țărănie, adică oameni ai țărinei, ai pămîntului...

Erau trei în jurul unei basmale, iar pe basma – plinе, caș și ceapă. Soarele mai că asfințise – abia se zărea o coastă rumenită de cer printre dealuri. Mîncau încet, furați de gînduri, tustrei. Și pîinea grea de secară, și cașul alb ca zăpada, și cepele vinete, virtoase în învelișul lor, toate erau roada acelui pămînt, acelei țărine pe care ședeau. O fi știut ea, bătrîna, înțeleapta cîmpie a Sorocii, că, pe oriunde i-ar fi purtat războiul, oricare ar fi soarta lor, odată și odată copiii ei se vor întoarce, osteniți și înfometați. Și-a avut dreptate, s-au întors osteniți și înfometați.

Nică mînca încet, grijuliu, cu evlavie, pentru că pîinea din care mușca el nu era o simplă bucată de pîine. Era, mai întîi, pîine din Ciutura, din satul său de baștină. Era pîine semănată și crescută pe dealurile copilăriei. Apoi era o pîine frămîntată și coaptă de femeia pentru care a lăsat cîndva liceul, și apoi cine știe cum ar mai fi fost, de-ar fi fost să fie altfel...

Amintirile îl tăiau ca niște ferăstraie și, stînd așa și mîncînd, Nică s-a gîndit deodată că, dacă mănîncă pîniea toată, nu va mai avea putere să se întoarcă înapoi la pădure. Iar pădurile îl așteptau, pentru că numai trecînd nopțile dintr-o pădure în alta, putea reveni în România, să-și caute nevasta și copilul. De întors în Ciutura nici vorbă – acolo îl așteptau tribunalul și lagărul.

Pînea însă, cu fiece îmbucătură, îi trezea în suflet un dor nebun de satul în care nu se mai putea întoarce. Așa s-a făcut că de la o vreme mîncarea a început a nu-i mai prii. Nică mușca tot mai rar, tot mai puțin și, în cele din urmă, a pus pe basma bucățica de pîine și cașul ce-i mai rămăsese. Nu-i prea era foame nici lui Mircea. A lăsat și el bucata din mînă, cît despre Nuța, ea mai că nu se atinsese de partea ei.

Au băut, rînd pe rînd, apă din ulcior, apoi Mircea a scos din buzunar un săculeț de mahorcă, și cei doi ostași au sucit cîte-o țigară. Fumau tăcuți, căci, în fond, ce aveau să-și spună ei unul altuia? Pămîntul – atîta aveau ei comun, și cum răsărita a fost gata încărcată, ei nici că mai puteau sta alături. Țările pentru care au depus ei jurămînt au fost mulți ani față în față în acea mare bătălie. Unitățile cu care au intrat în luptă au tras una împotriva alteia, și era o minune că, după atîta fierbere, după atîția ani, nu s-au omorît unul pe altul.

Începea a se lăsa amurgul și Nică s-a ridicat.

– Vă mulțumesc frumos. La revedere și, încolo, să ne auzim numai de bine.

– Mai stai, ce te-o prins așa graba?

– M-a prins, pentru că Ciutura îi aproape, iar eu pînă la Prut mai am.

– Unde-i amu trecătoarea? La Ungheni?

– Trecătoarea mea, cine știe pe unde-o fi...

– Oricum, o noapte de drum.

– Într-o noapte nu răzbat – am bătături la picioare.

– Atunci în două nopți.

Nică a stins țigara, făcînd să scapete pe ascuns mucul rămas în buzunar, dar Mircea i-a prins mișcarea. A scos punga cu mahorcă, și-a lăsat pentru o țigară, să aibă ce fuma în drum spre casă, iar restul i l-a dat lui Nică cu tot cu pungă.

Pe Nuța, cum stătea ea așa și urmărea înțelegerea asta frățească între cei doi ostași, au răzbit-o deodată dragostea și mila. I-a venit să ia și ea cumva parte la această facere de bine, dar n-avea cum, n-avea prin ce, și atunci a adunat rămășițele de la cina lor, a legat totul frumușel în basma și i-a întins legătura.

– N-o lua în nume de rău, Nică, da la drum, știi, pînă ajungi, poate să-ți prindă bine. Că, Doamne, de știam eu de una ca asta...

Nică stătea oarecum încurcat.

– Vă mulțumesc, dar, cum se poate... Nici n-am cum, nici n-am în ce...

– Ia așa, cu tot cu legătură.

– Să nu fie prea mult. Și tutun, și piine, acum ș-o basma...

– Las', ne-om mai vedea noi cumva, și atunci ne întorci basmaua.

Nică nu și-a luat rămas bun. Era prea peste puterile lui. S-a întors și a plecat simplu, cum pleacă omul cînd se duce pe-un ceas-două, pentru ca pe urmă să se întoarcă. Cu vestonul pe umeri, cu legăturica în mînă, se tot ducea încet și legănat spre pădure. O jumătate din locul pe unde avea a trece cobora la vale, cealaltă jumătate urca spre pădure, dar și coborînd, și urcînd, el se făcea tot mai mic, tot mai departe.

Mircea și Nuța stăteau locului, nemișcați, petrecîndu-l. Așteptau să se întoarcă, să le facă cu mîna, dar el nu se mai întorcea, și atunci Mircea s-a gîndit că nu e bine să stai așa, așteptînd să ți se mai facă și cu mîna. Soarta lor e prea felurită. Ei doi urmau să se întoarcă în aceeași sară la casa lor, la vatra lor, iar el mai avea încă multe drumuri, și apoi cine știe ce-l pîndea pe drumurile celea – poate lagăre, poate un glonte, poate o lume rece și străină.

Mircea a așezat șliurile pe cai, mîngîindu-i în aceeași vreme, căci aveau de dus o căruță grea, cum rar se întîmplă. A scos răsărita la drum, după care a lăsat caii să se odihnească, pentru că se umpluseră de suflet. Telegarii însă, simțind că drumul o să ducă spre casă, au urnit singuri căruța din loc, și Mircea, știind bine că cel mai greu lucru e să miști din loc o asemenea gireadă, i-a lăsat în voie, pășind și el pe lîngă dînșii cu biciușca în mînă. Nuța venea în urma căruței adunînd în pestelcă pălăriile ce căzeau din căruță.

Nică, totuși, s-a întors cu fața spre dînșii. Ajuns la margina pădurii, s-a oprit, s-a întors, și a stat multă vreme, urmărind cum se pierde prin cîmp, legănîndu-se, o căruță încărcată cu răsărită. Stătea nemișcat, părea că nici nu suflă, și tot căta lung în zarea ce se stingea treptat-treptat...

S-o fi gîndit, pesemne, că femeia ce pășea în urma căruței a fost cîndva prima lui dragoste, o dragoste în care el a dat cu

piciorul, dar care l-a ținut minte și a venit acum să-l ierte... Poate și-l amintea pe băietanul cu care se jucau sara de-a poarcu, ori pe flăcăuanul cela înțepat cum era Mircea până la război, și se întreba cum s-a putut ca, după patru ani, acelaș Mircea să se întoarcă om cumpănit, așezat, înțelept?...

Vremea trece, amurgul se lasă cenușiu peste dealuri, iar Nică tot stă nemișcat sub poala ceea de pădure. Poate privea cele două-trei căsuțe răsărite de după o coastă de deal și se gîndea că acolo e Ciutura, satul lui de baștină, satul copilăriei. Poate se gîndea că răsărita ceea va fi ultima lui muncă aici pe dealul mic, unde avuseră cîndva o moșie. Poate îi plăcea Cîmpia Sorocii lu un apus de soare, cu o căruță ce se topește în depărtare, dar poate că plîngea, cum plîng de obicei oștenii – pieptul potcovă, fruntea sus, mereu gata la datorie, și numai sufletul oftează pe ascuns, urcînd pe calea răstignirii sale.

* * *

Noaptea se strecoară ușor, pe nesimțite, înghițind și deal și vale. Înfrigurate, satele rămîn în așteptarea dezlegării. Urletul fioros al locomotivelor cutremură Cîmpia Sorocii, trenuri pline cu armată trec vijelios prin gări fără a opri. Din Păminteni ies în plină noapte călărași înarmați, brișe și automobile cu șefi de tot felul, se răspîndesc în mare goană, cu misiuni speciale, prin satele cîmpiei. .

În sovietele sătești încep ședințele, cercetările, tocmirea listelor. *Strebocii*, cu arma la umăr, cutreiară satul, bat la geam, cheamă gospodarul la cîrmuire și nu pleacă decît împreună cu el. Casnicii bocesc în surdină, petrecîndu-i, latră cîinii ...

Se aud focuri de armă la o margine de sat. Pădurea răspunde. La care încep a bate armele automate. Undeva, după Păminteni, explodează ceva. Deasupra Bălților rotesc, gemînd, avioane grele de bombardament. Lumea iese de prin case, se așază pe prispe și așteaptă...Încă o noapte rece, înfrigurată, încă o mare grozăvie se strecoară încet prin pereții caselor, prin sufletele oamenilor, pînă ajunge în măduva oaselor.

Cîmpia Sorocii se frămîntă, se zbate cu molifa în gură, nu îndrăznește să se mai întîmple o minune, cum s-a tot întîmplat de

atîtea ori, dar zădarnice îi sînt aşteptările. Minunea cerească nu o mai poate ajuta. Molda rătăceşte disperată – nici în ascunzişurile din pădure nu se poate întoarce, nici în Ciutura nu poate intra. Focuri ici, focuri dincolo. Tot rătăcind prin cîmpie, într-un miez de noapte, pe o margine de drum, a dat de nişte urme ceau făcut-o să tresalte.

Era lumea marilor sale bucurii, lumea tinereţii, lumea slujirii stăpînului său. Fără a sta o clipă pe gînduri, porni pe urmele Nuţei. Venea fericită cum nu se mai poate, aştepta să-i mai răsară o dată Onache Cărăbuş în cale, să treacă prin portiţa de salcie împletită, dar iată că urmele femeii o scot înapoi în largul cîmpurilor.

În cele din urmă, părăsind marginea drumului, ajunge într-un cîmp de răsăritâ secerată. Printre ciocleji şi bolovani urma se putea găsi mult mai greu, pe-alocuri pierzîndu-se chiar cu totul, dar, pe urme de paşi, pe urme de copite... Credincioasă cum era, Molda a tot venit şi venit pînă la bătătura aşternută cu mohor, unde cinaseră cei trei.

S-a oprit. Aici îi era patria, aici îi era neamul. Mirosea a casă, a pîine coaptă, a brînză, a glume blînde, cărăbuşene... Cu ochii închişi, cu suflarea potolită, Molda părea că picură, şi uneori, prin picuratul cela, i se părea că aude glasul semeţ, blînd şi plin de dragoste :

– .... o-o-olda-a-a...!!!

Acel strigăt era în stare s-o scoale din morţi. Cînd i se năzărea c-o cheamă stăpînul, se cutremura, ridica brusc capul, îl arunca pe spate, aşa cum făcea cînd îi venea să urle din răsputeri, şi rămînea lung-prelung cu botul aţintit în adîncul cerurilor, dar nici un sunet nu mai urca prin gîtlejul ei mort.

Greul cel mare trecuse, greul cel mare abia venea.

Capitolul II

FRATELE NOSTRU, PELINUL

*M*ult aşteptata, mult cîntata, mult frumoasa toamnă moldovenească a domnit peste întreaga cîmpie cît i-a plăcut. Apoi, încetul cu încetul, precum zice cîntecul – *şi frunzele prin vii au ruginit, şi rîndunelele s-au dus.* Întristate, înfricoşate, satele, în cele din urmă, au cedat, s-au potolit în aşteptarea iernii. Ce să-i faci, vremea vine, vremea trece. Cele făcute – făcute erau, celelalte, da-va Domnul, vom ajunge cîndva şi la dînsele.

Cîmpia s-a aciuat, s-a adunat grămăjoară, s-a zgribulit în aşteptarea nesfîrşitelor ploi de toamnă, aşa-ziselor ploi ciobăneşti. Săracă în ape subterane, în ape curgătoare, Cîmpia Sorocii se ţinea mai mult cu umezeala ploilor de toamnă şi, fireşte, cu zăpada iernilor.

Iată însă că toamna trece, se apropie postul Crăciunului, iară cerul, cum a stat toată vara, spălăcit, pustiu, ars de soare, aşa şi stă. De cele nesfîrşite ploi de toamnă, pe care le aştepta toată lumea, nici pomeneală. Încă un an de secetă – asta ar fi fost prea din cale-afară. Mai aşteptăm oleacă. Poate, poate, poate...

Şi, cînd colo, cade o noutate ca un trăsnet, de-a rămas cîmpia crucită. Ce e drept, o noutate cam caraghioasă, dar oamenilor nu le prea venea a rîde. Cică o fi început a se usca pelinul pe haturi. Dumnezeule, se tot întreba mult încercata ţărănime – s-o mai auzit cîndva aşa ceva? Se poate usca pelinul?!

Creştea de cînd hăul peste tot. Atîta pelinăraie, încît mulţi erau înclinaţi a crede că renumitul cîntec al oamenilor sărmani – pelin beau, pelin mănînc, pe pelin sara mă culc – se poate să

fi apărut pentru prima oară chiar în Cîmpia Sorocii. Din tot ce creştea aiurea, pelinul era planta cea mai vivace, cea mai obraznică, se înmulţea într-o volniţă totală pe haturi, pe la poalele pădurilor, prin ripe şi pămînturi sterpe.

Creştea în pîlcuri, tufe dese, şi pe la sfîrşitul lui mai, cînd dădea în floare şi venea o boare de vînt, cîmpia era numai miroznă dulce-amăruie. Copiilor trimişi cu vacile li se dădea de grijă să fie cu ochii în patru, nu cumva Joiana să ciupească un vîrf de pelin – laptele se face amar cum nu se mai poate...

Şi, totuşi, ţărancele, cînd se întorceau sara de la cîmp, luau cu ele o ramură, două de pelin. Făceau din el mături, il puneau pe jos să scoată puricii din casă, îl uscau pentru că era bun de leac,ei şi apoi o picătură de pelin într-un butoiaş cu tulburel, transformă vinul obişnuit în vin de mănăstire, vin de zile mari.

Primăvara şi toamna, cînd ajungeau cu aratul pe la haturi, plugarii scăpau pe ici, colo cite-o tufă. Le-o fi plăcînd dirzenia celuia pe care nimeni nu-l samănă, nu-l prăşeşte, dar care creşte peste tot. Le-o fi plăcînd setea de viaţă a pelinului – zace la pămînt cu rădăcinile la soare, scoase de plug, se ţine de hat doar cu un fir de mustăcioară, dar e verde, freamătă în bătaia vîntului şi nu că aşa, dar dă în floare cînd îi vine vremea. Şi tot stă şi stă, se ţine şi se ţine, mîndru şi verde, pînă il răzmoaie ploile, pînă il doboară frigurile...

Amu însă, ce năpastă o fi dat peste dînsul, că pe la mijlocul toamnei s-a veştezit, s-a pleoştit, a început a se usca. Era ceva nemaipomenit, pentru că zilele se mai ţineau calde, oamenii se bucurau de această toamnă lungă – mai rămînea pe ici, colo de arat, de semănat, de cărat. Dară, oameni buni ! Pelinul!

E un semn rău, ziceau bătrînii. Cum apare pericol de moarte, şobolanii fug de pe corabie, iară veşnicul pribeag al cîmpiei, pelinul, începe a se usca. Ne părăseşte veşnicul nostru stegar, cel care ţine frunza verde de la omăt pînă la omăt, cel care nu se lasă, nu cedează în nici un caz, pentru nimic în lume. Amăritul de pelin, pe care îl scoţi cu plugul, îl smulgi, îl tai cu sapa, iar el tot creşte şi creşte, de parcă toate au fost în glumă şi viaţa nu ar fi decît un joc – voi faceţi aşa, da noi ne ţinem de a noastră. Pelinul, care a trecut printr-atîtea şi-a scăpat, pelinul, fratele, cîntecul, soarta noastră a tuturora ! Şi cînd colo – se usucă!!!

Nu rodise grîul vara ceea, dar oamenii şi-au zis – lasă, ieşim din iarnă cu păpuşoi. A fost însă o secetă mare, s-a uscat şi păpuşoiul, iar puţinul pe care l-au cules, au fost obligaţi să-l predea la stat pînă la ultimul grăunte. Lumea însă nu cădea în disperare – lasă, mai cu cartofi, mai cu fasole, vom eşi cumva din iarnă. N-au avut ce strînge nici acolo unde au pus cartofi, nici acolo unde plivise fasolea. A ars totul de secetă, dar oamenii nu se lăsau pradă deznădejdii – las', ne vom duce pe la neamuri prin alte sate, unde a rodit mai bine, vom scoate covorul nevestei la iarmaroc...

S-a uscat însă pelinul pe haturi, şi asta era culmea. Celelalte griji – războiul, bandele de prin păduri, *postavka, spiscele* – toate au rămas în urmă, pentru că peste Cîmpia Sorocii s-a abătut una din cele mai mari nenorociri – se usucă pelinul.

* * *

Pămînturile mor greu. Mor bulgăre cu bulgăre, sămînţă cu sămînţă, mor deal după deal, vale după vale, dar, totuşi, mor, şi Cîmpia Sorocii, după două veri fierbinţi, rămasă fără umbră de nor, fără strop de ploaie, în cele din urmă, a prins a se stinge. Murea încet, destoinic, dar murea, şi numai roua ce se lăsa în faptul zorilor peste văile spuzite de arsură, îi amîna sfîrşitul de azi pe mîine.

Blestemul secetei a fost mare şi greu. Au secat apele, au ars imaşurile, s-au posomorît pădurile. Pămînturile oamenilor zăceau aşa cum le-a prins seceta – nesemănate, neprăşite, nerodite, iar bucăţica de pămînt, care n-a vrut cu nici un preţ să-şi primească soarta, a căzut pînă la urmă, iar puţinul care a fost din răsputeri semănat, prăşit, dat în floare, a ars şi el.

Satele cîmpiei, dosite pe după deluşoare, împărtăşeau cinstit soarta pămînturilor din împrejurimi. Nu mai fumegă acoperişurile, nu mai luminează în amurg ferestrele. Nici cînii nu mai bat, nici cucoşii nu mai cîntă, iar casele oamenilor, îmbătrînite cu încă o mare durere, picură în pragul unui somn de veci.

Şi, totuşi, vina cea oropsită şi îndărătnică de ţăran se mai zbătea, ascunsă, pe undeva. În zori de zi scîrţîia ici, colo cîte-o uşă şi cei puţini, scăpaţi ca prin minune, ieşeau de prin case,

se aşezau osteniţi pe prispe şi se încălzeau la soare. Şedeau tăcuţi, fiecare pe prispa lui, şi urmăreau zile întregi cerul sterp, pîrjolit şi el de atîta căldură.

Umflaţi de foame şi sluţiţi, încît abia se mai cunoşteau ei înde ei, oamenii şedeau cuminţi şi nici un gînd, nici o umbră de durere nu mai flutura pe frunţile lor necăjite. Nu mai aveau putere. Nici pentru a se bucura, nici pentru a se amărî nu mai aveau putere, dar şedeau şi urmăreau cerul, pentru că erau plugari şi aşa apucaseră din bătrîni – cînd vin vremuri grele, te aşezi pe prispă şi ridici privirea către cer.

Zadarnice însă erau toate – arşiţa mai ţinea încă, şi cerul, chiar de căpăta sămînţă de nor, erau nişte nouraş mici, uşurei ca pleava, şi vîntul făcea a se juca cu dînşii – ba îi adună grămadă, ba îi ascunde pe după zări, şi iar îi scoate nici că mai ştii de pe unde pentru a-i mai vîntura o dată.

Satele cîmpiei, acele văi pline mai nu demult cu case albe, cu drumuri vechi, cu grădini frumoase, acum, decăzute şi sărăcite, picurau la soare. Furtuna pustiirii a trecut peste ele, lăsîndu-le de plînsul lumii. Nici tu garduri, nici tu porţiţe, nici gospodari, nici gospodine. Fîntînile tac ziua întreagă, seceta a coborît în adîncuri, abia în zori mai poţi scoate o jumătate de căldare de apă tulbure.

O linişte grea, posomorîtă, dospeşte cu săptămînile peste bătrînile noastre sate. Oameni au rămas puţini, dar şi cei care au supravieţuit de bine, de rău, umblă abătuţi, veşteziţi, săraci cu duhul. Slăbiţi cum nu se mai poate, cu ochii fugiţi în fundul capului, păreau nişte vedenii venite de pe lumea cealaltă, dar nici cele pe care le vedeau pe această lume nu-i bucura. Îmbrăcaţi în haine de strînsură, cumpărate la *talciok*, botezaţi de cîrmiuire cu numele comun de distrofici, repartizaţi în cîteva grupe, ei se furişau ca nişte vedenii pe uliţele satului, căutînd să nu se întîlnească unul cu altul, fiindu-le ruşine de jalea în care au ajuns.

Bărbaţii satului veneau încet, în loc de bineţe îşi făceau unul altuia semn cu capul, căci li se stinsese glasurile. Cînd cercau, totuşi, să spună ceva, merişorul gîtului ba urcă, ba scapătă napoi, încît pare că bietul om se căzneşte să înghită ceva şi nu poate. Treceau prin mijlocul satului invalizi în cîrje cu meda-

lie noi-nouțe „*За взятие Берлина*", treceau foștii ostași ai lui Antonescu, eliberați de prin lagăre, treceau văduve de războiși văduve rămase acum pe vremea foamei, treceau copii gata să se prindă de mîna oricui, doar-doar îi vor duce undeva.

Colindau drumurile satului fără nici o treabă, umblau abia tîrîndu-și picioarele umflate în urma lor, umblau însă, căci umbra bătrînei cu coasa îi aștepta la poartă. Străvechuil instinct al supraviețuirii le insufla, că dacă vor să scape, să-și schimbe într-una locul, așa încît baba ceea zăludă să-i caute, să-i caute, și să nu le mai poată da de urmă.

Pe la o amiază distroficii din primele două grupe se adunau în ograda sovietului sătesc, unde se organizase, spre sfîrșitul foamei, o cantină de stat. Se dădea supă de fasole, cîte două polonice de distrofic, dar numai după ce ar fi înghițit o lingură de untură de pește.

Vrînd-nevrînd, sărmanii oameni veneau lîngă butoiul de metal, plin cu un fel de pastă gălbuie și pus în mijlocul ogrăzii să fie la îndemîna tuturor. Era grețoasă și puțea nemaipomenit untura ceea, dar felcerul stătea alături și făcea semne pe listă în dreptul fiecărui distrofic. Cine înghite untura, primește supă, nu înghițim – nu primim.

Răbdarea oamenilor amintea de răbdarea sfinților- mucenici. După ce înghițeau untura, făceau coadă la ferestruica prin care răzbătea una din cele mai mari minuni ale vieții, ce se numea pe atunci supa de fasole. Dar fasolea, după cum se știe, fierbe greu, îndelung, chinuitor. Cum supa era gata, ferestruica se deschidea, capii de familie întindeau ulcele luate de acasă, numărau împreună cu bucătarul polonicele, pentru el și pentru cei de acasă care nici să se ridice nu mai puteau.

Cu supa primită, leșinînd pe mică, pe ceas de atîta foame, oamenii se așezau jos, în ograda sovietului sătesc. Rosteau în surdină, mai mult pentru Dumnezeu decît pentru lume:

– O gură, două, să ne întărim, ca să putem duce acasă...

Duceau usna ulcelei la gură și cum dădeau de acea mare minune a vieții, nu ae mai puteau opri. După care, rușinați în fața lumii, că nici de data asta nu au putut duce nevestei, copiilor, partea ce li se cuvenea, se ridicau și porneau încet spre casă cu capul plecat, cu ochii în pămînt.

* * *

A doua zi, cum răsărea soarele, iară apăreau pe prispe, cercetînd înălțimile albastre ale veșniciei. Cerul rămînea ultima lor speranță, și oamenii urmăreau cerul. Știau, firește, că totul e schimbător pe această lume, odată și odată acest mare blestem o să treacă.

Ploaia. Acolo se adunau rugăciunile tuturora, acolo erau visele tuturora. Doamne, cînd te vei întoarce cu fața către noi? Măcar cît de cît, măcar o bură... Atîta amar de lume, atîta amar de vreme s-a tot rugat pentru o bură de ploaie, încît acum nici nu le mai venea a crede că s-ar putea întîmpla o asemenea mare minune. Erau însă creștini, se rugau și așteptau tăcuți, răbdători, neputincioși ca niște copii.

Darnic cu cei mici, norocul, în cele din urmă, și-a adus aminte de dînșii. Într-un amurg, au început a roti stoluri de ciori peste cîmpie. Zburau pe jos, cîrîiau de-a valma, iar în urma lor vîntul a și prins a aduna puzderie de nouraș.

I-a tot așezat straturi, punîndu-i la dospit, apoi peste noapte a căzut prima ploiță de după secetă. A fost o ploiță scurtă, a trecut de-a lungul Nistrului abia mușcînd o margine de cîmpie și, cum a întors-o spre Bălți, s-a și potolit, dar pămîntul, răcorit, a început a răspîndi miroznă grea de ploaie nouă, și abia după aceea au pornit ploile adevărate.

Acum ele dădeau des prin cîmpie. Se repezeau într-un miez de noapte, colindau largul pămînturilor și fugeau în zori, grăbite, lăsînd pămîntul tot atît de însetat cum îl găsiseră, iar țăranii, cînd se sculau, se căzneau să ghicească – plouase noaptea trecută sau li s-o fi năzărit prin somn? Plouase de bună samă că, uite, se mai ține umezeala pe coaja de salcîm!

Alteori ploile cădeau ziua pe la o amiază, spre bucuria prășitorilor ce amețiseră a tot da cu sapa prin bulgării tari ca piatra. Bucuroși, ei se întorceau spre sate uzi leoarcă, veneau veseli și se tot rugau să plouă, să toarne bine. Ruga le era primită, și ploaia turna din belsug pînă la asfințitul soarelui. În amurg se frămînta o vreme, ba se potolește, ba nu prea, iar odată cu întunericul începea din nou a răpăi prin băltoacele de la răscruci.

Se mai repezeau, în miez de vară, ploi cu furtună. Veneau în puterea nopții, anunțîndu-și de departe năravul, veneau vuind

şi trăsnind, fulgere albe fărîmiţau întunericul în fel şi chip, tunetul răscolea văile, gonind ploaia din urmă, iar în zori, cînd se trecea urgia, pe cer rămîneau nouri înalţi şi grei ca nişte munţi. Stateau munţii ceia nemişcaţi cu săptămînile ; pe la o amiază scăpăta soarele pe-o clipă de după crestele lor, dar în aceeaş clipă era acoperit din nou.

Ploile şi răcoarea erau adevăratele minuni cereşti. Pămînturile cîmpiei începeau să-şi revină. Ploile au răzmuiat ţărina, umplînd crăpăturile ce spintecaseră, ca nişte şopîrle drumurile, imaşurile, semănăturile.

Apoi iar a mai plouat şi crăpăturile, pe jumătate tămăduite, au început a se face otova cu pămînturile din împrejurimi. Peste văile arse pînă în adîncuri se aşterneau ploile rînd pe rînd, şi chiar de arsese iarba cu tot cu floare, cu sămînţă, cu rădăcină cu tot, după multe şi bogate ploi a prins să răsară ici, colo cîte-un fricel de iarbă. Se pleca spre un frate de-al lui, răsărit mult prea departe pentru a-i fi neam, dar erau verzi amîndoi, aveau sol, soare, umezeală şi încă peste o vară imaşurile au început a se încinge cu verdeaţă.

Mai greu prindeau viaţă pămînturile roditoare. Seceta a ars tot ce poate prii omului, buruiana însă, marele duşman al pămînturilor roditoare, ştie a-şi păstra sămînţa şi după prima ploiţă, paragina, ştirul, volbura, tot ce creşte nesemănat, a acoperit ţarina palmă cu palmă.

„Amu, îşi ziceau ţăranii în mintea lor, bun lucru ar fi să vii cu plugul peste buruienăraia asta, cît n-a dat ea încă în floare. O răstorni, arunci peste brazde un pumn-doi de grăunţe, o fugă de boroană peste ele şi proslăvit fie numele Celui de Sus!"

Proslăvit însă numele Celui de Sus nu avea de unde fi, pentru că nici tu pluguri, nici tu cai, nici tu sămînţă. Plugurile zăceau pe după case ruginite, stricate, iar singurul om ce ştia a le doftori – fierarul satului – murise de foame. Cele cîteva gloabe, rămase mai mult prin răbdarea lor de vită, aşteptau prin grajduri să vină oamenii, să le ridice cu frînghiile, cît despre sămînţă, cum au dus-o toamna la gară de-au predat-o statului, acolo a şi iernat.

Asta era durerea cea mare a ţăranilor, dar era periculos să aduci vorba de ceea ce fi durea. La marginea gării se înălţau grămezi înalte cît stîlpul de telegraf şi lungi cît ar fi ţinut un loc

de casă. Stăteau păpușoii ceia turnați jos, pe pământul gol, și erau acolo de toată mîna – ciocălăi lungi și subțiri, ciocălăi albi, galbeni, tărcăței, feluriți, cum felurite erau satele cîmpiei.

Adușî în pragul foamei și descărcați aici sub titlul de *postavkă*, adică datorie obligatorie a țărănimii față de stat, acum erau proprietatea statului. Erau păziți de strajnici înarmați, care pentru un singur ciocălău deschideau foc. Ce e drept, oamenii nici nu se prea repezeau. Și nu de frica armelor. După ce au stat descoperiți o iarnă întreagă, păpușoii s-au aprins înăuntrul lor și nu mai erau buni nici pentru masă, nici pentru semănat.

Pămînturile însă așteptau. Statul, care toamna măturase podurile la țărani, trebuia să întreprindă ceva, ca să nu rămînă pămînturile țelină, și iată că în primăvară, cînd se trecuse vremea semănatului, sovietele sătești au început a da sămînță la oameni. Se dădea un fel de păpușoi cu grăuntele măsçat cît dintele de cal, și chiar așa li se și zicea păpușoilor celora: *konskii zub*. Erau aduși cu trenurile hăt de departe, au venit gata dezghiocați, în saci speciali, stropiți cu chimicale.

Se spunea că au fost stropiți de către agronomi ca să țină la secetă, dar, totodată, li se dădea oamenilor de grijă să nu cumva să se atingă de sămînța primită. Prafurile celea, se spunea, sînt un fel de otravă și vor muri cu toții ca muștele. Trecuți prin cei doi ani de foamete, oamenii nu se mai temeau de nimic. Cum ajungeau acasă cu sămînța primită, o și împărțeau în două. O bună jumătate o spălau, o uscau la soare, o duceau la rîșniță, înjghebau o fierțură și abia pe urmă porneau cu cealaltă jumătate la deal.

Veneau încet – mai mult se odihneau decît să meargă, și abia pe la amiază ajungeau la hectarele lor. Sădeau păpușoii ca pe cartofi – în cuiburi, cu sapa. Fac un cuib, scapă o sămînță, o acoperă, alături mai fac un cuib.

Amețeau de căldură, de foame, de osteneală, și rîndurile făcute de ei ba urcau amețite la deal, ba coborau șovăind la vale, dar oamenii nu lăsau sapa din mînă, căci roada acelor boabe era singura lor nădejde. Se țineau mortiș de dînsa și munceau. Aruncau sămînța într-un noroc, căci pămîntul era nearat, neboronit, dar veneau ploi peste ploi și păpușoiul răsărea, se sălța din umbra buruienilor.

După care au început a se abate și zile mai senine. La început veneau cîte trei în fiece lună. Pentru fiecare zece zile sătenii

se adunau în jurul magazinelor şi primeau un ajutor numit *sudă* – cîte două-trei kilograme de făină de soia pe cap de locuitor. Nu era mare bucurie; dar de foame nu se mai murea.

Pe urmă au căzut ploile cele mari, ploile calde, roditoare, şi pădurile, livezile, grădinile, cu ce-au avut, cu ce-au putut, au alergat în întîmpinarea sărmanilor oameni. Potoleau un rînd de pofte şi trezeau altele. Cîte-un fir, cîte-un bob, cîte-o muşcătură – pînă a venit vremea păpuşoilor, iar moldoveanul, cum ajunge la păpuşoi, îşi face cruce c-a scăpat.

Şi chiar scăpase. Mai întîi păpuşoi fierţi, apoi păpuşoi copţi, iar pe la mijlocul toamnei au prins glas rişniţele, şi, odată cu aprinsul luminilor, gospodinele, cum se obişnuia de cînd lumea, răsturnau pe măsuţa joasă o mămăliguţă fierbinte. Se adunau toţi ai casei în jurul ei şi o mîngîiau cu privirile, îi sugeau cu vîrful nasului boarea, apoi cinau şi se culcau grăbiţi, să nu li se facă iarăşi foame.

Somnul însă le era tulbure. Visau mereu turte verzui de lobodă – „plăcintele" ce-au dus la groapă sate întregi. Îngroziţi de gustul lor sec şi lînced, oamenii se trezeau, bîjbîiau prin cotruţă de n-a mai rămas vreo fărîmătură, ca să-şi împrospăteze gustul pînii adevărate, dar de la cină n-a rămas nimic, şi, deci, hai iar la culcare.

Ploua, însă ploua întruna, iar cînd rătăcea cîte-o dimineaţă senină între două ploi, apa iazurilor începea a se desface în cercuri şi cei ce se născuseră a fi pescari, jurau că au văzut cum a lucit la soare pentru o clipă coada ceea de peşte.

Pămînturile aureau a roadă şi tot înverzeau, tot dădeau în floare. Cîmpia, dintr-un capăt în altul, era numai foşnet, numai spumă verde, şi puţinele vaci, scoase din foame cu ocoloţi rupţi de pe acoperişul casei, se întorceau serile sătule, cu ugerul plin.

Copacii de prin livezi, scăpaţi de topoarele sălbătăcite de foame şi frig, acum îşi rumeneau poamele la soare. Prin păduri se coceau căpşunele, cireşele negre, alunul îşi scutura floarea, iar de sus ploua, ploua întruna, şi aceste ploi erau singurele în stare să mîngîie, să ogoiască, să reîntoarcă la viaţă sufletul zbuciumat de ţăran.

Cam peste un an, în ogrăzile oamenilor a început a înverzi sirjoaca. Era puţină – să tot stai să-i numeri spicele, dar avea pămînt bun la rădăcină, avea ploi la vreme şi a crescut cu spicul

plin, cu bobul greu, iar în vara următoare de acum jumătate din ogrăzile oamenilor erau numai grîu şi secară.

Anul s-a nimerit bun şi pîniea de-abia secerată a fost îmblătită şi semănată în cîmp, la largul ei. A răsărit un grîu de toată frumuseţea şi acesta a fost marele noroc al oamenilor, pentru că grîul în cîmpie nu este doar pîniea cea de toate zilele.

Odată cu grîul se aduna prin sate şi firea neamului, credinţa, obiceiurile din bătrîni. De la colacii mari şi rumeni, ce vin să mulţumească colindătorilor ori să-i pomenească pe cei răposaţi, şi pînă la micii hulubaş, pe care gospodinele îi coc în pripă la para focului, pentru ca să ştie odraslele cîtă dragoste li se poartă,– toate felurile acestea de viaţă, dospite cu mii de ani în urmă, aveau să se întoarcă odată cu grîul.

Abia acum greul cel mare părea să fi trecut. Ţăranii au întors pămîntului rostul lui de altădată, şi împreună cu ieşirea semănătorilor în cîmp, a început şi viaţa oamenilor a se întoarce în albiile sale. Foametea luase sfîrşit. Care a murit – fie-i ţărna uşoară; cine-a scăpat – norocul lui... Aşa e viaţa.

Şi oamenii, încetul cu încetul, îşi reveneau. Se înseninau frunţile, se întorceau cine ştie de pe unde vorbele jucăuşe. La început glumele veneau palide, slăbite şi ele, dar pe urmă s-au tot înfiripat, pînă a răzbit un drăcuşor de şaisprezece ani şi într-o sară, a umplut valea satului cu clinchet curat de clopoţel.

După glume au venit supărările, căci nu fiecare ştie şaga, şi iată un voinic de două şchioape, supărat foc, s-a repezit cu pumnii la marele său duşman – un vecin de sama lui. După supărări au venit împăcările, şi iată că prin sat a pornit zvon cum că un suflet singurel şi înstrăinat cum nu se mai poate, mai-mai e gata să-şi lege viaţa cu un alt suflet, tot atît de singurel, tot atît de înstrăinat.

Apoi iată că într-o după amiază, Tincuţa lui Onache se întorcea de la pădure, ducînd pe umeri o cogemite legătură.

– Ce duci acolo, Tincuţă?

– Floare de pelin.

– O fi dat în floare?!

– Ei! Îi plină valea, te înăduşă, nu alta...

Se întorcea străvechiul stăpîn al acestor meleaguri.

Cîmpia Sorocii îşi revenea în albiile sale.

Capitolul III

VIȚA-DE-VIE

Vremurile de apoi păreau depășite, trecute de bine, de rău, dar prin anul cincizeci, de-acum după ce se înființaseră colhozurile, după ce tractoarele au desfundat pământurile împărăginite și se lega roadă ca în anii cei buni, deodată, oarecum pe neașteptate, au început din nou să apară prin sate șervete albe de in, prinse în streașina casei, deasupra pragului.

Iar a început să moară lumea. Se stingeau cei secătuiți peste măsură, istoviți așa, încît hrana nu-i mai putea reface. Erau oameni osîndiți, și ei bănuiau, pesemne, ce-i așteaptă. Umblau posomorîți, tăcuți, departe de cele ce se petreceau în jurul lor. Veneau încet, unul cîte unul, și li se schimbau acum, înainte de moarte, și vorba, și mersul, și cătătura.

Mai ales, mureau femeile. Atunci, în anii grei, fiind veșnic gonite de grija casei, rupînd de la gură ca să-și scape copiii de moarte, ele, înfierbîntate de instinctul maternității, se țineau mai bine ca bărbații. Acum însă au început să cadă. Se îmbolnăveau dintr-o nimica toată, nici nu dovedeau să se vaiete, nici să-și ia iertăciune, și mureau, și erau duse la marginea satului și înmormîntate într-o arătură, căci pe vremea foametei cimitirele ieșiseră cu mult peste hotarele lor.

Astfel se și rînduiau toate: ba mai vine o ploaie, ba se mai iscă un zvon, ba mai moare un suflet, și iată că a venit sorocul, i-a sosit ceasul și Tincuței lui Onache Cărăbuș. Femeie harnică și binevoitoare, ea se despărțea de viața satului cu aceiași pași ușori, nesimțiți, ce o purtau atîția ani în zorii zilei. Se ducea în

aceleaş hăinuţe vechi şi ponosite pe care nici ochiul să le culeagă, nici sufletul să le ţină minte. Se ducea micuţă şi tăcută, cu supuşenia unui copil trimis cu poruncă; el tot vine fuguţa, şi nici să-i treacă prin cap că ar putea zăbovi pe undeva.

Ciutura, zăpăcită de toate prin cîte i-a fost dat să treacă, o petrecea ostenită şi oarecum nedumerită. Mai ales, nedumerită era, căci atunci, în ziua ceea de primăvară, cînd Tincuţa, urcată pe-o scărişoară să ungă sub streşinile casei, a leşinat, Ciutura n-a găsit nimic mai cu cale decît să se mire: da ce-o fi căzut cărăbuşoaia, că doar nu se suise la cer?! Pe urmă, cînd Nuţa a început a alerga de cîte zece ori pe zi la părinţi şi se întorcea cu ochii plînşi, Ciutura a rămas, de asemenea, nedumerită: stai, soro, una e să cazi colo de pe o scăricică şi alta e să mori!

Cam la o săptămînă Tincuţa şi-a revenit şi, robace din fire, a ieşit în grădină să plivească nişte straturi, în urma cărei pliviturî satul iar s-a mirat: dacă e sănătoasă baba, ce-o mai face pe nebuna?! Apoi, într-o miercuri după-amiază, cînd clopotele satului au prins a răspîndi peste dealuri trista veste că încă o ţărancă s-a stins din viaţă şi acum numai Dumnezeu îi este judecător, Ciutura cu adevărat a fost uimită: ce naiba, îşi bate joc de sat Tincuţa ceea a lui Onache?!

Înmormîntarea se pregătea cu aceeaş grabă şi înfrigurare, cum se pun ele la cale de cînd e lumea. Parcă au fost pînă mai nu demult de toate cîte puţin, dar cînd s-au pomenit cu mortul pe laiţă – nici bani în buzunar, nici făină în sac, nici pînză pentru punţi, nici băsmăluţe pentru prapore.

Mircea alerga ca o furnică – ba e la moară, ba se repede la iarmaroc, ba colindă satele vecine, căutînd preot. Părintele din Salcia avea trei morţi la rînd şi putea să vină abia duminică după-amiază, drept care satul nu ştia nici cînd, nici cine o s-o îngroape.

După multe săptămîni plioase se aşezase vreme frumoasă şi tocmai vremea ceea frumoasă a şi fost marele nenoroc al răposatei. Buruiana înăbuşea semănăturile, oamenii pîndeau fiece crîmpei de vreme bună, ca să iasă la prăşit, şi în vinerea cînd sicriul vopsit cu sineală a fost dus la groapă, de-abia s-au adunat vreo zece babe s-o petreacă pînă la locul cel de veci.

La praznic însă au venit numai jumătate din ele, căci, secătuite cum erau, bătrînele nu ţineau la drum. Scaune slobode în

jurul mesei au fost şi la praznicul de trei şi la cel de nouă zile, căci, ziceau ciuturencele, trebuie să n-ai pic de obraz, pentru ca, după ce n-ai fost la înmormîntare, să vii la praznic.

Şi au trecut zile, zile multe. Tincuţa se tot ducea din viaţa ciuturenilor, se stingea în inima satului chipul ei ostenit, ce zîmbea cu dragoste şi înţelegere pentru fiecare. A fost un om, acum nu mai este. Zidit din aceleaş lut ca şi semenii săi, a trăit o viaţă, şi-a băut paharul sorţii, după care a coborît înapoi în împărăţia lutului, şi locul ce l-a avut sub acest soare s-a lăsat uşor supt de deşerturi, de parcă toţi anii cît a trăit, însăşi firea stătea la pîndă, aşteptîndu-i sfîrşitul, pentru a-şi reîntoarce fărîmătura din necuprinsele sale pustietăţi.

Se ducea Tincuţa, şi cele triste, pline de bunătate bineţe pe care le aducea ea Ciuturii în zori de zi, abia mai stăruiau în auzul vecinilor, iar necazurile şi grijile care au mîncat-o o viaţă întreagă, acum rar cînd răsăreau într-o vorbă dusă de două babe proaste. Ce să-i faci?... Cei vii cu cei vii, morţii cu ale morţilor, şi în primăvara viitoare, cînd a fost să se facă praznicul de un an, Ciuturii nici să-i treacă prin cap, pentru ce umblă Onache cu capul descoperit de la casă la casă.

Abia s-au adunat o mînă de oameni. Au venit din cîmp tăcuţi şi osteniţi, cu şiroaie de sudoare pe umerii obrajilor colbăiţi. S-au lăsat aşezaţi la masă după multă rugăminte şi închinăciune, căci erau grăbiţi, aveau norme. Au cinstit cîte un pahar de vin, au vorbit despre secetă şi roadă, despre furturile din colhozurile vecine şi cele din colhozul lor.

Onache, căutînd să fie toată lumea mulţumită, susţinea orice capăt de vorbă. Aproba furatul, cînd cereau mesenii să fie aprobat, îl condamna, dacă se înclina spre condamnare, iar după ce a petrecut lumea pînă la poartă, s-a întors şi a oftat uşurat, de parcă i s-ar fi luat o piatră de pe inimă.

– Slavă Domnului, c-am fost sănătos şi-am pomenit-o la un an. Încolo, cine ştie cît mi-o mai rămas şi mie pe lumea asta...

Nuţa, ajutată de încă două femei, spăla blidele. Badea Onache s-a uitat la ele lung, iscoditor, căci muierilor la petreceri le umblă ochii ca la helgii, iar el voia să afle cît de reuşită a fost pomenirea Tincuţei.

Spre marea lui mirare, nici Nuţa, nici cele două femei nu au

susținut tema propusă de Onache pentru discuție. Nici măcar nu și-au ciulit urechea la vorbele lui, de parcă n-ar fi fost aici într-o casă.

„Hei, măi, bine că le mai strînge Dumnezeu pe cîte una. Is țîfnoase și răsfățate cum nu se mai află..."

Acest gînd al lui badea Onache, adunat într-o anumită cătătură, a fost răspunsul lui la tăcerea celor trei femei, dar ele nici de data asta n-au reacționat. Păreau că nici nu mai sînt de față. Se întorsese la ale lor și numai mîinile le-au mai zăbovit o vreme, să mîntuie de spălat blidele după praznic.

Oftau, luate cu lucrul, toate trei. Se gîndeau, pesemne, la anii de război, la anii de foamete, la marea nedreptate a sorții femeiești, căci mai toate ajungeau pînă la urmă a fi înmormîntate de bărbații lor.

Frumușele la șaisprezece, împresurate de copii la douăzeci și cinci, răcite la călcatul lutului în floarea tinereții, spetite de muncă grea la patruzeci, ciuturencele nici nu mureau în înțelesul propriu al cuvîntului, ci se stingeau ori, cum își ziceau ele însele, „se treceau". Nu se plîngeau, căci era un necaz prea vechi, ca să se mai plîngă. Așa și-au trăit viața și mama, și bunica, și strămbunica.

Într-un fel însă le durea pe toate, și atunci cînd se adunau să petrecă la cimitir pe vreuna ori veneau s-o pomenească după înmormîntare, un început de ropot, un mugure de răzvrătire părea să încolțească în sufletele lor. Mugurul nu slobozea însă frunze, pentru că din vremi străbune femeia a fost și rămîne umbra bărbatului său.

Cum praznicul sau înmormîntarea trecea, ele se risipeau pe la case, pe la copii, și iar păreau a se împăca cu toate. Pe-o vreme, firește. Pînă iară o prindea un leșin pe vreuna, pînă iară ajungea a fi plînsă de vechiul clopot al satului, pînă iară se adunau toate să mănînce colac cald la praznicul ei.

Acum venise rîndul Tincuței. Nu împlinise nici cincizeci de ani, nu depănase nici jumătate din ghemul ce i se dase, și iată că a lăsat totul baltă și acum se cernea încet pe altă lume. Era atît de pripită, atît de nedreaptă plecarea ei, încît, cu toată cuminția, cu toată rușinea, chipul Tincuței părea a se ruga consătenilor –, dacă se poate, s-o mai țină satul minte, măcar cît de cît, să n-o uite chiar așa deodată.

Dar, care, ce, de unde?... Ciutura de atîția ani umblă cu creștetul descoperit, de la o înmormîntare la alta. Printre cei duși pe umerii ei la groapă erau atîția tinerei și frumușei – vlăstare fragede ce nici măcar n-au apucat să guste viața din plin. Ciutura, cutremurată, le făgăduia tuturora să-i țină minte în vecii vecilor. **Făgăduia**, pentru că o durea, dar de uitat îi uita, pentru că, istovită de foame, de unde să ieie ea atîta bărbăție, atîta putere, atîta ținere de minte?!

Ciutura a trecut-o și pe Tincuța în lumea celor uitate, iar cele puține lucruri rămase de la dînsa și care puteau mărturisi despre stăpîna sa, au început a se pierde și ele. Fotografia gălbuie, cu colțurile găurite de pioneze, singura ce-i mai păstra chipul, a fost furată din casă.

Vorba e că atunci demult, cînd ajunsese fotograful pînă la Ciutura, tocmai era nuntă în mahala și o mulțime de prostănaci, veniți să caște gura la nuntă, neavînd ce face, s-au strecurat prin grădini, ca să nimerească și ei, măcar de departe, în fotografia lui badea Onache. La început n-a fost nici o supărare. S-au băgat și, Dumnezeu cu dînșii! Dar, din păcate, și prostănacii, cînd le vine sorocul, îmbătrînesc, iar îmbătrînind, vor să se laude cum erau ei atunci cînd erau în putere.

Tot umblînd după dovezi, și-au amintit de nunta ceea, de fotograful ajuns în Ciutura și au început a-i tot da tîrcoale casei lui Onache Cărăbuș. Ba că treceau pe la om să-l vadă, ba pentru a-i cere un sfat, ba veneau de acum să-i mulțumească pentru sfatul cela, și din patru fotografii, cîte le-a avut, s-a ales numai cu una. Cît era Tincuța, avea cine-o păzi. Acum au furat-o și pe aceea.

Furca de tors, fusele și cele cîteva spate de țesut s-au pierdut și ele. Adică, mai întîi, badea Onache le adunase pe toate și le-a dus la Nuța, dar Nuța, pesemne, uitase de acum a toarce. Și nu era lucru de mirare, căci torsul și țesutul, munca ceea grea și migăloasă cu care Tincuța ani la rînd și-a tot ținut casa, acum nu mai avea nici o trecere. Femeile nu mai aveau unde semăna nici în, nici cînepă, apoi, chiar de-ar fi avut, ce să se necăjească cu fusul și cu stativele, cînd la magazin găsești de toate?

Stativele, aduse de badea Onache, au stat o vreme la Nuța în cămară. Pe urmă cineva le-a mutat după poiețică, iar de acolo

s-au pierdut. Încălțările și cele cîteva perechi de îmbrobodituri, rămase de la nevastă, Onache le-a împărțit femeilor ce-au grijit-o înainte de înmormîntare, și pînă la urmă singura împărăție, ce-i mai rămînea credincioasă stăpiinei sale, era casa.

Și pragurile, și prispele se mai mîndreau cu hărnicia răposatei lor gospodine. Scăunașul josuț, și vatra, și piciorul hornului, cu mijlocul lustruit anume la locul de care se prindea ea de fiecare dată cînd se ridica de pe scăunaș. Blidarul cu tacîmurile rînduite așa cum găsea ea că va fi mai bine, ceasornicul de deasupra ușii, oprit de mulți ani la două fără un sfert, toate nimicurile iestea îi mai rămîneau credincioase, mai păstrînd cîte ceva din seninătatea sufletească a Tincuței, căci toate fusesără aduse, răsădite și grijite de mînile ei.

Dar – ce să-i faci?

Vremea aduce, vremea însă știe să și ducă. Se cojesc, după fiece ploaie, prispele unse cu lut, fierul ruginește, lemnul se lasă mîncat de cari. Se trecea șiragul zilelor, se ducea și Tincuța din viața satului, din sînul acelei lumi care a cunoscut-o și ar fi putut spune copiilor săi cuvinte bune despre ea.

La un an și ceva după înmormîntare, nici vecinii, nici neamurile, nici cumătrele de altădată nu-și mai aduceau aminte de dînsa, și în tot satul numai badea Onache umbla posomorît. N-avea cu cine se sfădi, n-avea cu cine se împăca, n-avea cine-i găti un borș la vreme, dar, cu toate iestea, obrazul lui, așa plin de amărăciune cum era, se tot împlinea, se tot rotunjea, prindea sămînță de rumeneală.

– Vița-de-vie tot învie, ziceau ciuturenii, văzîndu-l cum merge el încet și apăsat pe drumurile satului. Și chiar că era a mirării. Crăpau de foame cu toții, erau cu toții la pămînt, dar, ca să vezi! Un rînd de neamuri își venea mai ușor în fire, alții mai greu. Cărăbușii s-au ridicat primii! Mă rog, vița-de-vie!!

Lui Onache îi plăcea proverbul cu vița-de-vie, cînd se atribuia neamului său, cu toate că mai putea fi ceva la mijloc...

„Da eu cred că m-o pus pe picioare hodina", chibzuia el în sinea lui și putea să fie un adevăr la mijloc, căci de cum rămăsecae vădăoi, scăpase la un somn adînc și dulce ca în copilărie. Era și firesc. O viață întreagă țăranul umblă împovărat de necazuri. Le poartă așa cum au năvălit – nefrămîntate, necugetate, pentru

că, a sta să le caute capătul, să vadă de unde pornesc și pînă unde ajung, n-avea vreme.

Singurele ceasuri de tihnă veneau odată cu noaptea, cînd se aciuau satele, cînd se astîmpărau toți ai casei. Doar atunci bietul om, rămînînd singur, dădea perna la o parte, își punea pumnii căpătîi și tot potrivea în fel și chip nevoile sale. Erau multe, erau grele și, amărît că nu le mai poate da de capăt, ațipea pe la zori, dar vai de hodina ceea.

Acum Onache Cărăbuș, rămas pentru prima oară fără a duce grija altuia, s-a pomenit descătușat și de grijile celea mari, și de cele mici. Aratul, semănatul, secerișul – toate le-a dat, împreună cu hectarele sale, colhozului. Încolo, parcă multe îi trebuie unui moșneag? Are casă, are păpușoi hangani, semănați în grădină, are cîteva cuiburi de cartofi, și las că nu mai moare el de foame. De îmbrăcat, pînă una-alta, are, iar *trudozilele* celea trebuiau cîștigate cu socoteală, căci fără dînsele e rău, dacă nici cu dînsele n-o s-o duci mai bine.

Descurcat din toate, badea Onache a scăpat la o hodină plină, la o hodină mai de cu sară pînă în zori, și peste o vreme semințele de voie bună iar au început a da pe la el. Voia bună, la rîndul ei, se cerea scoasă în lume, și iată că Onache a prins a ieși serile prin sat. Trecea mîndru, tuns și bărbierit, purtînd haină curată, de parcă toată viața ar fi căutat briciul, peria pentru haine, dar Tincuța i le ascundea, și tocmai acum, rămas vădăoi, a ajuns să umble așa cum îi plăcea lui să fie.

– Hai noroc, cumătriță dragă! Ce mai faci?

A cărat și el, împreună cu alții, borhot, o putoare scoasă din gropile fabricilor de zahăr de lîngă Stanislav. A făcut și el, împreună cu alții, mămăliga din ghindă rîșnită, a prăjit miez de bețe de răsărită, chiar se spunea într-o vreme că umblă umflat, dar cum a scăpat la primele ploi, badea Onache a și început a-și reveni. Părea chiar că foametea l-a învățat lucruri pe care el nu le știuse pînă atunci și învățăturile celea, dobîndite de el acum, la bătrînețe, îl făceau ager, îndeminatic, gospodăros.

Viță-de-vie, ce mai vorbă lungă...

Iar într-o primăvară, ce i-o fi venit, s-a apucat să prefacă în casă. A stricat cuptorul și soba, a făcut în locul lor altele, împerechindu-le altminteri decît au fost; a podit fața casei cu scînduri,

să nu răcească atunci cînd coboară dimineața din pat, iar cea-sornicul, oprit la două fără un sfert cu zece ani în urmă, a fost coborît de deasupra ușii, șters de praf și pus între cele două ferestre, unde se încrucișa lumina și se vedea mai bine cît e ora.

Era un lucru nemaipomenit – o viață întreagă a căsnicit cu Tincuța, a lăsat-o să tot înghită fum, știind bine că, mutînd altfel cuptorul și soba, cahla va trage mai ca lumea. O viață lungă a tot ascultat cum se plînge ea de răceală, dar nici măcar n-a adus vorba de podele așternute cu scînduri, și mulți ani a lăsat-o să urce pe scaun, să șteargă colbul de pe un ceasornic ce putea fi ușor mutat la un loc mai la îndemînă.

Ciutura stătea pe gînduri. În alte vremuri s-ar fi lăsat zguduită de o asemenea fățărnicie, ar fi ridicat o lume împotriva lui Onache, dar, după doi ani de foamete, satul a început a cugeta mai altfel. Acum cinstea n-avea cine ştie ce trecere, acum puterea era ce era. Ciutura tocmai căuta putere și sete de viață, o căuta sub fiece buruiană, sub fiece gard și, mirată că Onache a știut atît de ușor să regăsească ceea ce ea nu poate regăsi, face ce face și mai trece pe la dînsul.

Venea să vadă cum preface el în casă, venea să vadă cum îi umblă, dibace, mîinile, venea să stea tăcută alături – poate-poate va prinde și ea la minte. Astfel, de unde nici nu se aștepta, bătrînul Onache s-a pomenit cu o mulțime de admiratori în jurul lui.

Nu era el în anii cînd lauda poate strica un om, dar totuși, îi făcea plăcere cotcodăceala ce pornise în jurul lui. Lauda e un fel de praznic pentru cel lăudat, dar și pentru cei ce laudă. Sufletul e cea mai mare taină a vieții, temelia existenței, dar sufletul în singurătate nu poate supraviețui, sălbătăcește.

Prefacerile în casă sînt una din cele mai grele încercări în viața omului. Strici totul ce ți-a fost scump și drag, le începi pe toate din nou, nefiind sigur – îți va reuși ceea ce vrei să faci ori nu-ți va reuși?

Onache muncea din greu. Și în casă, și în ogradă, numai piatră și lut. Acest lut, această piatră au mîncat sănătatea multor ciuturoni, dar pe Onache nu l-au dovedit ele nici în tinerețe, nu-i stricau ele nici acum. Onache nu se grăbea. Parcă pentru a le face în ciudă celor din jur, cu cît era munca mai grea, cu atît

mai crîncen se aprindea în el focul hărniciei, cu atît mai încet, mai echilibrat devenea el – las', le dovedim noi pe toate, că doar nu dau turcii.

Planurile, şi mai ales supraîmplinirea planurilor, îi trezeau o scîrbă de moarte. Firește, ca orice om își spunea și el în fiece dimineață ce are de făcut în ziua ceea, dar făcea numai pe jumătate din cele ce-și pusese în gînd. Sara însă rămînea nespus de mulțumit pentru că, zicea el, în viață importantă este nu atît cantitatea, cît calitatea. Astfel, cu fiece zi, el nu atît irosea, cît aduna putere.

Firește, casa e mai mult împărăția femeii decît a bărbatului. Sînt lucruri pe care femeile le simt mai bine, le cunosc mai bine, şi Onache, prin firea lucrurilor, era nevoit din cînd în cînd să recurgă la sfaturile, la ajutoarele lor. Ei, şi apoi, deal cu deal, dar mi te om cu om... Cînd prefacerile în casă erau pe sfîrșite, prin Ciutura porniseră zvonuri cum că pe înserate o văduvioară a prins cam des a trage cu piciorul pe la badea Onache.

Cu gazul era greu pe atunci, prin case mai mult sfîriiau opaițe, dar lumina lor nu-ți ajungea nici să duci o lingură plină de la strachină la gură. Oamenii cinau la lumina vetrelor, se culcau odată cu găinile, fiindu-le silă să stea așa fără lumină, şi nu era de mirare că şi badea Onache rămînea cu văduvioara ceea prin întuneric.

A mirării erau sprinteneala şi viclenia muieruștei celea, căci n-o putea nimeni pîndi ca s-o vadă cînd vine ori cînd iese. Era ceva nemaipomenit la mijloc: uite, parcă s-o fi strecurat o umbră de femeie în casa omului, iar mai apoi badea Onache e singur în casă, şi nimeni nu putea afla cînd, cum, pe unde dispărea vulpoaica ceea?

Auzind de una ca asta, Ciutura, cu toată statornicia moravurilor sale, s-a bucurat cum nu se mai poate. După doi ani de foamete, cam uitase de dulceața celor păcate grele, care, orice s-ar zice, își au şi ele rostul lor. La biserică, zice lumea, te cheamă nu atît clopotele, cît păcatele.

Ciutura nu știa cînd, cum i se va întoarce ispita celor păcate dulci, şi în vreme ce stătea ea pe gînduri, iată că s-au găsit două suflete de i-au întors cărăruşa, care, vorba cîntecului, duce pîn' la mîndruliță-n uşă. Drept care Ciutura a-a grăbit să-i ierte pe amîndoi.

Ferice de dînşii, că altfel, dacă stăm aşa ca muştele prinse de iarnă între geamuri, pierim cu toţii, ni se stinge neamul.

Curiozitatea, totuşi, nu le dădea pace. Curiozitatea e motorul principal al sufletului feminin, iar femeile sînt motorul principal al vieţii. Auzi fa, şi oare cine-o fi strigoaica ceea, cum de s-au găsit, cum de s-au ajuns ei unul cu altul? Că se întîmplau şi mai înainte lucruri de-aestea, mă rog, oameni sîntem, dar de data asta s-a lucrat atît de fin, încît nici o urmă, nici un martor, nici o aşchie de care te-ai putea prinde...

Ciutura îi bîrfea cu bunăvoinţă, cu dragoste. Ciutura a avut grijă ca şi la Nuţa să ajungă aceste zvonuri învelite într-o totală bunăvoinţă. Nuţa a ris şi ea împreună cu sătenii, făgăduind să dea o mînă de ajutor celor care căutau cu tot dinadinsul să afle cine-o fi păsăruica ce-şi face cuibar pe lîngă tatăl ei.

Dar trece o zi, două, trei, şi voia bună a Nuţei a cam început a se răsufla. A rîde de un bătrîn nu era mare păcat, dar vorba e că cine rîde! Rîdea Ciutura, iar Nuţa îşi cunoştea prea bine satul. Cu toată voioşia, cu toată isteţimea sa, Ciutura nu se ţinea de-o anumită pravilă – azi rîde de-un om, mîne rîde de rîsul său, iar poimîne se întoarce la un nenorocit cu care a ris împreună şi ţi-l batjocoreşte de-i zboară penele.

Trecută de nenumărate ori prin bunăvoinţa, dragostea, dispreţul şi chiar ura satului, Nuţa a cam căzut pe gînduri. Descori, după ce sărbătorea, rîdea ori plîngea împreună cu toată lumea, se întorcea acasă şi, rămînînd de una singură, căuta să le judece pe toate cu mintea ei, să vadă ce-a fost acolo de sărbătorit, de rîs ori de plîns.

* * *

La sate, de obicei, casa este matricea destinului, viaţa omului rămînînd pe veci pecetluită în chipul casei în care locuieşte. Poate pentru asta femeile de la ţară caută din răsputeri să-şi aşeze casa aşa cum crede ea că va fi mai bine. Avute sau nu prea, voinice sau bicisnice, sănătoase sau cu sănătatea şubredă, ele îşi tot dau cascle cu var, le tot trag briie albăstrele, fac floricele pe sobă, cucoşei pe horn, fac totul în aşa fel ca oaspeţele ce-o să le păşească pragul, să ţină minte multă vreme casa în care a intrat.

Ridicată de Onache şi Tincuţa pe dealul cel mare, între sat şi pădure, – căci acum pe dealul cela e inima Ciuturii, dar pe atunci nici marginea satului nu ajungea pînă acolo, – această casă, ridicată de ei doi, a trecut, ca şi stăpînii săi, prin multe. A avut ani buni, dar şi sărăcă a fost; şi s-a rîs, şi s-a plîns destul sub acoperişul acelei case; au fost ani cînd i-au păşit pragul lume de pe lume, au fost ani cînd şi singurică, şi străinică a rămas, dar, orişicum, cinstită, curată şi plină de demnitate casa ceea a fost totdeauna.

Aşa simplă şi vechişoară cum era, dată cu var, acoperită cu o şindrilă putrezită pe la streşini, căsuţa ceea, într-un anumit fel, era conştiinţa Ciuturii, legămîntul Ciuturii, piatra ceea de neclintit a Ciuturii fără de care satul nu poate rezista. Pe lîngă această casă nu se putea trece cu fapte rele, cu pofte urîte. Pe mulţi îi irita căsuţa ceea, nu le era pe placi, o invidiau, o pizmuiau, căutau să-şi schimbe drumul pentru a nu-şi strica dispoziţia.

Iată însă că nimic veşnic pe această lume. Se schimbă vremurile, autoritatea caselor mîndre şi pline de demnitate începe a se clătina. Poţi trece oricînd pe lîngă orişicine, şi nici să-ţi pese. Ciutura a cam îndesit-o pe dealul cel mare şi, trecînd pe lîngă casa lui Onache, prindea a chicoti. Nimic de mirare, deoarece casa Cărăbuşilor s-a ţinut mai mult pe umerii bietei Tincuţe. Numele era al lui Onache, dar umerii erau ai ei, şi cum s-a prăbuşit Tincuţa, a început a se prăbuşi şi casa Cărăbuşilor.

Nuţa îşi avea casa sa, grijile sale, dar sufletul se mai hrănea cu faima, cu bunul nume al casei părinteşti. Fireşte, Nuţa nu putea sta cu minile cruce la piept, uitîndu-se cum se face de rîs şi se duce la fund casa părinţilor. Încetul cu încetul, zi cu zi, Nuţa a început a urmări vorba, cătătura, umblăturile tatălui său. Era un lucru aproape de necrezut: toată viaţa i-a fost prieten, în ciocnirile din casa părintească de fiecare dată ţinea cu dînsul. Iată însă că se apropia sfîrşitul acelei mari prietenii.

Lui Onache nici să-i fi trecut prin cap de-o asemenea mare trădare. Anul era bun, prefacerile în casă erau pe sfîrşite, şi nici văduvioara ceea nu-l uita – într-un cuvînt, toate erau bune şi frumoase, pînă cînd, într-o bună zi, i-a răsărit în pragul casei Nuţa.

A intrat pe neaşteptate. Nici portiţa nu s-a auzit, nici paşi. Bătrînul a tresărit – nu-i plăcea să fie luat prin surprindere.

Se necăjea tocmai cu o lăcată veche – nu avea cu ce încuia casa cînd pleca pe undeva, şi casa trebuia încuiată cît mai bine, căci cam începuse a se fura prin sat.

– Bună ziua la 'neavoastră.

Nici felul în care i-a dat bună ziua nu i-a plăcut. Bătrînul a răspuns cu o jumătate de gură, asteptînd ce-o să urmeze, dar nu urma nimic. Nuţa stătea în prag, rezemată de-un uşor, privind lung, tăcută, vechea casă părintească. Nu fusese demultişor la tata şi despre prefacerile din casa lui ştia mai mult din auzite.

Se gîndise atunci cînd a ajuns pînă la dînsa noutatea – mă rog, fiecare îşi aşază traiul cum crede el că va fi mai bine. Nici prin gînd să-i fi trecut că e vorba nu atît despre o sobă şi un cuptor, cît despre casa copilăriei, despre casa mamei sale, despre vechea lor căsuţă părintească. Acum venise prea tîrziu şi n-a găsit nimic din cele ce-i fuseseră cîndva dragi.

Dar, tot stînd aşa rezemată de uşor, s-a gîndit mai apoi că chiar de-ar fi ştiut ea din vreme, ce-ar fi putut face?! O femeie aproape nu înseamnă nimic pe lumea asta, pentru că, să vezi, în locul cuptorului vechi poţi face altul nou, şi un ceasornic stricat îl poţi muta, şi faţa casei poate fi poditâ. Şi, culmea nedreptăţii, cele ce se fac mai pe urmă se fac mai bine, lumea prinde la minte pe an ce trece, şi acum Nuţa se mira: cum putuse să-l ajungă pe un moşneag mintea a le rîndui pe toate?

A zîmbit amar în sinea ei. Firește, erau aici şi munca, şi sfaturile cumătriţei celeia. Aşa-i viaţa între femei – nu dovedeşte una să se urnească, şi de acum altele trei se reped la fuguţa să-i ia locul. Cu fruntea grea, plecată, cu ochii în lacrimi, Nuţa a început a se gîndi la femeia ce-i dărîmase casa părintească. O fi fost de aici din mahală, se văd zilnic, îşi dau bineţe, discută cîte în lună şi-n stele, dar, tot trecînd de la una la alta, vicleana de cumătriţă e mereu cu gîndul la casa altuia, chitindu-se ce-ar mai putea ea strica acolo şi preface altminteri decît a fost. Doamne sfinte, au nu cumva o fi vreuna din cele ce ajutaseră la praznicul Tincuţei? O fi venit singură, ori a fost cumva chemată să mai ajute ici ceva?

Cine poate şti? Bărbatul rămîne bărbat, chiar şi atunci cînd îi zicem tată. Nuţa a început a-şi aminti cum se întorcea el pe vremuri. Uneori venea tîrziu, după mieziul nopţii, venea

cherchelit, şi ea, copil pe atunci, auzea cum se răţoieşte el şi caută ceartă.

Biata ei maică îl potolea, rugîndu-l în şoaptă să nu trezească copiii, iar a doua zi umbla cu ochii plînşi. Nuţa n-a văzut-o niciodată plîngînd, dar cu ochii roşii o vedea mai totdeauna, aşa încît la treizeci şi ceva de ani Tincuţa nu mai putea pune aţă în ac. Ruga copiii, ruga vecinii.

Şi, deodată, aşa cum stătea ea pe prag, i-a răsărit în faţă chipul maicii sale. A răsărit cu un surîs de stinghereală, cu acul într-o mînă, cu aţa în alta.

„ Fată hăi, ia poate mă ajuţi, că nu văd urechea acului măcar tu mori. "

Glasul mamei, acul şi aţa au hotărît totul. Nuţa a păşit pragul, s-a uitat lung la soba proaspăt unsă şi a întrebat:

– Cine i-a făcut muchiile?

Onache a căutat să ia apărarea sobei:

– No, că-i lucrată bine!

– Parcă eu zic că nu? Te-am întrebat însă aşa de curiozitate – ştiu toate lopăţelele din mahală, da, iaca, mă uit şi nu pot ghici cine să fi muncit aici.

Luat cu zăhărelul, Onache a dus un deget la ceafă să vadă ce mai nou pe acolo.

– Venea una aşa pe apucate... Nici nu mai ţin minte cum o cheamă... Că amu multe cîşligă cu unsul...

– Ce nu m-ai chemat pe mine?

– Ei, ai tu vreme de îmblat cu ajutatul?! Da gospodina ceea pentru o nimica toată, mai că degeaba, şi a făcut-o bine, să nu crezi!

– Aşa ţi s-o fi părut matale.

Nuţa a pornit încet, amenințător, a-şi sufleca mînecile.

– Adă-mi leaţul cela pentru făcut muchiile, lopăţica şi o jumătate de căldare cu apă.

Îngrijorat de felul cum îşi sufleca ea mînecile, Onache a întrebat-o:

– Ce ţi-a venit?

Nuţa s-a uitat lung la el, se tot uita şi nu-i venea a crede. Părea că bătrînul s-a lepădat de ei. Şi de cei vii, şi de cei morţi, şi de vechea lor casă părintească. Asta a răzbit-o.

– Mata, tată, mă mai întrebi? După ce-ai găsit o proastă, şi-ai adus-o să-ţi sluţească casa?! Şi te mai lauzi că nu ţi-a luat scump? D-apoi unde ţi-au fost ochii? Ia vină-ncoace şi te uită bine: ista-i lut amestecat, iestea-s muchii?!

Cărăbuş a primit cu demnitate loviturile sorţii, s-a dus repejor şi le-a adus pe loate cîte i s-au cerut. Apoi a rămas lîngă fiică, urmărind-o cu coada ochiului. Îi dădea o mînă de ajutor, atunci cînd era vorba de ajutor, răspundea la o vorbă, dacă trebuia de răspuns, iar încolo se gîndea în sinea sa că halal de bărbatul care nu-i în stare să-şi înveţe nevasta a nu-şi băga nasul acolo unde nu-i fierbe oala.

Sara tîrziu a petrecut-o pînă la poartă, i-a mulţumit sec. Nuţa n-a primit în nici un fel mulţumirea lui. A stat o vreme îngîndurată, apoi i-a dat de grijă:

– Vezi să nu te apuci iar de prefăcut. Păzeşte casa aşa cum a lăsat-o mama, iar dacă ţi-a mai veni ceva în cap, să-mi dai şi mie de ştire.

Onache a rămas adînc jignit de-o asemenea bănuială:

– Nu mă mai ating eu de lutul cela în vecii vecilor! Dar, vezi şi tu cum vine vorba, că nu eşti mititică. Cînd rămîne un moşneag singur, îi vine greu să ţină casa – ba piine trebuie să coacă, ba să spele şi, oricum, e nevoit să roage vreo vecină ori să caute vreo altă femeie prin sat...

Stătea grav şi plin de demnitate, foarte mulţumit de felul cum a întors-o, dar degeaba. Nuţa l-a întrebat:

– Ce zi să fie azi? Că, să vezi, nici nu mai ţin minte zilele.

– Mare lucru de n-o fi sîmbătă.

– Atunci dar, sîmbetele, cînd am să pot, am să mă reped să te ajut...

Lui Onache nu-i prea convenea propunerea, dar, la urma urmei, se pot aranja ele toate, dacă are omul cap.

– Vină, draga tatei. Că altul n-are cine veni...

* * *

O toamnă rece şi ploioasă, o iarnă lungă şi lîncedă, fără frig, fără zăpadă, apoi încă o primăvară Nuţa tot alerga, în fiece sîmbătă, pînă la tata. Tîncuţa, cernută aproape cu totul din viaţa satului, a început a bate marginile, mai zăbovind pe ici, pe colo.

Dar, ciudat lucru, nu se bucura nimeni în urma acestei minuni. Nu se bucura Ciutura, căci, multă sau puțină, dar mintea pe care o avea o socotea prea de-ajuns pentru nevoile sale. Nu se bucura Onache, cum nu se bucură orice om cînd ajunge a nu fi stăpîn în propria lui casă.

În cele din urmă și Nuței a început a i se face lehamite. Adică la început, o vreme, cînd venea la tata, simțea mulțumirea încăpățînării sale, iar mai apoi au venit alte griji și a rămas numai obișnuința de-a alerga în fiece simbătă la bătrîn. Îi venea greu – necazurile propriei sale gospodării se țineau scai de dînsa. Mircea era tractorist, nu venea cu săptămînile, ea rămăsese și gospodar, și gospodină.

Poate pentru că a fetit prea puțină vreme și a plecat prea de mult din casa părintească, poate pentru că își avea cuibul său și, oricît de mult ar fi durut-o după vechea casă părintească, casa ei proprie îi era mai scumpă, sau poate pentru că noi, fără a ne da sama, toată viața, puțin cîte puțin, prindem la minte, dar, după o toamnă lungă și ploioasă, după o iarnă moloșagă și putredă, mai spre primăvară Nuța a început a uita să treacă simbetele pe la tata.

Se mira cumplit – ca să vezi cum s-a luat cu altele, dar mai vine o simbătă și iar uită. Pe urmă a început să nu-i ajungă vreme. Ba venea o dată la două săptămîni, ba o dată pe lună, și chiar de venea, nu era de mare folos. Cum intra, parcă o ajungea din urmă osteneala tuturor anilor de cum plecase de aici și, mirată de cele pe cîte le-a avut de îndurat, se așeza pe vechea laiță, unde îi plăcea odată să toarcă în serile de iarnă.

Ședea tăcută, gîndurile i se duceau hăt departe, și ea, pentru a se odihni oleacă, pentru a se dumeri de toate celea, căuta să-l ducă pe badea Onache cu vorba la cele vremuri trecute. Bătrînul nu se prea grăbea cu amintirile, căci, zicea el, dacă se lau cu vorba, își tulburâ inima și pe urmă trec multe zile pînă își recapătă cumpătul.

* * *

Vara a venit bogată, cu căldură, cu ploi, cu multă prăjitură, și Nuța vreo trei săptămîni la rînd n-a mai dat pe la tată-său. De abia după strînsul pînii, pe la sfîrșitul lui august, s-a repezit

într-o sară. A intrat oarecum vinovată, de parcă ar fi fost fată mare şi se întorcea mult prea tîrziu de la joc.

S-a aşezat tăcută şi ostenită într-un ungher. Şi-a dezlegat băsmăluţa sub bărbie, lăsînd colţurile albe, boţite de legătură, să zacă moale, istovite, pe umerii ei. S-a uitat în jur mirată – ca să vezi, la tata e mai curat, mai îngrijit decît în propria ei casă. Şi ea mai vine să-l ajute!

La drept vorbind, şi casa tatei era mai arătoasă decît casa ei, şi ograda mai îngrijită, şi gospodarul mai aşezat. Apoi duhul casei, sufletul casei, asta e principalul. Şi cum se face, Doamne-Dumnezeule, că mai nu demult casa ei se ţinea bine, iar casa părintească se ducea la fund. Ea s-a grăbit s-o ajute pentru a nu se prăbuşi, iar acum casa ei se prăbuşeşte, pe cînd a tatei se ridică din nou printre casele satului, şi mai e de văzut cine pe cine ar fi trebuit să-l ajute.

Orişicum, de data asta mai era încă rîndul ei. Îi era totuşi fiică şi, odată ce-a venit, nu se putea duce fără să-i fi dat o mînă de ajutor. Poate să-i coase, poate să-i spele, poate n-o fi avînd pîine coaptă. Chibzuia domol, în sinea ei, cu ce să înceapă ca să-i meargă lucrul mai bine şi, cum stătea aşa chibzuind, deodată a prins a plînge.

La început plîngea încet, paşnic, cum plîng femeile cînd, din vorbă în vorbă, agaţă o amintire mai tristă şi nu pot scăpa de dînsa pînă nu-şi umezesc ochii, dar amintirile s-au trecut, iar lacrimile tot veneau şi, în cele din urmă, a năpustit-o o jale crîncenă şi amară. O sfîşiau bocetele, o înecau lacrimile, dureri nemărginite striveau făptura ei puţină, ascunsă într-un ungher.

Disperată cum era, căuta în jur, aşteptînd ajutor, dar nu venea nimeni s-o scape. Cu ochii larg deschişi, femeia îşi căuta părintele prin casă, dar lacrimile veneau şiroaie, o orbeau. Ea le culegea într-o basma, iar ele veneau şi mai multe. Nuţa bocea înăbuşit, fără cuvinte. Bocea pentru o mare durere a sa, bocea pentru că atunci cînd a ajuns-o durerea, ea nu-şi putea găsi părintele ce stătea la doi paşi.

Onache şedea pe un scăunaş josuţ, cu oglinda şi foarfecele pe genunchi, căci tocmai se gătea să-şi tundă musteţile cînd a intrat fiica. A primit bocetele Nuţei liniştit, de parcă ani de zile a-au tot ciondănit ei înde ei, şi era firesc ca pînă la urmă unul

să ajungă la lacrimi. Ar fi fost normal să plîngă Nuța, ea fiind femeie și,uite-o, bocește.

Cărăbuș stătea liniștit pe scăunaș, de parcă un om străin ar fi intrat în casa lui, ca să-și descarce inima, și el l-a lăsat în pace, pentru că, oricum, durerea umană rămîne durere umană și ea nu poate fi deplinsă la orice răscruce.

Atîta vreme cît Nuța bocea și-l căuta oarbă prin casă, el n-a scos un cuvînt, n-a făcut nici o mișcare, ca fiica să-l poată găsi mai ușor. Tîrziu, abia după ce Nuța și-a șters fruntea, obrajii, după ce și-a ascuns, oarecum rușinată, basmaua umedă în coșulețul cu care venise, tocmai atunci badea Onache a întrebat-o:

– Ce te-o apucat ?

Nuța s-a uitat la el mirată, de parcă nu se aștepta să-l vadă tocmai acolo unde ședea. Pe urmă a înțeles cum vine. A răspuns sec, cum li se și răspunde oamenilor străini, care, pomenindu-se martori la durerea altcuiva, vor să știe prea multe.

– De, îmblu și eu cu ale mele.

– Ce feli?

Nuța a zîmbit: nici măcar a descoase un om ca lumea nu se pricepe tata ista al ei. Și-a suflecat mînecile și a prins a deretica prin casă, dar acum badea Onache n-o lăsa în pace. Umbla în urma ei ca un copil ce vrea bomboane. Nuța iese afară, iese și el în urma ei; Nuța se întoarce înapoi, se întoarce și el. Și, întovărășind-o, depăna o sumedenie de presupuneri, pe măsură ce-i încolțeau în minte:

– Măi fată, poate te-o fi năpăstuit careva, că amu mulți îmblă cu minciunile... Poate ți-o fi furat vreo găină, că amu, se zice, iar au început a ieși noaptea găinarii...

Nuța, surîzînd, nega din fugă toate presupunerile, iar bătrînul, tot umblînd în urma ei, își căznea mintea și nu mai știa nici el însuși ce să creadă. De abia hăt tîrziu, cînd era să plece, Nuța s-a oprit pe-o clipă în prag. S-a uitat lung, iscoditor la părintele său, de parcă ar fi plecat undeva hăt departe și voia să-l țină minte cît mai mult. Era cărunt, anii îl aduseră puțin din spete, zbîrciturile îi brăzdaseră fruntea, obrajii, și totuși, atîta putere, atîta viață mai fierbea în făptura lui !

Era un lucru de mare mirare. În jur atîta lume secătuită de foamete, atîția oameni în floarea vîrstei care parcă-parcă își re-

vin şi nu-şi mai pot reveni odată, iar aici un om aproape de şaizeci – şi-i voinic, şi rotunjel la faţă, de parcă numai prin petreceri umblă. Pesemne, tocmai asta şi este ceea ce numim noi viaţă. Unii ştiu cum se face, alţii nu ştiu. Cei care ştiu nu vor să spună celor care nu ştiu, iar cei care nu ştiu se ruşinează să întrebe.

Bietei Nuţa iar i-au fluturat buzele a durere, dar femeia le-a prins la vreme, le-a muşcat şi, plecîndu-şi fruntea, a şoptit:

– Tată, venisem să te rog ceva...

Nu ştia cum să ducă vorba mai departe şi, biruind un început de stingherealâ, a adăugat:

– Poate treci într-o zi pe la Mircea cela al meu şi vorbeşti mata cu dînsul...

Privirea lui badea Onache a tresăltat a mirare, căci tocmai la una ca asta nu s-a gîndit:

– ...te-o fi bătut ticălosul cela?

Nuţa a pornit a călători cu degetele oarbe pe scîndura uşii, de parcă s-ar fi pus la cale cu cioturile de brad, lustruite de mîinile celor ce-au tot intrat şi ieşit, de-a lungul anilor, din casa asta. Înainte vreme, cît era copil şi apoi fată mare, cele cîteva cioturi au scos-o din multe încurcături, dar pe atunci şi ea era mai tinerică, şi cioturile se găseau mai uşor.

– ...visat mai dăunăzi un vis.

– Ce fel?

– Of, nici nu ştiu cum să-ţi spun. Se făcea că m-a prins noaptea o ploaie în pădure. Pădurea era străină, şi eu, fiind singurăsingurică, m-am rătăcit...

– A, cîte gogomănii nu-ţi vin noaptea prin vise, a zis Onache oarecum dezamăgit. Atîta bocet pentru un vis!

Dar, pentru că se cam temea şi el de vise urîte, a îndemnat-o:

– Ei, hai, ploua. Era pădure, era noapte, şi te-ai rătăcit...

– Tată, eu nu mă pricep să-mi povestesc visele, dar te rog de mă crede. M-am trezit în puterea nopţii – mi se zbătea inima, să-mi sară din piept, nu alta. Şi de atunci, iaca, nu-mi mai pot veni în fire. Mă tot doare inima şi eu tot îmblu şi mă gîndesc: oare ce necaz să mai vie pe capul meu? Că atunci cînd mă visez noaptea, rătăcită prin păduri streine, ştiu bine c-o mare nenorocire mă paşte...

– Las' tu, femeie, prostiile! Cînd visezi pădure, înseamnă că va fi an bun la oi, iar ploile înseamnă noroc la iarmaroace. Asta ţi-o spune fiştecare.

Nuţa a oftat: să vezi cum sătulul nu crede celui flămînd.

– Tată, eu am visele mele şi a le descurca ştiu numai eu. Un vis mai urît decît acela nu mi s-a întîmplat. Ş-amu îmblu eu şi mă întreb: oare ce-o să mai trag? Da ieri am trecut pe la Mircea, că poruncise să-i aduc albituri şi de mîncare. Am şezut cu dînsul oleacă la sfat, că zicea că n-are cînd să steie mult – nici n-o stins motorul cît mînca.

– Ei, ei?

– Am tot stat eu tăcută şi m-am tot uitat la dînsul, da pe urmă, venind spre casă, ce mi-a trecut prin minte: o să moară Mircea şi o să mă lase vădană, cu trei copii.

Onache era zguduit de-o asemenea întorsătură.

– Hei, măi, cîte prostii poate îndruga o femeie!

Buzele Nuţei iar au început a tremura. Femeia le-a prins la vreme, le-a muşcat, dar presentimentul acelei mari nenorociri ce-o aştepta i-a luat-o înainte. De-acum se vedea vădană, venind cu trei copii de-a lungul satului, şi ca să n-o prindă iară jalea, s-a întors repede, a apăsat clempuşul uşii.

Însă n-a deschis-o. În ultima clipă a ştiut să se stăpînească. S-a întors spre tatăl său, dar nu-l privea, nu-l putea vedea atît de voinic şi sănătos cum era. A spus sec, uitîndu-se undeva prin fereastră:

– Nu-s prostii, tată, că prea mi se stinge bărbatul. Mata nu l-ai văzut de multă vreme, da el, sărmanul, cum a scăpat de foamete, aşa şi umblă, numai pielea şi oasele. Nu-şi mai poate veni în fire. Nici mîncarea, nici somnul nu se mai lipeşte de dînsul. Îi slab şi-i galben, şi asudă chiar atunci cînd şede şi nu face nimica. Şi mă tem, tată, că într-o bună zi...

Onache era plin de mirare, iar Nuţa stătea în prag, muşcîndu-şi buzele, şi se uita ţintă la el. Aştepta acel cuvînt de uşurare, pentru care venise şi fără care nici n-ar fi putut deschide uşa, nici n-ar fi putut ajunge la casa ei.

– Ce nu te-ai dus la ai lor? Că, ce mare lucru îi poate spune un socru ginerelui? Mai bine să te fi dus la ai lor, că ei acolo, pe prispe...

– Fost, tată, fost.

– Şi?

– Au tăcut împreună cu mine, şi iar au mai tăcut o dată, da eu, fiind de alt neam, ce pot prinde din tăcerile celea ale lor?

Aşa e, se gîndi Onache. Bursucii ceia, chiar atunci cînd arde casa, se aşază pe prispă unul lîngă altul şi tac.

– Bine, măi fată, cu mare drag, dar, vezi tu... Ce să vorbesc eu cu dînsul? Ce să-i spun?

Nuţa a zîmbit. Moştenise de la tatăl său acea trecere neaşteptată de la lacrimi la zîmbet. De fiecare dată sămînţa ceea de voie bună venea ca o scăpare, scăpare a fost şi de data asta. Femeia şi-a revenit, zîmbetul i s-a stins, şi numai vorbele rostite mai purtau ceva din voia bună de adineaori.

– Dacă aş şti eu, tată, ce-ar trebui de spus unui om ce se duce cu zile în pămînt, crezi c-aş mai fi venit la mata?!

A deschis uşa şi a plecat atît de neaşteptat, încît badea Onache, pînă s-a ridicat de pe scăunaş, pînă a găsit unde să pună foarfecele, pînă a ieşit s-o petreacă, Nuţa nu mai era. Nici în lungul drumului, nici pe sub umbra copacilor nu se auzeau, depărtîndu-i-se, paşii.

Era un amurg scurt de vară, o linişte ostenită domnea peste sat. Onache stătea la poartă cu urechea ciulită, şi i se părea că Nuţa iar a prins a boci. O să-şi sperie, proasta, copiii. Nu-şi mai poate stăpîni firea, nu mai este fata care s-a dus cîndva de-a jucat la nunta logodnicului său, cutremurînd tot satul.

Fireşte, viţa-de-vie tot învie, dar nu chiar totdeauna, nu chiar peste tot. Şi-l durea pe bietul om, pentru că Nuţa era moştenitoarea, reazemul bătrineţii sale. Era trup din trupul lui, sînge din sîngele lui. Era unicul vlăstar al viţei, şi atunci cînd ea plîngea în prag, rezemată de uşor, împreună cu dînsa se căina întregul neam al Cărăbuşilor.

Capitolul IV

BURSUCII

Ca orişice alt sat, Ciutura, fireşte, era adunată din mai multe vițe de neamuri, care purtau, de obicei, un singur nume – Plugarii, Cosașii, Morarii, Spătarii, Cărăbușii. Fireşte, unele neamuri erau mai în putere, altele ceva mai scăpătate, unele tindeau spre stingere, altele abia se înfiripau.

Cei legați prin sînge de aceeaș viță, chiar dacă își aveau casele rătăcite prin alte mahale, semănau, ca regulă, și la statură, și la vorbă, și la cătătură. Se aveau de bine, se ajutorau ei înde ei și la semănat, și la prășit, și la strîns. Într-un anumit fel își țineau femeile, cam la fel așezau gospodăriile, aceleaș datini, aceleaș sărbători.

Aceste ghirlande de verișori, cumnați, cuscri, cumetri, care formau un corp unic, se găseau într-o nesfîrșită confruntare cu celelalte neamuri. Veșnic se împricinau pentru o nimica toată și luptau pînă la istovire. Era de-ajuns să-l atingi pe unul cu un fir de pai, și pe loc se ridica o ceată întreagă în apărarea lui.

Ce aveau de împărțit aceste vițe de neamuri ele între ele, de ce nu se puteau odată și odată împăca, rămîne o veșnică taină a trecerei noastre pe acest pămînt. S-ar putea ca originea străvechilor conflicte să fie cifrată în deochiatele, deseori necruțătoarele porecle, cu care Ciutura obișnuia să pecetluiască cutare sau cutare viță de neam.

Aceste porecle laconice, plămădite, de regulă, dintr-un singur cuvînt, vizau cu o precizie uimitoare, esența unui anumit grup de oameni, acoperea la iveală codul lor genetic, stema, drapelul lor, dacă vreți.

Astfel, nu era de mirare că puteai să-i zici ciuturenului orice şi nu se supăra, dar era de-ajuns să rosteşti porecla neamului lor, şi se ridica împotriva ta, gata fiind să facă moarte de om.

Din toate neamurile din care era adunată Ciutura, Morarii se considerau viţa cea mai veche, şi chiar că duhneau a ceva strămoşesc bun casele, portul, şederile celea ale lor pe prispe. Veşnic gravi, tăcuţi, concentraţi, frămîntau ceva alene în căpăţînile lor, dar ce anume coceau ei acolo, asta nu putea şti nimeni.

Firerşte, deseori se întîmplau şi în interiorul viţelor anumite neînţelegeri, sfezi, chiar bătăi, după care urmau împăcările. La Morari însă aşa ceva nu se obişnuia. Nici sfezi, nici împăcări, ba uneori părea că nici nu comunică ei înde ei.

Se duceau, din cînd în cînd, unul la altul, dar şi deplasările celea erau cît se poate de ciudate. Şede un Bursuc pe prispă, cască, frămîntă ceva în sinea lui. De ridicat de pe prispă nici vorbă nu poate fi, dar, la un moment dat, ce-i vine în cap că se ridică brusc, iese din ogradă şi se duce. Nimeni nu ştie încotro şi pentru ce se duce. Se opreşte din cînd în cînd pe la răscruci, se tot chiteşte – s-o ieie la stînga, să meargă drept înainte?

Nu cîrneşte. Merge-nainte. În cele din urmă ajunge la o rudă de-a sa, un alt Bursuc, pe care-l găseşte tot şezînd pe prispă.

– Hai. Bună.

– Bună. Hai.

Stăpînul prispei îi face semn cu sprînceana şi cel venit se aşază şi el pe prispă la o anumită distanţă de gospodar. Tac amîndoi. Sforăie ritmic. Şi iar mai tac. După care stăpînul casei oftează, dar nu pentru că ar avea ceva pe inimă. Oftează pentru că aşa se obişnuieşte, cînd se întîlnesc doi Bursuci. E un fel de parolă a lor.

Într-un tîrziu oaspetele îi răspunde şi el cu un oftat. Şi iară mai trag cîteva brazde de tăcere dintr-un capăt în altul. Deodată însă oaspetele tresare a mare mirare şi rosteşte:

– Oare?

Stăpînul prispei, după o lungă pauză, încheie discuţia :

– Poate şi.

Complet satisfăcut de cele auzite, oaspetele se ridică, îşi scutură cu palma fundul pantalonilor.

– Hai dar. Noroc.
– Noroace.

Întors acasă, soția, care se întîmplă să nu fie din acelaș neam, ca orice altă soție, întreabă :

– Pe unde-ai fost?
– La vărmeu.
– Ți s-o făcut dor?
– Stat la sfat.

Uneori, mai ales toamna tîrziu, Morarii se adunau cu toții și mergeau la vînat. Nici arme, nici ogari, nici lațuri. Luau cîte-un ciomag, colindau pămînturile răzmuiate de pe un deal pe altul și spre sară se întorceau, spre cumplita uimire a consătenilor, cu cîte un iepure, odată au adus un cogeamite vulpoi.

La școală nu-și prea trimiteau copiii, la biserică veneau doar de două ori pe an, de Paști și de Crăciun. Ba chiar și atunci veneau printre ultimii și nu aveau răbdare să stea pînă se va fi terminat slujba, pentru că, ziceau, prea mult se cîntă, prea mult se vorbește acolo la biserică.

Legați bine în interiorul său, Morarii erau foarte căpoși și, așa zgîrciți la vorbă cum erau, tot șezînd tăcuți unul lîngă altul, aveau o minte comună care îi servea de minune. În cîmp semănau tocmai ceea ce avea să rodească mai bine în anul cela, vindeau roada cînd prețurile ajungeau la punctul de vîrf, și votau de fiecare dată cu partidul care cîștiga alegerile și intra la putere în București.

Dar nici semănatul, nici strînsul, nici măcinatul nu erau ocupația lor de bază. Marea patimă a Bursucilor era cugetarea. Puteau sta zile întregi nemișcați pe prispă, căutînd să pătrundă în esența lucrurilor și evenimentelor.

Odată cu începerea războiului, fierbea lumea întreagă, fierbea Ciutura, apoi, firește, pînă că și Bursucii de pe prispe au fost puși la o grea încercare. Nu e o mare taină la mijloc că biata Basarabie, veșnic trecută dintr-o țară în alta, atunci ajunse la culmea răscrucilor. Românii chemau veșnicii infanteriști să jure tricolorului, rușii îi ademeneau cu drapelul roșu. Anunțau mobilizare generală și unii, și alții. Te duci cu ista, te pomenești că lupți împotriva celuia, te duci cu cela, va trebui să lupți împotriva istuia.

Prispele oftau din adîncuri. Pe vreme de pace poți frămînta problema dintr-o mie de puncte de vedere, dar războiul nu-ți lasă timp pentru cugetări îndelungate. Ce facem, fraților? De obicei țăranii, în asemenea cazuri, îmbracă haina unui prost fără saman – nu știe, nu a auzit, nu i s-a spus. Și iară nu e o mare taină la mijloc că în timpul războiului sate întregi de basarabeni dezertau de la centru de concentrare, întorcîndu-se înapoi pe la case.

Spre cinstea lor, și Bucureștiul și Moscova dovedeau destulă înțelegere pentru soarta bieților oameni și nu-i cărau în fața tribunalului, cum ar fi fost firesc pe vreme de război. În loc de tribunal, îi mai mobolizau o dată, apoi cei fugiți a doua oară erau iară mobilizați. În cele din urmă, vrînd-nevrînd îmbrăcau uniforma, depuneau jurămîntul, luau arma. Au luptat în rînd cu alții. Mulți au căzut pe cîmpul de luptă, alții s-au întors, dacă nu chiar eroi, oricum, bravi oșteni cu datoria făcută.

* * *

Atunci, în patruzeci și unu, cînd avioane germane bombardau Bălțul zi și noapte, și se încerca un fel de mobilizare de către sovietici, Nuța a venit în puterea nopții la Onache să-l întrebe ce e de făcut. Pentru că, zicea, venise strărjerul de la sovietul sătesc și i-a zis lui Mircea să fie gata de drum – în zori începe retragerea.

– Da de ce n-o venit Mircea să mă întrebe?

– S-o dus el la ai lui. Țin sfat acolo pe prispe...

– Păi, dacă se sfătuiește cu ai lui... tu ce-ai venit la mine?

– Eu nu-s bursucoaică. Eu îs răzeșă. Și am venit la căpitanul nostru să întreb – ce facem?

– Știu eu, fată hăi... I s-a dat în scris ordin de mobilizare?

– Nu. Li s-a spus așa, care vrea și e dispus să se retragă...

– Păi, dacă e vorba de benevol, amu, cînd fierbe lumea din capăt în capăt, numai un prost poate lăsa casa și masa...

Așa au judecat neamul răzeșilor. Bursucii însă, tot șezînd tăcuți pe prispă unul lîngă altul, au judecat altfel, și în zori de zi, Mircea cu văru-său Tudorache și cu încă cîțiva ciutureni, împreună cu Armata Roșie, au trecut Nistrul, retrăgîndu-se spre răsărit. S-a dus și dus a fost pentru ani de zile.

* * *

Războaiele, mai ales războaiele mondiale, cutremură masiv, pînă în adîncuri, întreaga omenire. Intră în orice casă, în orice suflet. Nimic de mirare, că şi viaţa Ciuturii a fost adînc zdruncinată. Odată cu începerea războiului, mobilizare după mobilizare, bărbaţii se tot duc, rămînînd în sat doar femei, copii, oameni în vîrstă. Şi, deci, care Plugari, care Cosaşi? Iar cînd nici nu prea are cine ara, semăna şi cosi, nici la moară nu prea ai ce duce, atunci, care Plugari, care Cosaşi, care Morari?

După patru ani de cutremur, sînge şi pîrjol, cînd războiul era pe sfîrşite, lumea îşi revenea cu greu. Dureros, cu greu îşi căuta şi Ciutura un locuşor în lumea asta nouă. Mulţi dintre Plugarii, Cosaşii, Morarii satului nu s-au mai întors, găsindu-şi odihna de veci prin cine mai ştie ce colţ al lumii. Cei însă care se întorceau, nu se întorceau întru totul. O parte din firea lor mai rămînea să hoinărească pe fostele cîmpuri de luptă, prin lagărele de prizonieri, prin spitaluri, şi vechile răfuieli dintre Plugari, Cosaşi şi Morari li se păreau acum jocuri copilăreşti.

În toţi cei patru ani de zile Onache Cărăbuş nici el singur nu mai ştia pe ce lume trăieşte. Se întîmplau zile cînd de dimineaţă era preamărit ca părintele celor doi feciori-eroi ce luptă pe frontul de răsărit împotriva bolşevismului. Cam pe la amiază consătenii îşi aminteau că ginerele lui, Mircea, s-a dus cu Armata Roşie şi, trecînd pe lîngă casa omului, nici nu-i dădeau bineţe. Mai spre sară, cînd stoluri de avioane grele, americane şi englezeşti, bombardau rafinăriile de petrol de la Ploieşti, că se vedeau coame de fum pînă în Cîmpia Sorocii, Ciutura îşi amintea că are oşteni şi acolo, pe frontul ce înainteazăă biruitor şi, trecînd pe lîngă casa lui Onache, nu numai că-şi descopereau creştetul, dar închipuiau şi o mică plecăciune.

Onache însă rămînea cu necazurile sale. Presimţirea unei posibile stingeri a neamului a început a-i tulbura sufletul iară cutremurătoarea veste că cei doi feciori au căzut amîndoi, într-o singură zi, pe cîmpul de luptă, a venit să transforme acea grea presimţire într-o tristă realitate. Rămînea să mai vină o veste tristă despre soarta ginerului, după care putea să-şi caute şi el un loc de veci într-un colţişor din cimitirul satului.

Iată însă că, spre cumplita uimire a lui şi a întregii Ciuturi, soarta a venit să-i mai zîmbească o dată. Prima veste de la Mircea i-a deschis o poartă spre viitor, insuflîndu-i o viaţă nouă. Şi iară vechiul nostru scrînciob moldovenesc – din trădător de neam, peste noapte salvatorul neamului. De data asta s-a trecut de la uşoare plecăciuni a creştetului, la osanale în toată puterea cuvîntului.

După cum se ştie, autorităţile noii Republici Moldoveneşti, în primii ani de după război, mai toate venite pachet din Rusia, nu prea vedeau cu ochi buni satele basarabene. Mulţi dintre ţăranii satelor, mobilizaţi fiind în armata lui Antonescu, au luptat pe frontul de răsărit împotriva Armatei Roşii. Această atitudine rezervată, de neîncredere, deşi nu se exprima prin cuvinte, dar se dădea de înţeles în fel şi chip, la tot pasul – lasă, ştim noi ce mocneşte acolo în sufletele voastre...

Se întîmpla însă cîte-un sătucean care aveа oameni trecuţi prin beciurile siguranţei, apărea şi cîte-un ilegalist pe ici, pe colo. Satele cu victime ale siguranţei şi foşti ilegalişti erau oarecum privilegiate.

Mai presus de toate însă erau satele care aveau feciori ce s-au retras împreună cu Armata Roşie şi au luptat toţi anii alături de ruşi împotriva hoardelor fasciste. Aceste sate erau aşezate în capul mesei, fiind menţionate în mod deosebit nu numai în fruntea raioanelor, ba chiar şi în fruntea judeţelor.

Astfel, nu era de mirare că a doua sau a treia zi după întoarcerea lui Mircea Moraru, preşedintele sovietului sătesc din Ciutura, un bătrîn ofticos, trecut şi el sărmanul prin beciurile siguranţei de mai multe ori, a venit la Mircea acasă şi, cu plecăciune, i-a pus pe masă ştampila satului şi cheia de la cabinet.

Mircea s-a înveselit grozav de gestul bătrînului.

– A, nu, tovarăşe preşedinte, cunoaştem şi noi cîte ceva din legile statului sovietic. Nu, aşa nu se face...

– Cum veţi binevoi. Cînd îmi ziceţi, atunci vi le aduc.

Evident, autorităţile supreme pusese ochiul pe eroul Ciuturii, după care Mircea începuse a fi chemat la raion. Aproape zilnic venea la el acasă nu străjerul sau *dejurnele*, cum i se zicea pe atunci, ci însuşi preşedintele. Aducea o foaie făcută în două şi lipită în aşa fel, ca nimeni din cei străini să nu-i poată citi conţinutul.

– Telefonogramă, zicea bătrînul, rămînînd în poziție de drepți.

De obicei, în telefonogramele celea nici nu prea aveai ce citi, ele indicînd doar ziua, ora și șeful la care urma să se prezinte Mircea Moraru.

– Ce le comunic la raion?

– Transmis. Primit. *Sluşaiusi.*

Se întîmplau cazuri de urgență cînd raionul trimitea după Mircea transport – o brișcă confiscată undeva la o curte, trasă de doi armăsari boierești și ei. Se întorcea noaptea tîrziu detot. Venea tot mai vesel, tot mai agitat. Se vorbea prin sat că i se pregătise chiar și o funcție importantă în raion, pe care urma să o preia de azi pe mîine, dar...

Între timp șoarecii și vrăbiile făceu praznic în răsărita semănată și prășită de Nuța, iar asta nu mai era o treabă bună. Pădurile pline cu fugari de tot felul, lumea se temea să iasă în cîmp să-și aducă roada acasă. Cineva trebuia să iasă primul. Deci, mai primind el o telefonogramă, a transmis prin bătrînul președinte că va veni peste cîteva zile, i se scutură răsărita care trebuie grabnic cărată.

Între timp, ce s-o fi întîmplat însă la mijloc, că a treia sau a patra zi, pe cînd îmblăteau ei cu Nuța răsărita și o vînturau ca s-o urce în pod, iată că trece pe lîngă dînșii președintele sovietului sătesc. Credeau că vine cu următoarea depeșă dar iată că trece pe lîngă poarta lor, nu intră și nici nu le-a dat buna ziua. Nici nu și-a întors capul în partea ceea unde se vîntura răsărita.

„Un moșneag aiurit" și-a zis Mircea, văzîndu-și nainte de treabă, dar mai spre sară au venit niște verișori de-ai doilea, au stat o vreme tăcuți o vreme pe scaune, apoi, cînd Nuța ieșise din casă, au propus:

– Ieșim pe prispă?

– Pentru ce să ieșim?

– Ținem sfat.

– Aici în casă nu se poate vorbi?

– Nu. Haide pe prispă.

Pe Mircea l-a înjunghiat rîsul – în cei patru ani uitase cu totul de *Vechiul zavet* al neamului. Vai, sărmana țărănime! Se așază pe prispă, șed pe tăcute unul lîngă altul și li se pare că fac

mare politică. Verişorilor nu le-a plăcut rîsul lui Mircea, drept care s-au ridicat şi au plecat fără a scoate un cuvînt.

Trece o zi, două, trei. Nici telefonogramă, nici preşedinte, nici străjer, nici *dejurne*, nici un semn măcar cît de cît. Primul avertisment al noii puteri era izolarea. Nemulţumirea şefilor se măsura cu regimul de izolare. În casă la Mircea se tace de dimineaţă pînă în sară. Se aşază în doi la masă şi nu se ating de bucate. De trecut nu trece nimeni – nici Bursucii, nici Răzeşii. De ceilalţi nici vorbă ...

Apoi iată că la o bucată de noapte, pe cînd vegheau ei sub plapumă cu ochii deschişi, se aude un camion. Venea încet, gîfiind prin ulicioarele înguste, dar tot venea şi venea pînă ce s-a înfipt cu luminile sale orbitoare în geamurile casei lui Mircea.

– Of, Doamne, sări Nuţa din pat. Au venit să ne ridice.

– Las' că trăiesc oameni şi acolo...

S-a îmbrăcat şi a ieşit fără a aştepta să i se ciocănească la geam. Lîngă renumita *polutorkă* stăteau ţeapene două umbre – ofticosul preşedinte al Ciuturii şi un tînăr militar fără epoleţi.

– *Sadiś*, a zis militarul.

– *В кабину или кузов?*

– *Кузов.*

Asta nu făgăduia nimic bun, dar, mă rog...

– *Что берем с собой? Теплые вещи, еду...?*

– *Ничего не надо. Садись.*

– *Жену?*

– *Без. Поехали.*

Pămîntenii dormeau duşi, camionul însă a găsit curtea acelei unice organizaţii, ferestrele căreia, deşi cu obloanele trase, musteau lumină noaptea întreagă. În cabinet şedea la masă un maior masiv, greoi cu faţa pămîntie, cum arătau de obicei cei care lucrau mai mult noptiś. Mircea îl vedea pentru prima oară.

– *Здравия желаю, товарищ майор.*

– *Здравствуй, герой, здравствуй*, a zis maiorul înfundat în nişte panglici telegrafice de mare urgenţă. – *Говорят, ты встретился лицом к лицу с нашим врагом?*

Abia acum Mircea a început a-şi da sama ce s-a întîmplat. După patru ani trăiţi prin streini Mircea a cam început a uita apucăturile neamului din care se trăgea. Una din marile patimi

alc Ciuturii, o patimă veche, coborîtă din vremi străbune, a fost trădarea aproapelui. Trădare pentru a te îmbogăți, trădare pentru a supraviețui, trădare pentru a te răzbuna. Un om de nimica pune genunchiul în piept celuia care este fruntea satului, demnitatea satului, odrazul satului – vai, ce poate fi mai frumos, mai atrăgător pe lumea asta!!

Firește, acolo, pe dealul cel mic, pe cînd încărcau ei răsărită, deși nu se vedea țipenie în jur, or fi fost ei destui, cei care umblă cu *donosurile...*

–Ну так что? Встретился ты с ним или не встретился?

– Он не враг.

– А кто?

– Друг детства.

– Так-так-так, a zis maiorul continuînd a cerceta panglicile.

– Что же это твой друг детства... Он был вооружен?

– Не знаю. Кажется, болталось что-то там у него на поясе.

– Что-то болталось у него на поясе! a repetat pe gînduri maiorul, lăsînd panglicile la o parte. Un rîs sarcastic îl cutremura cu masă cu tot, și el căuta în jur tovarăși care ar putea gusta împreună cu dînsul o asemenea delicatețe. Din păcate, nu găsi pe nimeni, fiind singur în cabinet.

– И тебе не пришло в голову выяснить, что у него там на поясе болтается?

– Нет.

Furia maiorului nu avea margini.

– Да какой ты к чертовой матери гвардии сержант, какой ты кавалер ордена Славы?!!! Сорвать с тебя и погоны, и награды!!!

La urletul maiorului s-au repezit doi inferiori vești gata la datorie, dar maiorul nu le acordă nici o atenție, revenind la depeșele telegrafice. Însemna ceva pe o foaie. Mircea tremura din creștet pînă în tălpi cum nu mai tremurase încă. Se hotăra soarta lui și poate nu numai soarta lui.Poate soarta Ciuturii, poate chiar soarta întregului neam.

Neamul în acele clipe grele îi veni în ajutor, și, în ciuda febrei ce-l cuprinsese, rosti încet, liniștit, cu demnitate.

–Не вы мне их давали. И не вам мне их у меня отнимать.

Maiorul mai lăsă o dată panglicile și se uită la om lung, de parcă îl vedea pentru prima oară.

– Нет, друг мой. Ошибаешься. Мы их тебе давали, мы их и отнимем. Ты сам их принесешь. На полусогнутых!! Пошел.

Au urmat un şir de zile negre în viaţa lui Mircea. De unde pînă mai nu demult toţi umblau linguşindu-se în jurul lui, acum se făceau a nici nu-l mai vedea. Pînă şi cei cu care luptase pe aceleaş front, cum se zice cot la cot, cînd aveau vreo treabă în partea ceea a satului, o chiteau în aşa fel, ca să nu treacă pe lîngă casa lui Mircea pentru a-i da bineţe. Pînă şi bătrînul Onache Cărăbuş, cînd te duci, sau nu e acasă, sau e ocupat cu ceva în aşa măsură, încît, iată, nu poate lăsa lucrul din mînă şi pace.

În cele din urmă s-a trezit în el instinctul vechilor Morari. După care, într-o îndesară se duce el cuminte şi frumos la unul din verişorii ei de-ai doilea, unde auzise că se adună ei serile. I-a găsit, firește, grămăjoară pe prispă, le-a dat bineţe şi s-a aşezat.

Au tăcut o vreme, urmărind cum se lasă sara peste sat, apoi au mai tăcut o vreme pînă cînd s-a înserat de-a binelea. Şi cînd aceste tăceri prelungite au ajuns la punctul de vîrf, unul din verişori rosti pe gînduri:

– Soba.

Anul fusese secetos. Podurile măturate. Ciutura intra în iarnă flămîndă şi dezbrăcată. Două griji de căpătîi chinuiau satele din Cîmpia Sorocii – sacul şi soba. Cu sacul erau lămuriţi, gol ca nici odată, cărat la gară pînă la un grăunte, dar vorba e că pentru a supravieţui e nevoie ca cel puţin soba să fie cît de cît caldă.

– Pădurea-i aproape, zise Mircea hotărît.

Rudele s-au uitat lung la el şi au tăcut pînă s-a întunecat, de nu se mai vedeau unul pe altul.

– Tu poţi, zise cel care era mai în vîrstă pe prispă. Noi nu.

Pădurile ajunsese în acei primi ani de după război cîmpul de luptă între mai multe forţe adverse. Dacă te duci ziua, ai de a face cu autorităţile care te vor lua drept spion al bandelor ce mişună prin pădure. Dacă te duci noaptea, cei din pădure trag fără a sta mult pe gînduri. Mircea era unul din puţinii ciutureni care putea merge la pădure fără nici o grijă – faţă de autorităţi nu mai avea ce pierde, cei din pădure nu vor trage asupra lui.

– Vom merge împreună, a zis Mircea.

– Bun, au pecetluit înțelegerea Bursucii, ridicîndu-se de pe prispă.

Toamna era lungă și uscată, numai bună de umblat la pădure. Și Morarii au tot cărat uscături și ciotci dun pădure, au tot cărat și cărat să le ajungă pe două ierni. Mircea și-a adus și sie, și mamei sale, și pentru soba lui Onache.

Apoi într-o sară, pe cînd stătea el în curte și se gîndea pentru cine ar mai aduce lemne de la pădure, s-a pomenit cu un înger la poartă îmborobodit cu două basmale, pentru că o dureau dinții.

– Hai, că... te cheamă tovarășul *prisidatel*.

Mircea a tresărit, cum tresărea de fiecare dată cînd orchestra regimentului intona marșul de paradă. Pentru prima oară, de cînd fusese dus cu mașna în raion, era chemat la sovietul sătesc. Bărbierit, spălat, îmbrăcat în *ghimnastiorka* cu care venise de la război, cu epoleții și decorațiile pe care le avea, ieși din casă.

În sala cea mare a sovietului sătesc vreo șase șapte băietani stăteau îngrijorați, neștiind ce-i așteaptă. Bătrînul președinte se chinuia la masă cu niște foi – nici nu prea vedea, nici carte nu prea știa. N-a ridicat capul cînd a intrat Mircea, dar i-a aruncat un *sadisi* tovărășesc, fără a aștepta să i se zică *zdrasti*, cum se obișnuia pe atunci. Era și asta un semn bun.

* * *

Noaptea tîrziu, cînd Onache se pregătea de culcare, a dat Nuța busna peste el.

– Nu stinge lumina, tată, că avem ceva de vorbit...

A tras perdelele, a închis bine și ușa tinzii, și ușa casei.

– Ce ți-o venit ?

– L-au chemat pe Mircea la *selsovet*.

– Și?

– I-au zis să meargă la cursurile de tractoriști. Nu știm ce să facem. De asta am și venit la mata.

– El ce n-o venit?

– S-o dus la ai lui să se sfătuiască.

– Păi, dacă s-o dus la ai lui, tu ce-ai venit la mine?

– Lasă-mă, tată, în pace cu Bursucii ceia de pe prispă! Șed unul lîngă altul și tac pînă ce li se face lînced ... Eu, una, deși

măritată cu un Bursuc, de neamul meu nu mă lepăd şi o să vin de fiecare dată, cînd îmi va fi greu...

Lui Cărăbuş nu-i prea ardea a vorbă lungă, mai ales că gîncrele nici n-a venit, dar Nuţa a trezit în el viţa neamului.

Răzeşii îşi aveau pravila lor de comunicare, oricît de grele şi încurcate ar fi fost vremurile. Drept care, ridicîndu-se, Onache s-a îmbrăcat frumos, s-a pieptănat, a aşezat masa, şi cu toate că pe masă nu erau decît două pahare goale şi o hrincă de piine, rămasă de la cină, a poftit fiica să se aşeze. Sărmana femeie, rămase cu gura căscată. De la Bursucii ce fosăie tăcuţi pe prispe şi pînă la răzeşii ce obişnuiesc a se aşeza la masă, ar fi cam cit e de la cer la pămînt.

După o lungă frămîntare, Onache făcu pe gînduri:

– Auzit şi eu mai spre sară că l-au chemat pe Mircea şi i-au zis să meargă la şcoala de tractorişti.

După care tăcu.

– Şi ce zici mata?

– Ce pot zice eu, fată hăi? Dacă omul nu poate înţelege că-şi bat joc de dînsul, cum poţi să i-o spui în faţă?! După ce a făcut războiul din capăt în capăt şi s-a întors cu ordinul "Slava", să se ducă împreună cu nişte mucoşi să înveţe cum ară tractorul? Înloc să se ducă la judeţ, înloc să se ducă la Chişinău, la Moscova să-şi caute dreptatea, el, tanchistul, cară ciotci şi se umple de bucurie cînd il trimit la cursuri de tractorişti!!

Bursucii de pe prispă vedeau problema mult mai altfel, şi a doua zi în zori, Mircea era de-acum în drum.

* * *

Primii noştri tractorişti! E o poveste pe cît de scurtă, pe atît de tristă la mijloc. Calvarul prin care le-a fost dat să treacă, a început prin patruzeci şi patru, cînd războiul mai vuia încă în Carpaţi. Atunci, în primăvara ceea, prin curţile boiereşti din Cîmpia Sorocii, curţi aşezate mai totdeauna la răspîntia drumurilor mari, ce legau satele între ele, au pornit a se organiza staţii de maşini şi tractoare, zise pe scurt: *emteesuri*.

La început nu lua nimeni în samă *emteesurile* celea pentru că nici tu tractoare, nici tu maşini. Tractoriştii erau şi mai puţini– *M.T.S.*-urile îi căutau cu luminarea, le făgăduiau marea cu

sarea, dar de unde să-i iei atunci cînd ei nu-s! Spre sfîrşitul războiului trenurile au început a aduce din fundul Rusiei maşini de tot felul, munţi de fier erau descărcaţi în Cîmpia Sorocii.

Tractoare mari şi grele ca nişte tancuri, renumitele *X.T.Z.* (*Харьковский тракторный завод*), băgau groaza prin vuiet şi masivitate. Cum le descărcau de pe platforme, le aranjau rînduri-rînduri, gata de-a le arunca într-o bătălie totală pentru recoltă, dar bătălia nu începea, pentru că nu erau tractorişi, n-avea cine porni motoarele.

– Şi apoi, ce ne facem cu caii, tovarăşi? Că noi avem cai buni, tovarăşi!

Se organizau peste tot cursuri de tractorişti, dar oamenii făceau în fel şi chip să nu meargă la acele cursuri, pentru că, îşi ziceau, o adevărată specialitate nu ţi-o dă nimeni de pomană. Iar cînd ţi se face un bine cu de-a sila, cînd ţi se bagă pe gît binele cela, mai bine să te fereascâ Domnul de aşa ceva...

Trece timpul, parcurile de tractoare stau nemişcate, şi această stare de lucruri începea să capete aspecte politice nedorite. Sovietele săteşti umblau disperate în jurul viitorilor tractorişti – azi ţi-i mîngîie, mîine îi probozeşte, poimîine îi ameninţă, iar ei tot stau pe gînduri, îşi tot scarpină cefele. Şi tot aşa de azi pe mîine, pînă s-a găsit unul care, adunîndu-i într-o sară pe băietanii mai răsăriţi, i-a întrebat:

– Bine, bre, dar aveţi voi obraz?!

Asta hotărî totul. Moldoveanul e încăpăţînat pînă ajunge vorba de ruşine, iar dacă îl iei din scurt cu obrazul, el se lasă uşor bătut, şi în felul ista cursurile de tractorişti au început. Băietani tineri, copii încă, învalizi de război, foşti inochentişti, şi mulţi dintre cei ce nu prea aveau noroc în viaţă, ieşeau dimineţile de prin sate şi porneau spre curţile boiereşti. Se duceau să dovedească tuturora că au obraz şi, totodată, poate află cum fierbe focul cela în tractor şi cum se face cînd porneşte el din loc cu plugul în urma lui.

Era toamnă, era frig, era glod. Încălţările viitorilor tractorişti au început a se ruga să fie lăsate pe-o zi-două acasă, să se mai zvînteze, să se mai usuce, dar ei nici gînd să le cruţe. Se sculau în zori, le puneau în picioare şi hai-hai, cîte două drumuri pe zi - dimineaţa şi sara, dus şi întors.

Secătuiți de foame, chinuiți de grijile casei, viitorii tractoriști abia mai vedeau pe unde calcă. Se duceau însă. Păreau cu toții furați de patima mașinilor, straiele unsuroase ale mecanicilor li se păreau veșmintele celor aleși, dar nu patima pentru mașini, și nici înțelegerea dreaptă a vremurilor noi, ci frica să nu moară de foame îi trezea cu noaptea în cap. Îi trezea, îi scotea de prin case, și ei, îmbrăcîndu-se în fugă, se strecurau prin ulicioarele înguste ale satului, pînă a ieși în cîmp.

Tot drumul veneau tăcuți, gîndindu-se la cele cinci sute de grame de pîine și la farfuria cu supă pe care urmau să le primească la prînz. Supa o mănîncă, pîinea o duc acasă. Erau vremuri grele, în fiece sat, în fiece casă, în fiece suflet se duceau lupte grele, pe viață și pe moarte.

O zi întreagă, șezînd turcește pe podelele luxoase ale odăilor boierești, ascultînd cu o ureche ce înseamnă bugie, de unde sare și unde ajunge scînteia ceea, ei căutau în aceeași vreme să ghicească cum va fi la înfățișare călcîiul cela de pîne pe care urma să-l primească, și vor fi acolo întocmai cinci sute de grame, ori, spre norocul lor, cu mai mult? Și se mai chiteau în ce buzunar să pună pîinea, pe ce drum să pornească cu ea, la ce-ar fi fost bine să se gîndească în drum spre casă, pentru ca minile să nu încerce a ciupi călcîiul cela.

Carte aveau puțină – care trei, care cinci, care nici măcar nu era în stare a lămuri cîte clase are. Erau la vîrsta cînd învățătura nu se prea leagă de țăran, și nici rusește nu prea știau. Dăscăleala lor mai avea mult pînă la capăt, dar între timp a venit primăvara, a venit mult prea devreme și ei au fost în mare grabă examinați, urcați pe tractoare și trimiși în cîmp să are.

Poate pentru că s-au făcut toate în mare grabă, nimeni nu le-a urat să le fie într-un ceas bun, și apoi că nici nu prea au avut noroc. Străvechea bănuială a țăranului că va fi păcălit pînă la urmă, a început a se adeveri. Pe de o parte, colhozurile căutau să-și lucreze pămînturile cu vitele pe care le aveau. Fără tractoare era și mai ieftin, și mai puțin bucluc. Astfel primii tractoriști erau priviți ca un fel de trădători ai felului nostru tradițional de-a gospodări, trădători de neam mai pe scurt.

Pe de altă parte, statul avea interesele lui. Colhozurile au fost obligate prin lege să lucreze trei sferturi de pămînt numai

cu tractoarele. Țărănimea, înfricoșată, în cele din urmă a cedat, dar ce folos din cedarea lor, cînd enormele tractoare stau cu mărunțaiele vărsate în brazdă?

Erau mașini bune, aproape noi, dar marea nenorocire a imperiului sovietic, ceea ce, posibil, că a și dus la prăbușirea lui, erau piesele de rezervă. Nu ajungeau piese. În jurul acelor piese de schimb se făcea mare agitație, un iarmaroc de care viitorii tractoriști, băieți cuminți, crescuți în duhul adevărului, habar n-aveau.

În vremea iernii, cînd ei ședeau turceșteș pe podele, fiind cu gîndul la pîne, cițiva mecanici bețivi, veniți cine știe de pe unde, umblau prin parc, scoteau de la tractoarele noi cîte-o piesă-două mai căutate, le înlocuiau cu altele vechi.

Și acum, cînd a venit vremea aratului, bieții tractoriști stăteau în genunchi lîngă mașini, înghițeau motorină, se prindeau cîte doi de manivelă și o tot suceau pînă la amețeli, dar mașina – tufă. Ca s-o pornești trebuia să cumperi piese de schimb de la mecanici, dar de unde să ei bani, de unde să le aduci lor vin sau basamac? Noaptea, mînați de ploaie, se ascundeau pe sub tractoare, adormeau și visau cum s-a pornit singur, de capul lui, tractorul, și a trecut cu șenilele peste ei.

Cine n-a aruncat atunci cu piatra în primii noștri tractoriști?! Îi înjurau brigadierii și directorii *M.T.S.*-urilor, pentru că nu se pricep să fure și ei de pe undeva cîte-o piesă, s-o puie colo și să pornească odată tractorul; îi blestemau președinții de colhozuri, stîrnind împotriva lor sate întregi, pe motiv că, uite, din pricina cui rămîn ei fără semănături; îi ocărau nevestele, pentru că și-au murdărit hainele, cîștigă puțin, dau rar pe acasă. Pînă și copiii lor, cînd veneau să-i vadă, să le aducă de mîncare, povesteau despre un vecin care s-a dus la Kiev cu o canistră de oloi și a venit cu îmbrăcăminte pentru toată casa, pe cînd ei, iaca, și-au legat capul de tractorul ista...

Onache Cărăbuș nu prea avea nici el ochi buni să-i vadă pe tractoriști. Mai întîi că el țînuse totdeauna cai, știa să-i îngrijească, știa să caute de ei. Îi plăcea să-i aibă, îi plăcea să-i vadă măcar la alții. Acum caii intraseră la strîmtoare, stăteau cu săptămînile în grajdurile colhozului, rozîndu-și ieslele, iar proștii ceia s-au mînjit de motorină și, negri ca necuratii, stau pe haturi și beau mahorcă.

Nici măcar de Mircea, că-i era de acum ginere, nu-i părea rău. Îl ținea minte de băiețan, era printre primii care venea sară de sară și asculta cu gura căscată la cele istorisite de Onache. O vreme i se părea că-i intră în cap cele auzite de la dînsul. Apoi, avîndu-l de ginere, căuta să-i strecoare cîte ceva din cele cum înțelege Cărăbuș viața, i se părea că ginerele prinde la minte, treptat-treptat parcă se strămuta din lumea cugetătorilor de pe prispe spre lumea răzeșilor.

Nu a fost însă să fie. După atîta prietenie și voie bună, Onache s-a pomenit păcălit. În momentele cruciale Mircea nu venea la dînsul, se ducea să șadă pe prispă cu neamurile sale. Păi, dacă-i așa vorba, și-a zis Onache, să mă lăsați voi în pace cu Mircea cela al vostru. De șezut cu dînșii pe prispă nu am șezut și nici nu am de gînd să șed vreodată. *Proșcai!*

Printre multe altele, avea badea Onache și meteahna asta. Într-o bună zi, așa nitam-nisam, i se făcea lehamite de om și nici să-l vadă, nici să audă de el. Dacă, întîmplător, soarta îi aducea pe-o punte îngustă, față în față, el lăsa să treacă de la dînsul, îi făcea drum celuilalt, numai să nu-l vadă, și cum cobora de pe punte, iar uita de el. Spre norocul lui, după război, după anii de secetă, apele au cam scăzut, satul aproape că nu mai avea punți, iar a te lepăda de un tractorist ce nu se arată cu lunile prin sat era lucru cît se poate de ușor.

Onache Cărăbuș s-a făcut că a uitat că mai are pe acolo prin sat un ginere, dar viața, acest codru veșnic tainic și tulbure, avea poteci, avea ascunzișuri de care badea Onache nici că să îl bănuit. Și tocmai atunci, cînd îi era lumea mai dragă, s-a pomenit într-o bună zi cu Nuța bocindu-i pe laiță.

– Mama lor eu și răzmamă!

Veștezit și îmbătrînit așa deodată, a tot umblat el cîteva zile în jurul casei, frămîntîndu-se, și încetul cu încetul a prins a-l încerca o ciudă crîncenă, păgînă, cum îl prindea ea de fiecare dată cînd un lucru, la care nici nu se aștepta, îl dădea de sminteală.

Om pașnic, binevoitor, el se îndrăgostea de toate cîte le vedea în jurul lui – oameni, semănături, vite. Cum se atingea cu sufletul de ceva, legat rămînea pe-o vecie, era în stare ani la rînd să se tot poarle cu o umbră de copăcel răsărit într-un fund

de ogradă. Țăran înțelegător, el parcă și-ar fi dat sama că de la o mică semincioară pînă la un vlăstar e cale lungă, anevoioasă, și acum, văzînd această muncă gata împlinită, el parcă i-ar fi zis copăcelului:

„Odată ce-ai venit, hai, să-ți fie de bine, creștin în voie".

Și, ba îl mută din fața casei în fundul grădinii, unde era mai multă lumină, ba îi altoiește o creangă, ba i-o scurtează pe alta, și-i tot cară apă la rădăcină, și-i tot văruiește primăvara tulpina, iar spre iarnă i-o înfășură cu șumuiage de paie, să n-o roadă iepurii. Și trecătorii, și rudele, și vecinii se fac a zîmbi de-o asemenea încăpățînare – maică sfîntă, să pierzi o viață lîngă un copăcel! Lui Onache însă niciodată nu i-a prea păsat ce crede lumea despre el – mai însemnat era să aibă el însuși o părere bună despre sine.

Treceau săptămîni, luni, ani. Fiecare își avea grijile sale. Și le avea pe ale lui și badea Onache, iar printre multe altele mai avea și grija vlăstarului din fundul grădinii. Dacă însă după mulți ani se dovedea că copăcelul n-a primit nimic din grija și dragostea lui, rămînînd tot așa de firav și pipernicit cum răsărise, atunci pe badea Onache îl dobora o ciudă oarbă, păgînă.

Toate necazurile pe care le avea, tot ce n-a putut, n-a dovedit ori n-a avut noroc, – totul se aduna în jurul acelui mic copăcel din fundul grădinii și, Doamne-Dumnezeule, cum îl mai ocăra badea Onache, și-l probozea, și-l făcea de nimica în fața lumii.

Cîteva zile era numai foc și pară. Chema vecini, oprea trecători în drum și-i ducea în fundul grădinii pentru a-i face martori, și nu se lăsa pînă stîrnea o jumătate de sat împotriva acelui copăcel.

Iar în zilele de răfuială, în sufletul lui badea Onache se stingeau, treptat, dragostea, și grija, și interesul pentru soarta micului copăcel. Pe urmă, dacă se usca – îl scotea, dacă se înfiripa și creștea bine, se înfrupta din poamele lui, fără a simți, dealtminteri, o bucurie deosebită.

Cam în aceląș fel se descurca el și cu oamenii. Era pururea setos de lume. Și poarta, și ușa, și sufletul îi erau veșnic deschise. Știa șaga, știa să facă un bine altuia, știa să mulțumească atunci cînd i se făcea lui un bine. Era înțelegător la necazuri, săritor la nevoie, darnic de unde avea, de unde n avea, dar

ferit-a sfîntul dacă afla într-o bună zi că marele lui prieten s-a jucat cu dînsul de-a prietenia. Atunci sufletul bătrînului Cărăbuș se tulbura ca o mare, săptămîni întregi marea ceea era numai spumă, numai vuiet.

Lovitura primită de la ginerele său Mircea a fost cea mai grea din toate cîte le-a primit. Bine, hai, nu i-au priit sfaturile socrului, s-a repezit la ai săi. Ei și la ce-a ajuns, trăind cu mintea cugetătorilor de pe prispă? De cu primăvară pînă toamna tîrziu, de dimineață pînă în noapte, iară deseori și noaptea, căci tractoriștii erau puși să are și noaptea, numai fier în jurul lor. Nici glas de om în amurg, nici bătaie de cîne în miez de noapte, nici cîntat de cucoși în faptul dimineții – păi, asta se cheamă viață?!

I-a trebuit lui fier, i-a trebuit lui tractor?! În loc să-și facă dreptate, în loc să-și pună la cale treburile Ciuturii, sau poate a întregului raion, el stă cu cioroii în singurătatea dealurilor, înghite motorină și-a ajuns de-a rămas numai umbra dintr-însul... Bine, hai, se gîndea Onache, în vremea foametei mai toți ai lor au murit, poate i s-o fi făcut dor de neamuri, mă rog, dar ce ne facem cu casa, cu copiii?! Orișicum, Onache i-a dat singura fiică de nevastă și acum el, grijania și parastasul, s-o lase cu copiii pe drum!!

Furia lui badea Onache n-avea margini. Ciuda îi era atît de mare, încît l-a scos cu totul din țîțîni – omul și-a pierdut și cumpătul, și somnul, și pofta de mîncare. Nopți întregi se chinuia, tot vîrcolindu-se în așternut, iar pe la zori se scula, ieșea în ogradă, lua o coadă de hîrleț și începea să sape, dar lucrul nu i sporea și el cocea cît cocea în inima lui, iar mai spre amiază pornea prin sat.

Se ducea să caute vreo sămîntă de-a Morarilor să-i întrebe ce-au clocit ei acolo pe prispele celea de l-au nenorocit pe cel mai răsărit din neamul lor; se ducea să întrebe puterea sovietică de ce bate ea calul care trage? După ce omul cîștigă un război, tu îl faci erou, apoi îl declari trădător de neam, apoi îl arunci în singurătatea cîmpurilor, de parcă l-ai îngropa de viu!

Cărăbuș trecea satul dintr-un capăt în altul, apoi se întorcea înapoi, dar degeaba. Cele pe care voia el să le înșire nu puteau fi spuse în gura mare. Mai ales, trebuiau să fie cu ochii în patru bătrînii, ce nu prea țin la drumuri lungi, la frig, și poate de asta,

cînd căuta neamuri de-ale lui Mircea, dădea peste şefi; cînd găsea vorbele pregătite pentru a ataca puterea, se pomenea cu înţelepţii de pe prispe în faţă.

Spre sară, tot ce-a vrut el să spună şi n-a spus, începea să-l frigă, şi, întorcîndu-se spre casă, intra la cîte-o mătuşă din cele ce ţineau basamac, ori, cum i se zicea în Ciutura, *samogonca*. Cinstea tăcut, de unul singur, lăuda putoarea de băutură, pentru ca altădată, cînd i-a mai fi a bea, să aibă unde găsi un pahar. Se întorcea acasă uşor cherchelit, se culca, dar somnul nu-l prindea. Pe la zori se scula şi totul începea din nou. O vreme cocea prin ogradă, apoi se ducea prin sat să ceară socoteală tuturora, dar, negăsindu-i, trecea pe la mătuşile cu băutură.

Cam la o săptămînă, zbuciumul acestei mari încrîncenări a slăbit şi într-o vinere, trecînd pe la Nuţa, Onache a întrebat-o în ce parte a satului ară „bărbatul cela al tău". Pe urmă, tot aşa în treacăt, a mai iscodit cînd era vorba să vie el în sat, cînd urma să se ducă ea la dînsul.

O mare seninătate a cuprins toată făptura Nuţei şi, cu toate că badea Onache părea supărăcios şi înţepat la vorbă în ziua ceea, Nuţa ştia că tatăl ei o să se ducă la Mircea, o să vorbească cu el, o să-l pună la cale, îndreptîndu-l spre bine, şi în urma acelei întîlniri, copiii ei iară vor avea tată, şi ea va avea bărbat.

Capitolul V

DARUL MĂSURII

În ziua următoare, cam pe la amiază, Onache Cărăbuș, tun și ras, îmbrăcat curățel, a pornit spre Hîrtoape, urcînd prin cîmpurile satului pe-o cărărușă bătută de nevestele și copiii trudoriștilor. Ducea un coș greu de papură, un coș ce răspîndea în jur mirozna dulce de bucate. Venea cu pași înceți și solemni, de parcă se ducea să sfințească pasca. Se probozea tot drumul pe sine însuși că n-a venit mai înainte să stea de vorbă cu Mircea. Orișicum, îi este socru, e om cărunt, trecut de ani. Primește ginerele sau nu primește sfaturile socrului, asta e de acum altă treabă, datoria lui era să i le dea.

„Trebuia să las să mai treacă și de la mine, pentru că, oricum, oameni sîntem, rude..."

Omul venea, se dojenea întruna și se mira: ca să vezi fireu omului! Se duce, iaca, să-i dea o mînă de ajutor ginerelui, pentru că a ajuns la strîmtoare, dar, vițele vechi ale satului nu-și uită socotelile pe care le-au avut ele între ele, și atîta vreme cît Bursucii se simt prost, Răzeșii se simt bine, și cu cît mai rău le va fi unora, cu atît mai bine le va fi altora!

Așa e viața, ce să-i faci?

Era o zi senină, caldă, dar căldura venea de peste dealuri oarecum potolită de răcoarea unui început de toamnă. Soarele urcase sus, ca în miez de vară, bătea din plin și era atîta lumină aurie aici în largul cîmpului, încît badea Onache se pomenise amețit ușor, de parcă ar fi gustat un păhărel din vinurile celea rare pe care le guști o dată, pentru ca apoi o viață întreagă să le tot pomenești de bine.

Şi arătura, şi miriştile, şi păpuşoiştile – toate erau împlinite, mulţumite că au ajuns cu bine acolo unde le poruncise firea, peste tot domneau mirozne dulci de poame coapte. De jur-împrejur, cît prinzi cu ochiul linişte şi pace. Cîte-o cioară se rupea greoi de la pămînt, zbura, tăcută, de la o arătură la alta. Undeva, hăt departe, printre dealuri, lucea în bătaia soarelui o coadă de iaz şi nişte cîntece vechi, de demult, începeau să răzbată prin valul amintirilor.

Cărăruşa pe care venea badea Onache şerpuia domol, cu multă îndeminare printre bulgări, apoi, la marginea unui lan de răsăriţă, se pierdea în umbra fierbinte a pălăriilor. Răsărea ea tocmai hăt din celălalt capăt al lanului, iară cum, pe unde a trecut, rămînea s-o descoase fiecare trecător în parte, despletind cu grijă pălăriile.

Era harnică, neogoită era cărăruşa ceea, şi chiar acolo jos, în umbră şi năduf, îşi avea călătorii săi. Se apropia toamna şi străvechii locatari ai cîmpiei – şoareci, furnici, ţistari, popîndăi – făceau rezerve pentru la iarnă. Pămîntul era cam bolovănos şi ei, ameţiţi de atîta bulgăraie, cum ajungeau pe cărare, porneau ca din puşcă în lungul ei, fiecare cu povara în spinare. Pomenindu-se cu badea Onache faţă-n faţă, se smunceau nebuni în lături şi, cît ai clipi din ochi, dispăreau – ici au fost, ici nu mai sînt.

„Fură şi ei din colhoz, s-a gîndit badea Onache. O fi ajuns şi la dînşii povaţa cîntecului cela,– *La colhoz, pe dealul mare,/ Cine fură, acela are...*"

De cum a ieşit din sat, badea Onache a pescuit din forfoteala de toamnă a cîmpurilor huruitul tractorului cu care ara Mircea şi căuta să-şi ţină drumul mai spre vuietul cela. Cîmpul însă e larg, tractorul, cînd trece de la uşor la greu ori de la greu la uşor, îşi tot schimbă glasul, şi badea Onache ba îl pierde, ba iar îl regăseşte.

Abia de pe dealul, unde era movila cea veche, zisă Movila lui Vodă, l-a zărit. Hăt departe, peste vale, acolo unde face o cotitură drumul de fier, pe-o bucă de mirişte, strimtorată din toate părţile de arătură, se zbuciuma un nor de colb urlind cu glas crîncen de metal. Nu plouase de vreo două săptămîni, se potoliseră vînturile, şi tractoriştii îşi blestemau viaţa, căci colbul stîrnit de plug ara împreună cu dînşii, brazdă după brazdă.

Pămînturile arate de Mircea veneau puțin prăvălatic la vale și se întîlneau, cap în cap, cu un lan mare de păpușoi, iar acolo la încheietură, între arătură și păpușoi, șerpuia o vîlcică încolțită ici, colo de fierul plugului. Era păscută de vite, încît ajunsese și ea neagră ca o arătură. Singura ei verdeață rămăseseră doar cele cîteva tufe de salcie.

Acolo, sub sălcioare, au fost cîndva două izvoraşe, un pîrău numit Căinar – și de mulți ani țăranii ce țineau pămînt în parțile celea, cînd venea cineva de acasă cu mîncarea, se duceau de-a dreptul la cele două izvoare. Prăjitorii ce-și luaseră mîncarea cu dînșii, cum venea amiaza, coborau și ei la umbră, la iarbă verde, la apă proaspătă.

Valea însă era micuță de felul ei, îngustă. Cum s-a făcut coloz, tractoarele venite să are, cînd ajungeau la margine, ieșeau în vîlcică să întoarcă plugurile. Tot vîrcolindu-se în vîlcica ceea or fi născădit pămîntul, că au secat izvoarele, și nici pîrău, nici iarbă verde... Mai rămînea însă foșnetul celor două sălcii, miroasă crudă de imaș, de libertate...

Badea Onache a coborît în vîlcică, a pus la umbră coșul cu mîncare și, ori de cîte ori se apropia nourul de colb, el își tot sălta pălăria în semn de bun găsit. Mircea însă nu-l vedea. Cum ieșea cu tractorul din mirişte, făcea o roată, întorcea înapoi, intra în brazdă cu tot cu colb și se ducea, de parcă zare de om n-ar fi fost prin apropiere.

Era ceva nemaipomenit – se uita și la deal, și la vale, și în stînga, și în dreapta, și numai în partea ceea unde stătea badea Onache nu s-a uitat niciodată.

„Așa-s ei, Bursucii iștea, fie că șed pe prispe, fie că urcă pe tractor..."

Mircea era numai foc și pară. Așa din senin, nitam-nisam i sărise țandăra. Se mira și el însuși: ce Dumnezeu, parcă mai nu demult era în toane bune, mulțumit de toate, bucuros că mai scoate o arătură la capăt. Ba chiar și atunci cînd răsărise de peste deal un om cu coșul în mînă, iar el încă nu-l recunoscuse chiar și atunci mai era cu inima senină, cu toate că, ce-i drept începuseră să-l roadă niște presimțiri. Apoi, pe măsură ce coborîra la vale trecătorul și se vedea, cu fiece pas, că ține drumul aproape, a început a i se strica dispoziția.

Nu era vorba de socru. Oricît ar părea de ciudat, de fiecare dată cînd cei de acasă treceau pe la dînsul, îl prindea furia aşa din senin, aşa încît nici el singur nu-şu putea da sama ce-o fi fiind de capul acelor supărări?

Ori că îl tocea tot timpul un dor ascuns de-o lume senină, dosită acolo după dealuri, pe care visa s-o vadă mîne-poimîne, dar iată că din sat vin ai lui, îi aduc demîncare, albituri, şi asta însemna că întoarcerea sa mai trebuia amînată; poate i s-o fi făcînd silă de blestemata lui soartă, că l-a zăvorît aici în pustietatea cîmpurilor, în vreme ce alţii, oameni slobozi, încotro vor, încolo se şi duc; poate prin supărarea asta el voia să le dea de înţeles celor de acasă cît de înstrăinat e sufletul lui aici în Hîrtoape, cu cît greu îşi cîştigă el bucata de piine.

Cînd arătura a fost dusă la bun sfîrşit şi plugul a trecut pentru ultima oară în lungul ei, culegînd pe ici, colo cîte-un fulg de mirişte, badea Onache s-a aşezat lîngă coş, căci nu mai avea rost să stea în picioare.

Mircea a coborît tractorul în vîlcică şi de abia atunci a scăpat de nourul de colb ce-l tot chinuise o zi întreagă. Maşina a amuţit, oprită de frîne oarecum într-o nară, cu botul întins spre albia Căinarului, încît părea că, gonită de sete, a tot alergat mii de verste şi acum a căzut la doi paşi de salvare. Că pîrăiaşul secase de mult, asta, firește, tractorul n-avea de unde s-o ştie.

Mircea a coborît de pe tractor încet, ostenit, cu multă îngrijorare, cum coboară, de obicei, babele din căruţă. Pomenindu-se cu pămîntul sub picioare, a stat o vreme nemişcat, de parcă nu-i venea a crede că poate fi ceva pe lume atît de dulce, atît de liniştit, atît de paşnic. După care, amintindu-şi ceva, a prins a se tipări cu palma peste tot pe unde avea buzunare, căutînd de n-o fi rămas măcar ceva-ceva din comorile pe care le-a avut. Nu rămăsese nimic, terminase tutunul, şi, posomorît, a pornit spre cele două sălcioare.

Venea încet, cu capul plecat, şi a fost foarte ciudat cînd, din mers, i-a dat socrului bună ziua. Ciudat era, pentru că, întradevăr, de unde putea el să ştie, fără să-l fi văzut măcar o singură dată, că pe locul cela stă un om. Drept răspuns, Onache şi-a plecat puţin capul.

Ajungînd lîngă coş, Mircea a întrebat ceea ce moldovenii, de multe sute de ani, întîlnindu-se, se tot întreabă unii pe alţii:

– Ce mai faci?

Onache a zîmbit cam stingherit, cum zîmbesc, de obicei, ţăranii, întîlnind în ziua pe care ei o sărbătoresc un consătean ce nu ţine sărbătorile.

– De, ce să fac?... Umblu şi caut umbră, că aşa călduri ca în vara asta, nu ţin minte să mai fi fost. Credeam că, poate, aici la voi, în Hîrtoape, îi mai răcoare, dacă-i tot un drac.

– Ai găsit şi mata unde să cauţi răcoare!

Mircea s-a aşezat lîngă coşul trimis de Nuţa, a stat o vreme tăcut, de parcă ar fi avut mari dureri de cap. După care, oftind din adîncuri, şi-a ridicat fruntea şi, pentru prima oară l-a privit pe badea Onache.

– Ce eşti aşa dres şi ghilosit? O fi vreo nuntă, vreo sărbătoare acolo în sat?

Onache şi-a coborît pălăria pînă peste frunte, ascunzind o umbră de zîmbet – au devenit răi de gură Bursucii, dar las' să fie răi, că din răutatea asta unii se întîmplă să prindă la minte.

– De sărbătoare ce să-ţi spun, că nu ţin chiar toate sărbătorile, şi nici de nunţi n-am prea auzit să se facă în sat, dar m-am dres şi ghilosit, că, iaca, n-ai să mă crezi, dar nevoia te face. Băiatul cela al lui Ţurţure de mai anţărţ îmi datorează nişte ruble şi de cîte ori îi aduc aminte, se jură că n-are. Da mai luna trecută îl văd strecurîndu-se prin fundul grădinii cu o maşnă de tuns. „Un' te duci, bre, cu maşna ceea?"

– Mata îl întrebi?

– Eu îl întreb. „M-o rugat aici unul să mă duc să-l tund."

– El îţi răspunde?

– El îmi răspunde. „D-apoi, zic, măi, tu ştii a tunde?" – „Ştiu", zice. – „Apoi, zic, de ce nu te repezi din cînd în cînd pe la mine, că totuna îmi eşti dator acolo nişte ruble?"

Mi-a ieşit aşa o vorbă din gură, da pe urmă mi-a părut rău.

– De ce?

– Pentru că nu dovedeşte să vie sîmbăta şi de amu iacătălă-i. Da haina asta nouă, – văd că te uiţi chioriş şi la dînsa, – tot de nevoie am îmbrăcat-o, acea veche s-o ros pe la coate, mînecile s-au zdrenţuit. Prin gospodărie îmi mai prinde ea bine, dar cînd ies în lume, trebuie s-o îmbrac pe asta nouă, că alta n-am.

Mircea şi-a măsurat o vreme necazurile sale cu necazurile socrului, apoi i-a zis:

– Vezi să n-arunci haina cea veche. Că, să nu vie vremea s-o cumpăr de la mata.

Onache a ridicat sprîncenele a mare mirare.

– Ce să cheltui banii degeaba, că totuna ai s-o moştenești. Alte neamuri n-am.

Mircea a zîmbit.

– Pînă să moştenesc haina ceea a matale, vezi să nu-ți las eu moştenire *combinezonul* ista. Că dintre tractoriști rar care ajunge la pensie...

Cărăbuş s-a uitat cu coada ochiului la haina ginerelui.

– Da-i al tău, nu-i al statului?

– Amu-i al meu. Că ne-au oprit din leafă.

– Şi... mult ți-au oprit?

– Cincizeci de ruble.

– Pentru vechitura asta?!

– Dacă nu, că la început era nou.

Onache a întins o mînă, a prins a pipăi haina, de parcă voia să afle de nu cumva statul i-o fi amăgit ginerele.

– Măi Mircea! Să mă ierți, da iaca de mult voiam să te întreb. Cînd ești îmbrăcat în salopeta asta şi ți-i a duce afară, apoi ce faci? Că, văd, nici tu prohab, nici tu cingătoare...

– Dacă haina asta, tată, după ce-o îmbraci, apoi nu-ți mai arde a nimica.

– Bine, măi, şi o pacoste ca asta vrei să-mi laş moştenire?

– Atîta am.

– Dacă nu, măi băiete... De-amu dacă a venit vorba, aşa bătrîn şi singuratic cum sînt, dar vreu să-mi trăiesc viața în slobodă, cu toate bucuriile şi păcatele unui om slobod...

– Asta nu mai depinde de noi.

– De cine depinde?

– De *sovetska vlasti*. Cît o să-ți permită, atîta o să ai.

Mircea a luat coşul cu demîncare în braţe, l-a luat încet şi grijuliu cum iei un copil de țiță. A stat o vreme nemişcat, culegînd cu vîrful nasului mirozna bucatelor şi un anumit iz pe care îl aveau numai casa lui şi toate celea cîte erau acolo în casă. Împreună cu mirosnele coşului, au răsărit de undeva din zare chipuri

dragi, chipuri scumpe, care i-au îmbunat, îmblînzit sufletul umplîndu-l de dor. A întrebat cu glas vioi, plin de dragoste:

– Şi chiar ce mai fac ciocîrlanii ceia ai mei?

– Ce să facă?! Aleargă. Copiii aleargă că-s mititei şi li-i a joacă; Nuţa aleargă pentru că-i singurică şi nu le dovedeşte pe toate. Încolo, slavă Domnului, sănătoşi.

– După atîta alergătură şi să nu fie sănătoşi!

Mircea a luat şerveţelul cu care erau acoperite bucatele, l-a aşternut între el şi badea Onache.

– Vină mai aproape, că aici pare să fie şi un şip cu *samogoncă*.

– A, nu, mulţumesc, că eu am mîncat-nainte de-a mă porni la drum. O făcut fata ceea un borş că nu mă înduram să mă scol de la masă.

– Şi cu *samogoncă* te-a cinstit?

– Cum să nu!

Mircea s-a uitat prin coş, chitind cu ce să înceapă masa. A scos o jumătate de plîne proaspătă, coaptă pe vatră, un toc de chibrituri umplut cu sare, le-a pus alături pe şervet. Se gîndea ce să mai scoată. Îi era foame, de dimineaţă nu luase nafură în gură, dar între el şi foamea lui s-a aşternut o ostenează nemaipomenită.

Îl dureau ochii roşiţi de colb, iar imaşul înţelenit, pămîntul molcom şi greu pe care şedea, a prins a-l legăna dulce cum nu se mai poate. Şi i-a venit aşa deodată, să lase totul baltă, să se întindă, ca pe vremuri, în copilărie, peste aceste rămăşiţe de iarbă verde şi să-i ardă un pui de somn, ca să-l ţină minte o viaţă.

– Vrei să aţipeşti un pic? l-a întrebat badea Onache.

– Aş vrea, dar, cum s-o faci?!

– Ce, adică, cum s-o faci? Te întinzi pe spate, închizi ochii şi noapte bună, somn uşor...

– Bine, dar ce să fac cu tractorul ? Că, tractoarele au primit directivă: *вперед и только вперед*!

– Tractorul îl trimiţi în moaşă-sa pe gheaţă cu directivă cu tot, şi, pînă tragi un pui de somn, el numai bine s-a întoarce.

Mircea a zîmbit:

– Ce crezi, s-ar putea să fie un sfat bun.

A pus pinica înapoi în coş, a acoperit coşul cu şerveţelul, s-a întins aşa, în gîlmă, pe-o coastă. Ar fi vrut să mai stea cu socru

de vorbă, dar nu se îndura să tulbure minunea de liniște și pace ce domneau în jur. O liniște și pace curat dumnezeiască – tăcea pămîntul, tăceau depărtările, tăcea cerul, pînă și tata socru se angajase în această universală tăcere.

Mircea a ațipit pe-o clipă, dar a tresărit, s-a ridicat în capul oaselor, s-a uitat lung, buimac, la mașină. Nu se putea dumeri: ce s-o fi întîmplat, de ce a amuțit tractorul din față, că doar tractorul pe care îl purta în sine continua să vuiască ?

Pe urmă și-a dat sama cum vine. S-a culcat din nou, de data asta hotărît a se elibera de ambele, și într-un tîrziu a început a se stinge și bătaia celuilalt tractor, care-i ciocănea cu săptămînile în măduva oaselor. Cum a scăpat de ambele, de cel din oase și de cel din vale, au început a i se lipi dulce ochii, i se descleștau mușchii, legătură cu legătură, și liniștea din jur a prins a-l înfășa în faldurile sale.

Onache stătea alături și, pe furiș, cu coada ochiului, își cerceta ginerele. De sub petele de unsoare și colb se întrezărea un obraz palid, secătuit. Ochii, într-adevăr, îi fugiseră adînc în fundul capului, părul nepieptănat, încleiat de sudoare, îi cădea mițe și de aceea pleșul din creștet părea ciudat, numai pete.

Respira atît de puțin, atît de încet, încît coșul pieptului părea că nu se mișcă deloc, și badea Onache și-a întors grăbit privirea în altă parte. L-a fulgerat un gînd prostesc, i s-a părut că ginerele va muri acum, aici, în clipa asta, și l-a cuprins un fel de panică, pentru că nu vroia să rămînă cu un mort alături într-o zi atît de frumoasă.

Tăcerea cîmpurilor a ținut mult, cîteva ore în șir, apoi dinspre Bălți s-a arătat un tren. Venea numai locomotiva, fără vagoane. O vreme s-a furișat mută, pe ascuns, apoi de după cotitură s-a năpustit sălbatic, umplînd cîmpia cu scrîșnet și vuiet. Onache, cu toate că zărise locomotiva de departe, cînd s-a arătat ea, vuind, de după cotitură, a tresărit. Mircea însă zăcea nemișcat. Nici umbră de îngrijorare n-a fluturat pe obrazul lui supt, și badea Onache s-a gîndit: ce noroc că trenurile umblă pe-un drum hotărît din timp, altminteri cîtă lume ar fi turtit ele!

Trecuse de amiază. Vremea se mai răcorise, spre asfințit s-a lăsat un cird de nouraș și au încins cerul acolo unde urma să apună, hăt mai tîrziu, soarele. O boare de vînt flutura domol

frunzișul sălciilor. Mircea zăcea nemișcat, întins pe spate, și hodinea împreună cu imașul, împreună cu cîmpurile din jur. Acum pieptul i se mișca încet, ritmic, și cînd vîntul lăsa cele două sălcii în pace, se auzea o suflare plină de om adormit.

Onache, ca să nu-i strice somnul, stătea nemișcat, și poate pentru că a stat multă vreme nemișcat pe acelaș loc, gîndurile au început și ele a rătăci dintr-o rîpă în alta. Se gîndea la viitorul neamului său, ajuns în mare cumpănă, se gîndea că flăcăul celu isteț și plin de viață ce-o luase de soție pe unica fiică a lui Onache, acum zace alături, numai umbra din el, și deci la ce viitor se poate aștepta neamul Răzeșilor din Ciutura?

S-au dus pămînturile, acum se duce neamul, se va duce ea și viața. Apoi, tot trecînd cu gîndul de la una la alta, a oftat. A oftat adînc și îndurerat, cum oftează moldoveanul numai atunci cînd rămîne singur-singurel cu necazuile sale.

– Ce oftezi așa de greu?

Prins pe neașteptate, badea Onache n-a știut ce să-i răspundă. S-a bucurat însă că ginerele se trezește. Potopul de amintiri ce dăduse năvală peste dînsul îi răscolise sufletul și multe din mușcăturile celea vechi au început așa, deodată, a sîngera. Îl durea și n-avea cui i se plînge. Acum, slavă Domnului, are măcar un suflet alături.

– Iaca, măi băiete, nu știu cum se face, dar de fiecare dată cînd ajung pe dealul ista, începe a mă durea inima...

– Te-o fi durînd, pesemne, după pămîntul pe care ți l-au luat în colhoz...

Onache și-a întors capul, s-a uitat la el lung, pentru că nu aș aștepta la o asemenea replică din partea ginerelui. Așa ceva putea să-i spună președintele, șefii din raion, dar să auzi cuvintele estea tocmai din gura ginerelui?!

Cu toate că, s-a gîndit Onache, ce mocnesc Bursucii ceia de pe prispe în sinea lor, știu numai ei. Și apoi, după ce stai atîția ani în cîmp, scuturat pînă în măduva oaselor de namila asta de fier, poți ajunge la lucruri și mai deocheate...

– Dacă nu-i el vorba de jumătatea ceea de desetină, că eu niciodată n-am alergat după pămînt. Cei care au vrut și-au adunat pămînt, ca sărmanul Haralampie, nu știu dacă mai sînt în viață...

– Paragina.

Mircea s-a ridicat, curios, într-un cot.

– Care paraginã?

– Nu ţii minte, cã dealul ista mic era numai paraginã! Cu toate cã, a adãugat el înţepat, se poate sã fi uitat, cã tu n-ai prea îmblat cu noi la prãşit. Dupã nuntã te-au luat la armatã, pe urmã – concentrarea, pe urmã – rãzboiul. Noi însã în trei – eu, Nuţa şi Tincuţa – am tot dat cu sapa în paragina ceea, pînã ni se întuneca în faţa ochilor.

– Paragina-i cîlţoasã, se taie greu cu sapa.

– Sã te fereascã Dumnezeu! Ne sculam cu noaptea în cap, luam sapele, o bucatã de pîine în traistã, un ulcior cu apã şi hai, bãiete, pe dealul cel mic. Caii mi-au fost rechiziţionaţi, mi i-au luat şi pe dînşii la rãzboi. Pãmîntul ne era numai paraginã, de dimineaţã pînã sara tot dãdeam cu sapa în bulgării ceia.

– Nu ploua?

– Nu ploua nici atunci. Sara, cînd ne întorceam, apoi, mã crezi, de la umeri în jos nu simţeam mîinile, iar a doua zi ne sculam în faptul zorilor şi iar hai la deal. Cã, dupã prãşitul cel dintîi vine prãşitul cel de-al doilea, apoi cel de-al treilea, şi tot aşa vara întreagã. O buruianã mai pãcãtoasã n-am apucat – iaca treci, mãi om bun, cu sapa peste dînsa, o tai cã simţi în coada sapei cum i-a ronţãit rãdãcina, da peste cîteva zile iar prinde viaţã.

– Trebuia tãiatã mai din adînc.

– Oricît de adînc ai fi tãiat-o! Spunea într-un rînd învãţãtorul Focşa, cã dacã iei un fir de paraginã şi-l spînzuri sub streaşina casei, lãsîndu-l acolo spînzurat opt ani de zile, varã şi iarnã, da în a noua varã îl scapi pe-o margine jilavã de bulgãre, prinde verdeaţã, tãmiia mamei lui! O pacoste care nu se mai aflã!

Cãrãbuş a amuţit. Şedea supãrat, puţin cam zãpãcit, de parcã toate cîmpurile din jur erau numai paraginã, iar ei doi au ieşit cu sapele în cimp şi se puneau la calc cum sã facã s-o zãtreascã. Onache nu ştiuse nici atunci, nu ştia nici acum. Şi ofta a mare pagubã.

Într-un tîrziu Mircea se fãcu a zimbi.

Trebuia din alt capãt s o începeţi. Degeaba v-aţi chinuit. Cum adicã, din alt capãt? De unde anume?

– De la lupta de clasă, urmată de o revoluție agrară.
– Dacă nu....Că eu.... altfel plănuisem.
– Cum?
– Vroiam să-mi cresc o pereche de strîjnici, să cumpăr un plug nou, să ies într-un miez de vară cu cei doi băieți, să întorc pirul cu rădăcina la soare, cînd a fi el mai fierbinte. Pe urmă, mai spre toamnă, să vin cu boroana peste parina ceea, s-o boronesc o dată, de două, de zece ori, să clădesc o gireadă naltă și apoi să scot chibritele. Mă chiteam să-i dau foc noaptea, să se vadă în toată cîmpia cum se răzbună Onache Cărăbuș pe unul din cei mai neînduplecați dușmani ai săi.

Cărăbuș a tăcut, și-a plecat amărît capul.

– Nu a fost să fie. Pînă una-alta, a venit războiul, pe urmă s-a făcut colhoz, ne-au luat caii, plugurile, și pămînturile cu paragină cu tot...

– Hai nu mai spune! Și paragina au luat-o?!

Onache nu admitea gluma, cînd se vorbea de lucruri sfinte.

– Apoi, numai că. Au luat-o împreună cu pămîntul.

Mircea a prins a rîde. Demult n-a ris el aici, în cîmp, așa că să rîdă în voie, pînă la lacrimi, și chiar după ce îi trecuse rîsul, se mai întorcea la el, culegînd cîte-o fărîmătură scăpată pe ici, colo.

– Să nu te superi, tată, da e prima oară cînd aud un om plîngîndu-se că i s-a luat buruiana în colhoz.

– Iaca, chiar să știi că îmi pare rău după dînsa. Nu atît de pămînt, nu atît de cai, cît de paragina ceea mă doare inima.

Mircea s-a ridicat de pe locul pe care ședea, s-a îndreptat din șale, apoi iară s-a așezat, de data asta ceva mai la o parte.

– Au dreptate tovarășii. În fiece țăran zace culacul, chiaburul adică.

– Mulțumim. O rămas numai să mă deportezi.

– N-o lua în nume de rău, dar, vezi și singur... Nu ziceai mai adineaori c-ai fi vrut s-o scoți cu plugul, să-i dai foc?

– Ziceam.

– Hai, iaca, pornim în doi prin arătură, trecem pe-acolo pe unde erau cîndva pămînturile noastre, și dacă găsești măcar un fir de buruiană...

– S-ar putea să nu-l găsesc, dar asta nu poate fi o bucurie.

– De ce?
– Prețul.
– Cum adică, prețul?
– Toate își au pe lumea asta un anumit preț. Și dacă prețul e mult prea ridicat, afacerea duce la pagubă.
– N-am auzit să fi plătit cineva o singură copeică pentru cu răținea pămînturilor noastre. Totul s-a făcut pe contul statului.
– Bani, cei drept, nu ne-au cerut, în schimb ne-au luat tot ce-am avut noi mai scump.
– Adică?
– Sufletul.
– Cum vine asta – sufletul? Poți lua cuiva sufletul?!
– De ce nu?
– Cum?
– Îl scoți. Și tovarășii chiar că au scos sufletul din noi.
– Hai nu mai umbla și mata, tată, cu propogandă de asta ieftină, antisovietică.
– Eu îi vorbesc ginerelui de o mare durere a noastră, da el zice că asta-i propogandă.
– Sufletul, tată, se scoate numai odată cu viața. Atîta vreme cît omul e viu și suflă, înseamnă că are suflet...
– Vai de mine, ce rai ar mai fi pe pămînt, dacă toți cei ce suflă ar mai avea și suflet!
– Nu-l au?
– Nici vorbă! Iaca, chiar săptămîna trecută am avut adunare în colhoz.
– Ei, ei?
– Se duce lumea, mă duc și eu. Pe drum îl întîlnesc pe Calistrat acela de lîngă fîntîna veche, un prieten hăt de demult pe care nu-l mai văzusem de-un car de ani. Și așa ne-am bucurat noi amîndoi c-a dat Domnul să ne mai vedem o dată. Tot drumul am mers împreună. În ograda sovietului nu ne mai săturam de vorbă. Stăteam așa mai la o parte, și mai de una, mai de alta....
– Puneați țara la cale.
– Cam așa. Lumea se adună încetul cu încetul. Cîțiva tovarăși, veniți din raion anume pentru adunarea ceea, ba intră ba ieșe, da unul dintr-înșii o pus ochiul pe noi. S-o tot învîrti

el în jurul nostru, s-o tot învîrtit. Pînă la urmă se apropie şi ne întreabă – *как настроени*?

– Normal. Prima grijă a lucrătorilor de patid – dispoziţia maselor. Şi voi ce-aţi răspuns?

– Am zis, slavă Domnului. Ura.

– Şi el ce-o zis?

– Ne-o întrebat – ce vreţi să spuneţi prin asta?

– Şi voi ce-ţi răspuns?

– "Ura este Ura!". Că doar aşa ni se cere să strigăm pe la adunări. Nu i-a plăcut tovarăşului răspunsul nostru. A tot intrat şi ieşit din cîrmuire, apoi nu ştiu cum au prins a foi fel de fel de clienţi de-ai lor, tot cătînd să lege cu noi capăt de vorbă, da cînd o început adunarea, eu de-acum eram într-un colţ de ogradă, Calistrat în celalt colţ. Aşa şi nu ne-am mai văzut.

– Şi mata vrei să zici că, dacă nu laşi doi bătrîni să trăncăneascăcît le place, asta înseamnă că au scos sufletul dintr-înşii?!

– Stai că ajungem şi la scoaterea sufletului. Ajungem. Într-o zi m-au rugat nişte femei să trec pe la fermă.

– Care fermă?

– Aceea de vaci.

– Ce vroiau femeile?

– Trebuia să fete acolo o vacă, iar tovarăşul veterinar era dus la consfătuire, şi ele se temeau să nu rămîe fără ajutor.

– O fătat vaca?

– O fătat doi viţei frumoşi cum nu se mai poate, dar nu ne-am bucurat deloc.

– De ce?

– De cînd lumea, oamenii obişnuiesc a ţine cîte-o văcuţă pe lîngă casă. Dimineaţa gospodina lasă viţelul să dezlege ugerul, după care îl ia de la vacă, mulge acolo cît mulge, apoi lasă viţelul să sugă ce-o mai rămas.

– Tovarăşii nu fac aşa?

– Ei, de unde! S-au băgat, domnule, între vacă şi viţel! Că, şi-au zis, viţeii prea se îndoapă cu lapte. I-au mutat peste deal, într-un ocol aparte, li se dă lapte cu sticluţa, numai cît să nu piară, iar vacile se mulg pînă la ultima picătură.

– Planul.

– Înţeleg şi eu, planul, dar, măi om bun! Un muget şi un răget

ziua întreagă. Viţeii rag cu boturile spre ferma de vaci, vacile c boturile spre viţei.

– Şi, totuşi, vaca nu are suflet, prin urmare, din vacă sufletu nu poate fi scos.

– Las' că ajungem şi la suflet. Ajungem. Venind de la ferm spre casă, dau pe la prisacă, aveam acolo o treabă la prisăcar.

– Unde-i amu prisaca?

– Acolo, sub pădure.

– Parcă era la livezi?

– Au mutat-o. Amu, să vezi tu, măi băiete, cum gospodăres ei! De cînd lumea oamenii ţin albine. Mierea de obicei se scoat de două ori pe an, cînd vara e cam secetoasă, o singură dată Dar şi atunci trebuie să fii atent, să laşi albinelor miere destul pentru iernat.

– Tovarăşii nu fac aşa?

– Ei, nici vorbă! Golesc stupurile de cîteva ori pe vară, apo cînd se abate cîte-un şef, iară mai scot cîte-un fagure să-i-l fac cadou. În iarnă albinele intră mai cu nimica, şi ca să nu moar de foame, pe după anul nou li se dă sirop de zahăr. Aşa le-a slăbit, că în primăvară, ele nu mai au putere a zbura pînă l floarea ceea, le duc să adune miere cu căruţa...

– Pare-mi-se că nici albinile nu pre au...

– Ajungem şi la suflete, ajungem. Amu, iaca, să luăm pămîn tul ista pe care şedem, vatra neamului, cum s-ar zice. L-au încă lecat, de aghe mai suflă. Puduri, centnere, tone, cît mai reped şi cît mai mult.

– Planul.

– Hai, mă rog, facem planul. Da planurile cresc din an în an apoi ele trebuie nu doar împlinite, ci supraîmplinite! Tractoa mari şi grele ca nişte tancuri macină ţărna de-o fac colb, şi se t vîrcolesc şi gem primprejurul satului zi şi noapte, ca în vrem de războiu...

– Îmi pare foarte rău, dar tractoarele cu atît mai mu nu au...

– Tractoarele, fireşte, suflet nu au, dar vorba e de tractorişt

– Ce te privesc pe mata tractoriştii ? Ei aparţin altei clase.

– Oricui ar fi aparţinut, dar sînt oameni vii, sînt trup din tr pul meu, sînge din sîngele meu!!

– Ei şi dacă?

– Păi, fiind oameni vii, ar fi trebuit să aibă case, neveste, copii.

– Au, fireşte.

– Au ei şi nu pre au.

– Cum poţi spune mata una ca asta?!

– O pot spune, pentru că vara întreagă, de cum se ia omătul şi pînă hăt toamna tîrziu, ei, sărmanii, tractorul şi numai tractorul. Asta e viaţă? Se poate trăi aşa pe lume?!

– Aşa ni-e meseria. *Дело прежде всего.*

– Bine, măi, tractorul în primul rînd, asta e la mintea găinii, dar pe lîngă tractor voi trebuie să vă grijiţi şi de casă, să vă creşteţi copiii, că nimeni nu e veşnic pe lumea asta!. Cui vom lăsa noi Cîmpia Sorocii? Orfanilor?

– Copiii noştri nu-s orfani. Părinţii lor mai sînt încă în viaţă.

– Voi, fireşte, mai sînteţi în viaţă, dar v-au smuls din rădăcini, au scos sufletul din voi.

– De ce crezi c-au scos sufletul din noi?

– Pentru că nu vi se mai face dor de casă, de copii, de sat. Cînd omul ajunge secătuit în aşa măsură, încît nu-i mai arde a nimica, înseamnă că au scos sufletul dintr-însul.

– Crezi mata, dragă tată, că a fost lucru uşor desfundarea acestor văi şi acestor dealuri, care de la descălecarea lui Papură Vodă, nu au mai văzut o arătură ca lumea! Şi apoi arătura e numai prima literă din alfabet, iar alfabetul în întregime se numeşte *cultura agricolă*. Ştii mata ce-i aceea *cultura agricolă*?

– Bănuiesc. Poate fi curat minune, dar preţul, măi băiete, preţul!! Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere să calc în picioare darul măsurii, unul din cele mai mari daruri cereşti, eu zic – anatema, rămîn fără minune! Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere să uit povaţa strămbunilor – nimic pre mult – eu zic iară – anatema! mai bine fără minune. Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere stingerea neamului, eu zic – lăsaţi-mă în pace...

– Mata... tovarăşe Cărăbuş.... îţi dai sama... de cele ce spui?!

– Nu mă lua cu sperietul, că nu-s sperios.

– Auzi ce i-a venit în cap – stingerea neamului! De unde ai mai scos-o şi pe asta?

– Din inimă.

– Cum adică, din inimă?!

– Nu știi cum? Am avut trei copii, am rămas cu una. Nuța e unica mea fiică. Slavă Domnului, are trei copii, dar mă doare inima – cine-o să crească copiii ceia? Cine-o să-i învețe ce e bine și ce e rău pe lume? Cine-o să-i așeze la casele lor?

– Eu.

– D'apoi că de tine lumea a început a uita acolo în sat...

– Ce să-i faci?... Planul. Cum o scot la capăt...

– Cine știe pe unde o fi capătul cela, și apoi încă nu se știe cum va fi el...

– De ce adică nu se știe?

– Pentru că... ori tu pe el, ori el pe tine...

– Nici o grijă. Cum fac norma, cum mă întorc.

– Bine, măi băiete. Și, dacă vezi că ceva, îmi dai de știre. Mă reped cu o căruță, și să viu să-ți aduc umbra acasă...

Mircea, cum stătea întins pe spate, cu ochii închiși, s-a pomenit deodată că pe obrazul drept i-a răsărit o înspicare de singe, de parcă cineva l-ar fi atins, în plină putere, cu un vîrf de bici. Omul a sărit iute, gata să se ia de piept, dar în jur nu era nimeni, în afară de socru-su, Onache Cărăbuș.

Aiurit și buimăcit cum era, a prins a cerceta împrejurimile, căci în jumătatea ceea de ceas, cît zăcea întins pe spate și pălăvrăgea cu oaspetele său, toate cele patru părți ale lumii se tot mutau de pe un loc pe altul, însăși lumea a fost de cîteva ori răsturnată, destrămată și adunată înapoi.

Acum el voia să afle ce-a mai rămas din cele ce au fost, dar îl dureau ochii de colb, mintea și cugetul istovite de-o mult prea mare încordare picurau, și el s-a ghemuit în culcușul său închipuit, adormind așa nerăzbunat cum era.

Simțindu-se vinovat că prea a rupt-o din loc, badea Onache a pornit o vorbă lungă despre viața lui, despre viața multor oameni pe care i-a cunoscut și, legănat de murmurul vorbelor din bătrîni, Mircea, în cele din urmă, a adormit.

Vreo trei ceasuri la rînd Onache l-a tot așteptat să se trezească, dar Mircea dormea dus. Soarele începu să scapete spre apus. Văzînd cum stau lucrurile, badea Onache a luat coșul, a găsit știpul cu basamac, a băut întocmai atît cît i se cuvenea

unui socru cinstit de singurul său ginere. A ciupit din coş ceva gustare, apoi l-a acoperit, l-a pus la căpătîiul lui Mircea, s-a ridicat şi a pornit încet spre sat.

* * *

Iar Mircea dormea. Dormea cu somnul unui fir de pleavă bătut de ploaie printre bulgări; dormea cum doarme o piatră de hotar dezgropată de fierul plugului şi aruncată într-o rîpă; dormea ca un ciobănaş ce-a tot alergat după oiţele pierdute, dar nu le-a putut da de urmă şi, răpit de oboseală, a căzut.

Visa, pesemne, aceleaş brazde grele de cernoziom, aceleaş văi şi dealuri. O fi arînd prin somn. Poate ara, poate boronea, da poate umbla şi căuta pe sub toţi bulgării sămînţa ceea rară de noroc, căci, cu toate că nu l-a auzit nimeni să se plîngă că nu-l are, cine poate spune sus şi tare că ştie căile sufletului omenesc?!

Şi apoi, ce înseamnă a căuta să le ştii? Un adevăr întreg, rotund, despre viaţa unui om este cu neputinţă de adunat. Pentru că, oricît de multe am cunoaşte, oricît de sincere şi amănunţite ar fi spovedaniile lui, mai multe decît ştim noi, şi mai multe decît ne-ar putea el istorisi, rămîn neluminate de harul cuvintelor şi, deci, necunoscute rămîn.

Căci, ca să vezi, simplu cum nu se mai poate: un om ară în cîmp cu tractorul. Cine trece mai pe aproape şi îl cunoaşte, îi face semn cu mîna, căci obişnuitul „Doamne,-ajută!" prin vuietul tractorului nu răzbate ; care e mai grăbit se face a nu-l vedea şi-şi cată înainte de drum.

Dar nici unuia, nici altuia să-i treacă prin cap ce bătălii se încingeau aici în largul cîmpului între un biet traclorist şi soarta lui. Nimeni n-a stat să numere, şi niciodată nu va mai putea număra cîte lovituri de moarte a primit unul, cîte le-a primit celălalt. Nimeni n-a văzut şi niciodată n-o să vadă cum biruitorul punea genunchiul în pieptul celui învins şi cum cel învins, după ce-şi tămăduia pe ascuns rănile, ridica piatra din nou.

Acum totul sfîrşeşte. Melităt ca un fuior de cînepă, făcut una cu pămîntul, Mircea zăcea şi era de mirare că această pojghiţă de om mai suflă. Sufla însă, şi asta însemna că bătălia încă nu s-a încheiat. S-a lăsat zdrobit ceea ce a fost adunat din lut, dar omul nu e numai trup, omul e şi suflet.

Printre nenumăratele războaie ce-au pustiit pământul de la facerea lumii încoace, luptele cele mai crîncene, cele mai singe roase, s-au dat şi continuă să se deie în jurul sufletului uman Se întîmplă să-l pierdem, să-l trădăm, să ne fie silă a-l tot purta dar definitiv de dînsul nu ne vom putea despărţi niciînd, pen tru că sufletul este acea zare de lumină cerească ce ni s-a da împreună cu viaţa şi care numai împreună cu viaţa ne va pă răsi. Sufletul e ceea ce un om a văzut, şi a înţeles, şi a iubit din lumea care-l înconjoară.

Mircea Moraru purta şi el în sine o lume a lui. A adunat-o fir cu fir mulţi ani şi acum, trecut de patruzeci, cînd s-a po menit singur în cîmp, a început s-o frămînte şi a rămas uimit căci, Doamne, cîte mai erau acolo! Răsărituri şi amurguri ce-copleşiseră cîndva prin frumuseţea lor, întorsături sprincenate de limbă maternă, cîntece, mai bine zis – crîmpeie de cîntece versuri ce dospesc cu anii în adîncul firii omului şi se trezesc cînd le vine lor a se trezi.

Şi mai avea cu el nespusele farmece ale unei femei, dulcea ci ripeală a primului copil, asprimea glodurilor de toamnă, căldura brazdelor proaspete, gustul apei unei fîntîni din care şi-a potoli setea întregul său neam ani şi ani de zile.

Dar, fireşte, în fruntea acestei lumi stătea Ciutura, adică adunătura ceea de oameni buni şi răi din mijlocul cărora s-a ridicat şi a crescut. Ciutura i-a fost întotdeauna dragă şi Mircea de mic s-a obişnuit a-şi alege din mulţimea din jur un tovarăş ce să lege prietenie, să-l asculte, să înveţe de la dînsul.

Cît a fost mic, în sufletul lui domnise chipul maicii sale, apoi alături de ea a răsărit învăţătorul Miculescu. Cum s-a ridicat flăcăuan, a început a purta cu el felul de a judeca al tuturor Morarilor ce tot şedeau pe prispe, în armată se punea la cale cu tatăl său, iar după ce s-a întors de la război, multă vreme a gospodărit împreună cu camarazii de prin tranşee.

Viaţa însă cu ale ei, viaţa nu stă pe loc. Se risipesc un rînd de case şi se ridică altele în locul lor. Mor un rînd de oameni şi se nasc alţii, se ieftinesc multe din cele ce-au avut cîndva preţ şi în locul lor altele, ieftine de cînd lumea, ajung a se scumpi.

Se risipeau şi se ridicau case noi, mureau unii, se năşteau alţii şi în lumea pe care o purta Mircea cu el. Dar, ciudat lucru

Oricîte şi oricum s-ar fi schimbat, în sufletul lui mai era un om, care stătea ca un munte, stătea ca un destin, stătea ani şi ani de zile, ţeapăn şi nemişcat, privindu-l molcom nu atît în ochi, cît în suflet.

Era, fireşte, Onache Cărăbuş. Deşi aparţinea Morarilor, Mircea de mic copil umbla printre celelalte vîţe de neamuri, pentru a vedea ce poate alege de la ele. Cărăbuş l-a cucerit o dată pentru totdeauna. Îl fermeca felul lui Onache de-a fi, de-a glumi, de-a merge pe drum. Îi plăcea casa pe care şi-a făcut-o, ograda, portiţa de nuiele, la care se aduna tineretul sară de sară să asculte nemaipomenitele aventuri cu o fiică de pădurar.

„Răzeşul cela ne scoate copiii din minţi", se plîngeau femeile una alteia, şi Mircea, participînd la acest club sub cerul liber, visa să ajungă şi el odată şi odată răzeş, ca să poată aduna la portiţă tineretul satului şi să-l ţină cu vorba cît o să-i placă. Fără a-şi da bine sama, Mircea s-a lăsat furat din prima zi de harul lui Onache şi, înainte de-a fi visat să placă Nuţei, el căuta să intre în voie tatălui ei.

Trecut-au ani, Mircea a făcut o armată la români, apoi alta la ruşi, a trecut prin focul unui război mondial, a îndurat o foamete grea, acum de patru ani ară cîmpia. De atîtea ori s-a tot tulburat şi limpezit lumea în jurul lui, atîta a fiert şi a răsfiert lumea pe care o purta cu el, încît acum, cînd se întorcea cu gîndul la cele trecute, mai că nu-i venea a crede ca toate celea să se fi întîmplat cu un singur om.

Dar, mare e grădina Domnului... O lume întreagă de destine s-au strecurat prin viaţa lui. I-au murit părinţii care i-au dat viaţă, s-au pierdut pe undeva prin România urmele învăţătorului Miculescu, au îmbătrînit şi s-au cam prostit la minte verişorii de pe prispe, au început a se pierde prin umbrele amintirilor tovarăşii cu care făcuse războiul, şi numai Cărăbuş rămînea pururea sever, cumpănit şi plin de demnitate.

Era lucru de mare mirare. Se vedeau rar detot, ginerele nu căuta nici ajutorul, nici susţinerea socrului. Cărăbuş era un om din altă lume – nu se pricepea a face şmecheriile pe care le făceau pînă şi copiii, habar n-avea cum lucrează un tractor, ocolea orice capăt de vorbă, dacă mirosea a politică. Şi, cu toate acestea, rămînea sfetnicul de bază al lui Mircea. Fiecare om

poartă cu el o umbră a cuiva cu care se pune la cale în momentele grele ale vieții. Mircea îl avea pe Onache.

După atîția ani de tovărășie părea că ei cu o singură pereche de ochi văd lumea, cu o singură minte o judecă, cu un singur tractor ară. Slăbiseră acum rău și unul, și celălalt. După ce-au tot hrănit satul și au tot cărat pîne la gară, au secătuit peste măsură, asudă amîndoi chiar cînd stau și nu fac nimic. Asta i-a cam speriat, și ei au început a trage cu urechea, au prins capăt de vorbă despre un doctor din Bălți, despre care se spunea că jupește lumea de bani, dacă și sănătate știe să dea.

E mare lucru cînd are omul un prieten bun, un prieten vechi, de nădejde. Și Mircea îl avea. Săptămîni întregi nu mai sfîrșeau ei vorba între dînșii, ba chiar și în ziua cînd avea să sfîrșească arătura de pe dealul cel mic, Mircea sfătuise multe ceasuri la rînd cu socru-său. Tractorul venea încet cu plugul din urmă, iar ei tot puneau țara la cale, și pe toate le descurcau de minune, la toate găseau un anumit tîlc.

Pe după-amiază, cînd în zare a răsărit un om cu coșul în mînă, ei tocmai mîntuiau un capăt de vorbă ca să înceapă altul, dar, sfîrșind una și începînd alta, Mircea amuți deodată. O presimțire grea ca un blestem i-a trecut prin măduva oaselor. Nici nu știa, nici nu bănuia măcar cine-o fi fost călătorul din zare, încotro și-o fi ținînd el drumul, dar s-a cutremurat, pentru că semănau, vai, semănau ca două picături de apă – bătrînul din zare cu cel cu care tocmai stătea la taifas.

– Ei, și apoi, după cum îți spuneam, cînd am văzut noi una ca asta...

Mircea căuta să-și ia tovarășul înainte cu vorba, dar degeaba. Bătrînul cu care sfătuia l-a zărit pe celălalt bătrîn din zare și a amuțit. Apoi, tot tăcînd, a început a se găti de ducă, pentru că nu se puteau întîlni față în față, nu puteau iară deveni un singur om, dat fiind că bătrînul închipuit de Mircea era firav, bolnăvicios și bătrîn cu totul, pe cînd cel din zare mai avea încă vlagă, mai avea încă mușchi.

Puterea merge cu capul înainte, puterea își face singură dreptate. Cel slab trebuie să cedeze în fața celui puternic – e o lege tristă, dar o lege de fier în această lume plină de păcate. De abia după ce și-a petrecut tovarășul acestor zile grele, Mircea

deodată şi-a dat sama cît de istovit şi secătuit este, dacă pînă şi închipuirea lui naşte oameni tot atît de osteniţi şi secătuiţi.

Onache Cărăbuş vine şi tot vine, şi e atît de vioi, atît de semeţ, încît Mircea deodată a simţit o zavistie neagră pentru vitalitatea socrului său. A hotărît, într-o singură clipă, printr-o scînteie disperată a minţii şi sufletului, a hotărît să facă totul, dar să se descătuşeze, să-şi reîntoarcă setea de viaţă. Dacă tractorul e de vină, va părăsi numaidecît norul ista de colb cu cîştigurile sale mari, cu slavă cu tot, şi nu se va lăsa pînă se va întoarce în rîndul celor puternici, care merg cu capul înainte de-şi fac singuri dreptate.

Apoi a urmat o tăcere lungă, încrîncenată, şi nu s-a mai gîndit la nimic pînă a scos arătura la capăt. În cele din urmă, tractorul a ieşit din brazdă, a amuţit. Încet şi ostenit, Mircea a coborît din maşină, a pornit spre tufele de salcie fără a vedea bine pe unde calcă. Era ostenit şi necăjit, îl dureau ochii de colb, dar, fireşte, nu în aşa măsură ca să nu-l poată vedea pe omul ce venise din sat anume pentru dînsul.

Se gîndea – cum ar face ca să scape cît mai repede de musafir. Odihnit şi bine dispus cum era, Onache deseori aprea mai isteţ la minte, chiar mai deştept, şi asta îl irita. Mai ales acum, în halul ista, nu era în stare să ţină piept judecăţii socrului. Dar, s-a mai gîndit, două-trei vorbe cu cei veniţi de acasă sînten obligaţi, nu avem încotro. Principalul să n-o facă pe deşteptii – tranca-tranca, una alta şi la revedere.

Iată însă că, din o nimica toată, s-a iscat o confruntare, s-a ajuns la stingerea viţei de neam. El, care de patru ani putrezeşte călare pe tractor pe dealurile estea, nu va mai fi în stare să asigure continuitatea răzeşilor din Ciutura. Adînc rănit de vorbele bătrînului, Mircea, oricît ar părea de ciudat, cînd se înfuria, i se făcea somn, şi el chiar că a adormit.

Dar, tot dormind, căuta adevărul în cele spuse de bătrîn, pentru că, nu era Cărăbuş omul care să arunce vorbe în vînt. Sînt adevăruri pe care le limpezim noi singuri cu mintea noastră, tot trecînd de la una la alta. Ele însă nu trag mult la cîntar.

Marile adevăruri însă, cum s-ar zice, adevărurile adevărate se cern cîte singure de la sine şi ni se arată gata aşezate. Astfel, tot dormind, Mircea la un moment dat aude glasul lui Onache

care zice – nimic prea mult. Aceste trei cuvinte – NIMIC PREA MULT – au urcat deodată deasupra planurilor eliberate de tovarăşi, deasupra viţelor din Ciutura şi deasupra Ciuturii ca atare, deasupra dealurilor arate şi celor nearate, rămînînd să lumineze ca o poruncă pe cerul albastru – NIMIC PREA MULT!

Abia după ce-a văzut urcată pe cer sămînţa acelui unic adevăr, pe care l-a căutat o viaţă întreagă, Mircea, oarecum eliberat, a adormit adînc, fundamental, aşa cum scrie legea.

* * *

Tîrziu, după miezul nopţii, l-a trezit un mărfar. Buimăcit de somn, s-a ridicat în capul oaselor, a petrecut oarecum mirat fluturaşul de lumină roşie de la coada ultimului vagon. Stătea aşa, şi nu se simţea în apele lui, cum nu se simte omul adormit pe neştiute şi trezit la o bucată de noapte. Dar, cum stătea aşa aiurit, i se năzări că miroase a duminică.

Oricît ar părea de ciudat, zilele săptămînii, în sufletul lui Mircea, aveau fiecare înfăţişarea sa, iară duminica, pe lîngă toate, mai avea şi o aureolă anumită, un iz măreţ, înălţător. Era prima duminică ce răzbătuse în sărmanul lui suflet după patru ani de zile de lucru, şi Mircea s-a gîndit că deseori mintea nu atît ne salvează, cît ne nenoroceşte.

Viaţa, în fond, nu este nici dulce, nici amară, nici uşoară şi nici grea. Viaţa este aşa cum este, şi în loc de-a te tot căzni din răsputeri ca s-o pătrunzi, s-o înţelegi, s-o îmblînzeşti, mult mai cu cale ar fi să le laşi pe toate baltă, primind-o aşa cum este. Şi atunci cînd e Duminică în sufletul tău, să fie Duminică, orice s-ar fi întîmplat. Aceastăzi de sărbătoare, care a răzbătut tamnisam în puterea nopţii, în singurătatea dealurilor, l-a cutremurat, şi în urma ei o mare seninătate sufletească, o pace adîncă şi înţeleaptă s-a lăsat peste el.

„Hei, măi, că prost am mai fost!!!"

O noapte senină cu mii de stele picura domol deasupra cîmpiei. Pămînturile stăteau goale, răcorite, ţiuiau a pustiu şi tresăltau, înfrigurată de singurătate, inima omului. Oare cît o mai fi pînă la ziuă? Mircea nu avea ceasornic, ceasornicele nu rezistau, se stricau hurducate fiind pe tractor. A căutat să ghicească

după Carul cel Mic cam cît mai poate fi pînă la ziuă, dar uitase cum se întoarce el spre zori cu protapul.

Şi totuşi, simţea o uşurare, un început de împrospătare în toată făptura sa, şi această noapte, aceste stele, această arătură aşternută de el peste dealuri veneau să pună sfîrşitul unei vieţi, pentru a lăsa să înmugurească cealaltă viaţă.

Darul măsurii, marele dar Dumnezeiesc ce ni se dă din naşcare şi pe care noi îl tot pierdem la tot pasul, iată ce îngropase el aici sub aceste brazde în largul cîmpului. Onache a venit cu coşuleţul cela de papură şi l-a pus să dezgroape ceea ce avuse el mai scump şi mai sfînt în viaţa sa.

A ara e bine şi-a semăna e bine. A iubi e bine şi-a uri e bine. Dar toate acestea sînt bune numai atunci cînd le faci pe rînd, cu măsură. Atunci însă cînd omul ară, şi ară, şi tot ară, atunci încetează de-a fi om şi devine maşină. Atunci cînd omul urăşte, şi urăşte, şi tot urăşte, încetează de-a mai fi om şi devine fiară.

Şi viaţa asta, vai, e atît de frumoasă, atît de nemaipomenită! Într-un tîrziu, cum stătea el aşa ridicat în capul oaselor, a început să i se năzară că-i băietan de şaisprezece ani. În vale pasc caii tătîne-său, dincolo, peste deal, dormea o fetişcană de sama lui, pe care n-a văzut-o de două zile şi de care i s-a făcut amarnic dor.

Şi avea atîta farmec noaptea din jur, şi cîmpia, şi cerul, încît el a început a se gîndi că totuşi nu degeaba au fost toate cîte au fost. Firește, sînt mii de feluri de-a ajunge la un hotar, la o convingere, la o maturizare. Unii găsesc această clipă de luminare uşor, alţii mai greu, iar dacă el n-a putut-o găsi pînă în noaptea ceea senină din mijlocul cîmpiei, înseamnă că a avut dreptate soarta, trecîndu-l prin toate prin cîte l-a trecut.

* * *

După care a venit şi acea zi blagoslovită în care Mircea şi-a lepădat tractorul în brazdă şi a pornit prin cîmpuri, pe de-a dreptul, spre Ciutura. De obicei, alteori, în drum spre sat, se oprea la cîte-un pîrîiaş şi, ajutat de nisip, de pietricele, îşi curăţea, pe cît se putea, obrăjii, mîinile.

De data asta, cu toate că picioarele îl duceau pe la toate pîrîiaşele, pe la toate băltoacele ce i se nimereau în cale, nu s-a

oprit. I-a venit lui aşa, deodată, să se arate în faţa satului întocmai cum a coborît de pe tractor. O să le placă, nu le va place – treaba lor.

A intrat în sat pe drumul cel mare, ce venea dinspre Pămînteni, şi pentru prima oară se întorcea de la arat venind prin mijlocul satului. De obicei tractoriştii căutau să se întoarcă pe înserate, şi intrau în sat pe drumurile cele mai scurte, mai pe cărăruşi, mai prin grădini, să nu sperie copiii, cum ziceau ei. De data asta însă Mircea şi-a zis – nu, mă voi întoarce ziua, prin mijlocul satului.

Şi-a adus aminte cum umbla el, parcă mai nu demult, pe drumul ista – se ducea la şcoala de tractorişti. Acum, vezi, se întoarce. Aşa e viaţa omului – te duci, pe urmă vii. Şi el venea încet, cumpănit, ca să-l vadă satul bine şi împreună cu Mircea-flăcăuanul, împreună cu Mircea-ostaşul, să-l ţină minte şi pe Mircea-tractoristul.

Omul venea încet, tot cătînd în jur şi se tot minuna. În acei ani mulţi şi grei, cînd desfunda şi despărăginea pămînturile, copiii satului creşteau prin somn, cum li se şi cuvine copiilor străngeri, apoi se însurau, îşi făceau case, şi acum o sumedenie de case noi – case mîndre şi trainice – îi ieşeau în întîmpinare. Lumea se aşeza pentru un trai bun, de lungă durată, şi în această reaşezare a vieţii, era undeva şi meritul lui.

Mircea încă nu ştia cînd, cum, cine a ridicat aceste case, dar nici nu se grăbea să afle. Las', are vreme multă înainte, şi apoi îi plăcea să ghicească după cătătura casei, după vecini, după garduri, a cui poate ea fi. A început chiar să-l încerce zavistia şi s-a gîndit că n-ar fi rău ca ceva mai încolo să se apuce şi el cu Nuţa să facă o casă nouă, pentru ca pe urmă, cînd se va întoarce înapoi un ciuturcan furat de drumuri, să aibă şi acela de ce se mira.

Treceau oameni pe drum. Îi dădeau bună ziua, şi el le răspundea ori, de erau mai în vîrstă, le dădea el bună ziua, şi ei îi răspundeau. Şi se tot uita lung la dînşii, căci nu-i prea cunoştea. Cei de-au fost cîndva tineri acum au prins a îmbătrîni, copiii de altădată acum scăpaseră la vorbă răguşită de flăcăuani, iar în locul lor – o puzderie de micuţi pe care numai mamele l-or fi cunoscînd.

De printre case se ridicau livezi noi. Livezile erau mareа lu patimă. Mircea se bucura de hărnicia copacilor, asculta şopotu lor lin şi se gîndea cu o anumită părere de rău, că în nopţil cînd el ara şi adormea de ostenеală la volan, cînd tractorul ieşe din brazdă şi o pornea aiurea prin cîmp, aceste livezi şopteau dulce, tainic, pline de dor. Apoi în zilele de arşiţă, cînd maşin înfierbîntată se întîpărea pe pielea omului cu orice şurubaş s-a fi atins de ea, în zilele celea amare şi grele, aceste livezi răcoreau lumea cu umbra, cu poamele lor...

* * *

Nuţa tocmai sfîrşise de măturat ograda, cînd a deschis c portiţa. Era simbătă, şi în fiecare simbătă Nuţa obişnuia să mă ture ograda. Acum, îndreptîndu-se din şale, stătea cu mătura n mînă, stătea mirată, încurcată puţin. În lungile săptămîni de aş teptare, tot frămîntînd întîlnirea ce urma să vie, ea îşi pregătea în minte cele cîteva vorbe pe care trebuia să i le spună pentr început.

Erau, de obicei, vorbe senine, vorbe frumoase, glumeţe, şi c le ţinea de-a gata, dar el tot nu venea, şi atunci acele cuvint deveneau înţepătoare, cu ghimpi, dar el tot nu venea, şi iată c aceleaş vorbe începeau a aduce a ocară. Acum, ca înadins, Nuţ n-avea nimic pregătit la sufletul ei şi, văzîndu-l cum intră p portiţă, l-a întrebat bănuitoare:

– Aşa-i că-mi vii?

Şi Mircea, zîmbind, s-a predat:

– Îţi vin.

În bătătura casei, la doi paşi de prag, creştea un pîlc de tro scot amestecat cu frunze rotunjoare de colăcei. Nuţa, ori de cît ori se ducea la fîntînă, avea obiceiul să verse pe locul cela apă stătută, rămasă în căldare. Mircea o dojenea, zicînd că mai bine să facă încă doi paş, să verse apa mai la vale, la tulpina prăsa dului. Că, zicea el, din tufe de colăcei n-ai să cosegi iarbă ca să ierneзi o vacă, iar copacul cela, oricît ar fi anul de greu, face cît două trei pere la copii. Nuţa zicea că da, cum să nu, dar povaţ bărbatului îi intra pe-o ureche, îi ieşea pe alta, şi, cum porne spre fîntînă, iar vărsa apa pe pîlcul de iarbă.

Acum prăsadul de care se îngrijea Mircea era cam slăbuț, în schimb iarba lîngă prag crescuse-naltă, deasă ca mătasa. Mircea s-a bucurat de obișnuința asta nesocotită a nevestei sale, și nimic pe lume nu i se părea mai priitor, mai frumos la casa omului decît un pîlc de iarbă verde în fața pragului.

A venit, s-a așezat pe ea să se odihnească, fiind obosit de drum. Nuța a lăsat mătura, a venit, s-a așezat și ea alături, ajutîndu-l să-și tămăduiască marea lui osteneală. Iar prin mahala de acum pornise zvon despre întoarcerea lui, și de undeva de prin grădini au început să le răsară copiii.

Îl vedeau pe tata atît de rar, încît începuseră a se înstrăina de el, și, venind, se lipeau mai mult de Nuța. Se așezau alături și abia pe urmă începeau a-l fura cu coada ochiului. S-au adunat și stăteau cu toții grămăjoară, nemișcați, de parcă s-au pregătit să facă o poză familiei. Mai zăbovea însă fotograful, descîntînd ceva acolo sub broboada ceea neagră, și ei stăteau cuminți, nemișcați, așteptînd să iasă păsăruica.

După o zi de arșiță bolta cerului se ridica iară măreață și neclintită deasupra satului, cernînd picături moi de răcoare senină, și numai undeva hăt departe, spre apus, un brîu mare de foc încinse asfințitul. Nu ajungea însă brîul pînă la pămînt, și de sub poalele lui fierbinți izvorau domol satele cu cîmpuri, cu păduri, cu imașuri, și razele aurii ale acelui amurg semănau culori de basm peste dealuri, peste văi.

Un asemenea amurg încolțise în mintea lui Mircea cîndva demult, cînd era copil și cînta împreună cu corul școlar frumosul cîntec cu nume plin de taine – „Stingerea".

Îl uitase cu desăvîrșire, și-i părea rău că nu-l mai ține minte, dar acum, împreună cu acest amurg, i s-au întors și cuvintele, și melodia. Zicea așa:

Zi te-ai duuus,
Spre apuuuus...
De prin munți,
De prin văi,
Doarme toooot...
Dumnezeu e cu noi...

Iar Nuța, stînd alături, se gîndea la maică-sa. Și-o amintea ti
nără, harnică, frumoasă, iar ea, mică pe atunci, umbla în urm
ei și o întreba de toate cîte îi veneau în cap. O întreba, de-o pil
dă, ce-i acolo, sus, deasupra cerului. Tincuța îi șoptea că acolo
sus, e „împărăția Domnului", și în împărăția ceea se adună su
fletele celor răposați. După moarte, zicea Tincuța, sufletele ma
rămîn o vreme printre neamurile lor, le pun la cale pe toate, iș
iau rămas bun de la fiecare, iar pe urmă își aleg o zi frumoasă ș
se înalță sus, în cer, la Domnul.

Stînd acum nemișcată, în mijlocul familiei sale, Nuța a în
ceput a se gîndi că, pesemne, în sara ceea o fi plecînd și sufle
tul maicii sale către Domnul. A rămas după moarte prin Ciu
tura mai mult decît se obișnuia, pentru că viața a fost grea ș
încurcată. Acum, în sfîrșit, i-a împăcat pe toți, a făcut să le fie
bine tuturora, și a pornit a urca și ea prin brîul cela de foc către
Atotputernicul.

O durea pe biata Nuță, și mîndră era pentru faptul că o femeie
puțină și modestă cum a fost Tincuța, urca acum prin focu
amurgului, ținînd drumul spre Veșnicie.

Capitolul VI

NOPȚILE FĂRĂ LUNĂ

Acum iată că de cîteva zile prin Ciutura s-a răspîndit zvonul, cum că Mircea Moraru, unul din cei mai pricepuți tractoriști, și-a oprit motorul, întorcîndu-se la pînea buneilor și străbuneilor. Ciuturenilor mai că nu le venea să creadă. Făceau ce făceau și iar mai dădeau prin mahalaua ceea.

Să mai treacă o dată pe lîngă casa lui, să vadă cum mînile care puteau băga în brazdă o mașnă, de tremura hectarul din capăt în capăt, acum acoperă o poiețică cu niște paie. Ciuturenii stăteau și se cruceau – o minte care știe să pornească motorul, de vîjie o lume întreagă în jurul lui, acum se chinuie, îndreptînd niște cuie ruginite. Păi, de cînd se chinuie el cu cuiele celea, călare pe tractor ar fi putut cîștiga o ladă de cuie cu ciocan cu tot.

– Ți s-o fi urît, Mircea, de unul singur, acolo, pe dealurile celea?

– Urît.

– Da cu tractorul ce-ai făcut? L-ai întors la stație ori l-ai lăsat acolo în brazdă?

– Întors.

– Ți-au dat și *spravkă* la mînă că l-ai întors *zakonno*, în regulă, cum se cuvine?

– Dat.

—Nu te-au amenințat cu judecata?

– De ce m-ar amenința?

– Pentru că ei fac contract cu tractoristul, și, dacă acela nu îndeplinește toate condițiile...

– Îndeplinit.
– Păstrează-ți bine documentele, că, după ce-ți vei mai veni în fire și va fi să te întorci...
– Pentru ce m-aș întoarce?!
– Pentru că tu, cu tractorul cela, cîștigai într-o vară, cît noi aici cu sapa în zece veri nu cîștigăm!
– Cîștigam eu, nu-i vorbă, dar prețul! PREȚUL!
– Cum adică, prețul?
– Vină mai aproape și uită-te bine în creștetul meu.
– Ei, mă uit.
– Și ce vezi?
– Păi, ce să văd... O început să-ți chice părul, scuzați de expresie; ai pleșcat oleacă, cum pleșcăm noi cu toții...
– Ia pleca-ți-vă căpățînele.
– A, poftim, că nu sîntem foduli... Anii, grijile, mă rog... E tot un drac, cum ai întoarce-o.
– Ba nu. Îs doi draci diferiți.
– Cum adică?
– La voi părul nu atît cade, cît se rărește. Al meu nu se rărește, ci cade mițe, ca la cei bolnavi de tifos exantematic. Și, deci, pentru ce m-aș întoarce la tractorul cela? Nu mai vreau să-mi cadă părul ca la cei bolnavi de tifos. Sînt un om sănătos, pînă una-alta. Slavă Domnului...
– Și amu, după ce te-ai întors, ce ai de gînd ?
– În primul rînd, să-mi îndes înapoi percica pe căpățînă.
Rideau cei din jur, rîdea și Mircea. Era vesel, mulțumit, căci împreună cu nimicurile pe care le tot făcea de dimineață pînă sara, a început a i se întoarce dibăcia unui țăran încăpățînat, care ține să le facă pe toate cu mîinile lui.
Și îi stătea bine, cum îi stă bine omului atunci cînd le știe, cînd le poate pe toate, iar, împreună cu această îndeminare, a prins a da pe la el și cîte-o vorbă năstrușnică, cîte-un fir de putere în podul palmelor. I se părea că e demobilizat, a doua oară a treia oară demobilizat, sau, cum se zicea-nainte vreme, lăsat la vatră. Acum, definitiv.
Serile veneau verișorii de stăteau tăcînd pe prispă și aceste tăceri îndelungate, izvorîte din rădăcina seminției neamului, oricum, dar îi făceau bine și ei. Din cînd în cînd venea bătrînul

Onache, dar socrului nu-i plăcea pe prispă, şedeau în casă, la masă, avînd şi cîte-un păhăruţ în faţă. Se întîmpla să treacă foştii tractorişti, ajutori de tractorişti, foştii combineri şi tot stăteau punînd ţara la cale.

Tema tuturor discuţiilor era una şi aceeaş – puterea sovietică. Ciutura, a cîta oară, era despărţită în două. Pe de o parte, cîrmuirea colhozului, pe de altă parte, lumea cealaltă. Păreau două puteri adverse ce luptau şi se suspectau, şi se urmăreau la infinit.

Cîrmuirea urmărea populaţia – în primul rînd *настроение*.

Care şi ce vrea. Cum suflă, de unde vine şi unde se duce. Sătenii veşnic cu ochii pe cîrmuire. Pe unde au umblat azi maşinile, ce s-a încărcat şi cît s-a descărcat, ce fel de directive au venit de sus şi în ce măsură ar putea fi ele ocolite. Că, iată, în Nuieluşi, unde preşedintele e mai tînăr şi mai şiret, se tot învîrte printre directivele celea, şi oamenii o duc mult mai bine!

După o veche tradiţie sovietică, introdusă de tătuca Stalin, care, după cum se ştie, lucra noptile, aşa încît întreaga ţară veghea pînă în zori lîngă aparatul de telefon, pentru că putea fi în orice clipă sunată, deci, după un vechi standart al puterii, şi politica cea mare în Ciutura se făcea tot noaptea.

Pe la aprinsul luminilor se adunau la cîrmuirea colhozului preşedintele, brigadierii, speciaslistii din diferite domenii, *zvenevoii*, şi încă o mină din cei mai răsăriţi colhoznici care nu ocupau încă nici un post, dar care erau luaţi la evidenţă şi care, cu siguranţă, odată şi odată, aveau să avanseze.

Aceşti candidaţi la putere se numeau activul cîrmuirii. Era un fel de dresare a viitoarelor cadre care, după cum se ştie, hotărăsc totul. Simpli ţărani, aproape fără brumă de carte, şedeau picurînd de obosealâ pînă în ziua albă pe scaunele lipite de perete. Şedeau însă, căci prima poruncă a viitoarelor cadre era disciplina, şi nu disciplina simplă, ci disciplina de partid, care e forma supremă a tuturor disciplinelor.

Firește, se întîmpla din cînd în cînd ca unii din membrii activului să facă mofturi, să se bage nepoftit în discuţii ori să dea semne de nemulţumire de hotărîrile adoptate. În asemenea cazuri ei nu mai erau invitaţi la *naread*, cum se numeau acele discuţii interminabile despre gospodăria satului şi problemele lui.

Dacă fostul activist ținea cu încăpățînare totuși să vină, nu mai ajungeau scaune pentru el, și după ce stătea o noapte-două în picioare lipit de perete, își vedea de-ale sale. În locul lui era invitat un altcineva, pentru care, firește, se găsea scaun.

* * *

Cam spre sfîrșitul toamnei, cînd munca pe afară se cam terminase și lumea se pregătea pentru iernat, Nuța a prins a și toca bărbatul la cap că, uite, vremea trece, copiii cresc, cam cere cheltuială. Oamenii, care-s mai dezghețați, fac ce fac și se descurcă. Se duc cu mere, cu usturoi, cu răsărită pînă în fundul Rusiei și vin cu atîta bănărit, că au început să strice un rînd de case bune și-și fac case noi.

Mircea, venindu-și în fire, avea și el de gînd să-și facă o casă nouă. Se pregătea și el pe drumul afacerilor, aduna informații, pregătea marfa, dar, ciudat, se pregătea prea încet, prea nehotărît. Părea că el, tot pregătindu-se, așteaptă ceva. Cunoscînd bine mecanismele puterii sovietice, el aștepta. Eroii războiului erau luați la o evidență specială. Puteau coborî de pe tractor, puteau pleca de la *SMT*, se puteau duce încoace-încolo, dar nu prea departe. Atotvăzătorul ochi îi urmărea.

Și Mircea aștepta. Aștepta tăcut, cu îndîrjire, convins fiind că odată și odată îngerul vieții sau îngerul morții va veni de va bate la poarta lui. Și el chiar c-a venit într-un amurg. Era un înger cărunt, cu broboada trasă peste obraz, căci suferea de măsele. I-a strigat de la poartă că președintele i-a poruncit lui Mircea Moraru să vină sara la *naread. И не опаздывать*!!!

Suna a imn, a marș de biruință această poruncă – să vină la *naread* și să nu cumva să întîrzie! Era mai mult decît o simplă invitație, era o invitație specială. Dar, pe de altă parte, sacii cu răsărită așteptau în cămară, banii de drum gata împachetați, era vorba de azi pe mine să plece. Și iară, a cita oară în viața lui apărea răscrucea. Ce faci, omule? Te duci la gară și începi o viață nouă, te duci și-ți pierzi aerile în cîrmuire, așteptînd cînd ți se va arunca și ție un ciolan?

Nuța, cu basmaua aruncată peste cap, căci nu avea timp s-o lege sub bărbie, ținea tot o fugă la bătrînul Onache.

– Tată dragă, pune-ne la cale, ce să facem?
– Da şi s-o timplat?
– Mircea e invitat de preşedinte să vină serile la *naread*.
– Parcă era vorba de răsărită ...
– Era el vorba, da amu, să vezi mata, ca din senin...
– Şi unde-i Mircea??
– S-o dus la ai lui. Şed pe prispă şi fosăie unul lîngă altul.
– Atunci dară... tu... pentru ce ai venit la mine?
– Să-mi dai un sfat.
– Dacă Mircea va avea nevoie de sfaturile mele, ştie el drumul pînă la mine...
– Eu cer sfat nu pentru bărbat, ci pentru mine.
– Ce feli de sfat vrei tu??
– Învaţă-mă ce să-i spun, cînd se va întoarce de la ai lui?
– Nimic prea mult – asta i-am spus-o mai nu de mult pe deal, **asta** poţi să i-o spui şi tu amu. Darul măsurii şi atît. Nimic mai mult decît îţi poate prii.
– Mulţumesc.

Sfaturile părintelui au înaripat-o. În drum spre casă Nuţa **şi-a** pregătit un şir de predici frumoase şi înţelepte cum nu se **mai** poate. Şi-a hrănit copiii, i-a culcat. Trece o bună bucată **de** noapte, cucoşii cîntă miezul nopţii, Nuţa picură, cît pe ce să **cadă** cu capul pe masă, tot repetînd în gînd cele pregătite, iară el nu mai vine. Doamne, cît o fi stat ei acolo pe prispa ceea?!

Abia pe la aprinsul zorilor s-a întors. A intrat în casă în vîrful picioarelor, să nu-şi trezească copiii, şi împreună cu el a intrat în casă duhoare de tutun, amestecată cu iz crud de sfeclă de zahăr din care ciuturenii făceau *samogoncă*.

– Se poate să staţi o noapte întreagă pe prispele celea?!
– Pe care prispe?
– Păi, mi-ai spus că te duci la verişori să ţineţi sfat.
– Fost, dar n-am stat mult. De-acolo direct la *naread*, **că şi aşa** întîrziam...

Sfatirule lui Onache, la fel ca şi predicile Nuţei, **s-au** ofilit, **s-au** făcut fum, s-au evaporat.

A cita oară.

* * *

La drept vorbind, *nareadurile* celea erau un fel de teatru fără început şi fără sfîrşit. Pe scenă se juca o piesă banală, conţinutul căreia presupunea supuşenie totală şi absolută. Intrigă principală o forma comportarea actorilor. În ce măsură fiecare şi-a însuşit rolul. Îl va putea duce cu bine pînă la sfîrşit, ori va şovăi, spre cumplita satisfacţie a tuturora, care se înviorau nespus cînd actorii începeau a bate lăturiile.

Spectacolul începea cum numai regizorul principal al tuturor reprezentaţiilor, preşedintele colhozului, se aşeza în capul mesei. În dreapta şi în stînga se aşezau adjuncţii, sfetnicii, brigadierii, specialiştii, activiştii, şi, cum cabinetul se umplea cu lume, începea şedinţa.

Colhozul e o gospodărie în care găseşti de toate şi, deci, de toate se şi discutau: cu ce scoatem vitele din iarnă, de ce nu mai sînt ruble la contul bancar şi de unde s-ar putea găsi ceva parale, ce facem cu grădarul Pantiuşa – îl punem în faţa judecăţii ori îi oprim din cîştig preţul mînzului pierit.

Mă rog, se discutau multe, se spuneau şi mai multe, dar interesant era nu ceea ce se spune, ci ceea ce se hotărăşte. Pentru că de vorbit vorbeau mulţi, dar de hotărît hotăra puterea. Adică preşedintele de colhoz împreună cu secretarul de partid. Toată lumea era cu ochii pe ei, şi, cînd apărea o mică divergenţă între deţinătorii puterii, *nareadurile* se înviorau nespus, pentru că aici era unica portiţă, prin care se putea trece nevătămat.

De obicei, cei invitaţi să vină serile la *naread*, erau supuşi de la distanţă unui studiu cît se poate de amănunţit. Se vor putea ei orienta aşa ca să rămînă pururea pe poziţii ferme de partid, vor putea prinde din zbor firul mişcărilor politice aşa încît să se poată conta pe ei, ori degeaba îşi pierd timpul şezînd aici serile.

Patriotismul lui Mircea nu putea fi pus la îndoială, dar il dădea de gol firea lui încăpăţînată, îndărătnică. Nu-i plăceau aluziile, prefera să se spună pe faţă ce se are în vedere, dar puterea sovietică opera numai şi numai cu aluzii de tot felul, şi, cînd cei din jur îi tot făceau cu ochiul, ducîndu-l încetul cu încetul spre pasul pe care urma să-l facă, Mircea, la un moment dat, se răzvrătea, răsturna budăuca cu lapte, făcînd tocmai ceea ce nu trebuia să facă.

Schimbătoare-s însă toate pe lume, schimbător e şi omul, drept care Mircea, care nu era fumător şi nu suporta duhoarea de tutun, după ce-a tot sucit manivela şi a înghiţit motorină şi a îngheţat pe dealuri patru ani de zile, a devenit mai îngăduitor faţă de fumători şi nici încăpăţinarea de-a căuta ipocrizie în orice aluzie nu i se mai păreau un dar din născare.

Şi, ori că verişorii de pe prispe i-au tălmăcit ceea ce el nu putea prinde, ori pentru că puterea ca atare acţionează ca un fel de hipnoză asupra bărbaţilor, Mircea serile venea printre primii la *nareaduri*, iar uneori chiar nu-i ajungea răbdare să aştepte să se înnopteze odată şi odată.

Modest din fire, cum intra, lua în primire un scaun hrentuit pe care alţii se temeau să se aşeze, îl tipărea într-un ungher, îl împăna acolo cu şezutul şi o noapte întreagă şedea nemişcat. Se uita, de obicei, într-un punct, dar vedea tot ce se petrece în jurul lui. Urmărea cum se iau la întrecere lingăii, cum cearcă a se zborşi cei porniţi să urce, cum răsare şi iar se pierde printre nimicuri cîte o vorbă de om deştept.

Şi tot aşa, sară de sară, vrînd-nevrînd, dar intri şi tu în hora cea mare. Apoi, odată intrat în horă, trebuie să joci, n-ai încotro. Cam stîngaci, cam nepriceput, Mircea a început, aşa deodată, a se înrăi. Şi nu că s-ar fi sfădit cu cineva, pentru ceva anume. Răzbătu veninul cela de demult, rînza ceea străveche a Bursucilor, veşnic nemulţumiţi cu celelalte viţe ale satului, şi veninul cela începu să devină obişnuita lui stare de spirit.

"*Крепкий мужик*", o fi zis despre el într-o sară unul din şefii raionali, care participa la *nareadul* din Ciutura, şi în urma acelei replici, Mircea a fost mutat cu scaun cu tot de la perete, la masa unde se luau hotărîrile principale.

Veninul ca atare era căutat, era preţuit. A fi un om rău, veninos, însemna a fi un adevărat comunist, un om de fier, un om în stare să facă treabă.

* * *

În sufletul ei, Nuţa era un duşman înverşunat al şezătorilor celea de vorbărie prostească, amestecată cu injurături de mamă şi fum de tutun, cum numea ea de obicei *nareadurile*. În fiecare sară, văzîndu-i cum se găteşte de ducă, se întrista cumplit.

Cum se obişnuia pe atunci prin colhozuri, în casa ei apăreau, nici ea singură nu mai ştia cum şi de unde, cînd un sac cu făină, cînd un coş cu mere, cînd un şold de porc, dar Nuţa răminea neclintită în atitudinile sale, şi nemulţumirile în casă creşteau.

Sfada cea mare însă a pornit de la o pufoaică. Nu suferea nici ea fumul de tutun, iar pufoaica ceea a lui Mircea, după ce-a tot fost purtată pe la *nareaduri*, adunase atita putoare, încît le ameţea, cum numai deschidea Mircea uşa casei.

A răbdat ea cît a răbdat, iar de la o vreme, cînd il auzea întorcîndu-se în zori, îi striga din casă să-şi lase pufoaica în tindă. Mircea nici că găsea de cuviinţă să-i răspundă – auzi tu, ce prostii îi pot veni unei femei în cap! Nuţa il lăsa să intre, să se dezbrace, să se descalţe şi, cum il vedea în pat, cobora, lua pufoaica, o scoatea ea însăşi în tindă şi o arunca cît colo, de parcă ar fi fost vorba de cine ştie ce scîrnăvie.

Furios, Mircea, cobora din pat, o aducea iar în casă. Nuţa o mai scotea o dată.

– Ce te faci nebună, bre! Haina mea, unde vreau, acolo o pun!

– Mircea, una din două. Ori eu, ori pufoaica. Amîndouă într-o casă n-avem loc.

Pînă la urmă Mircea a lăsat să treacă de la dînsul. Îşi punea mundirul în tindă, într-un cui bătut special, pentru că şezătorile de la cîrmuire deveniseră între timp felul lui de viaţă. Se descurca uşor, din fugă, în acea mare fierbere de ambiţii şi, de abia păşind pragul cîrmuirii, de acum ştia cine trebuie susţinut, care şi pe care va încerca să-l doboare. Nu se băga-naintea altora, dar prindea cu coada ochiului orice mişcare, fura cu urechea orice şoaptă şi, cam pe după Anul Nou, i s-a făcut loc mai aproape de preşedinte, ca să poată participa la rezolvarea problemelor, ce se spun doar cu o jumătate de gură.

– Dacă degeaba, ziceau ciuturenii. Punem rămăşag că Mircea şi de data asta o să răstoarne mulsoarea.

A trecut însă o săptamină, două, trei, şi cei cu rămăşagurile au tot lăsat-o mai moale, pînă ce au amuţit cu totul.

Spre cumplita lor uimire, Mircea devenea un alt om. A început a cîntări orice cuvînt pe care avea să-l spună, nicicînd nu puteai afla de unde vine şi unde se duce. Era tot timpul

agitat, gata fiind de-a se angaja într-o discuție principială. Acum își avea și el oamenii lui care trebuiau susținuți, erau și dintre cei care trebuiau dați la pământ. Înțelepciunea Bursucilor de pe prispe se făcea auzită tot mai tare, tot mai insistent.

Ciutura a rămas trăsnită – ca să vezi ce înconjur nemaipomenit a făcut Mircea Moraru, pentru a ajunge pe scaunul, unde trebuia să se așeze din capul locului, cum numai s-a întors de la război. A făcut însă altfel, s-a înșurubat definitiv, și amu nici dracul nu-l mai scoate de acolo. Are energie și susținere, iar cînd ai și energie, și susținere, poți zice că și autoritate ai.

Spre primăvară cîrmuirea a început a-l pune pe Mircea la încercare. Ba îi face înscăunarea în fruntea celei mai leneșe și destrăbălate brigăzi, ba îl înfundă în Siberia cu încă zece oameni din Ciutura să taie lemne pentru colhoz, ba îl trimit cu avionul la Chișinău să descurce o afacere cu cele trei mașini ale colhozului, trimise pentru reparații și care nu se știe de ce au fost reținute.

Alerga dintr-o parte în alta cu misiuni speciale și, odată trimis, știa să facă treabă, știa să iasă dintr-o mie de încurcături din care alții n-ar fi ieșit pînă la moarte. Pe urmă, unde mai pui că omului, atunci cînd îi merge, apoi chiar că-i merge. După fiece călătorie se întorcea tot mai altul decît se ducea. În cele din urmă, necăjitul, istovitul tractorist din Ciutura, pe care Onache Cărăbuș se pregătea să-l aducă cu trăsura acasă, a ieșit la suprafață. Și-a făcut, într-un singur an, casă nouă, cu verandă de sticlă în tot lungul casei, și-a cumpărat motocicletă cu ataș, și din osul vechi al Bursucilor a început a se desprinde un vlăstar cu totul nou.

– Curat minune! se cruceau consătenii.

Și aveau de ce se mira. Mircea Moraru mînca aceleași bucate, purta aceleași haine, spunea aceleași snoave pe care le mai spusese, dar acum, fiind la suprafață, mîncarea îi pria cum nu se mai poate, și umerii omului, implinindu-se, au prins a se răsfăța într-o lene grecoaie, simbol al puterii nelimitate; pălăria pe care a mai purtat-o cîteva veri a prins a fi furată cu ochiul de-acele muieruște dulci, iar pătăraniile răsuflate în jurul cărora s-a tot ris de multe ori, invecscleau satul cum nu se mai ponte.

Odată cu apariția lui Mircea la suprafață, a urmat o mică învioare în Ciutura. Cei de fuseseră și ei cîndva bine văzuți s-au grăbit să-i dea sfaturi folositoare: ce să facă să n-o pățească așa cum au pățit-o ei; cei ce se înrădăcinaseră de-a binelea la cîrmă l-au primit cu brațele deschise, pupîndu-l de fiecare dată cînd se întîlneau de cîte trei ori la rînd, cum se obișnuia printre conducători, pentru a demonstra tuturora, unitatea de nezdruncinat a clasei conducătoare.

Nu-i vorbă, au fost și pizmași ce-au cobit pe sama lui, dar degeaba, căci Ciutura a rămas binevoitoare față de aceasta avansare. Fusese cîndva băiat de ispravă, trecuse cinstit prin război, te pomenești că și acum va face treabă. Bravo lui. După patru ani de muncă pe dealuri să se bucure și el de un pic de viață bună, să nu uite să facă o petrecere frumoasă, căci, de cînd lumea, cei ce se dovedesc că au avut noroc, rămîn datori cu o petrecere nenorocitilor din jurul lor.

– Și pe cînd facem noi, Mircea, *guleaiul* cela?

– Care *guleai*?

– Iote la dînsul.... Parcă te-ai lăudat mai nu de mult...

– A, tu vorba ceea o mai ții minte...

Apoi, peste o clipă de reculegere, cu ton moale, visător:

– O facem noi și pe asta. Mai rabdă oleacă, să mi se coacă cele cîteva tufe de viță-de-vie, pe care le-am pus în fundul grădinii și, cum roada va fi culeasă, ne-om aduna într-o sară cu un butoiaș de tulburel la mijloc.

– Un butoi întreg?!

– D'apoi!

– Așa... Vezi să nu uiți să mă chemi și pe mine.

– Cum se poate!

– Atunci dar înțeles și pus ștampila. Noroc!

– Salut.

Și se despărțeau – care la deal, care la vale.

* * *

A face o petrecere în Ciutura nu era mare lucru. Și băutură, și gustare, și mușafiri – de toate se puteau găsi. Principalul era să prinzi clipa, pentru că ciuturenii, oameni moderați și

cumsecade, cînd se pomeneau așezați la masă, deveneau alintați și mofturoși cum nu se mai poate. Ici i-ai plăcut, ici nu-i mai placi, ici știe șaga, ici n-o mai știe...

De mîncare nu se atîng, așteptînd să tot fie poftiți întruna, iar închinarea paharelor putea să te scoată din sărite. Cei care obișnuiau să ia numai basamac, n-aveau nimic împotrivă să fie speriați, din vreme în vreme, și cu cîte un pahar de vin bun; cei care se țineau numai de vin, voiau să aibă la îndemînă și cîte-o sută de grame de votcă, iar ciuturencele, parcă ar fi dat strechea într-însele: ba se adună lîngă un șip cu limonadă, ba îți cer spirt curat.

Pînă la urmă toate puteau fi împăcate, numai că mofturile celea nu se spuneau, nici nu se făceau aluzii, ci stăpînul casei împreună cu gospodina trebuia să le simtă de la distanță, să ghicească din timp cam ce ar dori sufletul cutărui ori cutărui musafir. Și chiar atunci cînd ai ghicit, n-ai făcut mare treabă, pentru că musafirul mai face nazuri, ca să vadă toată lumea cum a fost el rugat o dată, de două, de zece ori. Și cînd iar l-au mai rugat odată, atunci a primit.

Umblatul pe la petreceri, intra și el în șirul de obligații ale demnitarilor sătești. Legătura cu masele, veriga principală a tuturor succeselor, declara una din lozinci. Mircea, zgîrcit la vorbă ca și toți activiștii, cum venea la vreo petrecere, după primul pahar își schimba feleșagul. Devenea un om ca o pîine caldă. O sară întreagă semăna veselie și voie bună în jur. Mulți îi chemau la petreceri, pe el și pe Nuța, mai mult ca să aibă cine le drege petrecerea, și ei se duceau: Mircea cu mare tragere de inimă, Nuța – fără nici o tragere.

* * *

S-a tot vorbit în Ciutura că de ce-o fi făcînd atitea mofturi Nuța lui Mircea Moraru, fiind poftită la vreo petrecere. Invidioase și pătimașe cum sînt ele de felul lor, ciuturencele, s-au încurcat în nimicuri, rămînînd departe de adevăr. Firește, Nuței îi plăcea să fie poftită, îi plăcea să se ducă, dar cum se așeza la masa cu musafiri, o apuca un val de tristețe, care nu se mai afla.

Ca să vezi, se gîndea ea, şezînd la masa încărcată cu bucate,de cînd s-au luat, la atîtea petreceri au fost, atîta lume a tot veselit Mircea, dar să adune o dată oameni în casa lor, să facă şi ei o petrecere, iată că nu aveau un "Doamne, ajută!".

Sărbători erau puţine. Pe cele bisericeşti oamenii le ţineau cam pe ascuns, şi ce Hram e acela cu geamurile astupate?! Din cele noi rămîneau două: Mai şi Octombrie. În mai nici bani, nici n-ai din ce găti, ca să faci faţă casei, iar toamna în fiece duminică ai cîte-o nuntă în mahala, şi, vrei, nu vrei, vin mirele cu mireasa şi-ţi iau musafirii de la masă.

Dar, fireşte, atunci cînd îl apucă pe om să facă o petrecere, o face el pînă la urmă. În Ciutura deseori răsăreau petreceri venite aşa, din senin. Se adună doi-trei vecini să cureţe fîntîna. În două ceasuri scot o sută de căldări cu apă, apoi încă zece căldări cu nămol, după care ard o petrecere de vuieşte satul.

Ori îşi ridică unul o casă, ori îi naşte nevasta un copil, ori întîlneşte un prieten pe care nu l-a văzut de mult – motive pentru a aduna lume la o masă erau destule. Mircea deseori se plîngea că ar face şi el o petrecere frumoasă, dar n-are motive. Acum, intrînd la putere, tot satul era în aşteptare. Ajunse într-o uşu situaţie, că preşedintele nu face un pas, fără a se sfătui cu dînsul, şi dacă nu mai adună el nici amu lume în casa lui, halal de mama ce l-a făcut.

Se întîmplase tocmai un an bun. Ciuturenii au primit cîte două kilograme de grîu pe *trudozi*. Adică ceva pîne aveau ei şi din anii trecuţi, dar, păţiţi de atîtea ori, umblau cu frica-n sîn. Umblau răi, înţepaţi, cu privirea grea, dar pîniea primită i-a mai îmblînzit.

Livezile şi grădinile au rodit cum rar se întîmplă – oamenii nici nu mai ştiau ce să facă cu atîta roadă. Tot ce se scutura din copac duceau la porci, şi pe la o amiază, cînd se înfierbîntau ziua, prin ocoale oftau nişte namile, că nici ochii nu li se vedeau de atîta grăsime.

Vara, ce-i drept, fusese cam ploioasă şi vinul era cam acrişor, trebuia îndulcit cu zahăr, în schimb era destul. Cît despre *samogonca*, în fiece casă chiftea în butoaie rumegătură de sfeclă de zahăr. O pui la fiert, scoţi aburul printr-un butoiaş cu apă rece şi – hai acasă puişor...

În sfîrșit, și-au zis ciuturenii în sinea lor, toamna asta petrecem în casa lui Mircea. Petrecem, de ce nu, părea să le răspundă Mircea, dar iată că toamna, seninâ și frumoasă pe la început, a întors-o deodată în ploi. O roadă de toată frumusețea stătea în cîmp, strînsul mergea greu. Pe urmă vremea parcă se mai așezase, strînsul părea a se fi mișcat din loc, și Mircea începuse a chiti cam cum, cam pe cînd să facă el petrecerea. Trebuia să se sfătuie cu femeia – nevestele se pricep mai bine la așa ceva, dar ba azi o întreabă, ba mîne, pînă s-a pomenit într-o bună zi că i-a fugit femeia de la casă.

Și nu era mare lucru la mijloc. S-a mai întîmplat în Ciutura. Nevestele, cînd le răzbea, una-două și-și luau tălpășița, lepădîndu-și bărbații pe cîteva zile. Fie că erau bărbații vinovați, fie că păcătuiseră ele însele, dar plecarea gospodinei din casă era o dramă neplăcută pentru Ciutura, discutată pe la toate răscrucile, pe la toate fîntînile...

Sătenii veneau cu grămada să-i împace. Făceau nenumărate cărări, umblînd de la unul la altul, și atunci cînd izbuteau să-i împace, era o bucurie pentru tot satul. Fugeau însă, de obicei, cele tinerele, în primul an după nuntă, pe cînd Nuța, slavă Domnului, măritată de atîta vreme, avea copii, ducea căsnicia molcomă, fără să se fi plîns cuiva. Și cînd colo, dispare într-o dimineață, cum dispare o piatră aruncată în iaz: un șughiț de ape sparte, cîțiva stropi – și nici tu semn, nici tu urmă.

Era o mare pierdere pentru sat, și oamenii au pornit s-o caute. O căutau femei de-o samă cu dînsa și copile tinere abia ieșite din școală, alergau întrebînd de dînsa cumetre din mahala și femei din alt capăt al satului, pe care abia de le vedea o dată în an; se interesau de soarta ei tovarășii nacealnici și oameni ce n-au avut zdreanță de slujbă în viața lor.

Nu era. Nici pe la vecini, nici la rude, nici la părinți nu era. Satul se mira grozav, apoi că pînă la urmă și însăși Nuța a început să se mire: Maică precistă, ce-o fi oare cu mine, pe unde să mă fi pierdut?

Era, firește, în Ciutura. Aici își trăise toți cei patruzeci de ani, pînă la o zi, și nici de data asta nu plecase nicăieri. Trăia în aceeași mahala, în aceeași casă, cu aceiași bărbat. Umbla pe aceleași drumuri, purtată de aceleași griji. Se scula pe la zori, făcînd

să se învîrtă ca un scrînciob mica lor gospodărie – fierbea de mîncarea, mătura, spăla, pieptăna, ocărîndu-şi şi mîngîindu-şi odraslele în aşa fel ca pînă în amurg, pînă se va întoarce, să ajungă în casa ei mîncare, curăţenie, minte şi voie bună.

Se ducea la norme, muncea cu aceleaş două mîini cu care şi-a tot ţinut casa o viaţă întreagă. I se socotea munca în aceleaş cărticele mototolite, iar pe înserate, cînd se întorcea, pornea din fugă acelaş scrînciob – făcea demîncare, spăla, mîngîia şi ocăra.

Dar, firește, Ciutura nu era proastă, ştia şi ea rînduiala celor scrînciobe. Ciutura o căuta pe cealaltă Nuţă – pe cărăbuşancea cea veselă şi rea de gură, pe femeia săritoare la nevoie şi molipsitoare prin hărnicia ei, o căuta pe gospodina care se pricepea să prindă pe la zori, cu mînile goale, o zi fierbinte de vară în aşa fel, ca să fie o bucurie pentru tot satul ; o căutau pe femeia care se pricepea ca nimeni altul a găsi cele cîteva cuvinte ce trebuiesc spuse la un ceas de bucurie, la un ceas de mare cumpănă.

Nu era. Cea de-a doua Nuţă dispăruse, şi umblau trişti, singurei copiii ei, de parcă ar fi rămas orfani de mamă; luminau în silă ferestrele casei lor atunci cînd se aprindeau luminile în sat, şi se simţea pe toate drumurile, pe toate cărările se simţea că una din casele Ciuturii a rămas fără gospodină.

– Hei, măi, că o proastă ca tine nu ştiu dacă mai găseşti pe lumea asta! îi zicea Mircea după nenumăratele încercări de a şi readuce gospodina acasă.

Nu mai ştia nici el însuşi ce să facă şi, adresîndu-se numeroşilor martori ai căsniciei lor, care, din păcate, nu erau de faţă, continua:

– Iaca, tovarăşi, ici am nevastă, ici n-o mai am! Trăim în pace şi dragoste, mîncăm, cum s-ar zice, dintr-un singur ou, dar răsare o boare de vînt, goneşte o despicătură de nour deasupra satului, şi mi se topeşte femeia ca o luminare, îmi fuge de la casă şi pace!

Drept răspuns, Nuţa zîmbea vinovată, amărîtă, necăjită, căci norii şi ei erau de vină. Ori că aşa i-a fost zodia în care s-a născut, ori că moştenise felcşagul maicii sale, dar faţa ei umbla după soare, ca o răsărită dată în floare, şi înălţimile albastre de deasupra satului erau singurele imaşuri unde ştia să zburde sufletul ei.

Fără soare, fără cer senin, se veştezea, părea alt om, şi tot umbla veştedă şi încurcată în nimicuri, pînă se schimba iar vremea. Şi tot aşa, senină cînd era cerul senin, posomorită pe măsură ce se posomora cerul, şi schimbările celea se rînduiau în sufletul ei cu aceeaş simplitate categorică, cum se rînduiau ele sus, în înălţimi.

Mai ales, o necăjeau toamnele cu ploile celea ciobăneşti, nesfîrşite, cu vînturi reci, ce tot caută să-i bată călătorului din faţă. Toamna ceea însă, toamna în care Mircea, ieşit la suprafaţă, punea la cale o petrecere, parcă venise să le facă vîrf la toate.

Chiar din prima zi, de cum s-au dus copiii la şcoală, s-a răsturnat un car de nouri zgrunţuroşi deasupra satului şi zile întregi nici o aşchie de cer senin. În zori cel se arăta întunecat, şi pe la amiază era numai nour, şi în amurg – aşijderea. Peste dealuri, peste sate umblă o umezeală dusă de vînt, ce răzbate pînă la oase – ba că-i ploaie, ba că-i ceaţă.

Cîmpurile umede cu săptămînile, drumurile numai bălţoase, iar colhoznicii – de bine ce le era, căci primiseră grîu destul, de rău ce le era, căci putrezea cealaltă roadă, popuşoii, în cîmp – fierbeau basamac, se îmbătau, ieşeau pe la răscruci, se sfădeau, împroşcîndu-se cu vorbe rele, urîte, ce se răspîndeau peste sat ca şi ploile mocnite de toamnă.

Aşa s-au petrecut lucrurile cînd Nuţa a fugit de acasă, şi bietul Mircea nu mai ştia ce să facă. Atît de greu s-a tot adunat căsnicia lor, atît a tot văduvit biata femeie – patru ani de război şi încă patru ani pe dealuri cu tractorul...

Şi tocmai atunci cînd, de bine de rău, au ieşit şi ei la mal, cînd un pui de viaţă bună a bătut la poarta lor, şi el îşi pusese în gînd să facă o petrecere pentru tot satul, tocmai atunci să-i fugă gospodina!!

Se tot frăsuia şi o tot căuta bietul om, se frăsuia şi o căuta tot satul, pînă că şi Nuţa se crucea – Maică precistă, atita amar de vreme a trecut şi eu nu mă mai întorc odată!

* * *

Într-o sară, după ce şi-a culcat odraslele şi a scăzut puţin lumina, căci îl aşteptase pe Mircea cu demincarea, Nuţa – ce i-o fi venit? – ia hai să facă puţină croitorie. A adus din casa cea

mare maşina de cusut, a scos de prin săltăraşele ei o puzderie de peticuţe moi şi colorate.

I s-a părut, printr-un joc ciudat al închipuirii, că-i copilă şi se joacă cu păpuşile. Doar cîteva clipe a fost mică, pe urmă şi n revenit, dar copilăria nu s-a dus toată. Au rămas zvîcnetul cel dulce de mare aşteptare a minunilor, şi sfînta necunoaştere din pragul unei vieţi abia înmugurite.

Avea o maşină bună, cehoslovacă, cu nume de fată – „Lada". Cîndva, demult, visa să ajungă mare croitoreasă în sat, dar nici n-avea de la cine să înveţe, nici n-avea maşină, ca să încerce singură. Cu anii a făcut ea rost de maşină, dar o năvăliseră de acum copiii, grijile casei.

De cum au răzbătut şi ei la un pic de viaţă mai bună, ciuturencile au început a se împărţi în cele ce au maşină de cusut şi cele ce încă nu o au. Nuţa o avea. Îi plăcea să se aşeze uneori sara la ea, să scoată de prin săltăraşe peticuţe fel de fel, să stea cugetînd asupra lor.

Uneori se întîmpla să înjghebe o nimica toată, alteori se po menea că strică. Nu ştia cum se făcea cînd cosea binc, habar n-avea de ce nu-i reuşea, atunci cînd nu-i reuşea. De altminteri, ea nici nu stăruia să afle adevărul. Cusătoria o ademenea mai mult cu tainele sale şi, aşezîndu-se la maşină, ea încerca să ghicească de fiecare dată: îi va merge, nu-i va merge ?

După ce a tot rînduit în fel şi chip rămăsiţele scoase de prin sertare, Nuţa a rămas impietrită a mare mirare, căci minile ei, fără ştirea stăpînei, au ales cele mai frumoase bucăţele, potrivindu-le într-o cămăşuică micuţă, bună doar pentru un copil sugaci. Era ca şi cum gata croită – o viri sub acul maşinii şi coşi.

Dar, tocmai acesta şi era marele ei necaz. Nuţa nu voia s-o coase. Copiii şi-i crescuse, în casă n-avea cine purta o asemenea cămăşuică, iar pentru un al patrulea copil Nuţa nu se credea în putere nici să-l nască, nici să-l crească. Las' că, o viaţă întreagă a tot spălat pelinci, i-a tot purtat în braţe. Altele au umblat şi pe la hramuri, şi prin petreceri, pe cînd ea şi-a petrecut tinereţea stînd cu copiii în casă.

Pe de altă parte, era păcat să n-o coase – cămăşuica era gata adunată, frumuşică cum nu se mai poate, şi multă vreme a stat Nuţa îngîndurată la maşina de cusut. A tot stat în picioare,

nemişcată, pînă s-a întors Mircea, ba chiar şi pe urmă, cînd a ieşit el să se spele în bătătura casei, şi mai pe urmă, cînd s-a întors şi s-a aşezat la măsuţa unde îl aştepta cina, ea tot stătea lîngă maşina de cusut.

Stătea şi aştepta – poate va zări el ceea ce au adunat minile ei, poate va întreba care, ce şi cum. Atunci, în doi, vor găsi mai uşor vreo scăpare. Ei da, vorbă să fie. Mircea, chiar şi cînd dădea pe acasă, rămînea întru totul în lumea *nareadurilor*. Abia ciupea din cele de pe masă, frămîntînd pe tăcute în capul lui cine ştie ce afaceri.

– Auzi tu, Mircea...

Mircea n-auzea. Şedea la masă, scobindu-se în dinţi şi un rînjet sadic, batjocoritor, răsărea din cînd în cînd pe mutra lui afumată de-a binelea.Venise, ca de obicei, cherchelit, continua să se răfuiască cu duşmanii. Puterea e un motor care tot timpul funcţionează, şi apoi ce ciuturean e acela care se întoarce sara acasă treaz?...

Adulmecarea biruinţelor sale, de cum rămînea de unul singur la masă – iată ce-o durea pe biata Nuţă. Nu era greu să-ţi închipui ce fel de bătălii s-au dus, dacă rîsul biruitorului îţi trezea flori. Adică, vorbă să fie, bătălii... Ia o fosăială colo nenorocită. Şi, totuşi, mîncărimile din jurul puterii locale devenise marea patimă a vieţii lui. Altceva pe lume nu era, şi nici că putea fi.

După nenumăratele încercări de a-l readuce la brazdă, după un şir de sfezi şi supărări, Nuţa a prins a-l jeli. Sărmanul Mircea! Se înglodase cu totul în păduricea celor intrigi mărunte şi urîte. Bătălia zi de zi pentru a te menţine la postul pe care îl ocupi, în Ciutura, nu se ştie de ce, se numea „a face politică".

Mircea era fericit că face politică. Prinsese curaj, îi mergea, o fi avut noroc, căci serile, stînd la masă de unul singur şi scobindu-se în dinţi, el mai gusta încă o dată biruinţele obţinute, capcanele care pîndeau din ascunzişuri, şmecheriile care i-au reuşit, şi atît de mărunte, atît de ruşinoase i se păreau Nuţei biruinţele celea ale lui, încît aşa, într-o clipă, se instăina de el, şi pînă în zori rămîneau doi oameni străini sub un singur acoperiş, sub o singură plapumă.

Ce rămînea de făcut? Răbdă inimă şi taci. Nuţa tot aştepta cînd i se va schimba bărbatul în mai spre bine, căci în adîncul

firii sale, acest fel de viață îi era și lui complet străin. În ficce dimineață se scula plin de remușcări, zicea că nu mai poate suporta atita băutură, atita politică. Se jura că e ultima zi cînd porneşte pe aceeaş cale. De mîne, gata, le leagă pe toate de gard, le pune cruce, le pecetluieşte, dar mai trece o zi, şi încă una...

– Măi, Mircea, măi!

În casă domnea o linişte adîncă. Nuţa iese din bucătărie să vadă ce nu se răspunde bărbatul. Hainele şi încălţările zac aruncate la întîmplare, iar el de-acum doarme, cum adorm, de obicei, beţivii – mai mult de-a curmezişul decît de-a lungul patului. Nuţa s-a întors în bucătărie, a desfăcut cămăşuica, vărsînd-o înapoi în sertăraşe, a închis maşina şi a dus-o în casa cea mare.

De... Dacă-i aşa, fie şi aşa... Dar, întorcîndu-se, a zăbovit o clipă în tinduţa întunecoasă, de parcă ar fi căutat o uşă nouă, să nu se mai întoarcă înapoi la bărbat. Totuşi, trebuia să se întoarcă – acolo, într-o odaie cu el, rămăseseră copiii. Femeia a deschis uşa, dar nu-i era deloc a intra, şi atunci s-a oprit în prag, s-a rezemat de uşor.

A rostit încet, vorbindu-i vecinei sale Paraschiţa, cu care, pesemne, discutase în ziua ceea:

– Ei şi ce folos?!

Într-adevăr, ce folos din *trudozilele* celea multe, ce folos că bărbatul ei intrase la putere şi trăiau bine, aveau de toate?! Ce folos din toate bunurile celea, odată ce ea, ca şi înainte vreme, nu avea bărbat, rămînînd şi gospodarul, şi gospodina casei?

Ba uneori chiar începea să i se pară că nici n-a fost măritată. S-a hîrjonit cu un flăcău într-o căruţă cu fîn, pe urmă hai că fac nuntă în mare grabă, şi iată-l că se şi duce la armată. N-a dovedit să scape de armată, a venit războiul, după război – foamea, după foame – tractorul. Acum – *nareadurile*.

Astfel, Nuţa toată viaţa a tot aşteptat să i se întoarcă bărbatul, a tot umblat pe la babe cu ghicitul să afle cînd vine. Cu ajutorul lui Onache, cu mare ce l-au coborît de pe tractorul cela, se poate spune, l-au smuls din lumea cealaltă pentru a-l întoarce la casa lui, la copilaş, şi iar l-au pierdut. De data asta ea nici nu-şi putea da seama: cînd, cum, în ce fel l-a scăpat?

Ţinea bine minte că ultima oară a avut bărbat în casă, iar copiii au avut părinte, cu vreo trei luni în urmă, în săptămîna ceea

de primăvară cînd Mircea a fost primit în partid la Pămînteni. S-a întors atunci devreme, a venit tuns şi ras de la frizerie, era vesel şi era treaz. A ajutat-o prin gospodărie, s-a porăit cu copiii sara întreagă, a mai stat la sfat cu vecinii.

Pe urmă, cînd copiii au adormit, iar vecinii s-au risipit pe la case, Mircea i-a şoptit cu o voce hîtră şi nepăsătoare, o voce ce trezea de fiecare dată în inima Nuţei dulcea taină a păcatului.

– Hai, bre, că ce naiba... Şi cununaţi, şi înscrişi de lege sîntem...

A fluturat dragostea lor din noaptea ceea ca un chibrit aprins în cîmpul gol – nici căldură, nici lumină, ca să zici că a fost, dar se întîmplase tocmai o noapte blagoslovită, cînd prinde rădăcină chiar şi ceea ce n-ai prea semănat. A doua zi, Mircea, mîndru de faptul că, deşi membru de partid, el rămîne credincios nevestei sale, şi-a văzut de slujbe, iar Nuţa a prins a se sluţi. Ba îi răsar pete pe obraji, ba i se face rău, ba o încearcă ameţelile aşa din senin, pînă ce, într-o bună zi, a dispărut din sat.

* * *

Şi nu era mare lucru la mijloc – se întîmplase pînă atuncea cu multe, se întîmplase şi cu dînsa, dar, din păcate, nu se putea hotărî. A prins capăt de vorbă printre femei, a scris pe-o hîrtiuţă numele unei doctoriţe din Pămînteni, despre care se spunea că face minuni, avea şi cîteva ruble ascunse pentru zile negre, ba chiar ajunsese a se înţelege cu Paraschiţa, vecina de peste drum, că, de va fi nevoie, să aibă grijă de gospodăria ei o zi-două.

Dar... nu se putea hotărî.

Mircea s-a trezit pe-o clipă, a întrebat cine a dat aşa *glupi rasporejeni* şi, fără a aştepta să i se răspundă, a adormit. Nuţa, în cele din urmă, a coborît de pe prag, a adunat îmbrăcămintea şi încălţămintea bărbatului, aşezîndu-le acolo unde le-ar fi pus el însuşi, de-ar fi venit treaz. I-a pus o pernă sub cap, a stins lumina, şi-a făcut în loc de rugăciune semnul crucii şi s-a ghemuit lîngă el – tăcută, vinovată, nenorocită.

O durea tot trupul, scîncea a osteneală fiece osişor, dar hodina nu-i venea. Casa ridicată de minile ei, altădată largă şi încăpătoare, a început să i se pară strîmtă, înţesată, şi, cum închidea ochii, i se părea că tavanul se lasă peste dînşii. S-a

ridicat din pat, a tras perdelele, adăugînd pereților albi doua fîntîni adînci cu cer tulbure de noapte. A venit înapoi, s-a culcat și, ca să uite de cele ce-o frămîntau, privea ba prin fereastra din dreapta, ba prin cea din stînga.

Seninul nopților de fiecare dată știa cum s-o ia ca s-o împace. Mai ales, o vrăjea luna pe cer și, îndată ce se strecura lumina ei prin fereastră, Nuța, culcată, își închipuia cum se ridică din culcușul ei și pornește în întîmpinarea acelei lumini.

Și, of Doamne, lumea e atît de mare, atît de frumoasă, iar noi ne tot înfundăm în nimicniciile noastre... Spațiul senin al nopții, depărtările celea fără de margini care, cu cît le treci, cu atît mai mult rămîn de trecut, și Nuța, tot venind spre lună, în cele din urmă, ostenea, adormea, și dormea bine, pînă în zori.

În noaptea ceea însă nu avuse noroc. Cerul apăsa greoi deasupra satului, porțile depărtărilor zăvorîte, iar de după perdea ua norilor nu se arăta nici cornul lunii, nici gălbenișul ei, nici măcar un strop de lumină.

„Pesemne, o să răsară ceva mai tîrziu ..."

Și-a pus în gînd să aștepte pînă va răsări luna și o vreme ba picura, ba se trezea, tot cercetînd adîncurile cenușii ale celor două ferestre. Dar luna nu răsărea. Nuța și-a adus aminte că nici sara trecută, nici cealaltă seară nu răsărise.

Un fior rece a cuprins-o – oare ce-o fi la mijloc? S-a ridicat repede, a îmbrăcat fusta, a aruncat pe umeri pufoaica bărbatului, cu care se împăcase pînă la urmă, și a ieșit afară.

Cum căsuța lor stătea pe o înălțătură de loc, cu un acoperiș mai sus decît celelalte case, Nuța avea în ogradă cerul întreg. L-a tot iscodit palmă cu palmă, dar nici tu lună în creștere, nici tu lună în descreștere, nici tu secară, nici tu cercel – nimic nu răsărise în noaptea ceea.

Satul s-a aciuat, a adormit, și numai la Paraschița, vecina de peste drum, rumenea un colț de fereastră. Ardea candela, iar bătrîna, pesemne, se ruga. Paraschița cea, fire veselă și setoasă de lume, sara, cînd satul se culca, cădea pradă unei groaznice singurătăți. Bărbatul ei, împreună cu singurul lor fecior, s-au dus în patruzeci la mine, în Donbas.

La început îi trimiteau și materie pentru fuste, și bani, și boloșani de zahăr. Pe urmă, ce s-o fi întîmplat acolo, s-o fi năruit

pămîntul peste dînşii ori cine ştie ce-o fi fost, că s-au pierdut amîndoi. Multă vreme a tot scris ea pretutindeni, dar n-a putut da de urma lor.

Au trecut de atunci ani şi ani. Paraschiţa aproape că nici nu mai aduce vorba de marea sa durere, dar, cum se lăsa noaptea, începea s-o macine singurătatea. Şi, ca să scape de dînsa, bătrîna aprindea candela, se lăsa în genunchi, povestind unei iconiţe vechi *cazania* lungii şi încurcatei sale vieţi.

Nu-i vorbă, se bucura cînd auzea un om în ogradă, şi n-a dovedit Nuţa să deschidă bine portiţa, că mătuşa a şi răsărit în prag. A întrebat în şoaptă, îngrozită:

– Sfinte Dumnezeule, iar s-o fi întors bat?!

Nuţa niciodată nu i s-a plîns, şi nici Mircea nu se îmbăta în aşa fel, ca să-l ţină gardurile, dar au femeile felul lor de-a ghici necazul una alteia. Nuţa s-a aşezat pe prispă şi, ca să schimbe vorba, a ridicat fruntea, a cercetat cerul, a întrebat cu o curiozitate de copil:

– Oare de ce n-o fi răsărit luna sara asta?

Mătuşa a deschis gura pornită să caşte, dar nu şi-a putut prinde pofta din plin şi, bătîndu-se cu palma peste gură a păcate, şopti tainic:

– O fi coborît în mare să se spele. Că, de mîndră şi frumoasă ce este, o fi tot mîncat-o zavistia, răutatea lumii, şi ea se tot macină, scade, iar cînd rămîne numai o picătură, se cufundă în mare şi se spală de toate relele.

Femeie săracă si blajină, Paraschiţa le tălmăcea pe toate paşnic, binevoitor şi, cu toate că Nuţa ştia dinainte cam ce-o să spună mătuşa la cutare ori cutare întrebare, îi plăcea să vie, să stea aşa, cu umerii înţepaţi de răcoare, să asculte murmurul vorbelor vechi şi mustoase, vorbe aproape uitate de sat.

După ce s-au lămurit cum stau cu luna, au mai vorbit despre noutăţile mahalalei, despre furturile care puteau fi admise şi despre cele care nu puteau fi admise în nici un fel. Au mai făcut cîteva presupuneri despre nunţile ce puteau fi în toamna ceea, şi, în cele din urmă, pe Nuţa a început s-o fure somnul.

Şi-a luat rămas bun de la mătuşă, a pornit spre casă, păşind grijuliu, de parcă îi era frică să nu piardă acest dulce început de hodină, dar, pînă să ajungă, pînă să se culce la locul ei, peste acel dulce început de hodină au început a se aşterne valurile

tristeții. Alături dormea Mircea, care nu era doar bărbatul ei, ci era un om al puterii, un om al statului. El o putea găsi oricînd, era de-ajuns să facă o singură mișcare. Ea însă, pentru ca să poată ajunge la el, trebuia să facă aceleaș drum, pe care il făcea în întîmpinarea lunii. Luna însă nu mai răsărea odată.

Pesemne, se gîndea ea, s-o fi întîmplat ceva acolo sus, în înălțimile celea albastre. S-o fi supărat Dumnezeu pe noi, pentru marile păcătuiri în care a căzut lumea, și ca să nu ne vedem pe noi înșine, cît de jos am căzut, cît de jalnici sîntem, Atotputernicul a smuls lumina nopților de la locul său și s-a lăsat marea întunecime peste tot.

A ațipit abia în zori și s-a visat mireasă. Casa părinților era plină de lume. Cînta orchestra militară, copii de trupă din lași, ea stătea lîngă mire, un turc masiv cu fes roșu pe cap, care îi tot spunea ceva pe limba lui. Nuța striga că ea nu poate merge la cununie cu turcul, pentru că el are harem, are o mulțime de soții cu copii, ea nu poate fi una din ele, dar nuntașii nici că voiau să audă vorbele ei.

Urlau cu toții: "*Горько! Горько!*" Orchestra din lași făcuse un alai asurzitor, turcul se băga la pupat, ea se zmuncea în lături și tot întreba: unde e Mircea, de ce nu vine Mircea? Plîngea întruna, așteptînd să vină Mircea s-o fure, căci se înțeleseseră să vină s-o fure, dar Mircea nu se arăta, și ea, tot bocindu-și soarta, a adormit.

În zori, cum s-a trezit, s-a repezit la ferestre, dar degeaba. Nu răsărise luna nici în noaptea ceea, și odată ce s-a lăsat peste pămînt această mare nenorocire, Nuța s-a hotărît. De amu dacă și luna, frumusețea cerului, lumina celor sărmani, păstorul tuturor viselor noastre ne-a părăsit, pentru ce ne-am tot înmulți și crește unul pe altul?

Și-a sculat copiii, i-a spălat, i-a hrănit, i-a pus să-și pregătească lecțiile. Pe urmă, după ce și-a petrecut bărbatul, a chemat-o pe Paraschița, rugînd-o să ia sama de gospodărie, a îmbrăcat hainele ce-i erau mai dragi, de parcă i-ar fi fost frică să nu rămînă ele cumva nepurtate.

A luat cele cîteva rubie ascunse pentru zile negre, hîrtiuța pe care era scris numele doctoriței, a închis cu grijă portița în urma ei și a pornit la drum.

Capitolul VII

MILUIREA

Era o dimineață posomorită, cu nori, cu vînt, și frigul cela te răzbea oarecum din mers, din fugă. Nuța se strecura grăbită dintr-o ulicioară în alta, iar cum a ieșit din sat, a și apucat-o spre cărărușa pe care se duceau ciuturenii cînd aveau treabă la gară, la Pămînteni.

A făcut vreo zece pași și s-a oprit mirată cum nu se mai poate: cărărușa a fost și nu mai este. Auzise sara trecută, prin amurg, cum forfotea un tractor lîngă sat, dar nici prin cap să-i fi trecut ce-o fi tot scurmînd el acolo. Arase cărarea. Acum, în locul ei, o coamă de bulgări virtoși și zburliți șerpuia încet, curgînd domol spre gară.

– Iaca, nu le place cărarea noastră, măcar tu mori !

Nu plăcea cărarea, firește, șefilor satului, dar las' că nici ciuturenii nu erau ei chiar așa de sperioși. Dacă luai sama mai bine, zăreai, cum se strecoară pe la margini, pe lîngă coama de bulgări, pe unde arătura era mai molcăluță, urmele unui suflet îndărătnic. S-o fi sculat ciuturеanul cela cu noaptea în cap, a dat la cărare, cărarea nu-i. S-o apuce înapoi nu-i dădea mîna, să înconjure nu mai avea vreme, și atunci – hăt mama lui! – a luat-o pe la margini și, *vperiod.* Înainte, care vra să zică.

Astfel, cărărușa dispărută sara trecută, în amurg, s-a născut din nou în zori de zi, și Nuța, fără a sta mult pe gînduri, a pornit pe urmele consăteanului cela. Venea cu greu prin arătură, dar simțea o adîncă satisfacție în urma apartenenței la o comunitate

de răzvrătiți, făcea front comun cu acel prim trecător, și se toi gîndea la cei ce aveau să treacă ziua întreagă pe urmele lor. Vor tot trece oameni spre gară, dinspre gară, se vor tot așterne urme peste urme, pînă ce cărărușa se va înfiripa din nou. O mică bucuriță într-un șirag nesfîrșit de înfrîngeri.

Vorba e că drumușorul pe care a pornit femeia era o trecătoare veche, se bănuia că ar avea cam aceeași vîrstă cu și Ciuturoaia. Și tot la fel ca Ciutura a avut cărarea ceea o soartă grea și încurcată. La început a fost cărare, apoi cîteva sute de ani – drum cu nume în toată cîmpia, pe urmă iar a ajuns cărare.

Moșiile, ca și întreaga țară, tot treceau de la un stăpîn la altul, apoi, împreună cu strămutarea moșiilor se schimbau și drumurile, Ciutura însă păzea drumeagul cela ca pe ochii din cap. Fiecare sat, cînd ajunge vorba, se laudă cu cîte ceva: unele au mori de vînt, altele au dat naștere la dascăli, celelalte au niște lutării cu urme de vulpe.

Ciutura nu prea avea cu ce se lăuda. Singura ei mîndrie era drumul frumos și scurt ce ducea din sat pînă la Pămînteni.Cînd se întîmpla ceva neobișnuit, ciuturenii erau primii la gară. Ei, și apoi dorul, o, acea veche boală a noastră, cînd așa din senin ți se face dor de ducă, îți vine să mori, dacă nu te vei ridica și vei pleca și tu undeva. Fie el și la gară.

Astfel ciuturenii, de cînd îi știe lumea, fac ce fac și mai trec pe la gară. Aceste nesfîrșite călătorii ar fi putut să pară ciudate, dat fiind că oamenii se duceau cînd cu treabă, cînd fără treabă, așa încît tovarășii, vești suspicioși, au început a se întreba – ce tot caută colhoznicii ăștea în Pămînteni, ce nu-și văd ei de normele sale?!

– Ne ducem să facem cumpărături, ziceau cei tineri.

– Ne ducem la molitvă, ziceau bătrînii.

Zice-se că odată, mai demult, pe colinele unde sînt acum Pamîntenii, era o mănăstire cu ziduri înalte, făcută în chip de cetate. Peste biata Moldovă trecea pîrjol după pîrjol și, cum dădea năvală răzmerița, oamenii de prin sătișoarele vecine se repezeau buluc la mănăstire, să-și apere viața, pămîntul și credința.

Cîmpia Sorocii era pe atunci mai mult pădure. Fiecare sat își avea, pentru vremuri de bejenie, o cale a lui ascunsă care ducea spre mănăstirea Pămînteni. Ciutura își avea drumușorul lui. Și nu era el cine știe ce, dar o fi fost, pesemne, ursit într-un

ceas bun, căci știa a feri lumea de primejdie, știa să-i scoată pe oameni din sat, știa să-i aducă cu vremea înapoi la vetrele lor.

Trecut-au de atunci vremuri peste vremuri. Din mănăstire n-a rămas nici măcar temelia, din pădurile cîmpiei – puțin detot. Turcii și tătarii ne-au lăsat în pace, dar a rămas în viața oamenilor instinctul cela că, dacă ți se întîmplă ceva grav, singura soluție e să te scoli dimnecioară și s-o iei spre gară.

Cît mai grabnic, cît mai iute, și în acest caz marea salvatoare a tuturora era cărarea ce ducea pe de-a dreptul, prin pămînturile cultivate, din sat și pînă la gară. Era salvatoarea, era mîndria satului, și oamenii erau gata să se ia de piept cu Dumnezeu pentru acea cărărușă; și o tot păzeau, și o tot împrospătau, pentru ca, în caz de nevoie, să ajungă cît mai repede la gară.

Cîmpia Sorocii demult și-a pierdut sămînța cronicarilor, și nu e de mirare că azi, cînd porneșți a răscoli vremuri trecute, găsești numai umbre, numai ceață și morminte. Ciutura și-a pierdut și ea, împreună cu multe alte sate, povestea începuturilor sale. Puținele mărturii ce se mai aflau prin biserici și mănăstiri au fost arse, iar cele cîteva amănunte care se mai păstrau în mintea ostenită a bătrînilor, erau prea puține pentru ca să te poți dumeri.

Cîte ceva, totuși, se putea afla. Ciuturenii mai bătrîni, de-o pildă, își aminteau la un pahar de vin cum că odată, de demult, sătenii au scris țarului jalbă să li se întoarcă drumul cel vechi al Pămîntenilor, și trei care trase cu boi o iarnă întreagă au mers pînă la Petersburg. Și-au luat un sac cu făină de popușoi, pirostii, ceaun. Din vreme în vreme se opreau, făceau cîte-o mămăligă și iar, hai-hai, *S bogom*, nainte, după dreptate.

Cum și prin ce fel li s-a luat ciuturenilor drumul cel vechi, nu mai știe nimeni. Pesemne, această mare pierdere a satului a fost legată de frigurile prin care trecea Moldova pe la începutul secolului trecut. După 1812, cînd Basarabia a fost alipită la Rusia, rubla împăratului rus, nimerind într-o țărișoară săracă, a prins a le răscoli și a le preface pe toate.

Micile moșii ale boierilor moldoveni treceau din mînă în mînă, se vindeau mai pe nimica, iar în locul lor au început să apară moșii mari a cîte o mie, două, trei mii de desetine. Tot ce se nimerea în interiorul acestor moșii era înghițit și adulmecat, fie că se nimerea o rariște de pădure, un drum, o coadă de imaș.

O asemenea moşie a răsărit atunci de la Păminteni pînă aproape de Prut, şi se poate întîmpla că moşia ceea să fi înghiţi cărarea ciuturenilor. Pentru nevoile satului s-a făcut drum nou – un drum de două ori mai lung şi mai întortocheat, cu două coborîşuri repezite şi cu o coastă hleioasă pe care trebuia s-o urc cînd ajungeai la gară.

Era o mare bătaie de joc drumul cela, dar, cuminţi şi lăsători din fire, oamenii au înghiţit-o şi pe asta. Mulţi ani la rînd au tot umblat la gară pe ocolite, mestecînd glodul, ciomăgindu-şi vitele şi blestemîndu-şi zilele la care au ajuns.

Drumul cel vechi trăia însă undeva adînc în subconştiinţa ţăranilor, şi cum toamna amorţeau pămînturile răzmuiate, oamenii, scăpaţi la slobodă, o luau pe acolo pe unde trecea cîndva drumul vechi, şi tot umblau pe cărarea ceea pînă iară începea a se desprimăvăra. Cum venea vremea aratului, plugurile boierului îngropau urmele ţăranilor în adîncuri, şi ele îngropate rămîneau pînă toamna tîrziu,cînd se culegea recolta şi înghe pămîntul.

Apoi, tot aşa, vara – pe un drum, iarna – pe altul, pînă s-a născut în Ciutura un voinic care, ce şi-o fi zis:

„Ho, bre, şi ia mai staţi oleacă! Să ocolească cei care merg călare, cei care merg cu trăsura, cei care duc de friu o vită la iarmaroc, iar eu, dacă vin pe jos, cu traista la şold, pentru ce să înconjur atîta? Las' că poate n-o să-mi mai zică nica boierul".

O fi scuipat în pălărie, şi-o fi făcut semnul crucii, o fi porni la drum şi o fi fost, pesemne, norocos de felul lui, voinicul cela. Mare a fost bucuria ciuturenilor. Să ai vara întreagă la îndemînă ta un drum scurt pînă la gară – la mai mult nici că visaseră. Era o fereastră dechisă spre lume. Ei şi apoi casa, gospodăria, nevoi vechi şi altele mai noi, cobora lumea de pe cuptoare şi-i trimetea spre gară, astfel că într-o singură vară picioarele lor desculţe au tipărit şi dres cărarea de-ţi era mai mare dragul.

Din păcate, bucuria n-a ţinut mult, stăpînii acelor pămînturi aveau interesele lor. Toamna boierul a adus pluguri mari, de ţelină, care au desfundat cărarea pînă în lut, de-ţi părea că au îngropat-o de vie. Primăvara însă, ciuturenii au scos cărarea înapoi din groapă, şi de atunci pînă în ziua de azi, satul tot luptă pentru cărarea ce duce la Păminteni.

O fi la vreo sută de ani de cînd se dau aceste bătălii cumplite. În acest răstimp, satul a fost de multe ori sărac şi bogat, voinic şi bicisnic. La fel şi cărăruşa a fost de nenumărate ori pierdută şi recîştigată înapoi. Ciutura a cunoscut eroi şi jertfe, şi trădători în aceste lupte grele. Îndrăzneala, răbdarea şi pricepereа unui sat întreg s-au călit în jurul acelei cărăruşe. Şi, vai, cîte-au avut ei, bieţii oameni, de suferit!

Slugile boierului îngrădeau cărăruşa cu sîrmă ghimpată, sădeau salcîmi pe la cotituri, cărau spini uscaţi de pe toate dealurile şi-i aruncau în calea trecătorilor. Erau asmuţaţi cu cîini, erau întorşi de la jumătate de drum, erau puşi să muncească drept despăgubire pe moşia boierului. Şi ciuturenii le înghiţeau pe toate. Ungeau cu salivă zgîrieturile, îşi scoteau unul altuia ghimpii din călcîie, cîrpeau hainele spintecate de cîni, făceau corvoadă pe moşia boierului, iar cînd le venea lor a ducă, abia eşiţi din sat, o luau pe cărare spre gară.

Boierul român, în minile căruia a nimerit moşia după 1918, a fost mult mai şiret. Pentru început, la mijlocul cărăruşei a fost pus un jandarm cu baionetă la armă. Arma ca arma, dar marea patimă a jandarmui cela erau pălmuirile. Rar ciuturean să nu fi simţit pe obraji podul palmelor afurisitului cela. Spre norocul săteniior, jandarmul nu ţinea mult la supărare.

Cam la o săptămînă i s-a urît, se vede, de-a tot face de santinelă în largul cîmpului şi, după ce dădea palme, se plîngea celor pălmuiţi că i-i frig, i-i foame, i-i urît aici, în cîmp, de unul singur. Au prins a-l hrăni mînă de la mînă, după care jandarmul a început a cere să i se aducă şi cîte un păhăruţ. Cu sufletul înveselit, a pornit pe înserate pe la vădanele din satele vecine. Din păcate, cînd a sosit acea unică şi hotărîtoare inspecţie, jandarmul zăcea beat mort de-a curmezişul cărării şi se plîngea că nu-l mai iubeşte Mîndica.

Postul a fost lichidat. Oamenii se duceau, ca şi mai înainte, cînd aveau treabă la gară, pe cărare, şi atunci boierului i-a venit o idee cît se poate de vicleană. Pămînturile, prin care trecea cărarea, au fost date oamenilor în parte. Boierul socotise că ţăranii, după ce vor pune plugul în brazdă, şi vor însămînţa ei înşişi pămîntul, n-au să aş lase unii pe alţii să trencă. A fost una din cele mai grele lovituri date satului: oamenii se sfădeau,

se pîndeau, se băteau cu sapele, cu coasele, şi, totuşi... Cînd aveau treabă la Pămînteni, cum ieşeau din sat, o apucau pe cărare.

Cît a ţinut războiul, cărăruşa a fost la îndemîna tuturora, iar pe urmă au venit colhozurile, pămînturile au început a fi vărsate grămadă şi croite din nou. O parte din vechea moşie a fost trecută Ciuturii aşa cum era, cu tot cu cărăruşă, şi lumea a răsuflat uşurată: amu – gata, amu-i a noastră. De cite ori ai treabă la gară, de atîtea ori te duci.

Cîţiva ani mai tîrziu, la Pămînteni s-a construit fabrică de zahăr, şi toată coama ceea de deal pe unde trecea cărăruşa, a fost dată sfeclei. Nu se ştie cum şi de ce, dar acolo creşteau nişte sfecloae cît căldarea. Agronomii, care se pricep la toate, ce şi-o fi zis: păi, dacă merge bine acolo sfecla, o mai semănăm o dată. De atunci dealul cel mic e tot sfeclă. Cărăruşa, nu-i vorbă, cam încurca tractoarele şi tractoriştii o arau. Oamenii însă nu luau în serios arăturile celea, şi, cînd aveau treabă la gară, drept nainte. *Vperiod*, cum s-ar zice.

Peste cîţiva ani însă s-a iscat o mare sfadă din pricina cărăruşei. Ciuturenii tocmai descoperiseră cam ce-ar trebui să facă omul cînd vrea să bea şi n-are pe ce. Ajuns la o asemenea mare strîmtoare, omul se apucă şi face basamac. Dai sfecla prin răzătoare, îi pui oleacă de drojdii, pe urmă o fierbi frumuşel. După ce-ţi uşurezi puţin viaţa, mai faci şi un ban pentru casă, iar din sfecla de zahăr, dacă erai priceput, făceai o băutură curată ca lacrima şi tare că ardea cu flacără albăstrie, cum ard comorile în zori de zi.

Sfecla era a colhozului. Să cari prea mult din averea comună a colhozului nu se poate – te prinde şi te judecă. Dacă, însă, întorcîndu-te de pe undeva, smulgi două-trei sfecle şi le pierzi într-un fund de coş, cine ce-ţi poate zice? Cu două-trei sfecle, fireşte, nu faci nimica, dar dacă te întorci sară de sară pe drumul cela, tu şi toţi ai casei, care au muncit împreună cu tine, puţin cîte puţin, se adună...

Ciuturenilor le-a plăcut afacerea şi de la mic la mare se duceau la lucru, avînd coş ori tăiaştuţă. Oriunde ar fi fost trimişi de brigadieri, sara se întorceau numai pe cărarea ceea, apoi cei mai lacomi îşi mai găseau şi treabă pe la gară. Azi se duc la Pămînteni, pe la o amiază se întorc să la masa şi după-amiază

iar se duc, spre sară mai vin o dată, şi, pînă la urmă, cîrmuirea colhozului a convocat o şedinţă extraordinară: ce facem, tovarăşilor, cu roada de sfeclă? Dacă va merge tot aşa, nu vom avea ce duce la gară!

Au fost puşi paznici noi, cîţiva oameni au fost prinşi cu sfecle şi amendaţi, pe unul chiar era vorba să-l judece, dar nu intra frica în ciutureni şi pace. Dimpotrivă, cu cît se făcea mai multă zarvă, cu atît mai năvalnic se repezeau – hai, bre, ne mai ducem o dată la gară, că, se zice că au adus marfă nouă...

La una din numeroasele şedinţe ale cîrmuirii colhozului, care discuta spinoasa problemă a cărării, a apărut, în sfîrşit, o idee sănătoasă. Ce-ar fi, şi-au zis cîrmacii satului, dacă ne-am apuca noi, colhozul, şi am pietrui cele două coborîşuri şi urcuşul cela hleios de lîngă gară? Sădim copaci pe stînga şi pe dreapta drumului, facem o fîntînă bună la jumătate de cale. Cu vremea maşinile colhozului îl vor netezi, poate obţinem vreun autobuz care va veni să lege satele din jur cu gara, şi oamenii, încetul cu încetul, vor uita de drumul cela scurt, şi pe acolo pe unde trece azi cărăruşa, vom creşte sfecle bune de trimis la expoziţie...

A fost un gînd frumos, care a plăcut satului, iar cînd Ciuturii îi place ceva, ea ştie să pună şi bani, şi muncă. Acum în lungul drumului de ocolire cresteau copaci în şase rînduri – au fost sădiţi numai copaci roditori şi agronomul i-a amestecat cu aşa socoteală, încît vara întreagă, de la cireşe şi pînă la pere tîrzii, să aibă trecătorii cu ce se îndulci.

S-a făcut şi o fîntînă de iznoavă, cu pereţii cimentaţi, iar cele două coborîşuri şi urcuşuri de lîngă gară au fost acoperite cu prundiş, să poată maşinile urca şi coborî şi pe vreme bună, şi pe vreme rea. Apoi, firește, a apărut şi autobusul care venea de trei ori pe zi şi ducea lumea la gară în numai cîteva minute.

Ciuturenii lăudau umbra şi roada copacilor, lăudau apa din fîntînă, lăudau şi autobuzul şi maşinile care răsărcau întruna de după cotitură şi nu se leneveau să oprească cînd vedeau un trecător. Le lăudau pe toate, şi, totuşi, cînd aveau treabă, se duceau la gară pe cărăruşă.

Părea chiar că acum începuseră a umbla la gară şi mai des, aşa încît cîrmuirea colhozului a pus în discuţie problema capitală: în definitiv, ce tot caută ciuturenii la gară, ce treburi mari i-o

fi tot gonit într-acolo? Colhoznicul trebuia să rămînă neclintit acolo, unde l-o făcut maică-sa. Migrația populației, sau chiar simpla deplasare a colhoznicului de pe un loc pe altul, era una din cele mai delicate probleme politice.

Țara însă se urnise din loc, acesta era adevărul. Tăcuți și răbdători, cu urme de osteneală moștenite de la bunicii ce-au tot umblat la prășit și la coasă, ciuturenii se frămîntau, își căutau un alt loc sub soare, un alt rost pe lumea asta. Pentru că, dincolo de planurile stabilite de stat pentru colhozuri, dincolo de prășitură, dincolo de mașinile cu grîu, trimise spre gară, mai rămînea sufletul omului de care nu se ocupa nimeni. Iară sufletul omului e ca o apă curgătoare care nu stă pe loc – sufletul e ori în creștere, ori în descreștere.

Și atunci cînd cota de jos a scăderii apelor ajungea la punctul critic, cînd omului i se făcea lehamite de sine însuși, atunci lăsa totul baltă și se ducea pe-o jumătate de zi la gară. Se ducea așa, ușurel, fără nici o treabă, se ducea, zicea el, să se mai vinture, să mai vadă lumea. Era însă un verb pe care nimeni nu se încumeta să-l rostească în gura mare, dar la care se gîndeau cu toții – fuga. Lumea fugea de prin colhozuri.

Vorba e că începuse un veac nou, care se numea industrializarea. Peste tot se făceau uzine, ateliere, făbrici fel de fel. Instinctul de supraviețuire îi spunea țăranului că satele noastre, rămase prin voia soartei în tîparnițele lor feudale, cu cite-o mie de locuitori și cam cu tot atîtea hectare, nu vor putea supraviețui. Mintea comună a sătenilor le șoptea să-și schimbe vatra cît nu e tîrziu. Totul se făcea însă pe ascuns, în mare taină. După cîteva zile de muncă în colhoz, fac ce fac și iară o pornesc spre gară. Apoi, tot umblînd, se întîmpla să rămînă peste noapte, uneori chiar pe-o zi-două.

Găseau de lucru fie pe lîngă calea ferată, fie pe lîngă fabrica de zahăr. Nu întrebau de leafă, nu întrebau de spațiu locativ. Principalul să fie puși pe lista salariaților. O vreme munceau în gară, dar continuau să trăiască în satul de baștină. Apoi, urîndu-li-se a tot umbla pe drumuri, găseau acolo o palmă de pămînt, ridicau o căsuță.

În felul acesta Pămîntenii au început a smulge țăranii de prin colhozuri și-i cărau, și-i pripășeau pe la marginile gării.

Sătenii își părăseau văile și dealurile unde au trăit sute de ani, neam de neamul lor, fără bocete, fără lacrimi, fără a fi luat cu ei un pumn din țărîna străbună.

Totul era cît se poate de simplu, atîta doar că se făceau mutările iestea cam pe ascuns. Nimeni nu știa cînd, cum, de unde a venit peste om acest dor de ducă. Azi îl vezi asudat, umblînd la fuguța, și nu-i iese din vorbă brigadierului, și sara stă la sfat cu vecinii lîngă fîntînă, și ocărăște copilul pentru o notă proastă, iar dimineața în zori încarcă calabalîcul casei într-o mașină, își urcă nevasta cu copiii deasupra boarfelor, și se duc grăbiți, ultînd să închidă poarta în urma lor.

Multe zile la rînd stă poarta ceea deschisă, cu cîteva gazete proaspete vîrîte de poștaș într-o căscătură de stîlp, iar vremea trece, poștașul tot vine, mai vîră cîte-o gazetă proaspătă printre cele învechite, și de abia atunci satul află că omul și-a vîndut casa, mutîndu-se cu traiul la gară.

S-a mutat, pentru că zece ani de cînd lucrează la ferma de porci, n-a avut o sărbătoare, o zi de odihnă. Muncea ziua, muncea noaptea, muncea iarnă și vară, iar cînd intra în casa lui, o dată la cîteva luni, împreună cu el intra duhoarea fermei la care lucra. Cîștiga bine, și la adunări îl pofteau sus, la masa acoperită cu roșu, dacă i s-a urît de toate. Se fereau de el copiii, se ferea nevasta, se fereau vecinii. Zece ani a răbdat, căutînd vreo ieșire, dar n-a găsit-o și a plecat.

Așa se făcea cînd țăranii se îmbolnăveau de patima umblatului la gară și cresteau Pămîntenii, dezvelindu-și cu fiece toamnă poalele mahalalelor, scoțîndu-le hăt departe în cîmp. Au plecat și din Ciutura mulți, se vorbea că una din ulicioarele de la periferie așa se și numea – ciuturenii.

Poate de aceea Nuța, cum ajungea la Pămînteni, avea un sentiment de rubedenie cu toți cei ce se strămutaseră, devenea vioae, vorbăreață, de parcă ar fi fost la dînsa în sat și, spre marea ei mirare, i se făcea dor de-a unge cu lut, de-a da cu var. Picioarele o purtau pe toate drumurile gării, pe lîngă toate casele noi și, tot umblînd, căuta pe unde o fi ea, ulicioara ceea a consătenilor...

Dacă zărea vreo femeie lîngă robinetul pus la o răscruce de drum, se oprea să bea o gură de apă. Lega capăt de vorbă și mai

afla o poveste foarte asemănătoare cu cele pe care le știu. I se povestea cum de le-a venit oamenilor cel gîndul să se mute, cui și pentru cît au vîndut casa, cîți bani aveau strînși mai din vreme, cît nu le-a ajuns și a trebuit să împrumute; cît au intors înapoi, cît a mai rămas să întoarcă....

O, *sancta simplicitas*, cum ziceau pe vremuri strămunii noștri.

* * *

De astă dată Nuța a ajuns la gară cu greu, căci a mers prin arătură. La trecerea peste drumul-de-fier, acolo unde, după știne, începea gara, s-a oprit, căci trecătoarea era închisă. Se aștepta un tren. Adică trecerea era închisă pentru mașini și căruțe - ceilalți, mă rog, puteau trece. Nuța însă s-a oprit, căci, ciudat lucru, cum ajungea la gară, devenea ascultătoare, precum devin ascultători toți țăranii, ajungînd la oraș, fie orașul cît de mic.

Și mai era ceva la mijloc: voia să vadă trenul. În primii ani de după război, trenul era ziarul cel mai citit în Cimpia Sorocii. Pentru țăran un tren trecînd în fuga mare peste pămînturile lui, este un eveniment nemaipomenit, plin de sensuri, plin de semnificații, o întîmplare la care el obișnuiește a se tot întoarce, pentru a o frămînta în fel și chip.

Oricît ar părea de ciudat, Kremlinul, nu se știe cum și de unde, deținea informația că Nuța, soția lui Mircea Moraru, țărancă din Ciutura, va veni în ziua ceea la gara Pămînteni și a pregătit pentru această întîlnire un tren special. Adică nu atît trenul, cît locomotiva era pregătită cu multă minuțiozitate.

După cum se știe, Rusia e una din cele mai bogate țări în minereuri, mai ales fier are destul. Poate din aceste motive locomotivele venite din fundul Rusiei erau mari, cît o casă cu două etaje, grele, așa încît cu mult nainte de-a se fi arătat locomotiva, începea a se cutremura pămîntul pe care locomotiva abia urma să ajungă.

Apoi Rusia mai avea și mult cărbune. Mașinistul locomotivei îl arunca în cuptor cu nemiluita, iar surplusul de aburi îl folosea după cum îl trăsnea prin cap. Astfel, zi și noapte văile din Cimpia Sorocii se cutremurau de un muget fioros de taur, doritor de dragoste și libertate, iar în pauze surplusul de aburi

țișnea prin robinetele de rezervă cu un fluierat subțire, lăsîndu-ți impresia că totul va fierbe, totul va arde pe unde va trece acea namilă de fier.

Obișnuită cu drezinele sau micile vagonașe și modestele locomotive ale regatului român, la apariția primelor trenuri sovietice, lumea se aduna în lungul căilor ferate ca la o mare minune. Era ceva cutremurător, cutremurător a fost și de data asta. De după cotitură, de după niște salcîmași ofiliți de apropierea toamnei, se năpustește trenul. Locomotiva, neagră și unsuroasă cum nu se mai poate, vine într-o goană nebună ca un necurat, ca un ducă-se pe pustii.

Avea și nume, locomotiva. Se numea *ИОСИФ СТАЛИН*. În frunte avea scris cu litere enorme, aurite, deasupra cărora se înălța însuși portretul părintelui tuturor popoarelor. În uniformă militară, atotbiruitor, sever, concentrat, întocmai ca și portretul pe care Mircea l-a adus de la cîrmuire, căci s-au dat pe la oameni și s-a poruncit ca portretul să fie pus pe locul cel mai văzut în fiece casă.

Străfulgerînd trecătoarea, locomotiva i-a orbit, i-a asurzit, i-a aiurit pe toți cei ce așteptau să treacă peste calea ferată. Părea că nu pe șine, ci peste dînșii a trecut locomotiva, și lumea de la trecătoare, cutremurată cum era, a început a-și face cruce, uitînd că nu se mai poate. După ce bisericile au fost închise, nu se permitea să-ți faci cruce deschis, în văzul tuturora. Se considera acțiune antisovietică, antistatală.

Curajul cu care și-au întipărit pe sine semnul suferințelor Mîntuitorului, i-a mai liniștit. Trecea un mărfar încărcat cu sol dățime, cu tancuri grele, acoperite cu foi de cort. Nuța și-a adus deodată aminte că a avut și ea cîndva un *tankist* la casă. Toți anii de așteptare, toate lacrimile despărțirilor, toată groaza marelui, nesfîrșitului război – toate s-au adunat într-un suspin de disperare, într-un zvîcnet de inimă, într-un fior de groază :

„Ferească-ne Dumnezeu..."

* * *

Dincolo de calea ferată, movilițe de piatră,cărate pentru temelie, triunghiuri de lumpaci clădiți să se usuce mai repede, mirozna plăcută de brad lucrat de timplari. Cei mari cu ale lor

cei mici cu ale lor. Ochii sperie, iar mînile bucură, drept care ici, colo apare cîte un vis larg şi senin, cladit în chip de casă nouă.

Sărmana Moldovă îşi făcea cu umerii loc sub soare şi creştea, creştea gata ceea văzînd cu ochii. Nuţa se mira cumplit – parcă a fost mai nu demult pe aici, dar, ca să vezi, uliciorele care atunci erau abia începute, acum s-au şi împlinit cu căsuţe ridicate una după alta, şi sufletul îi tresălta, căci, aşa e viaţa. Casele vechi samănă aminitri şi tristeţe, casele noi aduc lumină şi speranţe.

Tot rătăcind dintr-o ulicioară în alta, Nuţa s-a pomenit de-odată ieşită la marginea de răsărit a gării, unde fusese cîndva iarmarocul. Nu mai trecuse de-o viaţă de om pe aici şi acum stătea mirată – Maică precistă, tot desfăcîndu-şi poalele, Pămîntenii au înghiţit pînă şi *talciocul*, ieşind departe în cîmp.

Acolo, pe o coastă ce deal, partea de răsărit a Pămîntenilor se încheia cu un şir lung de case trase cu sfoara. Rîndul caselor venea puţin cam la vale, şi nu se ştie de ce toţi gospodarii îşi făcuseră garduri din zgură presată. Gardurile se vărsau unul în altul, aşa încît păreau un singur zid cenuşiu, lung-prelung, zid de cetate – o sărmană cetate ce purta pecetea focului prin care i-a fost dat să treacă.

În lungul acelui zid cenuşiu, o cărare, presărată şi ea cu zgură, ţinea locul unui trotuar. Dincolo de trotuar un drum verde, abia schiţat de două trei maşini, ce nimerise pe vreme de ploaie, căci au scos şi lut cu roţile, iar dincolo de drumeagul cela se aşternea un cîmp pe cît de necuprins, pe atît de trist.

Un cîmp al nimănui, uitat în delăsare, cum sînt mai toate cîmpurile din preajma oraşelelor. Parcă şi arate, şi semănate au fost, şi ploi la vreme au avut, şi îngrijite cîmpurile celea au fost, şi premii pentru îngrijirea lor au primit cei de le-au lucrat, şi, totuşi, zadarnice toate. Nici de crescut nu creşte, nici de copt nu se coace. Iar dacă ici, colo cîte-un pîlc de răsăriţă sau popuşoi, de bine, de rău, au crescut şi s-au copt, nimeni nu vine să le strîngă.

Printre pîlcurile de roadă a nimănui, spini şi tufe chiftind în împărăţia buruienilor, o încleştare de paraginâ urîtă, ţuoasă, ghimpoasă, pe care nimeni nu o samănă şi care, cu toate cele, creşte din an în an, pe fiece palmă de pămînt nelucrat.

Sufletul fiecărui țăran rămîne adînc întristat în fața unui pămînt căzut în delăsare, pentru că pustietatea acelui pămînt poartă în sine pecetea destinului amar al oamenilor ce-au muncit. Fireşte, or scoate-o ei cumva la capăt, dar cînd, cum se vor putea descurca ?

Şi, pe cînd stătea Nuţa pe gînduri la marginea cîmpului aceluia împărăginit, deodată, de sub tufele de pelin apare o pisică slăbuţă şi flămîndă, care a pornit încet spre Nuţa, rugîndu se timid şi demn în preafrumoasa ei limbă, poate-poate i se va da ceva. În urma ei o turmă întreagă de pisici cum nu mai văzuse Nuţa pînă atunci, albe, roşcate, tărcăţele, toate veneau spre dînsa cu aceleaşi jalbe.

„Doamne, de unde s-o fi adunat motănăraia asta aici, la marginea gării, în cîmpul ista atît de gol şi pustiu? O fi fiind ele ale cuiva, trebue să mai fie careva pe-aici..."

Ceva mai la vale, de printre tufele sălbatice, se arăta acoperişul de ţărnă al unui bordeiaş, şi alături pereţii unei căsuţe, abia începute, abia aşezate pe temelie. Febra zidirii caselor cuprinse atunci întreaga cîmpie, dar se făceau toate după un anumit plan, întărit de autorităţi. Se poate să te apuci de capul tău să-ţi faci casă în pustietatea buruienilor iestea?

Ajutat de două fete tinere şi zdravene, un bătrîn cu pălărie de paie, ponosită cum nu se mai poate, cioplea cu bărdiţa lampaci pentru a-i pune în pereţii cocioabei pe care o ridica. Era ceva straniu, ceva blestemat în munca ceea a lor, pentru că lampacii erau de strînsură, nu atît lampaci întregi, cît rămăşiţe ce se risipeau înainte de-a fi dovedit să ajungă bărdiţa la ei.

Nici temelie ca lumea, nici lampaci, nici căpriori... Pînă că şi chipul acelei căsuţe părea plămădit de mîntuială. Patru pereţi, o uşă, două ferestre – una în dreapta, alta în stînga uşii. Maică sfîntă, se cruci Nuţa, asemenea case se făceau în Moldova doar pe vremea fanarioţilor...

Cum colonia de pisici au înconjurat femeia, miorlăind care mai de care, cei trei zidari au tresărit, apoi, prinşi de-un fel de panică, s-au tupilat, de parcă ar fi căutat să se ascundă. Fie că s-au speriat, prinşi pe neaşteptate, fie că s-au ruşinat de sărăcia la care au ajuns.

Nuţa, cuprinsă de un sentiment de milostenie creştinească, le a strigat de acolo, de unde stătea:

– Doamne, ajută!

Bătrînul şi cele două femei au privit-o lung, nedumeriţi, după care şi-au văzut de-ale lor, fără să-i răspundă. Dincolo de gardul cenuşiu, prin ogrăzi, ici, colo se zărea cîte-o basma şi zidarii s-o fi gîndit că Nuţa le-o fi zis lor „Doamne, ajută!".

Nuţa, fiica lui Onache Cărăbuş însă, era din neamul celor încăpăţînaţi. Stătea cu spatele spre zidul cenuşiu, cu faţa spre cei trei zidari nenorociţi, tot aşteptînd să i se răspundă, şi într-un tîrziu, bătrînul, potrivind lampaci în perete, a rostit cu o jumătate de gură.

– ...ţănim dunitale....

Sărăcia, mai ales cumplita, neagra sărăcie, este un blestem pe lîngă care nu poate trece cel care a fost botezat în numele Mîntuitorului. Deci, Nuţa a pornit spre dînşii, zicîndu-le din mers, pentru ca venirea ei să nu pară obraznică:

– Vreau să văd cum aţi plănuit-o, că, poate, mai încolo, pe la anul, să nu ne apucăm şi noi a face casă...

Pisicile o înconjurauseră din toate părţile, i se lipeau de picioare, aşa încît biata Nuţă trebuia să ia tot timpul sama să nu le calce, şi bătrînul le-a strigat:

– Cîţ, bată-vă să vă bată!

Furci, lopeţi, cărămidă deja folosită, cu marginile afumate, movilife de lut, movilife de pleavă, cîteva căldări vechi şi un butoi cu apă de ploaie. În cele din urmă, Nuţa s-a aşezat pe-o ladă veche, acolo unde ar fi trebuit să fie cu vremea faţa casei, bătătura şi umbra acelui frumos copac de lîngă prag, ce va atinge cu crengile sale acoperişul casei...

– Şi chiar aveţi de gînd să sădiţi un pui de nuc aici, în faţă casei?

Mîndria fiecărui gospodar este locul din faţa casei, drept care fiecare îşi sădeşte ceea ce îi place lui mai mult. Nuţa avea o patimă deosebită pentru nucari, mai ales o fermeca mireasma dulce-amăruie a frunzelor şi, cu toate că Mircea s-a grăbit să pună în faţa casei cîteva tufe de liliac, Nuţa vara întreagă ciupea, cînd se întorcea din cîmp, cîte un mănunchi de frunze de nuc. Le punea pe după păretare, pe după oglinzi, le aşternea pe jos, şi vara întreagă în casa ei domnea o mireasmă dulce-amăruie.

– Ce nuc? Care nuc?! întrebă bătrînul.

– Zic, în fața casei fiecare pune copacul care îi place... Mi s-a părut, nu știu de ce, că o să săditi aici un nuc...

– Hei, femeie dragă, pînă la săditul nucilor mai este...

Bătrînul, palid, puțin la făptură, părea bucuros de venirea femeii și, cum a văzut-o așezîndu-se pe ladă, a și lepădat lucrul. S-a uitat lung la cele două fete, de parcă ar fi vrut să zică: iată, a vent un om, și, odată ce-a venit la noi, nu pot să nu schimb o vorbă-două cu dînsul.

Cele două fete munceau tăcute, concentrate. Una căra lampacii de pe un loc pe altul, cealaltă, cu fusta prinsă în briu, mesteca cu două picioare voinice într-o groapă cu lut. Erau plinute la trup, tăcute, harnice, fete dintre celea cărora la sate li se zice nu atît fată, cît fătoi; două iepușoare dintre cele ce duc, smerite, de sute de ani, carul neamului.

Bătrînul, pesemne, nu prea ținea la muncă în rînd cu dînsele, drept care, pentru a mai răsufla un pic, intra în vorbă cînd cu unul, cînd cu altul. Tăcutele sale odrasle l-or fi ocărît pentru aceste veșnice predispuneri de-a tot sta la sfat.

Pisicile, după ce și-au tot mîngîiat blănițele de picioarele femeii, au și început să-i sară în poală.

– Da de unde s-o luat motonăraia asta?!

– Le-am adunat. Cu greu, da' iaca le-am adunat.

– De unde?

– Din cînd în cînd se reped fetele iestea ale mele la gară, și mai aduc cîte una...

– Și pentru ce vă trebuie atîtea pisici?

– Ca să ne putem apăra.

– De cine?

– De șoareci.

– Or ajunge aici, în pustietatea asta de deal, șoareci pentru atîtea pisici?

Bătrînul a oftat din adîncuri și, coborînd cu grijă de pe butoiașul pe care ședea, s-a apropiat de Nuța, s-a așezat lîngă picioarele ei, drept în țărînă, așa cum se așază, de obicei, ciobanii ori oamenii bătuți de soartă, decăzuți în așa măsură, încît nu le mai pasă unde se așază.

A vrut să spună ceva, dar mai apoi s-a răzgîndit și a mai oftat o dată. După care a șezut tăcut, privind undeva hăt departe,

în cîmpul gol, de parcă totul în jur era pămîntul lui, ţarina pe care o arase şi semănase din an în an, şi acum stătea crucit în faţa cruntului său destin. Totul înăbuşise buruiana, totul înghiţise sălbătăciile.

Oarecum îndemnată de bătrîn, a pornit şi Nuţa a privi în depărtare, dar nu a văzut decît un pămînt pustiu, năpădit de buruieni, şi un cer posomorît, aplecat deasupra zării. Bătrînul tot cerceta depărtările. Avea ochi căprui, blînzi şi trişti, atît de trişti şi atît de blînzi, cum numai la noi în Moldova se pot întîlni. Tot ce s-a întîmplat cu Cimpia Sorocei de la descălecarea lui Dragoş şi pînă în acea zi posomorită de toamnă, era adunat în privirea bătrînului, şi Nuţa s-a gîndit că dacă nu se va grăbi să-l ia cumva cu vorba, bătrînul se poate stinge aici în faţa ei.

– Şi, ziceai mata că pisicile vă apără... Poate pisica apăra pe cineva?!

– Iaca, aşa cum le vezi, da-s *vardi*, se bat pînă la ultima suflare...

– Nu ştiu, zău... Se zice de cîni că-s credincioşi şi buni apărători, dar pisicile!!! Ce poate o pisică, în afară de faptul că prinde şoareci ?

– Dacă aestea nici nu-i prind.

– Ce fac cu dînşii?

– Îi gonesc. Aleargă şoricăria în jurul bordeiului de le scapără codiţele...

– Tatăă!! l-a strigat una din fete.

Bătrînul a tresărit. A vrut să zîmbească, dar nu i-a ieşit. Şi-a plecat fruntea, privind acum ţărîna pe care şedea. O privea încet, gospodăreşte, grăuncior cu grăuncior, de parcă ar fi fost lucrul cel mai vajnic, pe care urma să-l facă în ziua ceea, şi Nuţei deodată i-a venit în cap că şi în depărtare, şi la pămîntul de sub picioare, bătrînul priveşte pentru că e sfîos din fire.

Obrajii i se rumeneau după fiece mişcare, după fiece cuvînt, şi Nuţa s-a mirat cumplit, pentru că nu i se întîmplase pînă atunci să întîlnească o fire ruşinoasă ce s-ar fi păstrat pînă la adînci bătrîneţi. Vine o vîrstă cînd sfiala începe a duce a prostie, dar nu, o fi fost altceva la mijloc.

Bătrînul avea o frunte-naltă, măreaţă, arcuită frumos, una din fruntile zidite de către Domnul nu atît pentru frumuseţe, cît pentru cugetare.

– Să nu se supere fetele matale că le ţin lucrătorul cu vorba.
– Dacă nu, că ele nu de asta...
– Da de ce?

Sumedenia de zbîrcituri, adîncite pe chipul bătrînului cu încreţiturile pe coaja unui stejar, s-au mişcat din loc, pornind una spre alta pentru a se uni, dar, ce s-o fi întîmplat, că nu le-a mers şi s-au întors fiecare la locul ei. Şi iar a mai încercat o dată bătrînul să zîmbească, dar era prea bătrîn, prea necăjit pentru a se însenina.

A zis într-un tîrziu:
– Mă previn să fiu atent cu vorba. Că amu... periculos...
– Periculos cum nu se mai poate, dar, oameni fiind, nu putem sta ca două năluci mute una în faţa alteia!
– Apoi, asta aşa e...

Sprîncenele bătrînului au prins a urca pe fruntea-naltă, tocită de suferinţe. Mai avea ceva de spus, dar stăteau fetele cu urechile ciulite, pentru că, întradevăr, era periculos, trebuia să-ţi cîntăreşti fiece cuvînt. Pe de altă parte, şi musafira are dreptate – fără a deschide gura tot nu se poate trăi pe lume.

S-a uitat într-o parte, în alta, să vadă de nu cumva îi pîndeşte careva.
– Cum se lasă noaptea, tot dealul ista, cît prinzi cu ochiul, numai şoareci. Se adună, că, iaca, poate n-ai să mă crezi, da se întîmplă să n-ai unde pune piciorul... Noroc de motănăraia asta, îi mai fugăreşte pe ici, pe colo, altfel n-ai putea pune capul pe pernă...

Ca mai toate femeile, Nuţa se temea şi ea de şoareci. Priveliştea unui cîmp împănat cu şoricărie a făcut-o să tresară.
– Da de unde s-o luat ei chiar atîţia ?
– De la Zgurita. Cum au simţit că ne mutăm, s-au luat pe urmele noastre...
– D'apoi că... de la Zgurita pînă aici or fi vre-o douăzeci de verste. Poate şoarecele face douăzeci de verste?!!
– Fac ei şi mai mult...Noi cu iestea două fete am venit repede, într-o sară, c-am venit cu căruţa, da ei ne-au ajuns din urmă aghe peste două săptămîni, c-au venit noptile, pe jos...
– Şi ce caută ei pe-aici?
– Vor să ne bage în Sibir.

– Cine, șoarecii?!

– Șoarecii.

Bătrînul, în cele din urmă, a zîmbit și, vai, mai bine să fi scăpat el zîmbetul și de data asta, căci au trecut-o fiorii pe biata Nuță. Din toate blestemurile ce vin peste om Nuței i se părea nebunia cea mai groaznică. Mai ales acum, după un război atît de crîncen, după doi ani de foame, cînd lumea mînca tot ce i se nimerea, acum întîlneai peste tot o sumedenie de lume ieșită, așa s-au altminterlea, din albiile sale.

– Nu te supăra pe mine, femeie proastă ce sînt, da eu iaca nu pot înțelege – cum pot șoarecii băga pe cineva în Siberia?

– Simplu ca bună ziua. Îi rontăe chitanțele, și cînd vin de la putere și cer chitanțele la control, dacă n-ai chitanțe, te suie în mașină și te duc...

– Care chitanțe, ce fel de chitanțe ?

– Chitanțele care adeveresc că ai predat toată pînea la stat.

– Au nu cumva... Doamne ferește... v-au mîncat șoarecii chitanțele...?

– Pîn' la una.

– Un' le-ați ținut?

– Într-o tărtăcuță, după horn.

– Și cum de-au ajuns șoarecii la tărtăcuță?

– Vorbă lungă... Ani de ani trăiau șoarecii acolo la noi în pod și mai un ciocălău, mai niște rămășițe de ceva... Cum însă o venit seceta cea mare, noi nu că în pod, în oală nu mai aveam ce pune. Șoarecii – nici că s-audă de așa ceva. Cotrobăiau prin casă, cotrobăiau pîn' au prăvălit tărtăcuța.

– Le-au citit măcar, nainte de-a le mînca?

Bătrînul a rămas cutremurat, cum rămîne cutremurat creștinul cînd se fac glume pe sama celor sfinte. Pînă la urmă, creștinii iartă sacrilegiile. A iertat-o dar și bătrînul pe musafiră. A șoptit cu vîrful buzelor:

– Nu cred să le fi citit, că era scris cu creionu. Da le-au rontăit de-o rămas numai colbul.

– Nu mai vroiau să le recunoască?

– Ei, de unde! Cînd eram chemat la *selsovet* cu chitanțele, eu veneam cu tărtăcuța goală, că altceva n-aveam ce aduce.

– Și ce-au zis?

– *Papaşa, ne vali duraca.* Ori predai datoriile faţă de stat, ori *na Sibir!* Că primăvara asta fereascâ-te...

– Tatăăăă!!

– Iaca vin, măi fetelor. Încă două trei vorbe şi vin.

– Au fost mulţi ridicaţi din Zguriţa?

Bătrînul răspunse cu vîrful buzelor:

– Douăzeci şi ceva de familii. Cu femei, cu copii cu tot. Mai ales din măhala noastră, care nu vre să se deie în colhoz.

– Nici mata nu te-ai dat?

– Apu nu. Că de asta şi scoteau chelea de pe noi. Veneau în puterea nopţii – *de fitanţi? Pocaji fitanţi?* Noi cu fetele iestea predat, tovarăşi, dus totul pînă la un grăunte...*Citob savtra bila fitanţa.*

– Tatăăă!!!

Bătrînul nu le-a răspuns. Prins de torentul spovedaniilor, a mai oftat o dată.

– Ultima noastră nădejde era *hosnacu.*

– Cum adică *hosnacu?* Care *hosnac?*

– Cînd ni se luau rublele pentru *zaiom,* ne-au dat nişte hîrtii frumoase, întocmai ca şi banii, pe care era jos scris, ca şi pe bani – *hosnac.* Şi ni s-a spus să le păstrăm ca ochii din cap, că-s documentul nostru principal. Mai *vajni* decît orice document.

– Taatăăă!

– Iaca vin.

– Pe iestea nu le-aţi pus în tărtăcuţă?

– Apu nu. Le-am ascuns după icoană, pentru ca, în caz de vor veni să mă ridice, pe loc scot foile *hosnac...*

– Nu cumva şi pe dînsele...

– Iaca, n-ai să mă crezi, femeie dragă, da o dată, pe la niezul nopţii, ni s-o părut că se cutremură pămîntul, şi parcă să fi chicat ceva acolo. Din somn cum eram, nu m-am mai sculat să văd ce şi cum, da dimineaţa...

– Şoarecii?...

– N-au dovedit, că se făcea de-amu ziuă. Da au ros ghiniţor, una mai pe jumătate. După astu n-am mai avut viaţă în casă.

– De ce?

– Se cățărau pe pereți, pe legea mea! Și-am fost nevoiți să lepădăm totul și să fugim din sat.

– Dar șoarecii, pentru ce s-au luat după 'neavoastre? Nu cumva...

– Le-o plăcut *hosnacul* la nebunie. Noapte de noapte umblau și căutau unde le-am ascuns.

– Taaaatăăăă!! au strigat cele două fete într-o gură.

– Viu, a zis bătrînul hotărît. Mîntui, iaca, vorba și viu.

Nuța s-a ridicat de pe lada pe care ședea, căci replicile fetelor o priveau în aceeaș măsură și pe dînsa.

– Mata știi ce să faci? Caută un borcănaș de sticlă, pune acolo hîrtiile celea, astupi borcanul cu un capac de metal, că amu sînt peste tot, și habar de grijă. O mie de ani șoarecii nu mai ajung la dînsele.

– M-am gîndit și eu la una ca sta, dacă nu. N-a fi ghine.

– De ce nu va fi bine ?

– În borcănaș *hosnacu* rămîne fără aer.

– Și dacă rămîne fără aer? Ce i se va face? Va zdohni?

– De zdohnit el n-a zdohni, dar se poate îngălbeni.

– Ei, și?!

– Îngîlbenindu-se, nu se va mai putea citi acolo unde-i scris *hosnac*. Că-i scris mărunțel, mărunțel, mărunțel...

– Ei, și??!!

– Cînd or veni să ne ridice, pot să nu recunoască documentu. Or zice – *falcivi*..... ș-atunci sîntem pierduți...

Doamne, s-a gîndit Nuța cutremurată, peste sărmanul ista om chiar că a trecut trenul cela cu vagoane cu tot.

Bătrînul, după o pauză îndelungată, întrebă:

– Din ce sat ești?

– Din Ciutura.

– Din Șiutura! făcu uimit bătrînul. Am auzit și eu de satul cela, dacă nu mi s-a întîmplat să trec pe-acolo. Poate mă lumînezi, la despărțire.

– Cu ce v-aș putea lumina ?

– Cu-o vorbă bună, de-acolo, de la voi, din Șiutura.

Nuței, la un moment dat i s-a părut că acest bătrîn din fața ei este Onache, tatăl ei, ajuns la zile grele și o rugă să-i mîngîie

sufletul cu un cuvînt. Dar, sfinte Dumnezeule, a mingiia un om peste care a trecut un tren cu șaizeci de vagoane, încărcate cu armată, cine poate, în afară de unul Dumnezeu?

– Tatăiii!!!

Bătrînul nu le mai auzea. Cu o mișcare moale, grijulie, și-a descoperit creștetul, a strîns la piept pălăria cu borurile pleoștite, așa cum face cel decăzut, cînd ajunge în fața ultimului său salvator. Peste un timp și-a trecut peste frunte, peste obraji palma grea, veștezită, de parcă ar fi cules o țesătură de funigei, și pentru prima oară a privit-o pe Nuța deschis, drept în față, drept în lumina ochilor. A privit-o lung, cu toată durerea, cu toată deznădejdea, cu tot amarul său.

Sosise clipa cea grea, clipa cea hotărîtoare, pentru că, în fond, pentru ce-am intra noi în casa aproapelui nostru, pentru ce ne-am atinge de durerea altuia? Cînd vii la om, ori îl ușurezi, ori îl împovărezi, altceva nu este și nici nu poate fi.

Bătrînul o privea tăcut, așteptînd, și Nuța s-a apropiat, l-a prins ușor de umeri, i-a sărutat fruntea, zicînd:

– *Miluiește-ne pre noi, Doamne, după mare mila Ta. Auzi-ne și ne miluiește.*

– Asta și-i? a întrebat bătrînul în șoaptă. *Molitfă?*

– *Rugăciune.*

– Apăi... mîntînim dar.

Și i s-a închinat smerit, cu dreapta pe inimă, cu fruntea pînă la pămînt, cum se închinau pe vremuri, în vechea Moldovă, pravoslavnicii, în fața celor sfinte.

* * *

– Ați mai stat cu moș Zaharia la sfat?

Răutatea lumii nu are margini. Mai ales țăranii, în prima lor generație, de cum s-au despărțit de sat, devin agresivi. Bine că pe altul l-a călcat trenul și nu pe el. Altădată o să fie mai atent, o să se uite mai bine pe unde calcă...

De după o portiță grea de fier, rînjea o mutră de femeie. Nuța, de tulburată ce era, de mirată ce era, s-a făcut a nici nu auzi bine ce-a spus femeia, dar, readusă la realitate de vorbele ei, a început a trage cu ochiul în lături.

„Maică sfîntă!".

Cît ținea gardul cela de zgură stăteau, parcă ieșite la tîrg, mahalagioaicele. La fiece portiță cîte o căpățînă – care în bariz alb, care în casincuță, care fără nici o broboadă. Au ieșit la prăjit, cum s-ar zice. Stăteau țapene de atîta privit, și abia acum Nuța și-a dat seama că tot timpul, cît a stat ea de vorbă cu bătrînul, femeile îi urmăreau. Vorba romanilor – piine și distracții. Pesemne, era una din distracțiile lor preferate, și acum ele stăteau cam dezamăgite, cum rămîn dezamăgiți copiii, cărora li se la jucăria tocmai cînd se jucau ei mai bine.

„Mare e grădina Ta, Doamne....."

Ar fi vrut să intre în discuții cu femeile, să se certe, să apere demnitatea bătrînului, dar glasul străvechi al maternității o mina înainte, n-o lăsa să le descurce aici pe loc pe toate, și ea tot venea tăcută la vale, iar gardul de zgură părea să nu mai aibă capăt.

Apoi, din mers, la una din portițe i s-a năzărit o față cunoscută. Mai bine zis, n-o cunoștea deloc, dar i s-a părut că femeia împărtășește marea ei indignare pentru josnicia acestei lumi. Bucurată că a găsit o brumă de înțelegere, i-a zîmbit din mers. Femeia i-a răspuns la zîmbet, apoi, apropiindu-se de poartă, a întrebat oarecum îngrijorată:

– Te-o fi indreptat cineva înadins încolo?

– Nu, m-am dus singură.

– Sărmanii. Mi se rupe inima cînd mă uit la chinul lor.

– Crezi că li se poate întîmpla ceva rău ?

– Se zice că mîne-poimîne vor veni să-i ridice.

– Cum adică, să-i ridice? Pentru ce să-i ridice?

– D'apoi nu vezi, femeie dragă, că acolo unde au început ei a zidi, nici măcar locuri de casă încă nu s-au dat?! O săptămînă zidesc, dar, fiindcă o fac fără plan, fără voie, vin de la stăpînire, le darimă cocioaba, ei se mută ceva mai la vale și iar zidesc. Amu îi vorba să-i ridice cu totul...

Abia acum a înțeles Nuța cum vine povestea. I-a mulțumit femeii care părea de acelaș neam cu dînsa, apoi a pornit hotărîtă fiind ca, la prima cărărușă, la primul drumușor, s-o cîrneacă, să scape odată de gardul cela de zgură, de cîmpul cela pustiu, de marea durere prin care ne trece neamul.

O urmărea locomotiva cu părintele popoarelor în frunte. Putea să treacă şi peste dînsa de nenumărate ori, de n-ar fi fost bătrînul Onache, de n-ar fi fost Mircea cu prisparii lui cu tot. I s-a făcut aşa, deodată, dor de casă, dor de Mircea, de pufoaica ce puţea a tutun şi basamac.

A fript-o un dor că ar fi zburat pe sus pînă la Ciutura, ca să-i strîngă pe toţi la piept, să-i mîngîie. Copilaşii erau încă mici şi puţintei, iar viaţa era grea, încurcată şi cine ar fi putut spune ce i-o fi aşteptînd sărmăneii şi pe dînşii?...

* * *

După ce s-a strecurat prin cîteva ulicioare, a ieşit la şoseaua cea mare a Pămîntenilor şi s-a lăsat furată de şiragul ţăranilor din satele vecine ce mişunau prin gară. S-a mai liniştit printre ei, simţindu-se oarecum una din oiţele acelei enorme turme. Se duce şi ea unde se duce turma, unde o duce Păstorul.

Mulţi dintre ei, încheindu-şi treburile, o luau spre casă. Ar fi fost să se întoarcă şi ea, dar parcă mai avea nişte treburi. Şi apoi, nu poţi să te întorci de la Pămînteni fără să fi văzut, fără să fi auzit măcar ceva. Cei de acasă aşteaptă. Pentru a umbla prin magazine n-avea nici bani, nici chef şi, în cele din urmă picioarele au adus-o la gară. Cei care vor să mai trăiască pe lumea asta, trebuie să se obişnuiască şi cu trenurile celea. Unde mai pui că în afară de marfare, vor mai fi fiind ele trenuri, poate vine unul mai ca lumea, unul de pasageri.

Trenul de douăsprezece, pesemne, plecase. Gara era pustie, pe peron nici ţipenie de om. Ostenită, femeia a venit, s-a aşezat pe singura bancă pusă la intrarea în gară. Şedea palidă, ştearsă, o ţărancă secătuită de griji, năucită de necazuri.

Şi, cum stătea ea aşa furată de gînduri, a tresărit, căci pentru prima oară i s-a zbătut moale, prelung, fătul. Şi iar s-a mai zbătut o dată – scurt, puternic, supărat. Nuţa se simţi vinovată şi se ocără, şi se blestema pe sine însăşi.

De trei ori a purtat sarcină şi totdeauna a ştiut a se feri de toate relele, căci mugurul de viaţă pe care îl purta sub inimă era fraged şi trebuia ferit. Acum însă, la cea de-a patra sarcină,

parcă ar fi dat strechea într-însa – nici noptile nu-şi poate afla hodina, nici ziua nu se poate ogoi, şi se tot vaietă, tot umblă după potcoave de cai morţi.

„Iartă-mă, Doamne..."

Cerul parcă începuse a se însenina, dar pe undeva hăt prin geana asfinţitului trecea un cîrd de nouri mari şi grei. De sub nori abia se zărea un cuib de căsuţe albe cu un vîrf subţire şi delicat de bisericuţă la mijloc. Şi norii, şi sătucul erau atît de departe, încît părea că acolo e o cu totul altă lume, o lume frumoasă, liniştită, fericită, care nici să fi auzit vreodată de Păminteni şi, deci, habar n-aveau că la Păminteni este o gară, iar la intrarea în gară – o bancă, şi că pe banca ceea şade acum o femeie din Ciutura.

– Nuţa o cheamă, a zis ea şi a zîmbit.

Moştenise de la bătrînul Onache darul de a se fi văzut aşa, deodată, de la o parte, pe sine însăşi, cu toate grijile şi necazurile sale, de parcă ar fi fost vorba de un alt om, şi acest fel de a te fi văzut de la o parte în momentele cruciale ale vieţii, venea ca o minune, ca o lumină, ca o suflare a îngerului păzitor, ca un glas de sus, plin de dragoste şi bunăvoinţă.

Inima bate încet şi greu, bate în piept, bate în tîmple, bate în vîrful degetelor, iar depărtările, pînă hăt în fundul zărilor, la un moment dat au început a se lumina. Acele dealuri dulci din depărtare, cu sătucul lor cu tot, bisericuţa cu gît de lebedă, şi toate depărtările celea fumurii, nemaipomenit de frumoase, i se păreau o cu totul altă lume, o lume bogată şi fericită pe care cerul le dăruia celui de-al patrulea copil al ei.

Nuţa a înţepenit. Nu-şi putea da sama cît a ţinut acea dulce, nemaipomenită înţepenire – poate o clipă, poate un minut, poate un ceas, dar, în acea vreme de înţepenire , acel tablou din depărtare, venit pentru mîngîierea sufletului, acea deschidere dumnezeiască a depărtărior s-au transformat într-un hotar de soartă.

Şi de acum încolo, acel tablou, cu mesajul lui cu tot, rămîneau cu dînsa pentru totdeauna, avînd un înţeles şi o taină pe care le cunoştea numai ea.

* * *

La intrarea în bufetul gării stătea o fetiță în halat alb și, to
șind amarnic, cu glas subțire de copil, ruga lumea din jur s
cumpere înghețată. Adică ce lume – o ruga pe Nuța, pentru c
în afară de dînsa nu era nimeni pe peron. Nuței nu i plăcea
înghețata – mai bine zis, n-o gustase niciodată, dar auzise că di
pricina ei fac copiii gîlci și de aceea, cînd venea vorba de înghe
țată, zicea că nu e bună. Acum a hotărît s-o guste. S a ridicat,
cumpărat un pachețel, a venit și s-a așezat la locul ei.

Înghețata i-a plăcut. Pachețelul cela dulce a fost prima bu
nătate pe care a împărțit-o cu cel de-al patrulea copil al său, la
după ce l-a hrănit, Nuța a început a se gîndi la el ca la o ființ
ce urma să se nască, să-și capete nume și să trăiască o lungă
viață de om.

Capitolul VIII

COLINDELE ŞI COLINDĂTORII

Acum iată-l pe Mircea aburit de-o băutură rară, pe care n-o mai gustase de multă vreme – bucuria. I s-a întors, în sfîrşit, nevasta. După ce-a tot hoinărit cîteva săptămîni cine ştie pe unde, într-o bună sară intră el şi o găseşte acasă. S-a întors cuminte şi răbdătoare, s-a întors veselă şi înţelegătoare, cum îi era lui mai dragă. S-a întors chiar ceva mai frumuşică, mai plinuţă la trup, şi Mircea într-o sară, mai în glumă, mai în serios, a întrebat-o:

– Bre, am văzut mai nu demult la cooperativa din Nuieluşi nişte zornăitoare din cele cu care se joacă copiii sugaci, şi m-am gîndit: poate să cumpăr vreo două, că nu de alta, dar tocmai atunci cînd au să-ţi trebuiască, n-ai să le găseşti...

Nuţa, zîmbind, i-a spus că, dacă zornăitoarele-s frumoase şi nu-s prea scumpe, n-ar strica.

În felul ista soarta renumitei petreceri despre care atîta s-a vorbit în tot satul, a fost, în sfîrşit, hotărîtă.

– Şi pe cînd facem noi, Mircea, *guleaiul* cela?

– Taci din gură, bre! Amu ţi-ai găsit să mă întrebi?

– ... ori nici nu mai e voie ?

– D'apoi ce naiba, eşti chior, nu vezi cum îmblu eu şi caut pe lîngă toate fîntînile o pietricică?

– Îţi găsesc eu o pietricică mişto! Da ce să faci cu dînsa?

– Păi, nu ţi-am spus? Să ascut baioneta.

– Şi cu baioneta gata ascuţită ce faci?

– Am crescut un porc de vreo zece puduri – femeia tremură de frică atunci cînd iese să-i deie de mîncare. Nici nu ştiu cum

am să-l întorc pe spate cînd i-a veni vremea. Va trebui să adun toată mahala, că-i voinică, dihania.

– Să mă chemi şi pe mine să-l ţin de-o ureche.

– Hai, mă rog, de ce nu, dar să ştii că-i hapsînă jivina şi se repede uneori, de parcă ar fi mistreţ.

– Nici o grijă, că noi neam de neamul nostru am tot îmblat pe lîngă porci. Şi după ce pîrlim frumos movila ceea de zece puduri, ce facem?

– Cum, adică, ce facem? Cumătrie! Ardem un *guleai* de-o să-i meargă vestea!

– Să pui tu la cale o asemenea petrecere şi cu să nu ştiu?!

– Ce-ai fi vrut, să strig la fiecare răscruce, că, uite, aşa şi pe dincolo, oameni buni...

– De strigat, fireşte, nu trebuie, că s-adună prea multă lume, dar, măi Mircea... Vezi de nu uita să mă iei şi pe mine de cumătru. Că, nu de alta, sîntem neamuri, şi bunica mea cu bunelul tău, nu, bunelul tău cu bunica mea...

– Bine măi, te poftesc şi pe tine, dar, ca să nu uit, cînd va fi să se apropie cumătria, să-mi aduci aminte. Că, ştii cum îi cînd te iei cu alergăturile casei. Şi apoi slujba asta scoate peri suri...

– Pot să-ţi amintesc, nu-i mare lucru, dar ar fi cu mult mai bine dacă tu aşa, fără ca să-ţi mai amintesc, m-ai fi poftit.

– Ştiut că ar fi mai bine, dar, ce să-i faci?... Aşa-i azi viaţa. Nu le mai ţii minte chiar pe toate. Hai, noroc dar!

– Noroc!

Şi se despărţeau – care la dreapta, care la stînga, care la deal, care la vale.

* * *

Printre şefii de cîrma satului, ba chiar şi printre cei din raion, cumătriile aveau mare trecere. Vinuri şi gustări erau prin colhozuri din plin, poftă de petrecere – cîtă vrei, dar veşnic nu ajungeau prilejuri. Pentru că un demnitar de partid, cu autoritate, cu situaţie, nu se poate aşeza la orice masă, oricînd, cu oricicine.

Pe parcursul *guleaiurilor* celea multe se întîmplă. Descori pentru o vorbă spusă în glumă, la un pahar, ţi se poate cere să

pui pe masă biletul de partid, ceea ce egala cu o totală catastrofă pentru toată viața.

Și cînd se ajungea la o asemenea mare neplăcere, totul era luat din talpă, totul pus la cîntar ; cu ce prilej s-au adunat ei atunci la masă, ca să petreacă? Dacă era vorba de *novoseli* ori *imenini*, cei ajunși la apă o pățeau rău detot, pe cînd celor de la cumătrii li se iertau multe. Copilul nou-născut, orișicum, înmuia inimile. *Человек это звучит гордо*, cum a spus marele Gorki.

Astfel, în ciuda posturilor înalte pe care le ocupau, șefii raionali, ba chiar și cei republicani, se tot interesau de nou-născuții în eparhiile lor. Vestea despre viitoarea petrecere în casa lui Mircea Moraru a stîrnit o mare înviorare și printre cei de la cîrmuirea satului, și pruntre cei de la raion.

Văzînd una ca asta, Mircea n-a stat să piardă vremea degeaba. A dus o mașină de grîu la moara din Nuieluși, unde se picluia făină bună; întorcîndu-se de acolo, a dat pe la fabrica de bere din Soroca și s-a înțeles să ia un butoiaș din cele ce nu prea ajung la bufete. A arvunit muzicanții ce-i cîntaseră șefului gării cînd acela împlinise patruzeci de ani, a găsit două babe care argățiseră la boieri și mai țineau minte cum se face pastramă de pasăre și curcani umpluți; și-a ales din beciurile colhozului un poloboc cu vin auriu și curat ca lacrima.

Firește, cum se obișnuia printre demnitarii satului, l-a luat cu preț minim, aproape pe nimica, și de asta polobocul trebuia adus acasă într-o noapte în așa fel, ca să nu fie văzut de gurile rele, dar asta nu-l îngrijora, pentru că Ciutura avea meșteri renumiți la dusul poloboacelor pe sus, pe întuneric, acolo unde trebuiau ele duse.

Satul se răsfăța în bîrfeli. Începuse iarna, oamenii aveau vreme destulă. Se adunau pe la răscruci, pe la dosuri, pe la ferme, și făceau presupuneri: cine din săteni o să fie luat de cumătru și pentru ce anume o să fie luat; care nici măcar n-o să fie poftit și pentru ce anume nu se pot înțelege ei între ei.

Ciuturenii chiteau cam cît poate să coste o astfel de cumătrie, ce fel de daruri pot aduce nași ca stăpinii să-și acopere cît de cît cheltuiala. Încercau a ghici cam cînd poate să înceapă, cît poate să țină o adevărată cumătrie în casa unui brigadier, cine o să plece acasă mulțumit, iar care nu poate fi mulțumit pentru nimic în lume.

Păreri erau felurite, şi în sat a pornit o ciondăneală blajină, binevoitoare, dar, pînă una-alta, au venit sărbătorile de iarnă. Înainte vreme sfîrşitul anului aducea o mulţime de sărbători: Ciutura – Ajunul, Crăciunul, Anul Nou, Sfîntul Vasile, şi apoi, pînă la Bobotează, zilnic se găsea cîte ceva.

Unde mai pui că Ciutura, ca şi celelalte sate din cîmpie, era împărţită în două: o parte ţineau pe vechi, alţii – pe nou. Dar, fireşte, asta nu însemna că cei ce ţineau stilul vechi nu făceau şi un Crăciun după stilul nou, precum şi cei cu noul nu uitau să umble cu semănatul cînd veneau sărbătorile pe vechi.

În aşa fel, satul făcea de două ori Crăciunul, de două ori copiii umblau cu hăitul, de două ori Vasilii erau traşi de urechi. Pe urmă au venit „necredincioşii", care au spus sus şi tare că unica lor sărbătoare este întîi ianuarie, cu ilustrate trimise prin poştă, cu pom de iarnă şi moş Crăciun.

Ciuturenii, nefiind ei prea foduli, au zis hai, măi, de ce nu. Astfel au ajuns să umble aproape o lună întreagă cu griu prin buzunare, să colinde, să umble prin petreceri, tot felicitîndu-se unii pe alţii şi tot urîndu-şi la mai mult şi la mai mare.

* * *

Sărbătorile de iarnă erau marea patimă a Nuţei. A trecut multă vreme de atunci, dar, în clipele grele ale vieţii, cînd sufletul caută un reazem cît de cît, din noianul amintirilor îi răsăreau sărbătorile de iarnă. De fiecare dată, cînd venea vorba despre sărbătorile de iarnă, ochii începeau a i se lumina de-o bucurie mare, ştiută numai de ea. Din toate cele de cîte avusese ea parte, frumoasă şi întreagă i-a rămas numai copilăria, iar sufletul acelei copilării erau sărbătorile satului, iar peste acele zile mari, domnea, fireşte, Crăciunul.

Războiul, cu marile sale jertfe, a distrus din temelii straturile de viaţă aşezată, cu tot ce-a fost gîndit, măsurat, consfinţit acolo. În straturi noi viaţa nu se mai aşeza odată, totul era în mişcare, totul fierbea, totul se făcea în grabă de azi pe mine. Din cele moştenite aproape că nu s-a păstrat nimic. Bisericuţa din sat stătea închisă şi cînd veneau Crăciunul pe vechi, şi cînd era pe nou. Brazi în cîmpie nu se prea găseau, ca să poţi aduce un

pomușor în casă, cu colinda copiii nu umblau – nu-i lăsa școala, și rar iarnă cînd să răsară pe ulițele Ciuturii doi-trei prichindei speriați. Se lipeau de cîte un perete și înjghebau colo în grabă o colindă ca vai de ea.

Și, totuși, Nuța tresărea, întreaga ei fire era numai bucurie cînd auzea glasuri de copii cîntînd la fereastră. Avea ceva frumos ca cerul, senin ca cerul, veșnic ca cerul, cîntarea copiilor în plină iarnă la geamul unei case. Nuța visa să-i vadă cît mai mulți la ferestrele casei sale, și în fiecare început de iarnă, cum se apropia Crăciunul, cobora din pod nuci și mere, cocea colăcei, covrigi, pentru ca, dacă îi vor veni colindătorii, să aibă cu ce-i primi.

Și în anul cela aștepta, cu aceeași înfrigurare, sărbătorile Crăciunului. Adunase bani mărunți, coborîse nuci și mere din pod, frămîntase aluat pentru colăcei, dar de copt n-a mai dovedit să-i coacă. A rămas să-i dea în cuptor Paraschița, iar Nuța a fost în mare grabă suită în mașină, dusă din sat și iat-o acum la maternitatea din Pămînteni. Stă în pat și urmărește prin fereastra abia suflată cu flori de gheață, cum vin la vale, legănîndu-se, primii fulgi de la începutul unei ierni.

Veneau ei încet, unul cîte unul, pluteau mîndri și frumoși, de parcă ar fi știut că viața lor e numai zborul cela. Le-o fi plăcînd și lor viața, or-fi vrut și ei ceva mai mult, măcar un pic mai mult decît le-a fost dat. Zburînd, căutau o streașnă, o ramură de vișinar, măcar o sîrmă de telegraf, ca să se prindă, să atîrne, să mai fie. Degeaba. Nici n-aveau cînd, nici n-aveau cum, nici n-aveau de ce se prinde, și tot veneau încet la vale, se așterneau straturi, se stingeau ca fulgii, iar în locul lor se așeza pe pămîntul înghețat zăpadă puhavă și moale.

Frumoasa priveliște a ninsorii, veșnic proaspete, de-o puritate dumnezeiască, fermecase totul în jur. O liniște adîncă domnea peste întreaga cîmpie. Iar fulgii tot veneau și veneau, acoperind pămîntul cu straturi albe. Peste primele straturi de omăt se așezau alte straturi, se duceau undeva la fund tot ce-a fost, tot ce nu a fost să fie, și pe albul curat al Veșniciei se apropia ușor, pe nesimțite, Anul Nou.

A nins multă vreme, de la o amiază pînă în amurg, iar mai apoi sară, cînd gerul s-a înăsprit și prin fereastra înghețată nu

se mai vedea afară, urechea Nuței a prins frînturi de colindă. Citeva glăscioare de copii veneau tremurînd de undeva hăt de departe:

Sculați, sculați, boieri mari,
Și sculați și slugile,
Că vă vin colindători
Să vă semene cu flori.

Era Ajunul, renumita noapte cînd începeau sărbătorile Crăciunului, și în noaptea ceea Nuța îl născuse pe cel de-al patrulea copil al său. Născuse un băiat voinic, dar așezat și cuminte ca o fată – toate cîte le avea în jur îi erau pe plac, toate i se păreau bune și el dormea întruna pe-un pătucean micuț, lipit de patul mamei sale.

Nuța era singură în toată maternitatea, căci, după cum spunea o doctoriță tinerică și rea de gură, femeile ce țineau Crăciunul pe nou s-au grăbit de acum să nască și să se întoarcă pe la casele lor, cele de-l țineau pe vechi au făcut cum au putut, mai zăbovind o vreme, și numai nevestele șefilor, pentru care slujba e mai presus de toate, au lăsat firea în legile sale.

În maternitate se făcea focul cu niște cărbuni ce puteau toată vremea cît ardea focul, în schimb, pe urmă, era căldură multă, și Nuța, mulțumită că e singură în salon și are alături un fecior cuminte, stătea în pat și asculta cum colindă copiii.

O noapte întreagă, istovită după naștere, ba adormea, ba se trezea din nou, dar și atunci cînd adormea, și atunci cînd se trezea, îi suna în urechi colinda, așa că dimineață îi venea greu să se dumerească: auzise într-adevăr cîntarea ceea cu sculatul boierilor, ori o visase?

De întrebat n-avea pe cine să întrebe – și doctorițele, și felcerițele s-au dus să facă Crăciunul. A patra naștere pentru dînsele era o chestie de rutină. Rămăsese numai o moașă bătrînă, căreia îi plăcea viața numai cînd stătea cu spatele lipite de o sobă caldă. De dragul sobei celeia, ca să nu se despartă de dînsa prea des, a și lipit ea pătucul cu copil de patul mamei.

Nuța era fericită. Își mîngîia odrasla înfășată în niște pelinci stampilate cu cerneală neagră, îi îngîna o colindă cu trei păstori, și se tot minuna în sinea sa: ca să vezi ce noroc!

Năucuse în noaptea cînd umblă copiii pe la case cu colinda, iar colinde și hăituri erau prin satele cîmpiei cită frunză și iarbă!

Adică, la început oamenii le-or fi moștenit din bătrîni, colindele celea, dar, mai apoi, ispita de-a lipi și el pe ici-colo un cuvințel, ca să fie și mai la cale, și mai frumos, au făcut colindele celea să se înmulțească și să crească cum crește grîul în anii cei buni. Astfel Crăciunul a ajuns sărbătoarea primilor fulgi de zăpadă, sărbătoarea revenirii la străvechea matcă a minunilor.

În noaptea ajunului, minunea minunilor se apropia cum nu se mai poate de realitățile cotidiene, și nimeni nu se mai întreba – ce e minune și ce e realitate în strălucirea acelei mari sărbători? Vine, iată, o ceată de copii, se oprește la o bojdeucă fugită pe-o parte, se lipesc de o ferestruică unsă cu lut, căci nu avea ramă, și începeau:

Ale cui sînt aceste curți
Așa înalte, minunate,
De la Dumnezeu lăsate?...

Era noaptea cînd bojdeucile cu adevărat ajungeau „curți nalte, minunate", era noaptea cînd mătușile colindătorilor, babe sărace și necăjite, ajungeau „boieri mari", era noaptea cînd copilașii ceia îmbrăcați în haine de strînsură, cu basmale în jurul gîtului căci nu trecuse încă pacostea ceea de gîlci, se prezentau ca fiind crai de la răsărit care urau acelor boieri mari din curțile nalte și minunate, un grîu în pai ca trestia, în spic ca vrabia, pentru ca cele mătuși bătrîne, ce știau rostul la pîne, să poată coace niște colaci cît roata morii.

În noaptea de ajun viața grea a țăranului se apropia de poveste, se îngemăna cu dînsa, rămînînd ea singură, pe-o singură noapte, poveste. O asemenea mare minune ne-a dăruit-o Domnul, ne-a adus-o prima zăpadă, și i-au dat glas copiii, împreună cu vechea matcă creștină ce ticluiseră pentru sărbători atîtea colinde.

* * *

Din păcate, se uită ele, cu vremea, colindele. Nuța le-a știut o mulțime, dar s-au măcinat prin nesfîrșitele necazuri ale vieții, și femeia s-a împăcat cu tristul gînd că nu le mai ține minte. Acum, aflată la maternitate, a rămas uimită, căci vechile

colinde au început a se întoarce: era de-ajuns să-şi amintească un singur vers, un început de melodie, ori măcar un cuvîntcel, şi colinda se ridica în toată frumuseţea staturii sale, iar împreună cu dînsa se întorcea din îndepărtata ei copilărie şi minunea minunilor – Crăciunul.

Ghemuită în pat, lîngă dulcea sa odraslă, Nuţa se gîndea că una din cele mai grele păcătuiri ale noastre, este încălcarea poruncii de-a sărbători duminicile. De cum ne-au încărcat cu planuri, lumea parcă şi-ar fi ieşit din minţi. Fiecare vrea să adune cît mai mult la casă şi tot hai şi hai, hai şi hai, zi după zi, anul împrejur.

Dumnezeu, după cum se ştie, în cea de-a şaptea zi s-a odihnit şi odihnă ne-a poruncit şi nouă după şase zile de muncă. Dar a ţinea duminica nu înseamnă a sta cu mîinile cruce la piept şi a nu face nimic. Duminica este ziua rugăciunii, ziua reculegerii, ziua amintirilor...

Azi nimeni nu mai ţine minte ce-o fost ieri, de alaltăieri nici că vrea să audă. Iară o viaţă fără amintiri, sfinte Dumnezeule, poate fi ea numită viaţă?! Şi Nuţa, fericită că are cîteva zile de răgaz, se lasă furată de amintiri, se scaldă în amintiri, şi, pentru că afară era iarnă, de printre amintiri răsărea, a cîta oară, minunea minunilor, Naşterea Domnului.

Crăciunul venea greu, venea încet, şi ba uite-l că-i aproape, ba iar nu se mai aude nimic de dînsul. Nopţile erau friguroase, lungi, nesfîrşite, cu urlet de viscol pe la ferestre, cu un mic opaiţ pe muchia hornului, rămas să sfîrîie peste noapte, căci cel mai mic zace. Dimineţile vin chinuite şi ba se luminează de ziuă, ba încă nu se luminează, iar cerul e veşnic posomorît.

Chiar şi atunci cînd se face ziuă de-a binelea, lumina nu poate scoate umbrele de prin unghere – cum au stat, aşa rămîn. Ferestrele s-au tot încins cu flori de gheaţă, încît sapi cu unghia, sapi şi de sticlă nu mai dai. O singură aşchie, sus, în colţ, pare mai luminată, şi dacă ajung copiii a se înţelege care şi după care trebuie să sufle, şi se ţin cu toţii de cuvînt, încolo, spre amiază, se poate vedea cu un ochi cum zburdă şi-şi face de cap în ogradă viscolul.

Nici de îmbrăcat, nici de încălţat nu prea este, iar oiţele zbiară în ocol. Cineva trebuie să îasă, să le hrănească, să le adape,

şi începe a se găti tata. Îmbracă tot ce-i cade la îndemînă, peste cuşmă se mai îmbrobodeşte cu o şalincă. Ai casei se adună în jurul lui, îi dau sfaturi cum şi de ce să se ferească. El tot bolmojeşte, se supără şi nu mai poate uita că bumbul care a poruncit să i-l coase n-a fost cusut tocmai acolo unde ar fi trebuit.

Şi iese. În urma lui, scăpat prin deschizătura uşii, intră peste prag un val de frig, şi cei din casă se zgribulesc, Doamne sfinte, ce mai frig! Săracul tata, ce-o fi făcînd el acolo?! Iar tata trebăluieşte prin ogradă. Peste vreun ceas si ceva, după ce adapă şi hrăneşte vitele, aduce în casă un braţ de ogrinji adunaţi de prin iesle, o căldare cu apă. Închide uşile bine în urma lui, drege crăpăturile să nu intre gerul. Se dezbracă, ocărînd iarna, şi de acum pînă a doua zi nimeni n-o să mai vadă ce-i pe afară.

Uneori se întîmplă să intre, în drum spre fîntînă, cîte-un vecin. Se aşază pe laviţă greoi, împotmolit în vechituri, povesteşte cu ce făcuseră ei asară focul în sobă, cît a ţinut ea cald şi cînd s-a răcit cu totul. Jură pe toţi sfinţii, cum ajunge la vară, strică soba şi o reaşază din nou. Abia acum el ştie cum trebuie aşezată soba ca să ţină cald o zi, două, uneori şi mai mult. După care îşi ia căldarea şi se duce. Şi iar e frig şi pustiu în casă. Nici nu prinzi de veste cum vine amurgul, iar din amurg pînă în ziua următoare, e ca de la cer la pămînt.

Şi încă o zi, şi încă o noapte, iar între ele, dimineaţa şi sara, cîte-o mămăligă cu fasole, cu pepeni muraţi. Ogrinjii umezi nu vor să ardă în sobă, şi-i frig, şi-i fum în casă, iar sufletul copilului se zbate ca o pasăre în cuşcă, se zbate şi se zbate, pînă rămîne să zacă cu aripile la pămînt.

– Tată-hăi, mult o mai rămas pînă la Crăciunul cela?

Onache zîmbeşte: ca să vezi, pînă unde s-au dus cu gîndul farmazonii! O strigă pe Tîncuţa, care toarce pe cuptor:

– Auzit, bre, ce întreabă baistrucii ăştia?

Şi nu atît se miră, cît se bucură, căci, pesemne, copiii s-au nimerit într-un gînd cu dînsul. Vesel şi iubitor de lume, se chinuia şi el cînd iarna îl smulgea de printre consăteni, se gîndea şi el pe cînd s-ar putea întîmpla să scape la mai bine. Mai bine însă putea fi numai cînd veneau sărbătorile de iarnă.

Crăciunul era şi pentru badea Onache marea sărbătoare a sufletului. Dintre toate sărbătorile semănate de-a lungul anului,

badea Onache își alesese numai două – Paștele și Crăciunul, dar se bucura de venirea lor ca un copil. Și cu toate că rar cînd cumpărau calendar, ca să-l aibă în casă, iar dacă se ducea în biserică, nu-i ajungea răbdare să stea pînă la urmă, să audă din gura popii cînd și ce sărbătoare va urma, cu toate astea badea Onache știa în fiece an pe cînd anume cad cele două sărbători.

Știa, dar nu-i plăcea să spună. Copilului, orice i-ai spune, i se pare mult prea departe, și el nu voia să-i amărască.

– O să vină el și Crăciunul, dragul tatei, că, iaca, n-o mai rămas chiar atîta...

– Da cît o rămas?

– Apoi, vezi tu, puișor... Că, dacă socotim în săptămîni, de la o duminică la alta...

– În săptămîni, hai, facem socoteala... Și dacă socotim de la o duminică la alta, apoi cît îi?

– Vezi tu, dacă socotim de la o duminică la alta, să nu pățim ca omul cela care s-o înțeles cu niște țigani să le vîndă cîte-o sarcină de paie pe săptămînă. Cu o singură condiție – să nu vină duminica după paie. Nu cumva să vă fi povestit de-amu pătărania?

– ...ncă nu. Da ce-o fost cu țiganii ceia?

Afară de faptul că știa cînd o să vină cele două sărbători, Onache se pricepea, ca nimeni altul, a lua cu vorba zilele posomorîte, știa a îmblînzi frigul, știa a scurta nesfîrșitele nopți de iarnă. Avea el darul cela dumnezeiesc de a înșira vorbe frumoase, iar cînd începea a spune la pătăraniii, pe care el le numea, nu se știe de ce, *polojeni*, și soba prindea să tragă mai din plin, și mămăliga cu pepeni murați mergea cum mergea.

Mai ales, erau la mare preț snoavele lui iarna. Sărbătorile Paștilor veneau mai ușor, veneau cu soare cald de primăvară, cu cărărușe, cu mieluți. Crăciunul însă, pierdut prin zăpezi, ba uite-l la marginea satului, ba iar nu se mai aude nimic de dînsul. Frig, nevoie, sărăcie – capătul lumii!

Și atunci cînd se pierdea Crăciunul, cînd disperarea ținea să se așeze în capul mesei, cînd nu-ți mai ajungea răbdare pentru nimic, Onache se așeza jos, pe ogrinjii aduși în casă, își aduna copiii în jur, punea din cînd în cînd cîte-un șumuiag în sobă, și începea a înșira cîte-n lună și-n stele. Îi tot dădea cu snoave fel de fel, pînă se făcea lumină în casă. Și cum toate se așezau

la locul lor, cum răsărea din nou Crăciunul în zare, copiii începeau să-l roage:

– Tată-hăi! Da ia mai cîntă-ne o dată colinda ceea.

Oricît ar părea de ciudat, din nenumăratele colinde, răspîndite în Cîmpia Sorocii, Onache o ştia numai pe una – pe cea cu *Sculaţi, sculaţi, boieri mari.* O ştia însă de minune, în mai multe variante, îi era dragă şi o colinda de fiecare dată altfel, aşa încît copiilor li se părea că el ştie o mulţime de colinde.

Nuţa căuta să prindă de la el toate felurile celea ale lui de-a colinda, cu toate că era fată, iar fetele, după cum se ştie, nu umblă cu colinda. Ele aşteaptă acasă colindătorii şi după ce sînt colindate, ies în prag să le mulţumească. Fetele însă trebuiau să cunoască toate colindele, cu întorsăturile lor cu tot, pentru a putea preţui, la justa sa valoare, ceea ce li se va cînta la fereastră.

Şi cînd s-a ridicat fetişcană, şi veneau băieţi de sama ei, şi întrebau la fereastra îngheţată dacă se poate, şi începeau în mai multe glasuri a depăna o colindă, ea împietrea locului cu sufletul la gură. Şi i se părea atunci că vechea lor căsuţă chiar samănă a curte, tatăl ei părea un mare şi vestit boier, iar colindătorii veniseră de departe, pentru că li s-a arătat o stea pe cer.

Cum colinda celor de la fereastră cobora pe sfîrşite, ea, cutremurată, încă nesigură pe sine, venea lîngă badea Onache şi-i şoptea la ureche:

– Tătuţăi, da la iştia ce să le scot?

Nu era lucru uşor de hotărît, căci după atîtea săptămîni de frig şi sărăcie, casele oamenilor scăpaseră la un pui de viaţă bună. Opaiţele erau suite prin unghere, la icoane. În locul lor stăpîneau dimensiunile casei lămpi mari de gaz, cu sticla curată, şi lumina lor ajungea pînă la streşini, pînă peste garduri, pînă în drum şi chiar dincolo de drum, pînă aproape de fîntînă.

De mămăligă şi pepeni muraţi nici pomeneală – bucatele iestea urmau să se întoarcă pe mesele oamenilor mai încolo, prin postul cel mare, iar acum, prin case, numai mirosuri de sarmale, de friptură, de copturi. Şi, firească, de colaci. Cliuri de colaci micuţi, lîngă ei alt clit de colaci – ceva mai mărişori şi, în sfîrşit, colaci mari, frumoşi cum nu se mai poate, căci şi colindele veneau la fereastră felurite: colinde mici, colinde mai măricele şi colinde nemaipomenite, cu clinchet de clopot, cu pocnet de bici,

În noaptea spre Anul Nou satul era numai vuiet, numai fierbere. Pe toate drumurile trec, înotind prin omăt, cete de colindători. Duc colaci înșiraţi pe beţe, duc în traistuţe, la șold, nuci şi covrigi, schimbă, din mers colinde ei între ei. Cînd se opresc la cite-o răscruce, se laudă care şi cît a cîştigat, întrebă în ce case oamenii sînt mai darnici şi după ce se duc de i colindă, mai umblă cît umblă şi vin iarăşi la fereastra ceea — poate va da Domnul şi nu-i vor recunoaşte.

Fetele nu-şi mai pot găsi loc. Ba-s la o fereastră, ba vin la alta, şi tot caută să ghicească, şi tot ascultă – li se tot năzare că vin, scutîie portiţa, se aud paşi. Şi-s frumuşele, şi-s numai ochi şi urechi, căci printre colindători o să vină neapărat şi cel care le va fi sortit. Şi trebuie să ia bine sama, să nu-l supere cumva, altfel toată viaţa o să-i scoată ochii: cum adică, vine el cu cei mai mîndri flăcăi în sat, tului, o colindă cum nu se mai află, îngheaţă o jumătate de noapte la fereastra lor, şi ea le scoate două nuci şi un covrigel?!

– Tuţă, da la iştia ce să le scot?

Onache, fireşte, nici gînd să se amestece în mărunţişurile iestea, ba că şi Nuţa mai mult se întreba pe sine însăşi, căci, nu dovedea să întrebe şi de acum ieşea în prag cu mulţumitul. Iar cînd sub fereastra lor răsărea acea renumită colindă pe care o urmărea şi o aştepta tot satul, cînd se făcea şi iar se desfăcea, răsunînd în sticla ferestrei, acea împletitură de glasuri ce-ţi topeau şi inima, şi sufletul, atunci, împreună cu fiica, ieşea şi badea Onache în prag.

Adevărata artă trebuia cinstită după merit. Pofteau colindătorii în casă, se interesau, de nu-i prea frig afară, întrebau ce le mai fac părinţii, neamurile. Badea Onache le turna cîte-un pahar de vin, închina cu dinşii şi, după ce Nuţa le alegea cîte unul din cei mai frumoşi colaci, Onache scotocea prin buzunare cîte un bănuţ pentru fiecare colindător.

Mişcaţi de-o asemenea primire, băieţii cereau voie să mai colinde o dată, de-acum în casă. Tremura lumina în lampa, gata gata să se stingă, tremura vinul în garafă, iar Nuţa, prinsă de cutare intr-un ungherag, stătea nemişcată, lipită de un perete, deoarece casa din jurul ei se învîrtea cu un scrînciob şi colaci, şi colindătorii, şi lăutarii cu grîu de pe masă, şi aprinsul tatălui ei.

Sculați, sculați, boieri mari,
Și sculați și slugile,
Că vă vin colindători...

Nimic pe lume nu poate fi mai frumos, decît imnul unui cor, cu plinătura de glasuri binecuvîntate, dar, Sfînte Dumnezeule! Atîta amar de vreme pare să fi trecut de atunci, atîtea focuri au mistuit pe drumurile pe unde umblaseră odată copiii cu colinda, încît pare o minune că mai poți și azi întîlni oameni din veacul acela de demult. Mai trăiește badea Onache, trăiesc mulți dintre cei care îi colindaseră odată, cu toate că pe colindători acum nu-i mai cunoști, și nici ei nu-și mai țin minte colindele lor.

S-a schimbat și badea Onache. A îmbătrînit, încît cei de nu-au văzut de mulți ani mai să nu-l cunoască. Dar colinda aleasă odată și-o ține minte, și dacă e să-l rogi frumos, iarna, la un pahar de vin, ți-o cîntă de la început pînă la capăt, cuvînt cu cuvînt. El nu-și schimbă obiceiurile, și cele două sărbători, pe care și le-a ales odată demult, alese rămîn și azi. Spre cumplita mirare a satului, el știe, ca și mai înainte, la ce dată o să cadă Paștele în anul cutare, pe cînd o să vină Crăciunul.

Odată ce colindele mai-mai să dispară cu totul, badea Onache, cînd venea ajunul Crăciunului, a început el singur a umbla cu colinda. Își umplea buzunarele cu grîu, lua din tindă un baston bun pentru pus colaci, venea la fereastra Nuței, bocănea ușurel cu un deget și întreba:

– Se poate?

Nuța, fericită, îl poftea în casă, îl așeza la masă, stăteau o seară întreagă împreună, culegînd din trecut crîmpeie de sărbători și amintiri. Întorceau din ceața vremilor Crăciunuri aproape uitate, sărbători aproape pierdute, colinde ce abia mai stăruiau ici printr-un cuvîntel, colo printr-o fărîmă de melodie.

„Oare ce-o fi făcînd acum moșneagul?"

Pentru întîia oară, de cum se ridicase, i s-a întîmplat să facă Crăciunul fără tata, și poate pentru că era pentru prima dată, Nuța, stînd așa, singurică în maternitate, s-a gîndit că nu-i nimica veșnic pe lumea asta. Tatăl ei îmbătrînește zi cu zi, minepoimine se va duce pe urmele Tincuței, și nimeni nu i va mai veni la fereastră s-o colinde.

I s-a făcut așa, deodată, dor de părinte, a fript-o un dor de nu-și găsea loc, așa cum nu și-l găsea atunci, demult, în copilărie, cînd tata, singura dragoste mare, singurul tovarăș de joacă, pleca pe undeva și nu se mai întorcea... Atunci, ca să se întoarcă mai repede, îl chema prin cahlă, ori făcea palmele pilnic și-l striga în toate cele patru părți ale lumii.

Aici, la maternitate, n-avea cahlă, dar avea palme, și fără a sta mult pe gînduri, l-a chemat. L-a chemat după toate regulile, așa cum făcea în copilărie, și cu toate că îi venea a rîde de-o asemenea șotie, a crezut într-însa. A început să-l aștepte oră cu oră, iar el nu mai venea. Ciutura era alături, cărarea era scurtă, vremea era frumoasă – un ceas de drum și ești ajuns, iar el nu mai vine...

S-a trecut prima zi de Crăciun, a trecut a doua zi, a trecut a treia, el nu mai venea, iar mai apoi, chiar de-ar fi vrut, n ar fi putut. Vremea a întors-o în frig, în viscole. Vreo patru ani la rînd iernile veneau calde, moloșage, și oamenii au cam început a uita ce înseamnă frigul, ce înseamnă iarna. Nici de-ale focului, nici îmbrăcăminte caldă nu-și pregăteau din vreme, și iată că gerurile s-au năpustit în cîmpie cu atîta cruzime, de parcă pedepseau un popor fugit de sub stăpînirea lor.

Cîteva zile la rînd vîntul a tot purtat prin cîmpie o zăpadă zgrunțuroasă, aspră și grea ca nisipul. Și o tot mina de pe un deal pe altul, o desfăcea șaluri, o culca moale peste sulurile nalte, după care se răzgîndea, strica totul și începea de la început aceeaș joacă pe aceleaș loc.

Iar de sus tot vine și vine zăpadă. Au rămas viscolite satele, drumurile, văile, pădurile, așa încît oamenii nu-și mai cunoșteau cîmpia. Satele așezate mai prin văgăuni, s-au dus la fundul zăpezilor, de le-au rămas numai acoperișurile. Pe alocuri, chiar și în cîmp gol, pe loc drept, a tot nins și nins, că stîlpul de telegraf s-a dus și el la fund – numai paharele albe de faianță se arătau pe ici, colo.

La maternitate au venit zile grele, a intrat frigul. S-au terminat cărbunii în beci, iar ceilalți cărbuni erau încă la gară. Cineva a spus cuiva, acela a uitat să transmită ordinul dat mai departe, și nobilele stau reci ca gheața. S-au adunat cu toții într-un singur salon și moașele, și doctoriței, și mamele cu copii, căci doar pentru o singură sobă mai rămîneau cărbuni.

Nuțel i s-a făcut dor de casă. Își ținea copilul cu ea sub plapumă, îl încălzea cu suflarea și-i șoptea la ureche:

– Las', dacă n-a vrut să vină, ne ducem noi la tătuca, și-l vom colinda frumușel noi singuri, și să vedem atunci cu ce-o să ne mulțumească el...

* * *

În ziua cînd a venit Mircea să-i ducă acasă, gerul parcă a mai scăzut, viscolul se potolise, dar era atîta omăt, că nu se putea trece cu mașina prin gară. Nuța cu copilul au fost urcați mai întîi într-o sănuță trasă de cai, și Mircea, prin grădini, cu mare ce i-a scos la trecerea peste drumul-de-fier, unde îi aștepta o „*Volgă*" albastră, împrumutată de la președinte anume pentru asta.

– Voi numai luați sama să nu-mi răciți, îi ruga Mircea. O singură grijă – să nu răciți, că de dus vă duc clasa întîi.

Și, într-adevăr, le chibzuise pe toate cum nu se mai poate de bine. În mașină era cald, aveau cîteva cojoace și nici nu mirosea a benzină, căci mașina nu lucra. Venea mută, ca o sanie trasă de-un tractor. Cei șapte kilometri – de la Pămînteni la Ciutura – i-au tot făcut vreo două ceasuri, căci ba tractorul se înăbușea, ba mașina prea o lua aiurea, ba se rupea cablul cu care era legată.

Mircea, numai într-o cojocică fără mîneci, alerga ca o sufletească de la tractor la mașină, de la mașină înapoi la tractor. Nuța îl certa că de ce nu îmbracă paltonul, c-o să răcească, dar n-a răcit. Ei însă au răcit amîndoi – și ea, și copilul.

Poate pentru că nu lucra motorul, mașina s-a răcit și fierul cela trăgea a frig, iar ei nu se puteau mișca, fiind împachetați în cutia ceea de metal, dar de la o jumătate de drum pe Nuța au început a o necăji ametelile și o tot înțepa ceva sub bărbie, anume acolo unde îi răsărea, de fiecare dată cum răcea, o gîlcă.

Copilul, mutat din pătucul cu care se obișnuise, a început a scîncî. Ținîndu-l în brațe, Nuța îl tot legăna atîta cît îi permitea spațiul, și tot pornea un cîntec de leagăn, dar pe urmă, nici ea însăși nu-și dădea sama cum trecea de la „nani-nani, puișor" la cele curți nalte, minunate...

„Amu bătrînul o fi stînd la poartă, ne-o fi așteptînd."

A zărit încă de departe, din mașină, forfota ce domnea în jurul casei sale. A încercat o tîn fior de groază, mușcînd de la

maică-sa. De fiecare dată cînd se întorcea de pe undeva şi vedea lume multă adunată în ogradă, o năvăleau cele mai negre presimţiri – o fi ars ceva, o fi murit cineva.

Mircea însă rămînea liniştit cum nu se mai poate. Liniştea lui i s-a transmis Nuţei, şi abia atunci femeia a văzut că nu e vorba de nici o nenorocire. Trebăluiau cîteva femei cu fustele prinse în brîu, nişte băietani cărau din mahala tacimuri, scaune, se auzea cineva după casă tăind lemne. Pe acoperişul casei se topise mai toată zăpada, iar hogeacul fumega, de parcă ar fi fost coşul unei fabrici.

„Însfîrşit, slavă Domnului, se face o petrecere şi în casa noastră...."

Nici nu s-a bucurat, nici să se amărască. S-a gîndit aşa, într-o doară, de parcă altei femei i-ar fi venit gîndul ista, iar Nuţa, toată făptura ei era numai ochi, şi căutau acei ochi un bătrîn nalt, cu cuşmă drumărie. Îl căutau prin ogradă, îl iscodeau de după perdelele ferestrelor, îl căutau prin ogrăzile vecinilor. Femeia îl căuta pe propriul său părinte, îl căuta pe marele vrăjitor ce ştia cînd vin sărbătorile, ştia să colinde, ştia să mulţumească colindătorilor...

N-a venit. S-a adunat lume ca la nuntă – rude, cumătre, vecine, veniseră chiar şi femei din mahala cu care nu se prea avea de bine – veniseră aşa, în treacăt, pe-o clipă, sa-i vadă copilul. Şi numai tatăl ei, cel mai bun om dintre toţi cei pe cîţi îi cunoscuse, n-a venit. Tractorul, în sfîrşit, a amuţit, maşina s-a oprit ceva mai sus de portiţă.

Nuţa i-a dat copilul lui Mircea, apoi a coborît şi ea. Zîmbea binevoitor tuturor, dădea din cap a înţelegere, răspundea la glume. Iar sufletul ei bocea, bocea de parcă bătrînul Onache n-ar mai fi fost pe lume, şi nu va mai avea cine să-i vie de Crăciun la fereastră, să întrebe: „Se poale, nu se poate?".

Mircea trecea mîndru prin ogradă cu copilul în braţe, iar Nuţa venea încet în urma lui şi ar fi vrut să vie şi mai încet, ori chiar să se oprească locului. Şi această mare adunătură de lume, şi petrecerea ce se punea aici la cale au băgat frica într-însa.

O speriase zăpada din ograda lor, bătătorită şi murdărită de atîta umblătură, o speriase vorbăraia ce domnea jur-împrejur, se temea să păşească pragul casei, căci acolo gospodăriseră de acum alte feinei care aduseseră cu ele duhul cailor lor.

și Nuța se temea că nu va mai găsi nimic din cele ce-i fuseseră odată dragi.

Spre marele său noroc, cum a pășit pragul, a dat cu ochii de Paraschița. A privit-o lung, cu tot ce avea pe inimă, și Paraschița, acea femeie simplă, care nici măcar nu știa a se iscăli, într-o sutime de secundă a înțeles că Nuța visează un singur lucru – să scape cît mai repede de hărmălaia ce-o înconjoară.

Lucrurile, odată înțelese, rămîneau lege pentru Paraschița și, fără a sta mult pe gînduri, s-a apucat de treabă. Alături de bucătărie era o odăiță mică – pe atunci pe cînd își făcuse casă, o plănuiseră pentru copii, dar copiilor nu le-a plăcut acolo, își luau noaptea pernuța, plapuma și veneau în odaia cea mare la părinți. Astfel cămăruța rămăsese un fel de colț al nimănui. Cînd se adunau lucruri pe care nu știau unde să le ducă, le duceau încolo; cînd înnopta cite-un străin ce n-avea unde să doarmă, îl culcau acolo. Și tot acolo își țineau pînea, oloiul, fructele.

Paraschița ochise de multă vreme odăița ceea, dar stătea la îndoială: o să le placă mamei și copilului acolo, n-o să le placă? Acum nu mai rămînea vreme pentru îndoieli. Într-o clipă a scos de acolo totul, a spălat podelele, a pus o măsuță, un scaun, un pat pentru copil și un divan vechișor pentru mamă. Căldură era cîtă vrei, căci alături, după perete, sufla fierbințeala bucătăriei. După ce i-a așezat pe mamă și pe copil la adăpost, a închis ușa, s-a rezemat de ea, apărîndu-i cu pieptul, rămînînd neîndeplecată la toate iscodirile, ca și bunelul ei, care făcuse douăzeci și cinci de ani armată la țar.

– ... că, să nu deocheți copchilul!

Încolo, în toată casa, un tămbălău cum nu se mai pomenise. Nici n-ai pe unde trece, nici n-ai pe ce te așeza. Pe mese, pe scaune, pe podele – numai copturi, răciturі, cîrnați, lăzi cu sticle pline, iar printre toate iestea mișună lume de pe lume. Umblă toți ca furnicile – nu le ajunge un stăpîn și se tot sfătuiesc unii pe alții, și-s îmbujorați, și se grăbesc, iar izul unei mari petreceri îi tot zădără, îi aține.

Copilul dormea, și Nuța s-a gîndit: ferice de el că doarme și nu le vede pe toate cîte se petrec în jurul lui. Era tot atît de tristă cum intrase, ba acum începuse să i se pară că a nimerit într-o capcană. A fost scoasă cu amăgeală pentru o săptămînă din sat,

iar în această săptămînă biata ei căsuță a căzut pradă unei turme însetate și înfometate.

Acum se vor aduna ca lăcustele, vor bea și mînca tot ce se va găsi de băut și mîncat, vor strica podelele cu călcîiele, îi vor sluți tot omătul din jurul casei cu rugina celor băute, iar pe la zori se vor împrăștia, lăsînd-o singură-singurică, cu patru copii, cu un bărbat istovit de atîta alergătură și cu un car de blide nespălate.

– Mircea!

Marele tămbălău ce domnea în întreaga casă s-a lăsat tăiat în două de-o dungă subțire de tăcere. Se auzeau numai focul trosnind în cuptor și toporul tăind lemne după casă. După care un cineva a întrebat, mirat de atîta liniște în jur:

– Și s-o fi întîmplat, măi...?

Altul, tot în șoaptă, i-a răspuns:

– Cumătra îl cheamă pe cumătrul.

A fost scos din pămînt și adus în mare grabă la fața locului. În clipa cînd Mircea a deschis ușa cămăruței unde era mama cu copilul, tămbălăul a pornit din nou. Cumătra l-a găsit pe cumătrul. Mircea stătea în prag cu un fir electric în mînă și cu gîndul cine știe pe unde. S-a pomenit, în ultima clipă, că nu arde becul în casa cea mare. L-au schimbat cu altul nou și tot nu arde – trebuia schimbat cablul.

– M-ai chemat?

Și, pentru a economisi timpul, pînă să-i vină nevasta cu răspunsul, măsura cu șchioapa firul – bine ar fi să-i ajungă. Dacă n-o să-i ajungă, atunci ce-i de făcut?

– Mircea, să-mi fi spus cîtă lume ai chemat, și pe cine anume.

– Cum, nu ți-am spus? s-a mirat el, reluînd măsuratul de la început, și pe fața lui se zbate o mică nădejde: s-ar putea să-i ajungă. Dacă nu ajunge, lăsăm o bucată din cel vechi, că cel vechi nu s-o fi stricat el chiar pe de-a întregul.

– Nu mi-ai spus.

– Atunci dar de ce nu m-ai întrebat mai nainte? Că amu nici eu nu mai țin minte. Vedem desară. Care vine, înseamnă că a fost poftit, cei de nu vin, fireşte, nici poftiți n-au fost...

– Vezi să nu fi uitat pe cineva. Mai ales, dintre prietenii mai vechi, că cei de treabă, le și ruşinoşi pe deasupra.

– Ei, la cei prea-prea ruşinoşi nici nu m-am dus, că, dă-i încolo! Ce să le distrug sănătatea, făcîndu-i să roşească o noapte întreagă în casa mea?!

– Pe tata l-ai poftit?

Ea încă nu dovedise a-şi sfîrşi bine vorba, cînd şi-a dat sama că nu l-a poftit, şi i-a părut rău că l-a întrebat. Aceste două semînţii de neamuri – Bursucii, pe de o parte, Răzeşii, pe de altă parte, cum n-au avut ochi buni să se vadă, aşa au şi rămas. Unde mai pui că, după ziua ceea de toamnă, cînd s-o dus Onache cu coşul cela de papură în cîmp la Mircea, ce-o fi fost acolo între dinşii Nuţa nu putea afla, dar căuta a nu-şi mai da ochii unul cu altul.

Pe de altă parte, Bursucii, cu Mircea în frunte, intrase la putere – mai toate posturile, unde nu prea asudai şi aveai un bun chilipir, vedeai cîte-un Bursuc, căci deveniseră prieteni cu tovarăşii, cum se zice, la cataramă. De cum au încăput la putere, nu mai fosăie pe prispe. S-au făcut vorbăreţi şi ţin cuvîntări, aşa că nu-i poţi coborî de la tribună.

Răzeşii, în frunte cu Onache Cărăbuş, au decăzut, se zicea că sînt oameni buni, dar naivi, nu au instinct politic, nu se pot orienta în noile situaţii. Bursucii îi strîmtorau peste tot, făcîndu-i să-şi cîştige pînea cu sapa. Răzeşul, cel mult dacă ajungea căruţaş în colhoz. Nu se plîngeau, îşi duceau demn soarta şi, trecînd pe lîngă poarta lui Onache, se uitau lung la casa lui Cărăbuş, de parcă vroiau s-o întrebe – ce facem mai departe, cum ne descurcăm?

Mircea căuta nici să nu treacă pe ulicioara ceea. Binefacerea e un păcat pe care moldovenii nu se prea grăbesc să-l ierte. Cum se întîmplă deseori printre oameni, darul măsurii, împrumutat de la tata socru, pentru un anumit timp i-a luminat mintea lui Mircea, dar de cum a început a avansa prin posturi, a trebuit să renunţe la el.

Adevăratul comunist nu poate convieţui cu simţul măsurii sub aceeaş şapcă. Simţul măsurii e la dispoziţia mai marilor – ce-o să-ţi spună, acesa o să faci, cît o să-ţi zică, atîta o să încarci, pînă unde ţi se va spune, pînă acolo o să duci.

Nuţa se zbătea ca peştele pe uscat între aceste două tabere. Fiind răzeşă, cu trup şi suflet de partea tatei, ea, în acelaş timp

înmulțea seminția Bursucilor. Nenumăratele ei încercări de-a potoli cît de cît focul între aceste două tabere nu ducea la nimic. Cu fiece zi, cu fiece oră, Bursucii, ajutați de tovarăși, urcau tot mai sus, Răzeșii coborau tot mai jos.

După naşterea celui de-al patrulea copil, Nuța s-a gîndit că, poate naşterea care a coincis oarecum cu sărbătorile Crăciunului îl va îmbuna cumva pe Mircea, dar cum Dumnezeu să-l îmbuneze, cînd el, uite, nici măcar nu s-a trudit să se ducă pînă la casa socrului, să-l invite la cumătrie!...

– Pot să mă duc să-l chem. Dacă zici tu.

Asta e: dacă zici tu. El unul nu zice nimic. Şi, totuşi, în adîncul inimii, Mircea era om bun. A lăsat cablul în pace, a venit de s-a aşezat lîngă ei jos, pe podea, cum se aşeza el cînd era tractorist pe cîmpul gol, şi i-a zîmbit cu ochii. Nuța s-a mulțumit măcar cu atît.

– Ce să te mai duci!... Las' c-a veni el şi singur.

A spus-o liniştit, convinsă că o să vină. Mircea s-a uitat la nevastă lung, iscoditor, apoi, mulțumit că a mai scăpat de-o grijă, a rupt-o din loc, căci se putea întîmpla să nu ajungă firul cela, şi atunci ce e de făcut, tovarăşi? Din clipă în clipă vin şefii cei mari, fruntea raionului vine, şi ce se face, dacă nu are lumină în casa cea mare?!

Cum s-a închis uşa în urma lui, Nuței au şi început să-i joace ochii în lacrimi. A luat copilul să-l alăpteze şi se gîndea: Doamne, ce se face pe lumea asta? Se poate să naşti, să aduci pe lume un suflet nou şi pe cînd îl alăptezi să tot boceşti întruna? Să se fi întîmplat ceva cu bătrînul şi ei nu-i spun, pentru că e slabă încă după naştere?

Ca să-şi vie oleacă în fire, a chemat-o pe Paraschița, a început cu dînsa o vorbă lungă, povestindu-i cu de-amănuntul cum au venit ei la gară, se întreba cum s-o fi putut întîmpla să răcească ei amîndoi – şi ea, şi copilul?

Paraschița o asculta clipind des, a înțelegere. După care s-a dus la bucătărie, a fiert romaniță cu floare de tei, i-a dat să bea zeama fierbinte. A acoperit-o cu cîteva plapume şi, cînd pe fruntea Nuței au răsărit primele picături de sudoare, Paraschița a întrebat-o în şoaptă:

– S' mă duc să-l chem?

Genele Nuței au tresărit a mare mirare, apoi au clipit moale,

dulce, recunoscător: du-te. Paraschița a aruncat pe umeri o zăbunică, și-a pus în picioare o pereche de galoși, pe care bărbatul i-i trimisese cîndva din Donbas, și ca îi păstra mai mult ca amintire, încălțîndu-i numai de zile mari.

A pornit voinicește prin suluri, zgribulită și învinețită de frig. După un asemenea drum alta în locul ei ar fi răcit, ar fi căzut la pat, poate și moartea i s-ar fi tras din asta, dar Paraschița, iernînd toată viața fără prea multă îmbrăcăminte, fără prea bună încălțăminte, a ajuns a nu se mai teme de ger.

Peste vreun ceas și ceva s-a întors. Nu putea scoate o vorbă, îi clănțăneau dinții în gură de atîta frig, dar ochii îi luceau a bucurie, a izbîndă.

Sufletul Nuței, după cîteva zile de zbucium, în sfîrșit, s-a potolit, și femeia a adormit cu copilul alături.

Capitolul IX

ULTIMUL OASPETE

Primii au sosit muzicanții. Erau degerați, căci au fost aduși cu sania de departe. Și-au pus instrumentele la cald, au cinstit cîte un pahar de basamac, după care au ieșit în ogradă și au ars un pui de sîrbă pipărată, ceea ce avea să însemne că începe mult așteptata petrecere din casa lui Mircea Moraru.

Musafirii parcă atîta așteptau – îndată după sîrba ceea au și prins să sosească. Brigadieri, agronomi, mai toți cei cu care se vedea sară de sară la *nareaduri*, veneau rudele, întemeietorii Ciuturii, care-și petreceau o bună parte a vieții șezînd tăcuți pe prispe, căpoșii cu care Mircea se sfătuia în momentele cruciale ale vieții și care, în cele din urmă, au intrat, împreună cu dînsul, la cîrma satului.

Mircea îi întîmpina pe toți la poartă, îi petrecea în casă, îi ajuta să-și scuture încălțările de omăt, să-și scoată haina, îi așeza la masă, îi speria pentru început cu cîte-un păhăruț de votcă. Se lăuda cu feciorul pe care îl are, făgăduia cumetrelor care vor ști cum să se poarte să-l dea pentru a fi ținut în brațe. Lăutarii, între timp, îi tot dădeau zor cu cîntecele, dar, firește, înțelegeau cu toții că musafirii cei scumpi, și cumătria cea adevărată, și băuturile celea alese, – toate aveau să apară ceva mai încolo.

Vorbeau scurt, numai prin frînturi de vorbe, tot ciulindu-și urechea, pînă ce Mircea a prins vuiet moale de mașină. Pe pîrtia făcută de tractor coborau două mașini: una albastră – a președintelui din Ciutura, alta neagră, venită din raion anume pentru acest *товарищеский ужин*, cum erau numite cumătriile printre forurile superioare de partid.

S-au oprit amindouă mașinile ceva mai sus de poartă, căci era zăpadă multă, nu se putea trece. Dar, vai, să vii la un ciuturean în musafirie și să-ți oprești mașina în dreptul porții ve cinului, fără a trage frumos în ograda la care ai venit, o rușine mai mare nici că se poate!

Mircea a scos din casă cumătrii ce apucaseră a se așeza la masă și i-a pus la lucru. Unii rîneau omătul, alții dezmorțeau poarta înghețată, restul împingeau din urmă și, iată-le, amîndouă mașinile, curate și frumușele, acolo unde li se și cuvenea lor să fie. *Добро пожаловать!*. Bine ați venit!

Cumătria, ca și piatra morii, începe a se mișca din loc. Dar, abia a început, că s-a și stins, s-a înecat într-un fel de stinghereală ce apare de fiecare dată, cînd se adună multă lume ce nu se prea cunosc ei între ei. Nuța, pe jumătate adormită, a sur prins nodul cela de stînjeneală și s-a trezit.

Inima i s-a făcut cît un purice, sfinte Dumnezeule, toată lu mea ceea trebuie așezată, încălzită, înveselită, altminteri toată munca, toată cheltuiala va fi în zadar! Apoi, colac peste pupăză, Mircea dispăruse. Îl purtau dracii pe undeva.

Trebuia trimis fuguța după dînsul, el singurul știa cum să facă pentru a porni din nou motorul. Stai că s-au priceput, au trimis, l-au adus. De abia a intrat, că împreună cu dînsul s-a întors spuma gălăgioasă a petrecerii, voia bună a tuturora, și Nuța și-a făcut cruce: slavă Domnului, primejdia e trecut.

Bătrînul Onache nu mai venea. I-a spus Paraschiței că vine, zicea că, uite, mîntuie de făcut focul în sobă și vine, dar nu venea. Nuța îl grăbea în sinea sa, voia să-l vadă venit acum, cît musafirii îs încă treji, și sarmalele calde, și vinul neînceput. El însă nu venea și iată că nu-i ajungea bietei femei răbdare, cum nu-i ajungea atunci demult, în copilărie.

Apoi, pe cînd stătea ca așa chinuită și nu mai știa ce să facă, a răsărit în prag Mircea.

– Măi femeie, cum vrei și cum poți!

– Ce e?

– Așteaptă lumea. Trebuie să te arăți și tu cu copchilul – măcar pe cinci minute!

Nuței încă nu-i trecuse fierbințeala, dar nu știa ce să facă, pentru ca să treacă vremea mai repede. S-a ridicat, s-a dres puțin.

A înfăşat copilul, i l-a dat lui Mircea şi a pornit supusă în urma lui.

Casa cea mare le-a ieşit în întîmpinare cu mese încărcate, cu multă lume, cu muzică şi voie bună. Bietei mame i se clătina pămîntul sub picioare, avea ameţeli, se ruga în sinea ei s-o ajute Domnul să se ţină bine, să nu cadă, să nu strice cumătria, căci de atita vreme umblă să facă şi ei o petrecere frumoasă în casa lor.

– Să ne fii sănătoasă, cumătră!

– Şi mata, şi copchilul!

– Apui, să mai faceţi, şi să-i creşteţi, că sînteţi tineri ş-aveţi de unde.

– Şi la cumătrie nu uitaţi să ne poftiţi.

– Să-mi trăiţi o sută de ani şi eu să fiu acela care să vă duc crucea.

– *Хорош малыш. хорош.*

– Dă-te la o parte, măi! Că femeile vor să se pupe.

Plutea în jur o ceaţă deasă, şi Nuţa, zîmbind tuturor, căuta prin ceaţă cu paharul său paharele cumetrilor. Ciocnea cu ele, primea daruri, răspundea cu vorbe pregătite din vreme, vorbe de demult, vorbe frumoase, în rostul cărora nu mai credea nici ea, nici musafirii.

Apoi, cum numai în zarva ceea mare s-a făcut o spărtură, un mic coridoraş, ea a şi început a fura cu spinarea înapoi, spre uşă. Paraschiţa, prinzînd mişcarea, a smuls din braţele unei cumetre tinere copilul, pe motiv că nu-l ţine bine, l-a dus în odăiţa cea mică de lîngă bucătărie, şi iată-i pe amîndoi întorşi acasă, cu datoria gata făcută.

Ameţiţi de primele pahare, mesenii nici n-au prea prins de veste cum au dispărut mama şi copilul. Mulţumită că a scăpat atît de ieftin, Nuţa a scăldat copilul, l-a lăsat puţin să gîngurească aşa în voie, fără a-l înfăşa. Pe urmă l-a înfăşat, i-a dat să sugă, şi cum copilul a adormit cu sfîrcul sînului în gură, ea, pornită de-o curiozitate sfîntă, a început să-şi poarte privirea peste chipul lui micuţ, fraged, căutînd vreun semn, vreo semănicioară, vreo aluzie cît de cît la viitoarea soartă a acestei micuţe făpturi.

Privirea lunecă la vale, apoi urcă îndărăt, şi iar venea să lunece, dar nu putea culege nimic, pentru că totul era prea micuţ,

prea fraged, prea „ca la toți copiii". Femeia însă nu se putea liniști. Copilul era al ei, iar ea nu semăna cu toată lumea.

Era numai una Nuța lui Onache Cărăbuș în toată Ciutura, în toată Cîmpia Sorocii, în toată Uniunea Sovietică, și copilul ei trebuia să fie unul singur. În Ciutura. În cîmpie. În Uniune. Îl zămislise din trupul său, îl purtase sub inima sa, îl plătise cu chinurile nașterii. Ca orice copil, el trebuia să semene cuiva din rădăcinile din care se ridicase, și în acelaș timp trebuia să arate lumii o față nouă, o față a sa.

Privirea urcă cu deșertul la deal, cu deșertul vine la vale. Deodată însă, cum stătea ea culcată, rezemată într-un cot, deasupra copilului, i s-a tăiat suflarea, i s-a oprit inima. A recunoscut și fruntea, și obrajii, și bărbia. Erau ale lui, ale copilului, dar mai semănau puțin cu ale cuiva. Le știa bine, trăise o viață lîngă ele.

Nu putea acum, la repezeală, ghici de la cine să le fi moștenit, dar se bucura, căci fusese cu toate luate de la un om bun, scump inimii ei.

Sculați, sculați, boieri mari!

În sfîrșit, le-a recunoscut. A oftat lung, senin, ajunsă într-o singură clipă fericită. Și fruntea, și obrăjorii, și bărbia – toate erau luate de la tatăl ei, de la Onache, numai că luate au fost nu de la mușneagul ce abia mai umblă azi pe drumuri, ci de la acel Onache tînăr, isteț, plin de viață, pe care abia de-l mai ține minte Ciutura. Se născuse, de bună samă, un nepot de-al lui Onache. Aceeaș frunte înaltă, curată și senină, aceiaș obraji omenoși și zîmbăreți, aceeaș bărbie îndărătnică și răbdătoare.

Femeia a tot stat aplecată asupra copilului, pînă i-a amorțit cotul, dar tot stătea, se temea să nu piardă acest început de asemănare. I se părea că copilul, cu fiece clipă, tot mai mult și mai mult semănă cu Onache,și s-a gîndit: sfinte Dumnezeule! Prin cîte a trecut, și cîte a îndurat, și cum se tot întoarce el iară și iară la viață, neamul Cărăbușilor! Cu cîteva ceasuri în urmă ea bocea fruntea, și obrajii, și bărbia acestui chip de om, pierdut pentru totdeauna, și cînd colo, le găsește proaspete, fragede, treaze pentru o viață nouă. Și unde au răsărit, tocmai sub inima ei!

S-a gîndit, cu adevărat, mare este Dumnezeu. Deseori o viță de neam se ridică, alta se stinge, gata, e la pămînt, nimic n-o mai poate salva de la pierzanie. Dușmanii se adună, se înțeleg ei între ei, cine-i va trage clopotele, cine va duce sicriul, cine-l va coborî în groapă, și cînd totul e gata, cel osîndit, prin voia Celui de Sus, se ridică în toată frumusețea darurilor sale... Mare este Dumnezeu!

Fericită, și-a lipit fruntea de căpșorul micuț și fraged al copilului, a ațipit, dar peste o scurtă vreme s-a trezit.

„Vine tata!"

Tremura sticla în ferestre de cîntarea lăutarilor, gemeau podelele în casa cea mare, o fierbere și un zgomot în jur cum nu se mai află, dar auzul ei stătea, ca în copilărie, de veghe. Și, cum au răsărit în ogradă pașii bătrînului, inima i-a și zvîcnit de bucurie, cum zvîcnea ea de fiecare dată atunci, demult, în casa părintească.

„Vine tata!"

Badea Onache mai întîi s-a dus să vadă de n-au uitat stăpînii, luați cu petrecerea, să hrănească oile, să închidă găinile, și de abia după ce le-a rînduit pe toate, și-a scuturat pîslarii în prag, a deschis ușa. În tindă a zăbovit o vreme – erau trei uși și nu știa pe care s-o deschidă, ca să-și vadă nepotul.

A găsit-o pînă la urmă. A deschis-o, și iată-l în prag. Stătea cu cușma în mînă, mijindu-și privirea, căci lumina era potolită cu niște broboade, și el nu-și putea da sama: doarme mama cu copilul, ori veghează.

A șoptit încet, pentru că, dacă dorm, să nu-i trezească:

– Bună sara.

– Bună. Treci, tată, lasă-ți cojocul, așază-te, dacă-i găsi pe ce să te așezi... Au dus totul în casa cea mare.

Bătrînul a spus împăciuitor:

– Apoi că.... așa e la petreceri...

Și-a scos cușma, a dezbrăcat cojocul. Toate cuierele, toate țintele din pereți erau ocupate de hainele musafirilor, și bătrînul le-a așezat pe ale sale jos, pe podea, într-un ungheraș. Paraschița, tot trebăluind prin bucătărie, l-o fi zărit. I-a adus un scăunaș josuț pe care îi plăcea lui să șadă cînd venea la fiică, și Onache a-a așezat lîngă ușă, căci cămăruța era mică, alt loc nu prea aveau. Venise îmbrăcat în niște haine vechi, purtate.

Prin fereastră răzbătea albeața omătului din ogradă. Era cald, era noapte, și toate păreau în firea lucrurilor – un bătrîn venise să-și vadă fiica, pentru că demult nu s-au văzut. Venise să-și vadă nepotul, pe care nu-l văzuse încă niciodată.

– Ce mai fac oițele noastre, tată? Am auzit c-ai dat pe la ocol. O fi uitat Mircea de dînsele...

Onache i-a luat apărarea ginerelui:

– Las' c-o duc ele bine, oițele. Au de toate.

Delicat cum era, s-a simțit obligat să lămurească, ce l-a făcut să treacă prin ocol.

– M-am dus să le samăn, să vă facă cîrlani buni, că amu are cine purta la voi cușme.

Nuța uitase cu totul că de Sfîntul Vasile, în prima zi a Anului Nou, des-de-dimineață, cînd porneau ei pe la case cu semănatul, stăpînii îi rugau să le semene și vitele prin ocoale, prin grajduri. Norocul la vite totdeauna i s-a părut Nuței dintre cele mai mari, și acum s-a bucurat și a crezut în el, așa, deodată, cum cred copiii.

– Pe noi, cu băiatul, nu ne semeni?

Onache stătea la îndoială.

– Dacă o trecut, măi Nuțișor, Sfîntul Vasile pe nou.

– Ei și dacă o trecut! Că la oi, iaca, cum te-ai dus și le-ai semănat?...

– Apoi, m-am dus, că, de, ce știu ele, oile...

– Hai, samănă-ne, că nu știm nici noi mai multe...

Onache s-a ridicat de pe scăunaș, a scos din buzunar un pumn de grăunțe de păpușoi, l-a aruncat la întîmplare prin odaie,dorindu-le părinteșteș:

Să-mi trăiți,
Să înfloriți,
Ca merii,
Ca perii,
În mijlocul verii...

Boabele s-au risipit, sunînd moale, bătrînul a mai scos un pumn, și Nuța deodată s-a văzut pe scenă, și-a auzit glasul celă de demult, glasul copilăriei, glasul tinereții:

Sămănătorii harnici, cu sacul subsuoară,
Păşescu-n lungul brazdei pe fragedul pământ...

„Sfinte Doamne, pare că o mie de ani să fi trecut de atunci!"

– Doarme? a întrebat în şoaptă bătrînul.

Nuţa n-a auzit ce-a întrebat-o, dar, cum a venit el aproape, ea, cu suflarea oprită, îi cerceta fruntea, obrajii, bărbia.

– Ce mai faci, tată? Că, demult n-ai mai fost pe la noi...

– Apoi că noi, bătrînii, ne pornim des, dacă ne mai şi întorc bătrîneţile din drum înapoi...

Paraschiţa, tot alergînd cu farfuriile din bucătărie în casa cea mare, o fi găsit vreme să-i şoptească lui Mircea că i-a venit socrul. Mircea, cherchelit cum era, a sărit de la masă – ca să vezi, o venit, totuşi! Prin sat se ştia că Mircea nu l-a poftit pe socrusău la cumătrie, şi satul ghicea – va veni Cărăbuş, nu va veni? Răzeşii, nepoftiţi, nu vin. Mor, dar nu vin. Mircea însă şi-a zis – va veni. Nu va avea încotro.

Şi-a venit. În faţa satului, în faţa lumii întregi. Mircea biruise, şi era fericit cum nu se mai poate. Oricum, Cărăbuş era omul în umbra căruia îşi trăise mai toată viaţa, şi cu toate că nu s-a dus să-l invite, ar fi vrut să-l vadă azi în casa sa. Să-l aducă la masa cea mare, să închine cu el un pahar-două.

Poate şi Vasile Petrovici va găsi pentru el o clipă-două. Şefii, cînd îşi scot mantaua responsabilităţilor şi se aşează pe petreceri, le place grozav să stea de vorbă cu bătrînii despre amărîta lor viaţă din trecut, şi cea cum nu se mai poate de fericită din zilele noastre.

N-ajungeau scaune, dar pentru socru a găsit el de pe undeva unul mai vechişor dar care ţinea încă bine. Nu ajungeau însă scaune şi de-abia ce l-a adus, o muiere l-a şi prins cu şezutul, şi Mircea s-a gîndit: aşa nu face el treabă. Mai întîi să-şi aducă oaspetele şi pe urmă să-i caute scaun.

A intrat în odăiţa de lîngă bucătărie, şi-a desfăcut braţele şi, după moda vremurilor noi, înrădăcinată de-a binelea în Ciutura, l-a îmbrăţişat pe bătrîn, pupîndu-l de trei ori:

– *Papaşa!!!*

Onache, cam năucit de atîta pupăciune, ca s-o facă cît mai scurtă, pentru că nici nu fusese invitat la petrecere, a luat de

alături o cănuță pe jumătate umplută cu zeamă de romaniță, a ridicat-o sus, urîndu-le, Nuței, copilului, și întregii case, ani mulți și norocoși.

– *Cito takoie, papașa*!! Cuvintele iestea frumoase se cer duse dincolo, în casa cea mare, și spuse la un pahar de vin bun, da în cănuța asta e zeamă de romaniță. Apoi *niujeli* am ajuns eu la așa viață, ca să cinstesc musafirii, cînd mi se naște un copil, cu zeamă de romaniță?! Hai în casa cea mare.

Bătrînul și-a scăpat privirea spre mîneca dreaptă – ca să vezi ce s-a ponosit și destrămat haina ceea a lui... Mîne-poimîne nu va avea cu ce ieși din casă. Iar băutura, într-adevăr, era o zeamă pentru răceală.

– Mulțumesc pentru poftire, dacă eu...

– Hai, ne vei mulțumi pe urmă.

– Dacă eu nu-s de pus la masă.Nu.

– Cum adică – nu ești de pus la masă?!

– Apoi că eu nu la cumătrie... Am întrat așa, în treacăt... S-o văd pe Nuța, să văd copchilul...

– Și chiar nu vrei să intri acolo la noi, în casa cea mare?!

– Ce să-mi bag eu nasul acolo, unde nu e de mine?

– Cum adică, nu e de mata? De ce adică n-ar fi de mata?!

– Păi, voi ați adunat în casa cei mare și oameni mari, oameni deștepți, oameni căpoși, numai unul și unul...Ce să mă vîr și eu, un moșneag prost, printre dînșii?

– Tată! rosti Nuța încet.

– Ce e?

– Mai încet. Să nu-mi treziți copilul.

Adînc jignit, capul lui Mircea a început a se ridica sus, aprig și îndărătnic – acum el nu mai era tractoristul cela istovit, căruia puteai să-i spui orice, acum trebuia să fii atent, să-ți păzești cuvîntul.

– Tată!Dacă poate ai fi vrut să-mi dai în obraz, că prea mi-am umplut casa cu rude de-ale mele, de, ce să-i faci... Voi, răzeșii, ați fost cît ați fost în fruntea satului, dar odată și odată trebuia să se termine praznicul cela al vostru. Amu Morarii-s în urcuș, Cărăbușii coboară, viața merge-nainte, așa cum pe drept cuvînt scrie *marxisto leninski ucenii*.

– Mircea! rosti Nuța de pe pătucul ei.

– Şi-i?!

– ... să nu-mi trezeşti băietul.

Onache nu se aştepta la o asemenea destăinuire.

– Şi voi, măi băiete, ce sărbătoriţi azi? Urcarea Morarilor, sau căderea Cărăbuşilor?

– Asta încă nu se ştie precis. Depinde...

– Depinde de ce?

– De situaţie.

– Vrei să spui că voi încă nu aţi urcat destul de sus?

– Dimpotrivă, vreau să spun că răzeşii încă nu au coborît destul de jos. La plenarele raionale, iată, nu am voie să dezvălui, e mare secret de stat, dar, odată ce mi s-a mai născut un fecior şi fac azi cumătrie, pot să-mi permit o mică încălcare a statutului...

– Ei-ei?

– Apoi la plenarele raionale de partid, tovarăşii, niciodată nu s-au interesat de Morari, dar de fiecare dată întreabă despre dispoziţiile răzeşilor din Ciutura. Care răzeşi, mă tot mir eu. *Ne valeai duraka*, mi se răspunde. *U tebea tam testi verhovodit. Cem on dişit, skoliko u nego posledovateli?*

– Şi tu ce le răspunzi?

– Adevărul.

– Adică?

– Vrei să-ţi spun şi matale ce-am răspuns acolo la plenară?

– Fireşte.

– Cum puteai mata să mă rogi una ca asta!!

– De ce adică n-aş fi putut??

– Secret de stat.Răspunzi cu biletul de partid, adică cu capul, aşa mi s-a spus.

– Păi, dacă zici că ai spus acolo adevărul...

– Adevărul curat.

– Atunci dară, ce adevăr e acela, pentru care răspunzi cu capul, dacă îl dezvălui?!

– Vezi mata, tată... Orice adevăr rostit la plenară, de-acum nu-ţi mai aparţine, ci aparţine partidului, automat devine mare secret da stat.

– Şi după toate ieştea, tu mă poftieşti să mă uşez cu voi la aceeaş masă?!

– De ce nu?

– Cei care din adevăr fac taină, sînt oameni periculoşi. Răzeşii nu pot sta cu dînşii la aceeaş masă.

– Tată! Nu uita – copchilul aghe o adormit...

Mircea cugeta cu capul fugit puţin pe-o parte, îşi mişca uşor măselele, de parcă ar fi rumegat un fir de ceva.

– Mata ai venit, tată, să ne strici sărbătoarea?!

– Ferita sfîntul.Am venit să vă samăn. Că, de Sfîntul Vasile, cînd se umbla cu sămănatul, nu eraţi acasă.

– Pe cine ai venit mata să sameni?

– Pe fiică-mea Nuţa, pe copchilul ista, deie-le Domnul noroc în viaţă.

– Şi-atît?

– Apoi, am trecut pe la ocol, am sămănat ce mai aveţi voi pe lîngă casă...

– Pe mine nu vrei să mă sameni? Nu-ţi mai sînt neam?

– Ba de ce... Nu ştiu dacă mi-au mai rămas grăunţe prin buzunare. Dacă găsesc ceva, te samăn şi pe tine, de ce nu?

A scotocit prin buzunare, şi grăuncioarele ce i-au mai rămas le-a aruncat spre ginere cu o anumită delicateţe.

Să trăiţi,
Să înfloriţi,
Ca merii,
Ca perii,
În mijlocul verii...

Mircea stătea nemişcat ca o statuie, culegea cuvînt cu cuvînt, silabă cu silabă. În această urare erau de-o maximă importanţă totul – intonaţia, măsura, rotunjimea, suflarea cuvîntului...

Cum ura rea a străluc it prin ultimul său vers, statuia a prins viaţă. S-a apropiat de bătrîn şi, spre cumplita lui uimire, i-a sărutat dreapta, o veche datină a răzeşilor. A vrut să mai adauge ceva prin cuvinte, dar şi-a ciulit urechea, plin de îngrijorare...

În casa cea mare domnea liniştea. O linişte totală, absolută, de ţi venea să crezi că la un moment dat toţi musafirii s-au ridicat de la masă şi au plecat. Asta însemna că petrecerea s-a prăbuşit, şi a pierdut cadenţa, subiectul. Trebuia să se ducă,

să pornească iar motorul. Şi nu-i era lui a se duce, cum nu i-i ornului a mînca măsălari, dar în el de acum trăia brigadierul, şi brigadierul îl primea în sara ceea pe Vasile Petrovici în casa sa. Era o cinste nemaipomenită, era un vis al lui!

Onache şi-a plecat fruntea, iar Nuţa s-a întors cu faţa la perete, să nu vadă cum va renunţa el la cele ce voia să spună, pentru a se duce la datorie.

Mircea a ieşit, a înviorat cumătria, după care s-a mai întors o dată. A pus un taburet în faţa bătrînului, apoi iar s-a dus, a adus o farfurie cu sarmale, una cu răciturі, o garafă cu vin.

– Pahare n-avem, ni-i crede. Varsă zeama ceea din ceşcuţă.

– Dară... ce ţi-o venit?

– Las' că n-am crescut nici noi în pădure. Mulţumim, tată, şi, crede-ne. Ne descurcăm şi noi cum putem. Sănătate!

Petrecerea în casa cea mare dădea dintr-o groapă în alta. Votca, împreună cu vinul, aruncau mesenii dintr-o extremă în alta. Toasturi moldoveneşti acoperite de cele ruseşti, toasturi ruseşti asurzite de muzicanţi. Cina tovărăşească trebuia cît mai grabnic pusă pe roate, şi Mircea a dispărut, de parcă l-ar fi suflat cineva din odăiţă.

Onache a stat o vreme frămîntînd discuţia pe care o avuse cu ginerele. Că era urmărit de acolo de sus, asta nu era o noutate. Urmăriţi erau toţi şi toate. Că îi ţineau minte porecla, asta îl bucura oarecum – bine că o mai ţin minte măcar acolo la raion, că în sat demult au uitat-o.

Neaşteptată însă i s-a părut obida lui Mircea că acolo, sus, Bursucii din Ciutura nu mai sînt luaţi în samă. Cu toate că, de ce adică ne-ar mira una ca asta? În Uniunea Sovietică sînt preocupaţi de cei care nu pot fi de acord. Cei care sînt de acord umblă pe sub masă după fărîmituri...

Lămurindu-şi, astfel, cum stau lucrurile, cu toate că nu fusese invitat şi deci nu a venit la cumătrie, dar, în calitate de semănător a băut încet, cu pricepere, vinul, a mincat cu poftă şi răciturile, şi sarmalele.

Între timp i s-a trezit nepotul. Bătrînul a aşteptat pînă mamă-sa i-a dat să sugă, apoi a cerut să-l ţină în braţe.

– Ia, dă-l încoace pe Tudorică ista...

– Îl cheamă Tudorică?! Că noi cu Mircea parcă altfel...

– Dar nu vezi că-i curat Tudorică...!

La pieptul bătrînului micuțul iară a adormit. Nuța se frămînta. Mai întîi a vrut să-l ispitească pe bătrîn, să-l întrebe ce crede el: cu cine samănă copilul, dar pe urmă s-a răzgîndit. Asemănarea copilului cu viața neamului său a devenit pentru ea singurul rost, singura bucurie mare în viață, și cu nu vroia să-și pună norocul la încercare. Femeie ca toate femeile, ea și-a făcut din asta o taină. Avea încă mulți ani înainte să tot urmărească cum se vor schimba bărbia, fruntea și umerii obrajilor, pînă ce asemănarea se va împlini în fața întregului sat.

Onache, după ce a tot purtat prin odaie copilul adormit, a venit de l-a așezat frumușel lîngă Nuța. Și-a luat cușma, o tot sucea în fel și chip ca să plece, dar nici că de plecat nu-l lasă inima. Simțea el cît de greu i-o fi fiind fiicei în sara cea, dar nu știa cum s-o ajute, pentru că, iaca, nu putea găsi un capăt bun de vorbă.

– Mai șezi oleacă, tată, că nopțile îs mari, pînă în ziuă mai este.

– Elei, că chiar bine zici: cît o mai rămas pînă în ziuă!

Mulțumit că și fiică-sa pare să caute acest capăt de vorbă, s-a așezat iar pe scăunaș, și atunci Nuța l-a rugat:

– Tată, nu lua în nume de rău vorbele lui Mircea. Că ei, acolo la cîrmuire, se ciorovăiesc ziua întreagă, nervoși se duc dimineața, nervoși se întorc sara acasă. De hămesit ce era, intră el mai adineaori la mine și unde face – măi, măi, măi! Am uitat să mă reped să-l chem la cumătrie pe tata socru. Casa de-amu fiind plină de musafiri, o trebuit s-o rugăm pe Paraschița să se repeadă...

Onache a oftat din adăncuri. Vorbă să fie! Pentru a-l înseninа puțin, Nuța s-a grăbit să schimbe vorba.

– Ce ți-o spus Paraschița?

– Cînd?

– Amu, sara asta, cînd s-o dus să te cheme.

– Da de ce n-o întrebi pe dînsa?

– Am întrebat-o. Nu vre să spuie.

– La drept vorbind, nici nu mai țin minte ce mi-o spus...

– Ei da, nu țîi mata minte... Nu știu ei cît de greu îți vine să ieși din casă, mai ales, iarna, mai ales asupra nopții!... Că mata nici gînd să vii sara asta la noi.

– De unde poți tu ști ce aveam eu de gînd?!

– De unde! Nu-s eu fiica matale, n-am trăit o jumătate de viață într-o casă? Nu știu eu cum te gătești mata cînd te duci undeva în ospeție, mai ales, dacă știi că acolo se va aduna lume?

– Și cum anume mă gătesc?

– În primul rînd, ras și pieptănat frumos. Apoi hainele de lucru se schimbă pe altele mai curățele. Încălțările curate și îngrijite. Pînă și mersul, pînă și vorba ți se schimbă cînd te duci în ospeție...

– Hai, nu mai umbla și tu cu bazaconii... Cum adică mi se schimbă mersul și vorba? În ce fel se schimbă?

– Toate devin serioase, importante, sărbătorești...

Onache și-a mîngîiat creștetul, barba, a trecut în revistă haina și pîslarii.

– Eu, măi Nuțișor, am ajuns azi un om bătrîn și sărman; eu nici nu caut, nici nu mă pot pune în rînd cu voi...

– Nu despre asta e vorba.

– Dar despre ce?

– Mata înadins, zi cu zi te tot rupi, te tot îndepărtezi de noi, de casa noastră, de sufletele noastre.

– Nu atît eu, cît viața ne depărtează...

– Viața, dar prin mata. Deseori stau de mă întreb – cum se poate ca omul care ne-a ajutat ori de cîte ori ne era greu, și ne punea în picioare cînd eram la pămînt, și atunci, de pe tractorul cela, numai mata unul puteai să-l cobori, să-i bagi mințile în cap și să ni-l întorci acasă...

Onache tăcu vreme îndelungată, pentru că sînt lucruri care se spun, sînt lucruri care nu se spun, și nici nu trebuie spuse.

– Nu știu dacă făcea să mă duc eu atunci cu coșulețul cela...

– Vai de mine, cum poți spune mata așa vorbă!!

– O spun, pentru că amu la moara voastră altă făină se macină...

– Chiar bine c-ai adus vorba de moară. Mi-o spus Mircea cînd ne întorceam acasă – se vorbește prin sat că ți-ai adus nu știu de pe unde o rîșniță și că chiar în tindă ai și pus-o.

– Am găsit-o acolo într-o rîpă, o aruncase nu știu cine, și chiar în tindă am pus-o. Da ce-i în asta, că-o să se vorbească prin tot satul?!

– Vai de mine, tată, dar nu ştii mata că asta e porcela noastră– răzeşi cu moara în tindă?!

– Da lasă-mă în pace cu poreclele celea prosteşti! Am pus-o că amu morarii nu mai vor să facă crupe, da femeile se plîng că nu au din ce face sarmale.

– Şi vin la mata să facă crupe?

– Încă nu vin, da or veni.

– C-or veni, că n-or veni, nu se ştie, da satul zice că mata le faci pe toate înadins, pentru a zădărî lumea.

– Cum adică o zădăr ?

– Pui popuşoi în jurul casei anume, pentru ca oamenii să nu uite că li s-a luat pămîntul în colhoz...

– Ei, prostii... Dacă vom sta să ne luăm după gura lumii... Eu, măi Nuţişor, dacă vrei să ştii, pun popuşoi în jurul casei de frumusaţă.

– De frumusaţă! Ce poate fi frumos în popuşoii ceia?!

– Hei, atunci cînd ies în prag şi-i văd cum foşnesc în bătaia vîntului, parcă mi-ar fi mîngîiat cineva sufletul. Păpuşoii din ogradă sînt ultimele mele neamuri ce mi-au mai rămas. Şi atunci cînd îi samăn, şi atunci cînd îi prăşesc, şi atunci cînd îi secer, şi atunci cînd îi curăţ, cînd îi dezghioc, cînd îi macin, sînt veşnic printre neamurile mele. Iaca, chiar mai dăunăzi, după ce-am mîntuit de curăţit popuşoii, am visat-o pe mătuşa ceea de pe malul Nistrului...

– Pe călugăriţa?

– Dacă nu mai era călugăriţă... Aşa îi zicea lumea, pentru că, de... Lumea ca lumea.

– Lasă-mă, tată, şi cu neamul cela al nostru, că mă rideau fetele cînd se apropia hramul. La unii vin cu trăsuri bune, cai cu hamuri; alţii, mă rog, pe jos, dar oameni bine aşezaţi, bine îmbrăcaţi, aşa că şi la masă ai pe cine pofti, şi un pahar ai cu cine închina, iar la noi venea o babă bătrînă într-o căruţă hrentuită, trasă de-o gloabă de cal ca vai de dînsul...

– Apoi că pe atunci, fată dragă, nu se umbla cu maşina în musafirie. Dar, drept să-ţi spun, văzîndu-i cum în zi de sărbătoare intră şiragul de maşini cu musafiri în sat, ori cum ies ele încărcate după petrecere, stau aşa şi mă întreb – oare cîţi dintr-înşii ar putea rupe bucăţica de la gură, pentru a saliva de la pioire

un neam de-al lor, așa cum a făcut-o de atîtea ori mătușica ceea a noastră de pe malul Nistrului? În anii cînd cu o căldare de păpușoi puteai cumpăra un om cu casă, cu pămînt, cu suflet cu tot, ea venea, descărca în bătătura tăbultocul, zicînd: „De la noi atîta, de la Dumnezeu mai mult." Și se ducea fără a aștepta să-i mulțumești, să-i săruți mîna... Nu atît păpușoi, cît viață ne aducea. Că, de n-ar fi fost ea cu darurile celea ale ei, nu știu de mai eram noi pe lume – și eu, și tu, și Tudorică ista ...

La un moment dat Nuței i s-a părut că vede aievea cum a trecut viața de la mătuș-sa la tata, de la tata la ea, apoi de la ea la copilul ei. Pentru că s-a pomenit de copil, a întins brațul, l-a legănat puțin, cu toate că copilul dormea și fără legănat, dar, oricum, acest gest o lumina, o umplea de gingășie.

– Poate o vară-două lași grădina pentru altceva.Te rugăm împreună cu Tudorică.

– O să vă fie rușine să veniți la bunel, trecînd prin păpușoi?

– Nu e vorba de rușine. De sărăcie mă tem...

– Să nu-mi vorbești de rău vechea noastră sărăcie, pentru că sărăcia, veșnica, măreața, nemuritoarea noastră sărăcie, e maica oameni noastre. Ea ne-a crescut și ne-a scos în lume.

– Sărăcia nicicum nu poate fi maica omeniei.

– De ce?

– Pentru că sărăcia din capul locului îl înjosește pe om, îl umilește, îl face neom.

– Ba să mă lași tu în pace! Vechea noastră sărăcie sătulă nicicînd nu a fost, frumoasă nu a fost, dar tihnă, lumină și pace sufletească ne aducea din plin. Cînd sărmana maică-mea, Dumnezeu s-o ierte, răsturna mămăliga pe măsuță și casa se umplea cu aburi, parcă-l vedeam cum intră pe ușă...

– Cine intra?

– Cum adică – cine? Domnul.

– Vai de mine, tată! Ce are Dumnezeu cu mămăliga?!

– Acesta este trupul meu, a zis Mîntuitorul. Dumnezeu vine în primul rînd la cei flămînzi. Iar împreună cu Domnul intră în casa omului lumina, tihna, pacea sufletească...

– Nu cumva vrei să spui că, de cînd ciuturenii au trecut de la mămăligi la pîine albă, și nu mai găsești prin case nici meleștele nici ață de tăiat...

– Tocmai asta și vroiam să spun.

– Cum dar trăim noi pe lume? Fără lumină, fără tihnă, fără pace sufletească?

– Mă mir și eu – cum de trăim? Că, iată, să luăm Ciutura astu a noastră, de la dealul mic pînă la dealul mare, casă cu casă, om cu om, soartă cu soartă. Ai văzut tu vreun ciuturean ieșit la o răscruce pentru a vedea ce mai face lumea? Ai văzut tu vreo umbră stînd la portiță și urmărind, cum se topesc umbrele și din zi se face seară, iar din seară se face noapte? Ai auzit flăcăii cîntînd sara cîntecele celea ale noastre, pline de dor, de jele?...

Vorbele lui, cum era de fiecare dată cînd cădea în harul povestitului, veneau ca un potop, apoi potopul se desfăcea în rîuri mari, rîurile – în pîrăiașe, și fiecare își avea albia sa, malurile sale, numele său. Pe urmă iar se adunau toate într-o apă clocotitoare, și tot venea apa ceea, semănînd în jur pace, tihnă și voie bună. Nuța se gîndea cam prin ce-ar putea ea să-i mulțumească bătrînului, ce întîmplare din viața ei ar fi bine să-i povestească drept răspuns, dar ropotul apelor a furat-o, a tot dus-o, legănînd-o, și ea a adormit.

După perete, în casa cea mare, musafirii s-au așezat pe cîntat. Au cîntat cîntece ruseți, ucrainești. Cineva începuse „*A ruginit frunza din vii*", dar n-au știut cuvintele și s-au lăsat păgubași. Începea cîntecele nevasta președintelui de colhoz. Femeie arătăgoasă, avea nevasta ceea a președintelui un glas frumos cu un clopot și știa să tulbure, știa să atîțe glasul cela, așa încît la anumite întorsături de cîntec se cutremura casa lui Mircea Moraru cu temelie cu tot. Dar nici Nuța, nici copilul nu mai auzeau vuietul cela. Toate grijile și necazunle pe care le-au avut le-au lăsat bătrînului, și Onache a tot picurat vreo trei ceasuri pe scăunaș, păzindu-le hodina.

Pe la zori s-a ridicat și încet, ca să nu-i trezească, a ieșit.

Capitolul X

CÎNTECUL ZĂPEZILOR

Peste sat domnea o liniște adîncă. Întroienită de zăpadă, zgribulită de frig, Ciutura dormea și nici o lumină prin ferestre, nici un fuior de fum deasupra caselor, nici un vîrf de cușmă prin ogrăzi. Și era de mirare, căci noaptea se cam trecuse. Fusese o noapte lungă cît un veac, și ciuturenii, de obicei, cînd veneau nopțile lungi în miez de iarnă, se sculau mult pînă la aprinsul zorilor; făceau focul prin sobe, dezmorțeau cumpenele fîntînilor, prinse de gheață, îngrijeau de vite, făceau cu lopata cărări prin ogradă.

S-o fi tîmplat însă ceva la mijloc în noaptea ceea, ceva grav, un adevărat cutremur, și iată că Ciutura, istovită de emoții, nu se mai poate scula chiar așa de dimineață. I-o fi venit pe la zori să mai tragă un pui de somn pentru a-și reveni și, în definitiv, cine ce are cu dînsa?

„Îi hîtră, măi, Ciutura asta, a zis cu multă bunăvoință badea Onache. Îi hîtră ca o vulpe."

Apoi s-a gîndit că de hîtră Ciutura poate că nu-i ea chiar așa de hîtră, dar toane și ifose de tot felul – care nu se mai poate! De cum se ține minte, badea Onache a luptat cu nagîții satului său natal, nu i-au plăcut toanele și ifosele consătenilor nici înainte, nu-i plăceau ele nici acum.

Omul cu toane e ca și un copil, care nu știe azi ce-o să-l apuce mîne. Ciuturii, de altminteri, îi plăceau aceste repeziri aiurite. Uneori, iaca, îi vine ei a petrece. O prinde pofta pe vremea semănatului ori pe vremea strînsului, cînd bietul ciuturean nu mai vede pe unde calcă de atîta grabă mare. Satul însă a strigat –

hai, flăcăi! Şi, cu toată graba cea mare, într-o clipă lasă totul baltă, pălăria pe-o sprinceană şi-i arde un *guleai*, de-i merge vestea prin toată cimpia.

Alteori vine o zi frumoasă, şi e sărbătoare, şi nici de lucru nu prea este. Femeile s-au gătit – care cu răcituri, care cu sarmale, cu plăcinte, şi de băut se găseşte mai în fiece casă. Muzicanţii cîntă în vale, grijile – care s-au trecut, care s-au uitat. A rămas doar să se aşeze la masă, să toarne vin în pahare, şi sănătate, sughiţ bun la toate neamurile... dar... Trece aşa un vînt peste sat, lumea se burzuluieşte, se încuie în sinea sa, şi nici înainte, nici înapoi. Nu mai are chef. Stau şi se ciondănesc bărbaţii cu nevestele, apoi se încaieră vecinele între ele, după care vine rîndul vecinilor.

După atita sfadă şi inimă rea, cei care aveau de gînd să se ducă undeva în musafirie, acum – gata, nu se mai duc; cei care păreau că aşteaptă ei înşişi musafiri, acum – gata, nu mai aşteapta pe nimeni. Pe după-amiază, de ciudă ori de necaz, ciuturenul prinde o coadă de sapă şi prăşeşte ceva acolo într-un fund de grădină, nu atît face treabă cît demonstrează tuturora că, uite, nu i-i lui azi a sărbători şi el nu sărbătoreşte.

Chiar din capul locului, cînd se trîmbiţa pe la toate răscrucile despre nemaipomenita petrecere ce se pune la cale în casa lui Mircea Moraru, Onache şi-a ciulit urechea – nu era a bine toată fanfaronada asta. Cînd Ciutura se pune pe preamărit şi prosläväit, atunci trebuie să fii cu ochii în patru.

Dealtminteri, la început toate mergeau cum nu se mai poate de bine. Mircea era la putere, iar ciuturenii de cînd lumea se tot gudură pe lîngă cei mari şi tari. Fireşte, pe la colţuri îi birfeau pe toţi de-a valma, dar birfeau cu multă bunăvoinţă. De-o pildă, făceau presupuneri, ce va aduce Nuţa de la maternitate – un Bursucel sau un Răzeşel ?

Pînă chiar şi în ziua cînd a fost adusă mama cu copilul, satul era vesel şi plin de voie bună. Tocmai încetase viscolul, şi oamenii au pus mîna pe lopeţi, pentru că nu-i ţăran să nu-i placă a face cărare prin zăpadă. Ca să vezi, viscolul cela o fi crezut că – gata: s-a zis cu gospodăria omului. Dar stai, lele, că nu-i chiar aşa. Ştim noi a face cărăruşe – una la fîntînă, alta la grajd, a treia la drum. Încă una pînă la vecin, iar mai apoi te pomeneşti că ne va lăsa cineva să facă drum şi pînă la tine...

Satul era numai vuiet, numai lopeți, numai omăt aruncat sus, cît mai sus. Urmăreau însă cu cea mai mare atenție la ce rang va fi clasificată petrecerea în casa lui Mircea Moraru. După o anumită pravilă, nescrisă nicăieri dar care era păzită cu strictețe, colhoznicii de rînd, oricît de înstăriți ar fi fost, puteau face petreceri clasa a patra. La brigadieri se permiteau petreceri ceva mai răsărite, clasa a treia. Rar detot, cînd petreceau președinții de colhozuri, acolo era, fireşte, clasa a doua. De clasa întîi nu discutăm – ele se făceau undeva departe detot, sus detot.

În amurg, cum au ieşit muzicanții în ograda lui Mircea dînd foc sîrbei celeia pipărate, satul a cam căzut pe gînduri.Nu se prea încadra în clasament. Aşa ceva îşi putea permite doar președintele colhozului. O asemenea sîrbă putea fi bună pentru nuntă, pentru o horă în mijlocul satului, dar atîţea muzicanți vestiți pentru o cumătrie obişnuită!!!...

Sosirea naşilor le-a pus capac la toate. Nenumăratele perechi ce se tot duceau cu daruri spre casa lui Mircea, puteau scoate din sărire pe orişicine. Ei, hai, îşi adună el neamurile, Bursucii s-au ridicat cu toții şi merg încetinel, fosăind de mîndrie că li se înmulțeşte neamul, dar iată că încep a veni şi din satele vecine, în care Bursucii nici vorbă să fi avut neamuri!

Cele două „*Volgi*", care au tras la Mircea în ogradă, au pus satul pe foc. A fost răsturnat clasamentul. Era prima petrecere cu două „*Volgi*" în ogradă, din care una albastră era a președintelui colhozului, iar cea neagră, nouă-nouță, a primului secretar din raion. Pînă atunci nu se auzise că primul secretar ar fi şi el un om ca toată lumea, că ar putea fi invitat la o cumătrie şi cel cu invitația nu va fi arestat pe loc...

Asta Ciutura n-a mai putut-o suporta. După sosirea celor două maşini, satul nu a vrut să audă nici cîntecele lăutarilor, nici pe cele ale cumătrilor, şi Onache îi dădea oarecum dreptate satului. N-avea Ciutura chef de petrecere în sara ceea, îi sărise ţandăra, şi cine ce putea zice? Că, la urma urmei, poate un sat face măcar atita lucru: cînd vrea – petrece, cînd nu i-i lui a sărbătoare, nu sărbătorește.

N-avea chef de petrecere în sara ceea nici badea Onache. Nu văzuse nici el cele două maşini ce coborau spre casa ginerului, nici perechile de cumetri veniți cine ştie de pe unde, nici sîrbele

celea pipărate nu ajungeau la urechile, la sufletul lui. Iar că nu s-a culcat și el odată cu satul, apoi, de, oameni sîntem. Îi crescuse neamul și deci se cuvenea să cinstească un păhăruț de sănătatea nepotului.

Își așeza de-acum perna și pătucul, cînd o apărut în prag Paraschița. Îmbrăcată la repezeală cu ce i s-a nimerit, degerase că dădea sufletul dintr-însa.

– ... Of... bade Onache...

Sărăcuță și nu prea deșteaptă, Paraschița ceea toată viața o tot ținea dintr-o aventură în alta, distrînd satul cum nu se mai poate. Nu se supăra pe soartă, dimpotrivă, se bucura că poate fi și ea de folos cu ceva satului – îl veselea din cînd în cînd.

– Da stai oleacă de-ți vine în fire, femeie dragă... Ce s-o tîmplat?!

– Bade Onache... of, bade Onache... Hai repejor la Nuța că-i prăpăd!...

– Taci din gură fa, proasto! Ce prăpăd poate fi la o cumătrie?!

Paraschița a coborît de pe prag. A închis bine ușa cu cleampa în urma ei. S-a uitat de nu mai este cineva prin casă. Erau numai ei doi, badea Onache stătea pe scăunaș, ea în picioare. Pentru a-i comunica ceva confidențial trebuia să se aplece la urechea lui, dar nu se putea îndoi din șale și atunci, așezîndu-se de-a dreptul jos, pe podea, a prins a se muta cît mai aproape, tîrîndu-se pe șezute, și-i tot șoptea:

– Ferita sfintul să se facă una ca asta... Am prins cu urechea cînd schimbam felurile de mîncare pe masă. Știi mata cum au ei de gînd să-i pună nume copilului șela?

– Cum?

– Să-ți ieși din minte, nu alta. Fitislav. Săracul copchil, să trăiești o viață cu un nume, care nici în calendar nu este!

– Da ce i-o apucat ?

– Ei, ci i-o apucat! Vor să-i facă plăcere *nacealnikului* cela mare. Hai bade Onache, ridică-te repejor de pe scăunaș...

– Ce să mă bag eu, femeie, acolo unde nu li-i de mine!

– Cum nu li-i de mata?! Că băiețelul cela samănă cu mata ca două chicături de apă. Apoi *niuțelî* mata, capul răseților din Ciutura, îi lăsa Bursucii să ne facă neamul nostru de rușine...

Din vorbele femeii oarecum reieşea că Onache Cărăbuş şi nenorocita ce şedea oarecum ţigăneşte pe podea aparţineau acelaş viţe de neam, ceea ce, din punctul de vedere al lui Onache, era curat aiurealâ, cu toate că, stai, stai, stai...

Tatăl Paraschiţei, nu ista vitreg care o murit pe vremea foamei, da celălalt, tatăl ei adevărat, apoi acela venea vâr de-al doilea, ba nu, vâr de-al treilea, cu toate că, ce spun eu, vâr de-al doilea...

– Măi femeie măi, nu pot veni eu aşa peste toată lumea adunată acolo la o masă, să le zic – voi vreţi aşa, da eu zic altfel. Nu pot.

– De ce nu poţi?

– Pentru că nu pot, măi femeie proastă ce eşti.

– Răzeşii nu pot cînd au murit, da cît îs jii, ei pooot!, a urlat pe neaşteptate Paraschiţa, făcîndu-l pe bătrîn să tresară.

– Şi apoi, nu pot eu veni nepoftit la cumătrie...

– Da cine zice de cumătrie! Te duci să-ţi vezi fiica. De cînd, oare, un părinte, pentru a se duce să-şi vadă fiica, trebuie să aştepte invitaţie?!...

Aşa necărturară cum era Paraschiţa ceea, dar ştia a citi pe faţa omului. Pe obrazul lui Onache era scris că s-ar putea să şi vină, drept care Paraschiţa a ţîşnit ca din puşcă. Şi a avut dreptate – Onache a ieşit din casă. S-a dus să-şi vadă fiica şi nepotul, s-a dus să-i semene. I-a semănat pe toţi, pînă că şi pe ginere l-a semănat – de, creştini sîntem, trebuie să mai lăsăm să treacă şi de la noi...

Toate bune şi frumoase, şi, totuşi, se întorcea Onache de la cumătrie amărît cum n-a mai fost demult. Venea încet, înotind prin zăpadă şi se gîndea: oare ce-o fi însemnat că în anul acela copiii aproape deloc n-au mai umblat pe la case cu colinda? Iată că se mai duce un obicei din viaţa Ciuturii. O sărbătoare atît de frumoasă, atît de luminoasă, atît de priitoare sufletului omenesc, şi se duce pe drumul cela, de unde nu se mai întorc...

Cu vremea, se prea poate, satul îşi va face rost de alte sărbători, or fi ele poate şi mai zgomotoase, şi mai frumoase, dar acea lumină lină, fermecătoare, nu se ştie de-o vor mai avea. Lumina sărbătorilor sfinte e hrana sufletului omenesc, şi, rămînînd fără acea hrană, sufletul prinde a se năbătăci, omul devine cinos, agresiv, iar cu răutate nu s-a făcut încă nimic bun pe lumea asta.

Era o noapte frumoasă, cu iz de basm. Asemenea nopți fer mecătoare vin rar în cîmpie, poate de trei-patru ori pe an, și țăranii simt prin somn frumusețea lor istovitoare. Se trezesc, ies afară. Se minunează cît e de mare, cît e de nemaipomenită această lume, ghicesc ei înde ei ce-o fi însemnînd acest cer senin, fără de margini, această tihnă cerească, această pace...

Era una din nopțile celea nemaipomenite, dar, ciudat lucru, de data asta Ciutura lăsa să treacă toate aceste frumusești cerești pe lîngă dînsa, fără să le fi sărbătorit veșnicia. Bine, hai, se gîndea Onache, s-o cam întrecut ginerele cela al meu cu măsura, dar să te încrîncenezi pînă într-atîta, încît să nu mai vezi minunile lui Dumnezeu?!

O lună mare, orbitoare, se înălțase pe cerul senin și albastru. O lumină vie, scînteietoare se topea în jur, sărind de pe un sul de zăpadă pe altul, și toată cîmpia părea o mare albă, spumoasă, plină de pietre scumpe. Într-o clipă de zbucium marea a fost tăiată de frămîntarea ei, oprită, înțepenită locului.

Acum marea hodinea după marile sale frămîntări, stătea cu o mamă după chinurile nașterii, scăldîndu-și podoabele în lumină, și numai umbra bătrînului, lungă și neagră ca cerneala, vine pe-o clipă, stinge jocul scînteietor al zăpezilor, dar numai pe-o clipă, căci bătrînul tot merge, umbra se prelinge supusă în urma lui, și jocul începe din nou.

Si cum venea el așa încet spre casă, deodată i s-a părut că zăpezile iernii cîntă. Aveau ele un cîntec molcom al lor, un cîntec alb, scînteietor, ce semăna puțin cu o colindă de-a noastră, și se gîndea Onache că de n-ar fi fost el așa bătrîn, poate ar fi încercat să învețe colinda zăpezilor, să i-o spună pe urmă lui Tudorică. Ia ce bucurie ar mai fi! Dar, de. Ce-a fost a lui s-a trecut, și cîntecul ista, cine știe, îl va mai auzi cineva, îl va transmite urmașilor?...

A început să-i doară inima. Îl durea încet, prelung, cum te doare ca cînd îi a pierdere mare, și Onache se gîndea: oare ce i-o fi apucat inima? Poate o fi supărat-o cu frigul, poate din pricina vinului, poate pentru că se trecuse de-acum noaptea și el nu hodinise deloc?

Dar, tot umblînd cu presupuneri de la una la alta, ştia el prea bine că de capătul durerilor n-o să mai dea. Pentru că de la o vreme inima începuse a trăi o viaţă a sa aparte – ba îl junghie aşa, deodată, ba începe a se zbate nebună, ba coboară undeva la vale şi bate rar, de la unu la trei, şi apoi la cinci, da de doi şi patru nici nu vrea să audă. A tot încercat în multe rînduri s-o ia cu vorba, cu fierturi de tot felul, s-o împace, dar, neizbutind, a lăsat-o în plata Domnului.

Acum venea încet spre casă şi era atîta frumuseţe în jur, şi cîntau în cor zăpezile unei ierni întregi, cîntau de te topeai de colindele lor, dar inima îl durea şi pace. Casa îi era de acum aproape detot, dar nu-i era lui a se întoarce acasă, şi el căuta vreun drumuşor să mai înconjoare oleacă, să mai tragă aer curat, să mai asculte cîntarea iernii, să se mai mire de joaca valurilor scînteietoare, pentru că, de, cine ştie...

Ciutura se făcuse de ieznoavă. Case noi, frumoase, cum nu mai văzuce satul. Case vechi, de pînă la războiu, au rămas puţine, vreo cinci-şase, nu mai multe, printre care şi casa lui Onache Cărăbuş. Păreau cam caragioase aceste case vechi, locatarii se cam ruşinau de dînsele...

Onache niciodată nu s-a ruşinat de casa în care trăieşte, dar atunci, în acea jumătate de ceas cît venea de la fiică, i s-a urît aşa deodată de dînsa. I s-au urît şi acoperişul, şi pereţii, şi uşile, şi ferestrele; i-a venit, aşa, deodată, să treacă pe lîngă casa lui fără a intra pe portiţă, fără a se opri...

Ah, tinereţe-tinereţe, unde-mi eşti tu, focul cel ce arde, şi arde, şi nu se mai potoleşte! Ce-ar fi să treacă el acum pe lîngă casa ceea a lui, dar să nu intre. Să se tot ducă înainte şi înainte, în alte sate, în altă lume, să găsească oameni vrednici, să se înfăţeaască cu ei, să rămînă acolo, să facă o altă casă, să le ia pe toate de la început!!!

„Vinul cela, bată-l pustia, m-o fi prea înfierbîntat..."

Firește, vinul era de vină. Pentru că în jur era iarnă, era noapte tîrzie, era frig şi el îmbătrînise. Îi îngheţaseră mînile pînă la coate, şi urechile, şi cu toate că sufletul se cerea dus departe în lume, picioarele îl grăbeau spre casa cea veche, spre sobă, spre perna şi plapuma care îl aşteptau...

Era aproape ajuns. Trecuse de fîntînă, îi rămăseseră vreo sută de paşi, cînd s-a oprit locului şi un fior de groază i-a scuturat umerii. Peste o clipă şi-a revenit, s-a uitat primprejur. A făcut o mişcare să se apere. Trebuia, cît nu era tîrziu, să puie mîna pe-un toiag, pe-o piatră măcar, dar împrejur numai suluri de zăpadă albă, frumoasă, scînteietoare...

„O fi venit banditii să mă prade..."

Uşa casei stătea deschisă, era atît de larg deschisă, încît se vedeau pînă şi umbrele tinzii. L-or fi pîndit cînd s-a mişcat din casă şi au venit să-l fure. Adunau, pesemne, la repezeală, în saci, puţina lui avere. Şi nu că i-ar fi fost lui de averea ceea, dar se temea să nu dea tîlharii peste dînsul. Iată-i, peste o clipădouă ies din casă, şi parcă-i mare lucru să-i dai unui moşneag cu ciomagul în cap? Iar satul dormea, dormea buştean dintr-un capăt în altul, şi numai de peste deal se auzea spuma cumătrei şi vocea răscolitoare a soţiei preşedintelui, care ridica pînă şi morţii de prin sicrie:

Şumel kamîş,
Derevia gnuuuliiiisi,
I nocika temnaia bîla...

Tîlharii nu se grăbeau să iasă. Vîntul scîrţiia încet, a jale, uşa tinzii, şi Onache s-a gîndit: da poate nu-s tîlhari, poate Tincuţa cu cei doi băieţi s-au repezit noaptea să-l vadă, şi el tocmai nu era acasă?

„Ce Dumnezeu, parcă nici de băut n-am băut chiar atîta, da ia ce gogomănii îmi intră în cap!"

Şi s-a supărat pe sine. A tuşit de cîteva ori, a înjurat o dată în limba maternă, apoi i-a adăugat cunoscuta înjurătură în limba rusă care, zice-se, intră prin perete, şi cu ajutorul ei a ajuns pînă în prag. Pragul tinzii însă nu-l putea trece. Picioarele nu vroiau să-l treacă. Tremurau.

„ Cioiane vechi, dar, ca să vezi, mai tremură încă..."

Picioarele au fost dintotdeauna marea lui ruşine.

– Care-i acolo, măi !!!

A reperit moale uşa tinzii, ca să nu prindă casa răceală, a culeş de lîngă perete o lopată şi a început a face cărăruşe prin

sulurile de săpată. Cîndva, în copilărie, cînd venea vremea de curăţit omătul, lui nu-i dădeau lopata – erau alţii mai mari, şi el, toată viaţa, cînd vedea căzînd multă zăpadă, se frămînta în mintea lui: îi vor da, nu-i vor da lopata?!

Slavă Domnului, acum o avea pe-a lui. Avea omăt destul, avea lopată. Prima cărăruşă a făcut-o la fîntînă – fără apă omul nu poate. Cea de-a doua cărăruşă, cotind puţin, s-a dus pînă la căpiţa cu fîn, apoi ceva mai la deal, unde era o girezuică cu beţe de răsărită pentru foc – nici vitele, nici soba din casă nu trebuiesc uitate.

Încă o cărare a făcut-o pînă la oiţe – cuminte şi darnic animal la casa omului. O altă căraruie s-a dus la poiata cu găini şi, în sfîrşit, încă una, la nujnic. Cea din urmă n-a prea ieşit acătării, dar las' c-o să-i şadă bine aşa cum este.

Mai spre ziuă lăutarii tocmiţi de Mircea au început a da semne de oboseală, cîntecele se fărîmiţau de la primul vers şi petrecerea, coborînd la vale, a început a se stinge.

„Hei, măi, că straşnic ce cumătrie o mai fost!!", şi-a zis Onache, uimit de cele ce poate face un om în casa lui. Atîta lume să aduni, atîţea muzicanţi, atîtea bucate, şi să ştii a ţinea hăţurile în mîni o noapte întreagă, asta rar cine poate!

Fericit că o asemenea cumătrie nemaipomenită s-a întîmplat să fie în casa ginerelui, la botezul unui nepot de-al lui, Onache a prins a ciuli urechea spre satul din vale. Oricum, a fost o noapte de basm, a fost ceea ce se întîmplă o dată în viaţa omului, atunci cînd îi este dat să se întîmple.... Aşa ceva Ciutura ar trebui să recunoască.....

Deci, să vedem ce zice satul.

Satul însă – nimic. Cîntă cucoşii, latră un cîne, scîrţîie o poriţă. Bate mărunţel valul unei fîntîni, măsurînd viteza cu care căldarea deşartă coboară în adîncuri, pentru a se umple cu mult blagoslovita vlagă, după care acelaş val proslăveşte deacum cu alt glas ridicarea apei din adîncuri.

Toate bune şi frumoase, dar stai că au mai fost oameni pe lumea asta, au mai săpat fîntini şi-au tot scos apă. Ceva dădea de bănuit, aduce prin ceva a moft resemnarea asta a Ciuturii, şi Onache, ştiindu-şi bine satul, ia căldările şi porneşte repejor spre fîntînă.

Dis-de-dimineață viața satului se adună, de obicei, în jurul fîntînilor. Acolo-s noutățile, acolo se zămislește și politica cea mare a satului, și politica lui cea mică.

– Neața, bade Onache! Bucuroși să te vedem voinicel, sănătoșel! Iaca, ne-o fericit Dumnezeu, cît despre americani – cine știe cum se vor descurca ei sărmanii pînă la urmă...

– Da ce-i cu americanii?

– Cum, chiar să nu fi auzit?! C-au transmis și la radio, și la televizor – o furtună s-o iscat pe mare și o venit peste America ceea ca o urgie. O furtună cu nume frumos ca de fumeie – ori că Diana, ori că Daiana îi zice, dar, cum îs ele, fumeile, nebune la supărare, Daiana ceea scotea, badei, copaci, rupea acoperișurile de pe case, de lăsa numai jale în urma sa...

Soarta Americii în dimineața ceea îl preocupa pe Onache ceva mai puțin decît pe vecinii săi, și el tot aștepta o clipă potrivită pentru a putea întoarce vorba spre nemaipomenita cumătrie din casa ginerelui, dar vecinii nu se mai puteau opri, tot jelindu-l pe americani.

În cele din urmă, bietul Onache, amărît cum nu se mai poate, și-a luat căldările pline și a pornit cu ele spre casă. Așa-s vecinii de cînd lumea: se poartă omenește cu tine atîta vreme cît ești ceva mai jos decît dînșii, dar, pe măsură ce începi a te ridica, să vezi cum îi se schimbă năravul!

„O să mă duc la cei de pe dealul mic, și-a zis Onache, ducînd apa în casă. Acolo-i fruntea satului, demnitatea lui, acolo, lîngă izvoare, se adună ce-o mai rămas din Ciutura. Și chiar de scapă ei și cîte-o vorbă politicește greșită, cînd se adună la izvor vorbesc frumos, pe îndelete: îl lasă pe fiecare să-și spună păsul, nu se vîră prostește, ca vita, cu noutățile peste tine, luîndu-ți vorba din gură...“

La izvoare era lume puțină – un băiețel și vreo două-trei babe, în schimb babele nu mai puteau de bucuroase ce erau.

– Amu, săraca Ciutură, va mai răsufla și ea oleacă, pentru că, zău, nu mai era chip... S-au mai întors cu fața spre noi.

– Cine s-a întors?

– Cum, chiar să nu fi auzit mata noutatea? Să ai ginere brigadier și să nu știi noutățile?

Onache și-a ciulit urechea.

– Care noutăți?

– D'apu că, iaca, e vorba să ne întoarcă-napoi grădinile. Or scăpa oleacă bieții oameni – care cu un copăcel, care cu o tufă de vie, că strîmtorați cum eram, nu mai era chip...

Înfierbîntate și uituce, babele tot torceau la vorbe goale, ba întrerupîndu-se una pe alta, ba completîndu-se, așa încît Onache a obosit să le tot urmărească și le-a lăsat în plata Domnului. Venea spre casă domol, îngîndurat.

S-a întîmplat ceva cu Ciutura noaptea trecută, căci iară – a cîta oară! – nu-și mai cunoștea satul. Are el ce are cu ginerele, au fost sfădiți, mă rog, e treaba lor, dar, la urma urmei, a fost o frumusețe de cumătrie în sat, o petrecere care a ținut de cu sară și pînă în ziua albă! O cumătrie cu muzicanți, cu mașini, cu musafiri veniți cine știe de pe unde! O cumătrie cu fruntea raionului în capul mesei! O cumătrie despre care se va vorbi un an în toată Cîmpia Sorocii! Și Ciutura, care era în stare să discute cu săptămînile o bețe amestecată cu pălmuiri în bufetul sătesc, acum se făcea că habar n-are de cele petrecute noaptea trecută!

Dar nu se poate, oameni buni, fiți voi domni, fiți voi tovarăși. Nu se poate așa ceva într-un sat de gospodari.Noaptea trecută se întîmplase un lucru mare, un lucru sfînt, dacă vreți să știți! Răsărise un nou vlăstar la încheietura celor două dealuri : venise pe lume un nepot de-al Bursucilor, care-s amu la putere, dar care semăna leit cu amăritul Onache Cărăbuș!

Creștea, cu alte cuvinte, sămînța neamului care a știut ce-i munca, ce-i cuvîntul, ce-i cinstea. Ei, hai, vecinii, mă rog, ca veciniii, numai zavistie și venin – se știe de cînd lumea. Babele de la izvoare is neamuri de-ale lui Haralampie Buliharul, pe ele numai pămîntul, copacii, viața-de-vie, rublișoarele strînse la legătură – altceva nu le interesează.

Dar, stai că Ciutura, pe lîngă dealul cel mic și dealul cel mare, mai are și niște case colo sub pădure. Obosit așa cum este, se va duce în mahalaua de sub pădure care se numește Sat nou. Acolo lumea nu e nici fudulă, nici vicleană, spune verde în ochi ce are de spus. Părea însă înțepată lumea și aici.

– ...'Neața, bade Onache.

– Hai că-i bună. Da încotro așa de diminecioară?

– Păi, la fîntînă, că arde totul în mine... Parastasul și grijania...

– Pe cine îl sudui așa de dimineață?

– Pe curva ceea de la selpo. S-o dus încă ieri de cu sară la bază și n-o venit pînă amu. Parastasul...

– Era vorba să aducă marfă ?

– Care marfă, bade Onache, s-o dus după votcă. Că pe Bursucul cela de brigadier, cu toate că ți-i ginere, nu-l mai satură dracii...

– Cum adică, nu-l satură?

– Hălește tot ce-i cade în cale. Cînd face o cumătrie, vine la cumparativă și ridică totul – vin, șampanie, votcă – de am rămas cu toții orfani. Ș-atunci am trimis-o pe vinzătoare anuțpra nopții în raion, la bază, după votcă, dar ea, tîrfa dracului, că știu eu cu cine se linge pe bot ea acolo în gară...

* * *

Ajuns acasă, Onache s-a întins pe laviță, a stat o vreme cu privirea suptă de albul-cenușiu al tavanului și, pînă la urmă, s-a întrebat: da poate că nu a mai fost cine știe ce mare petrecere în Ciutura noaptea trecută? Poate că satul avea dreptate? La urma urmei, de ce adică și-ar permite el să nu-și vadă cu ochi buni ginerele, iar satul nu și-ar permite acelaș lucru?!

Și, totuși, satul era una, el era cu totul alta. Ciutura își legase bunăstarea de numele lui Mircea Moraru, pe cînd Onache Cărăbuș sufletul și-l legase. Viața și-o legase. Suferise, ce-i drept, dar era în firea lucrurilor. Atunci cînd se înrudesc două neamuri, unul urcă mai sus, altul îi face loc.

Din păcate, nu e totdeauna așa cum ar fi trebuit să fie. De cînd stătea Ciutura la încheietura celor două dealuri, Răzeșii erau și mai gospodari, și mai isteți, și mai cumsecade decît Bursucii ce tot dospeau pe prispe. Mărîtîndu-și fata cu unul din Bursuci, Onache visa să-l treacă cu vremea în zodia neamului său, era firesc ca cel din vale să urce la cel din deal.

Mircea Moraru a fost una din cele mai mari aventuri în viața lui. Onache l-a zărit pe băietanul cela încă de pe cînd păștea vaca. Era isteț, era îndemînatic, se vedea că vrea să urce din vale spre cei din deal. Cu mult nainte de-a-i fi dat fata, Onache și a zis:

„Am să-l ajut, am să-l cresc cu mîna mea, cum cred eu".

A făcut tot ce poate face un om pentru altul. Rămînînd fără feciori, Mircea îi era nu atît ginere, cît fiu. Era un fiu bun, cuminte, căuta să nu-i iasă din cuvînt. Acolo în cîmp el nu atît l-a coborît de pe tractor, cît i-a pus în cap o parte din mintea lui, din sufletul lui, şi totuşi... În clipele de mare răspundere, cînd se hotăra soarta lui Mircea şi soarta casei lui, nu venea la răzeşii cei din deal. Cobora la Bursucii din vale şi se aşeza cu ei pe prispe.

Necunoscute sînt căile Tale, Doamne!

Un om moare, altul se naşte. O viţă se stinge, alta se înfiripă. Pesemne, asta se şi numeşte viaţă. Ne doare nespus cînd îi pierdem pe cei dragi şi scumpi, plîngem şi nu ne mai putem afla alinare, dar, vai, cînd ni se rupe inima de durere, cînd stăm impietriţi în faţa seminţiei ce se stinge, din cenuşa durerii, din negura vremilor apuse, răsare o nouă lumină...

Şi tu, cel care de azi pe mîne aşteptai să fii dus pe năsălie, te pomeneşti în capul mesei, iar duşmanii tăi cei neînduplecaţi, ridică paharele în cinstea învierii tale..

Cu adevărat, necunoscute sînt căile Tale, Doamne!

Capitolul XI

IZOLAREA

Viața satului se ține cu zvonuri fel de fel. Cînd nu le prea are, le face singură, le coace, le inventează dintr-o nimica toată. Și cu cît zvonul e mai neverosimil, nemaipomenit, cu atît e mai sățios, mai mult ține. Astfel, prin Ciutura s-a răspîndit fulgerător vestea că Onache Cărăbuș, de dus s-a dus el la cumătria nepotului, dar, pentru că nu a fost poftit special de către ginere, n-a intrat în casa cea mare, unde era petrecerea. N-a vrut să ciocnească paharul cu cei din neamul Bursucilor, cu conducătorul raionului, ci a stat într-o mică odăiță cu fiica și nepotul. Acolo l-au primit cu un pahar de vin și cîteva sarmale, puse pe-o muchie de taburet.

O cumătrie pe-o muchie de taburet – așa ceva nici că se mai pomenise, zvonul înfierbîntase satul cum nu se mai poate. Nu-i vorbă, la început, Ciutura însăși boicotase cumătria, pentru că Bursucii ceia prea cară în vizuinile sale. Mai apoi însă, după ce cumătria din Ciutura a fost legiferată, a căpătat statut oficial, după ce vestea s-a răspîndit prin toată Cîmpia Sorocii, după ce au fost publicate și felicitări prin gazete, Ciutura a hotărît că e timpul de întors proțapul.

Oricum, era primul sat ce făcuse o cumătrie cu rezonanță în tot raionul, se poate spune, în tot Nordul Moldovei. Și apoi Mircea rămînea la putere, de el depindea bunăstarea multora. Trebuia însă găsit un bun prilej pentru a realiza renumita noastră manevrare, pentru a se putea trece de la o negare absolută la o susținere totală.

Astfel, cumătria pe-o muchie de taburet, prindea satul cum nu se mai poate de bine. Auzi dumneata ce mofturi fac răzeşii ceia rinzoşi – de dus se duce el la cumătrie, dar de intrat în casa cea mare, unde se face petrecerea, nu vrea să intre. De cinstit cinsteşte, dar de ciocnit cu cel care, se pote spune, le-a făcut o mare cinste lor şi tot neamului lor, el nu ciocneşte...

Treptat-treptat, zi cu zi, bătrînul Onache s-a pomenit într-o totală izolare. Trăia în mijlocul aceleiaş lumi unde-şi trăise toată viaţa, dar, nu se ştie cum şi de ce, sătenii mai-mai să nu-l cunoască. Adică, îi dădeau ca şi mai înainte "Bună ziua", îi făceau drum atunci cînd era de făcut drum, dar, după ce îi dădeau "Bună ziua" şi îi făceau drum, scurtau paşii, se opreau, priveau lung în urma lui, de parcă se întrebau: cine-o fi? Semănă grozav cu unul de aici din sat, dar cu cine anume o fi semănat, iată că nu-mi vine în cap şi pace.

Era lucru de mare mirare, această îndirjire de-a nu-l mai cunoaşte pe om, pentru că ciuturenii, buni sau răi, săraci sau bogaţi, deştepţi sau proşti, se cunoşteau cum nu se mai poate de bine, avînd pururea o singură grijă de căpătii – nu cumva să semene unul cu altul, în ruptul capului să nu semene, mai bine mori, decît să mai semeni cuiva.

O fi fost o zodie coborîtă din moşi-strămoşi, o fi lucrat de-a lungul veacurilor, aşa încît azi, trecînd de-a lungul satului, te cruceai – Doamne-Dumnezeule, ce mai adunătură de oameni de tot soiul! Nalţi cît un stîlp de telegraf şi josuţi; ochi căprui, ochi albaştri, firi vesele, firi triste, feţe rotunde, feţe lungăreţe. Erau feluriţi, şi pentru că erau atît de feluriţi, erau fericiţi. Noroc poate că n-aveau, pîne, poate, n-aveau totdeauna, dar felul lui de-a fi şi-l avea fiecare.

Apoi că era şi Onache Cărăbuş om în rînd cu lumea, avea şi el felul lui de-a fi, de-l cunoşteau ciuturenii hăt de departe. Îl cunoşteau după statură, după vorbă, după cătătură, dar mai ales după umblet îl cunoşteau. Avea un umblet rar, încetinel, puţin cam mîndru, puţin îngîndurat.

Ciuturenii, de obicei, se mişcau după cum îi mînau grijile – azi e la fugueţă, mîne o lasă mai moale, poimîne iar e cu sufletul la gură. Lui Onache nu i-a plăcut hărţuiala asta a împrejurărilor – ici te împinge înainte, ici te prinde de-o poală şi-ţi zice

mai stai oleacă. Pe la cincisprezece-șaisprezece ani și-a ales o măsură de pași, așa cum i s-a părut lui că va fi mai bine, și acea a fost a lui.

Ciuturenii, cînd îl zăreau pe uliță, zîmbeau, căci, niciodată n-ai fi putut spune: are vreo treabă omul cela sau a ieșit să vadă ce mai face lumea?... Și sara, și dimineața, și pe vremea semănatului și secerișului, pășea mîndru, încetinel, întorcînd capul la stînga ori la dreapta cu multă îngrijorare, de parcă ar fi purtat în fundul pălăriei un cuib de rîndunele și n-ar fi vrut să le deranjeze. După fiecare sută de pași se oprea să răsufle puțin, căuta în urmă să vadă cît a mers și se mira cumplit, părîndu-i-se că a ajuns grozav de departe.

„ O ieșit Răzeșul la plimbare...", ziceau sătenii cu jumătate de gură, dar așa ca să ajungă și la urechile lui Onache.

Zădarnice erau toate. Porecla nu lua foc. Ciutura a încercat în fel și chip să-i strice socoteala, dar hoțul de Onache nu se lăsa prins în lanț, rîzînd și el împreună cu alții. A avut vreo trei porecle și toate porneau de la felul lui de-a umbla. S-a prins numai una, dar nici aceea nu-i făcea inimă rea.

Satul însă nu se mai putea astîmpăra. Și-l tot urmăreau, și-l tot iscodeau, pînă ce s-a găsit unul mai răsărit, care, după ce l-a tot urmărit ani la rînd, într-o zi, cînd a avut destui căscăuni în jur, l-a întrebat:

– Bade Onache! Și cam cît plătești mata lăutarilor, ce-ți tot cîntă marșul?

Cărăbuș a zîmbit: proști-proști, dar pînă la urmă au prins firul!

– Le plătesc un pumn de bani, măi frate iepure! Nu știu, poate, de-aș fi căutat mai mult, aș fi găsit alții mai ieftini, azi e plină lumea cu hîrîituri fel de fel, dar mi-am zis – măi! O viață are omul! Aduc un taraf bun, plătesc cît nu face, dar să ieș și eu odată în lume cu ceea ce-mi place mie!

– Vezi să n-o pățești. Că țiganii îs cu harțag – cîntă ei cît cîntă, dar apoi dă un vînt așa peste dînșii și te leapădă în mijlocul jocului.

Onache și-a împins cușma spre ceafă și a scuipat peste gardul cuiva, căci aduceau a mare prostie vorbele ajunse la urechile lui.

– Cum să mă lepede, bre, cînd ei o duc la mine ca-n sînul lui Dumnezeu!

– Nu zi vorbă mare, bade Onache, că toboşarii iştia, cu o mînă bat toba, cu cealaltă numără banii...

– Minciuni care nu se mai află! Aşa modeşti şi omenoşi...

– Care omenie, bade Onache! Că azi cioroii ceia nici să se uite la ruble! Valută, ori aur curat, dacă vrei să-ţi cînte bine.

– Asta de amu depinde de cel ce face tocmeala. Unora nici cu aur n-or vrea să le cînte marşul, pe cînd mie şi pe ruble, şi pe datorie, şi chiar pe degeaba se întîmplă să-mi cînte...

Apoi, culmea culmilor... Două războaie mondiale, o putere vine, alta pleacă, se schimbă hotarele, se schimbă banii, se schimbă buchiile în alfabet, iar Onache Cărăbuş, cum o umblat cu lăutarii în urma lui, aşa şi umblă.

Atîtea necazuri, atîta bucluc o avut, încît nici el însuşi nu ştie cum a izbutit s-o scoată la capăt. N-o umblat prin lume să-i ademenească de la veselia altuia, nu i-a plătit cu bani furaţi, dar au fost ani grei şi a ţine un taraf pe lîngă tine nu era deloc uşor. Ba se sfădea cu lumea din pricina lăutarilor, ba se sfădea cu lăutarii din pricina lumii, ba înşişi lăutarii se luau de piept cu fiştecare. Cearcă de fă pace.

Cu anii s-au mai aşezat vremurile, le-a mai venit şi lăutarilor mintea la cap, s-a mai potolit şi badea Onache. Trăind de atîta amar de vreme sub o singură stea, sub o singură căciulă, sub un singur acoperiş, s-au înrudit oarecum, au început a se înţelege, a se preţui, a se şi ierta unul pe allul...

Şi, totuşi, un singur trup şi un singur suflet nu au fost, şi nici nu aveau de unde fi. Vesel şi binevoitor cum era, Onache, firește, trăia într-un sat de oameni, iar trăind printre oameni, ţi se întîmplă de toate. Şi nedreptăţit poţi fi, şi murdărit poţi ajunge, şi amestecat în nişte afaceri în care mai bine să nu fi fost amestecat.

Lăutarii însă erau maximalişti. Sărac, dar cinstit – asta era deviza lor. Cum se ajungea la un posibil compromis, cum porneau bucluciurile în casa lui badea Onache. Şi cu cît era mai riscant compromisul, cu atît bucluciul era mai mare.

Şi apoi, una e tinereţea, alta e ceea ce vine mai apoi după dînsa. Oricît de vesel din fire ar fi fost Onache, sînt vremuri cînd

sufletul cere să te retragi, să te înfunzi într-un codru de tăcere, să laşi glasul cela pe care nu-l aude nimeni în afară de tine, să-ţi spună el ce-l doare...

Lăutarilor însă puţin le pasă. Ei una ştiu – una două şi mîna pe arcuş. Cum văd că bietului Onache nu-i mai arde de cîntarea lor – gata, încep a se şi găti de ducă. Cu trompete, cu fluiere, cu averea lor cu tot. Onache îi prinde, unul cîte unul, îi bagă înapoi în casă şi le tot tîlcuieşte că sînt zile cînd casa omului ride, sînt zile cînd casa omului plînge, dar sînt zile cînd nici una nici alta. Sufletul odihneşte, dormitează, îşi revine.

Nu dovedeşte bietul să ajungă cu vorba la capăt, că lăutarii de-acum caută clempuşul uşii.

– Dar staţi oleacă, măi, proştilor, le striga badea Onache în ciudat, c-o să umblaţi ş-o să mă căutaţi cu lumînarea. Puţini au mai rămas pe lume dintre cei ce ştiu a preţui o cîntare de suflet, o melodie frumoasă, iar muzica asta a voastră ţine atît, cît are cine o preţui!...

Mircea Moraru a fost cel care a spart digul bunelor înţelegeri dintre Onache şi lăutarii lui. Bursucii din vale, care tot şedeau tăcuţi zile întregi şi fosăiau pe prispele lor, erau duşmanii de moarte ai lăutarilor. Se zice că odată de demult lăutarii ar fi venit singuri să le cînte, au încercat să încălzească sufletele Bursucilor. Le-au dus pe farfurie tot ce-au ştiut, tot ce-au putut, dar nici plătiţi, nici la masă poftiţi nu au fost. De atunci – nici să audă de dînşii.

Onache însă legase de portiţa cu nuiele pe unul din neamul Bursucilor, Nuţa în cele din urmă făcuse casă cu Morarii. Înrudirea celor două viţe de neamuri devenea un fapt împlinit. Lăutarii nici să audă de aşa ceva. Onache, pentru a-i mai îmbuna oarecum, le şoptea în mare taină – nici o grijă. Am crescut eu atîţia mînji, o să-l smulgem noi şi pe mînzacul ista, de-o să-l aducem ici printre noi. La casa noastră.

– În veacul veacului nu va fi !

– Va fi, zicea Onache încăpăţînat.

Bătălia pentru readucerea lui Mircea în mijlocul lor a fost lungă şi grea. Erau vremuri cînd ginerele mai-mai să fi trecut în religia Cărăbuşilor, puteai zice că e Răzeş în toată puterea cuvîntului, apoi, într-o bună zi, numai ce-l vezi şezînd pe prispă

cu Bursucii, şi totul se ducea peste cap. Lăutarii rîd cum nu se mai poate, îşi bat joc de sărmanul Onache, îi fac zile fripte, dar el nu se lasă. Staţi, bre, proştilor, că eu am trăit mai mult decît voi, mai este încă mult pînă departe...

Atunci cînd Mircea a răsărit la suprafaţă, ş-a început a face politică, înşurubîndu-se la putere, lăutarii îi făceau zile fripte sărmanului Onache. L-au tot ros şi l-au tot mîncat pe bietul bătrîn, că nu în zadar a ajuns să-l doară inima aşa, din nimic. Şi-l tot aţîţau, şi-l tot întărîtau; cînd pornea el spre casa ginerelui, îl întorceau din drum; cînd voia să trimită o vorbă fiicei, parcă l-ar fi ţinut de limbă, şi cînd le ura, la un pahar, sughiţ bun, satanele se repezeau să-i verse vinul din pahar.

Mircea, fireşte, cam bănuia ce se petrece în casa şi în sufletul socrului. De cum a început să avanseze, îl ocolea demonstrativ. Se întîmpla să treacă pe alături, şi nu intra; îl zărea trebăluind prin ogradă şi se făcea că nu l-a văzut, ca să nu-i dea "Buna ziua!"

– Asta ai căutat, asta ai găsit, rînjeau lăutarii.

Onache între timp îmbătrînise şi lăutarii îl dovedeau uşor. Omului nu-i ajungeau cuvinte, nu-i ajungeau dovezi, nu-i ajungea ciudă, ca să-i mai muşturuiască, şi ei răsturnau casa cu josul în sus.

Nu l-au lăsat să se ducă la maternitatea din raion să-şi colinde fiica, nu l-au lăsat să se ducă la cooperativă să cumpere cîţiva metri de cit pentru nepoţel, căci nimeni nu merge la o cumătrie cu mîna goală, nu l-au lăsat să se ducă să-şi întîmpine fiica, atunci cînd a venit cu copilul acasă. Şi chiar în noaptea cînd începuse cumătria, nu-l lăsau să se mişte din loc. Un păhăruţ, o bucăţică de ceva, perna şi patul. Atît.

Şi el cedase. A închinat, a înghiţit, şi-a făcut aşternutul. Aşeza de acum perna, cînd răsare pe neaşteptate Paraschiţa. Stă în prag îngeţată, vînătă de frig. Şi femeia cea proastă, pe care el mai că nici nu o lua în samă, i-a adus în palme acel adevăr spre care Onache a mers o viaţă întreagă şi n-a putut ajunge – urcarea şi căderea neamurilor se face în ceruri, nu pe pămînt.

După plecarea Paraschiţei, lăutarii parcă înţepenise. Sosise clipa marilor hotărîri, şi ei îl urmăreau pe bătrîn sufiare cu sufiare, mişcare cu mişcare. Ce va face patronul pînă la urmă,

că așa îi ziceau – patronul. Onache stătea liniștit, făcea focul în sobă, apoi a mai stat o vreme, așteptînd să ardă totul, să poată astupa cahla. Se căznea să și-o amintească pe Paraschița fată mare. Erau cam de-o samă, umblase cîndva și la dînsa, dar poate că nu umblase, dar de jucat cu siguranță că o jucase.

Onache stătea pe scăunaș, amintindu-și ziua, jocul cela din mijlocul satului. Era toamnă, se făcea hramul în Ciutura. Horă mare în valea satului. Flăcăii luau fetele la joc. Pe cele mai frumoase, mai avute, le luau primele, deschideau, cum se zice, jocul cu dînsele. Apoi venea rîndul celorlalte, intrau în horă una cîte una, și de fiecare dată numai Parashița rămînea la o margine de joc , pentru că nu o lua nimeni.

Acum Onache nu-și putea aminti în amănunte – sau că i-o fi șoptit cineva că e răzeșă, din neamul lor, și nu e bine să fie lăsată de una singură la marginea jocului, sau poate i-a venit lui singur trăsnaia ceea în cap – să deschidă jocul cu Paraschița. Hotărît cum era el pe atunci, scoate un zece lei, comandă o polcă. Sărmana, îi jucau ochii în lacrimi, tremura de emoții, iar cei din jur se cotileau de rîs, căci biata Parashița, așa i-o fi fost dat de la Dumnezeu, era comică în tot ce face, în tot ce spune.

– Haplea Ciuturii.

Onache, cum stătea pe scăunaș, a tresărit. Cine să fi rostit această poreclă odioasă, pe care a purtat-o biata femeie? În casă era numai el și lăutarii care chicoteau prin unghere.

– Să-mi rîdeți voi ruda în casa mea, în fața mea?! Porcilor!

După care s-a ridicat, s-a îmbrăcat, a deschis ușa și s-a dus.

Cînd s-a întors, a găsit ușile deschise, iar lăutarii – tufă. Unii s-or fi dus spre răsărit, căci de acolo se lăudau că veniseră, alții or fi luat-o spre apus, căci acolo le-au dat mamele țiță, și a rămas numai un țigănaș cu toba. S-ar fi dus și acela, dar, pesemne, numai bine ce adormise și n-a vrut să coboare de pe cuptor, de la cald.

– Taci că mi-au făcut-o...

Dar, mai pe urmă s-a gîndit că toate-s spre bine. Orișicum, odată și odată aveau ei să plece. Se poate trăi pe lume și cu un toboșar, dacă nu ești nici prea lacom, nici prea mîndru. S-ar fi aranjat ele toate pînă la urmă, căci nu mai era chiar atît de departe urma ceea, dar lumea, ah, această lume a noastră ...

– ...Ş-amu unde ţi-s, bade Onache?
– Cine?
– D-apoi, muzicanţii ceia ai matale... Că, nu se prea aud...
– Le-am dat *opusk*.
– Crezi că s-or mai întoarce?
– S-or întoarce, că nu s-au dus cu toţii... Mi-am lăsat unul...
– Care, unde, dă să-l vedem şi noi!

Apoi, culmea culmilor, ţigănaşul cela parcă ar fi înţeles despre ce era vorba. Se ruşina a bate toba, se ruşina a veni de unul singur în urma omului. Se făcea uituc, se tot oprea căscînd gura ba la o răscruce, ba la alta, tot şuşotea ba cu un om, ba cu o femeie. Era mic şi prostuţ, iar Ciutura – sat mare şi viclean, cînd e vorba de amăgit pe cineva.

Vai ce lume anapoda, se crucea bietul Onache – scoate sudlarea din tine. N-are ce face cu dînsa, dar o să ţi-o ia, pentru că e mai tînără, mai voinică şi ştie că nimeni n-o să-i ceară socoteală pentru fărădelegile sale.

* * *

Trece iarna, vine primăvara, vine vara, iar pace nu-i nici în lume, nici în Ciutura, nici în sufletul lui Onache Cărăbuş. De amărît ce era, căuta să nu prea iasă din casă, să nu prea dea ochii cu lumea. Ocolea maidanele unde se adunau serile bătrînii să mai stea la sfat, ocolea vorba bună a rudelor, ocolea zilele cu petreceri, iar dacă se şi oprea la cîte-o portiţă, mai mult tăcea.

Ciutura era fericită, Ciutura sărbătorea una din cele mai mari biruinţe ale sale. Ani şi ani la rînd, în momentele cruciale tot cobora în vale şi se aşeza pe prispe lîngă Morari pentru a se sfătui cu căpoşii ceia din vale. Au trebuit să vină ruşii, să vină comuniştii, să le spună – destul cît aţi tot coborît în vale. Va fi mult mai cu cale să urcaţi Morarii sus.

Şi, vezi bine, c-au avut dreptate. Cît poţi trăi cu mintea răzeşilor ceia care o viaţă întreagă luptă cu paragina şi nu o mai pot scoate, se ţin de păpuşoi cu ambele mîini şi cîntă osanale ceaunului şi meleiteului. Ştiu răzeşii a conduce o maşină, cunosc limbi străine, pot ei conduce o adunare aşa ca să ajungă la rezoluţia pregătită din timp? Au mai umblat ei o vreme cu pretenţii fel de fel, dar au amuţit pînă la urmă. Acum la plenarele secrete

Mircea Moraru rar cînd era întrebat ce mai face acolo Răzeşul, *cam on dişit.*

Totuşi, din cînd în cînd îl întrebau. Problema nu era rezolvată definitiv, pentru că la cea mai mică neplăcere, iar neplăceri prin colhozuri erau destule, una două şi cei obijduiţi porneau pe ulicioara unde era casa lui badea Onache. Se opreau la poartă, omul ieşea şi ei stăteau de vorbă. Nu discutau ei cine ştie ce. Noutăţi mărunte, nimicuri săteşti, dar aceste adunări spontane, neprogramate, puteau acumula nemulţumiri.

Mircea, în cele din urmă, a fost nevoit să vină la ai lui, să vadă ce e de făcut. Prispe, natural că nu mai aveau, şi-au făcut case cu toţii şi nu în vale, ci în vîrful dealului, sub pădure, acolo unde se zice c-ar fi *spalini raion.* Cînd aveau ceva de pus la cale se adunau la unul Maxim Moraru, care adusese nişte scînduri de la piloramă să-şi podească în casă. Pentru că scîndurile erau cam jilave, le-a pus sub şopron la uscat, şi ele se tot usucă de cîţiva ani.

Acolo, pe scîndurile celea se aşezau Bursucii cînd aveau ceva de discutat. Pe scîndurile celea s-au aşezat şi de data asta.

Un ceas şi mai bine au tot sforăit unul lîngă altul, ţapeni, concentraţi, după care Mircea s-a ridicat primul, zicînd:

– E unica soluţie.

– Merge, au consimţit ceilalţi Morari, participanţi la discuţie.

Drept care, aşa cam pe la mijlocul verii, tocmai cînd bătrînului Onache i se făcuse lehamite de toate, s-a zvonit prin sat că conducerea colhozului caută un paznic pentru nişte maşini stricate, adunate în cîmp şi rămase acolo. Se făgăduia cite-o jumătate de *trudozi* şi cărbuni pentru defoc la iarnă. Bordei însă pentru paznic colhozul nu vroia să facă. Să şi-l facă însuşi paznicul.

Lemn – poftim, scînduri – poftim, o ferestruică colo ceva sau măcar o bucată de sticlă – poftim, iar încolo, să sape paznicul, să-i mai treacă de urît pe dealurile celea. Doritori de-a cîştiga *trudozile* pentru nimic erau mulţi, dar nu vroiau să sape. Ziceau: lasă mai întîi să ne facă cîrmuirea bordeiul, să vedem ce fel de bordei au făcut, şi pe urmă stăm de vorbă.

Prin nişte rude de-ale sale Mircea i-a dat de înţeles lui Onache că, de va fi să ieie asupra sa grija maşinilor stricate, să nu-şi bată capul cu bordeieşul cela. Va trimite el lucrători de la brigada de construcţie şi-i vor ajusta un bordeieş de mai mare dragul. Dacă, fireşte, îl va interesa ideea ca atare...

Lui Onache nu-i prea convenea să lase casa şi să se ducă pe dealuri cine ştie pe cîtă vreme. Avea o mică găspodărie a lui pe care, în vremurile noastre, cum o laşi, cum n-o mai găseşti. Şi apoi, avînd un sat întreg pornit împotiva lui, asta nu-i mai ajunge, să se vorbească prin sat că ginerele i-a făcut bordei pe sama colhozului.

A zis că rămîne să se mai gîndească, dar pînă ce tot stătea el la cumpănă, într-o noapte a avut un vis cît se poate de ciudat. Se pomeneşte el, nitam-nisam, într-o noapte frumoasă, caldă, cu lună plină, într-un cîmp cu păpuşoi răscopt, înţepenit de nu se clătina o frunză. Părea că şi păpuşoii, şi noaptea, şi Onache însuşi aşteptau să se întîmple ceva vajnic, ceva nemaipomenit. Ascultau cu toţii cu mare încordare, trebuia să vină ceva de undeva...

Apoi, deodată, răzbate din depărtare un sfîşietor urlet de cîine. L-a răzbit pînă în rărunchi urletul cela, căci îl mai ţinea încă minte. Iară el tot venea şi venea, venea jelindu-se, venea plîngîndu-se, venea clocotind de dor, între cer şi pămînt.

„M-o fi chemînd Molda la dînsa" – şi-a zis Onache prin somn şi a pornit cînd la pas, cînd fuga mare, cînd prin arături, cînd înotînd prin apele reci ale Nistruilui, spre urletul cela, care era mai scump decît tot ce avuse el pe lume. O chema, o striga cu o voce care începuse a i se stinge, să-l aştepte, să nu mai dispară odată din viaţa lui, şi cu cît mai mult îi slăbea glasul, cu atît mai mult el stăruia:

– ...o-o-o-olda-a-a-a-a-....

Trezit de propriul său strigăt în puterea nopţii, Onache a sărit iute afară şi s-a mirat cumplit, căci noaptea visată semăna ca două picături cu noaptea aşternută peste sat. Şi luna era plină, şi cerul senin, nu se mişca o frunză prin livezi, şi de peste deal, din lanurile celea de păpuşoi, parcă-parcă se auzea un urlet tulburător....

– Acolo e ţara mea, a zis Onache. Încolo vom merge.

Fără a sta mult pe gînduri, a primit slujba de paznic, cu bordeiul aşa nefăcut cum era. Las', şi-l sapă el încetişor. Atîta amar de pămînt a săpat, mare lucru, dacă mai sapă o săptămînă!

A trimis vorbă Nuţei să treacă din vreme în vreme, să nu rămînă casa chiar pustie, a rugat vecinii să ia sama, să nu se facă vreo uricăciune prin ogradă, a încuiat uşa, şi-a luat hîrleţul, puşoaica, ceaunaşul, un scăunaş cu trei picioruşe şi a ieşit din sat cu ţigănaşul-toboşar în urma lui.

Capitolul XII

FLUTURI NEGRI

Cu timpul a venit şi toamna, iar odată cu toamna în Cîmpia Sorocii vin mirii şi miresele, vine vremea nunţilor şi petrecerilor. Onache Cărăbuş, de cînd se ţine minte, a tot umblat pe la nunţi. Cît era mic, se ducea prins de fusta bunicii sale şi se întorcea cu cîte-un covrig, cu cîte-o nucă.

Ceva mai tîrziu se ducea cu tovarăşii săi de joacă. Rămînea ore întregi în faţa muzicantului cu trompeta lucitoare, şi tot stătea nemişcat pînă se învinetea de atîta frig, pînă surzea de atîta cîntare. Cum o crescut măricel, ieşea cu căldarea plină la o răscruce, pîndea întoarcerea tinerilor de la cununie, ca să arunce sub copitele cailor un fuior de apă rece, şi să prindă în căldarea deşartă cei cîţiva lei, aruncaţi drept mulţumire.

De pe la cincisprezece ani a început a fi luat vornicel. Mai ales miresele îl pofteau. Îi legau la mînecă o băsmăluţă, îi puneau o floare la piept şi toată ziua, cît ţinea nunta, el, de fericit ce era, nu mai ştia pe unde calcă.

Cînd i-a venit şi lui sorocul, a ieşit şi el mire în faţa satului, pe urmă a tot stărostit şi cununat, a tot împăcat lume în satul lui cît a putut. Visa la trei nunţi frumoase, dar feciorii nu i s-au întors, şi a făcut numai una. De, aşa i-a fost să fie, ce să-i faci...

Nunţile însă au rămas pentru toată viaţa marea lui patimă, şi cum răsărea în valea satului o melodie, o rămurică din copacul

cela furtunos și vesel căruia i se zicea nuntă, Onache lăsa totul baltă și se ducea repejor să vadă cine și cum va juca mireasa.

Mai ales îl fermeca *"Iertarea"*, capitolul cela zguduitor al nunții, cînd mireasa își lua rămas bun de la părinți. Urale, bocete și trompete, toate într-o împletitură diabolică. Mireasa ieșea în prag în rochie albă, în urma ei veneau părinții, ținînd o pernă frumoasă și moale...

Întorcîndu-se spre părinți, mireasa se lăsa în genunchi, își lipea obrazul de fața pernei, de parcă ar fi vrut aici, intr o clipă, să mai guste o clipă din acea nesfîrșită minune, cărcia i se zice dragoste părinteasca, dar nu avea, sărmana, vreme. O grăbeau mirele, o grăbea nunta și, strîmtorată, îndemnată din toate părțile, ea mulțumea părinților pentru că au crescut-o, voia ceva să mai spună, dar o înecau lacrimile și ceea ce nu puteau ea spune, spuneau muzicanții într-o melodie sfîșietoare, cărcia așa i se și zicea: *"Iertarea"*.

Plînge mama miresei, lacrămează tatăl, plîng femeile venite la nuntă, amintindu-și c-au fost și ele cîndva în rochii albe de mireasă, și cu toate că ți se oprea un nod în gît, te surzeau și te orbeau toate cele ce se petreceau în jur, dar, maică sfîntă, cît de frumoase erau toate celea adunate împreună!

Nunțile dintotdeauna au fost marea patimă a lui badea Onache. Și iată că mai venise o toamnă cu miri și cu mirese, dar toamnei acesteia scris i-a fost s-o petreacă departe de Ciutura, de nemaipomenitele ei nunți.

Ce să-i faci? L-a înzestrat Dumnezeu cu duhul împotrivirii celor streine firii omenești, și el a căutat să fie demn de aceste înalte daruri cerești. Atunci cînd duhul lui a născut un cuvînt țăios, hazliu, ușor sau greu, Onache l-a dus lumii cinstit, fără a șovăi, fără a căuta să facă negustorie cu dînsul, iar o asemenea volnicie odată și odată trebuia s-o plătească.

Voi trăi așa cum va binevoi Domnul, și-a zis Onache cîndva demult. Bun sau rău, bogat sau sărac, deștept sau prost, mă voi arăta în fața lumii așa cum sînt și voi părăsi această lume așa cum mi-a fost dat să fiu.

Dar, ca să vezi... În ziua de azi nu se mai poate așa ceva. Nu se poate. Orice frunză în codru își trăiește veacul așa cum i a fost dat ei să fie, și nimeni nu i cere să semene neapărat cu

alte frunze; orice bulgăr de pe marginea drumului, orice nouraș din largul cerului rămîne așa cum l-a blagoslovit Domnul, și numai omului această tainâ a ființei sale, această zodie de-a nu fi semănat cu nimeni, îi este socotită drept crimă și omul este pedepsit atunci cînd nu primește să se lase de ceea ce i-au dat cerul și pămîntul.

Onache nu a făcut negustorie cu darurile firii sale, nu a primit pustiirea sufletească drept o nouă treaptă a civilizației și în cele din urmă pentru îndirjirea sa a fost izgonit de semeni, aruncat în mijlocul lanurilor de popuși la care ținea atît de mult. Păpușoi a vrut, cu păpușoi îl vom îndopa, se zice că au hotărît Bursucii acolo pe scîndurile celea de brad...

Și iată-l singur-singurel pe lume, numai el și nesfârșitele lanuri de păpușoi. De atîta singurătate au început să-l doară mușchii fălcilor. N-are cui spune o vorbă, stă cu gura închisă zile întregi, pesemne, de asta îl și dor. Unica bucurie ce i-a mai rămas, erau duminicile.

Cum venea o duminică, i se părea că aude printre dealuri, undeva hăt departe, vornicei chiuind, aude frînturi de sîrbe, vede lume de pe lume adunată într-o ogradă. Și-i venea și lui atunci să se strecoare nevăzut prin mulțime, să se bucure tăcut, împreună cu alții, de toate cele cîte văd ochii.

„Hai la nuntă, cumătre Onache!" se îmbia el pe sine și începea a se găti de petrecere. Își tundea mustecioara scurt, după placul celei vădane, care, de altfel, s-a dovedit pînă la urmă o proastă și o mincinoasă cum nu se mai află. Își lustruia, pe cît se putea, cu o mănușă veche bocancii, făcea cușma numai val, și-o punea puțin pe-o parte, așa cum credea el că i-ar sta bine.

După care ieșea din bordei cu scăunașul cel josuț cu trei picioare, îl potrivea în mijlocul bătăturii, se așeza. Își ștergea cu mîneca ochii, ca să-și închipuie mai bine cele ce urmau să se întîmple, ducea un pumn slăbit, făcut pîlnie, la ureche, și petrecerea începea. Sate împrejur aveа destule – fiecare se lăuda cu muzicanții săi, și duminicile, din zori și pînă în noapte, tot umblau prin cîmpie frînturi de veselie cumplită.

Stînd așa pe scăunașul lui josuț, în mijlocul unui cîmp strein, înțepenit în așteptarea iernii, Onache se gîndea că o nuntă adevărată, o nuntă în felul cum o înțeleg plugarii din Cîmpia Sorocii, înseamnă mai întîi de toate, muzicanți.

Restul – puțin le pasă. C-o să fie rochia mireseî cusută la un croitor vestit, ori cumpărată gata într-un magazin, că au chiuit vorniceii din sufiet ori pentru că așa se obișnuiește pe la nunți, că socrii cei mari au așezat la masa cea mare mușafirii la rînd ori numai neamurile lor – pentru toate nimicurile ieștea nimeni n-o să-ți ceară socoteală, dar muzică să le aduci.

Să le aduci muzicanți vestiți, ca să poată ei pe urmă spune că așa o petrecere nu s-a mai văzut. Altfel n-au să ți-o ierte. Au să se uite chiorîș la tine o viață întreagă, și chiar atunci cînd ai să fii pe patul de moarte, cînd ai să-i rogi de iertare, ei au să se uite dojenitor la tine, de parcă ar fi zis: mă rog, dacă a venit vorba, Dumnezeu să te ierte, dar totuși, cum ai putut tu să mă poftești la nuntă, tocmind niște muzicanți de strînsură?!

– Dacă știu să cînte frumos, păginii, îi șoptește badea Onache vecinului din dreapta, care nu se știe de ce, nu prea era la locul lui. Pe unde cu plinul, pe unde mai cu deșertul, ciuturenii noștri, așa păcătoși cum sînt, dacă știu a trăi.

După ce și-a lăudat în felul ista satul de baștină, Onache s-a întors spre vecinul din stînga, care nici acela nu prea ședea la locul lui, și i-a propus:

– Să-i auzim amu pe cei din Nuieluși. Lumea îmblă și-i laudă, dacă eu unul nu prea cred în ceea ce zice lumea.

Badea Onache ascultă frînturile de cîntece ce răzbat pînă la dînsul, le alege, le culege, se tot miră în sinea lui, și apoi că-s una din marile minuni ale acestui pămînt – lăutarii din Cîmpia Sorocii. Vreo zece omuleni, pe cît de triști, pe atît de osteniți, stau grămăjoară într-un colț de ogradă și se tot ciondănesc cu privirile, se tot îndeamnă unul pe altul cu coatele. Pare că nu știu nici ei înșiși ce să cînte, și cîntecele lor ba-s scurte, că nu-ți ajunge vreme să scoți o fată rușinoasă la joc, ba se lungesc, încît pare că se îneacă nunta în colbul ridicat de roata perechilor.

Cei zece muzicanți se lasă mult rugați, cînd sînt poftiți să ia masa. Cinstesc și ospătează cît îi se pune dinainte, dar, cînd ies iar afară, nu mai au chef să cînte. Cu obrazul aburit de-un pahar de băutură, cu sprinceana încruntată amarnic, ei deapănă o nimica toată, necăjiți și plictisiți de viața lor.

Apoi, deodată, tresaltă. Parcă un vînt ar fi dat peste dînșii, parcă li s-o fi năzărit ceva, parcă o lumină de sus s-ar fi revărsat

peste ei, şi cîntece vechi, cîntate de sute de ani pînă la dînşii, par a se naşte acum, pentru prima oară. Şi te tulbură, şi te farmecă, şi spun lumii atîtea lucruri tainice despre tine, despre viaţa ta, încît rămîi trăsnit: cum, cînd, de unde putuseră ei să le afle?

Întreaga nuntă se adună în jurul lor. Lumea stă cutremurată, lumea stă fermecată, dar, între timp, mai vine o boare de vînt, mai face să li se năzară ceva marilor maeştri ai melodiilor fermecătoare, şi se stinge, şi nu mai e de nimic cîntarea lor. Zece mutre aburite de vin, zece perechi de sprîncene încruntate, încolo – nimic.

Onache zîmbeşte:

– Nu-i vorbă – şi-s bogaţi, şi au de toate iştia din Nuieluşi, dacă muzicanţi ca lumea nu ştiu a tocmi.

Apoi că nunţile din Cîmpia Sorocii nu-şi au un canon hotărît. Într-un sat ele se rînduiesc într-un fel, în alt sat – altfel. Totul depinde de roada anului, de avutul socrilor, de voia bună a mesenilor. Se întîmplă nunţi ce ţin cîte patru-cinci zile la rînd, dar se întîmplă şi nunţi de-o singură zi – duminică diminecioară încep şi cam pe după miezul nopţii nuntaşi se împrăştie pe la casele lor.

După socotelile lui badea Onache, în toamna ceea colhoznicii nu prea aveau ce se lua cu petrecerile. Nunţi se făceau puţine. Multe fete de măritat s-au dus prin şcoli, băieţii de sama lor au fost luaţi la armată. Colhozurile, pînă una-alta nu băduseră mai nimica. Păpuşoii şi sfecla mai stăteau în cîmp.

Aşa se gîndea Onache Cărăbuş, dar, firește, satele îşi aveau mintea lor. „O viaţă are omul...", o fi strigat un prost într-o sară, şi strigătul lui a fost furat de văi, de păduri, de sate. „O viaţă are omul...", a urlat întreaga cîmpie şi s-au aruncat într-un şir de petreceri cum nu se mai pomeniseră.

Curgea vinul ca apa în pîrău, puţeau a basamac toate gardurile. Oamenii petreceau la nunţi, la cumătrii, la bufete; petreceau în zece, în şase, în doi şi de unul singur; petreceau la sfîrşitul săptămînii, la începutul, la mijlocul ei. „O viaţă are omul..." Şi cînd vîntul sufla de la asfinţit, şi cînd bătea el de la răsărit, şi chiar cînd nu bătea deloc, la bordeiul lui badea Onache ajungeau înjurături şi vorbe urîte de oameni afumaţi.

Lui badea Onache îi plăceau petrecerile atunci cînd aveau

ele un miez, un har al lor. Îi plăcea să cinstească la o nuntă, la o cumătrie, dar să se aşeze aşa şi să bea numai pentru că are o singură viaţă, asta nu i-a plăcut niciodată. Toate trebuiau să aibă o rînduială, o măsură, altminteri el nu le putea primi.

Fiinţa lui răsărise din socoteala zilelor de muncă şi hodină rînduite cu sute de ani în urmă: după şase zile de muncă – una de hodină, şi iar şase de muncă, şi iar una de hodină. Duminicile erau date de către Dumnezeu pentru a te întreba ce fel de om eşti şi ce faci pe lumea sta. Altminteri viaţa nu avea rost.

Iată însă că toate au fost răsturnate, date peste cap. Lumea ciocneşte pahare în zi de lucru şi-şi suflecă mînecile duminica dimineaţa. Dar le suflecă mai mult de ochii lumii, pentru că, iată, toamna se trece, zile bune de muncă tot mai puţine, în cîmp rămîne o roadă de toată frumuseţea, iar satele se dedau la beţii. Stăteau maşinile în cîmp, răgeau prin ferme vitele nehrănite, neadăpate, prindea a se înnegri frunza răscoaptă a păpuşoiului, iar cîmpia zăcea beată turtă.

Onache umblă în jurul bordeiului, trage cu coada ochiului, pentru ca cineva de atîta beţie să nu umfle vreo roată din maşinile celea stricate, s-o ducă pe basamac, şi se gîndeşte în sinea lui: ce-o fi dat peste neamul ista al ţărănimii?

Că doar toamnele vin nu numai cu nunţi şi tulburel. Odată cu toamnele în Cîmpia Sorocii vine vremea număratului bobocilor, vremea cugetului şi frămîntărilor. Toamna e hotarul unui an întreg de muncă, de dragoste, de vise. A rodit ceea ce avea să rodească, s-a copt ceea ce avea a se coace. Acum pămîntul gol prinde a se răcori, se lasă furat de gînduri, de parcă ar fi vrut să adune toată vara, de la prima zi caldă pînă la ultima brumă, să vadă ce-a fost bine, ce-a fost rău.

Şi-i frumos pămîntul istovit de propria sa roadă, rămas acum sterp şi îngîndurat. Urmărindu-i frămîntările, ţăranul cearcă şi el toamna să prindă un rost din viaţa lui. Stau amîndoi de ae frămîntă – omul şi pămîntul muncit de el – şi nici unul, nici altul nu se pot dumeri, căci au fost atîtea zile bune, atîtea zile grele, atîtea zile netrăite din plin au licărit şi s-au tot dus!

Ce e bine şi ce e rău în viaţă – pînă la urmă asta e piniea cea de toate zilele a sufletului, a minţii, iar toamnele cu nopţi lungi, răcoroase, cu cer senin şi-nalt, sînt cum nu se poate mai bune,

pentru ca omul să-şi poată frunzări destinul şi pentru a mia, pentru a suta mia oară să se întrebe care îi este rostul, pentru ce-a venit pe această lume?

Vai, renumitele nopţi de hotar al muncii şi cugetărilor, nopţile sufletelor noastre veneau senine şi frumoase, veneau gînditoare, alese pe sprînceană, dar veneau zadarnic, căci cîmpia era la masa petrecerilor, iar acolo sufletul nu are scaun, nu are cuvînt, acolo numai trupul sărbătoreşte şi-şi iese din minţi.

* * *

Se trece toamna, iar după toamnă, fireşte, vine iarna.

„Oare chiar să se prăpădească aşa mîndreţe de roadă?"

Nu departe de bordeiul lui badea Onache, dincolo, peste vale, fugeau pînă se topeau hăt în zare, lanuri nesfîrşite de păpuşoi. Uşa bordeiului era aşezată în aşa fel, că, de cîte ori ar fi ieşit badea Onache afară, dădea cu ochii de păpuşoi.

Şi îl durea de fiecare dată cînd păşea pragul, pentru că păpuşoi erau mulţi şi rodiseră bine. Cîteva lanuri se vărsau unul în altul, şi cît apuca privirea omului – ce ţi-i deal, ce ţi-i vale – numai păpuşoi. Frunze lungi cît sabia, spînzură frînte în două, se ţin ca prin minune legate de-o singură aţişoară, dar se ţin, şi cum vine o boare de vînt, porneşte un foşnet nemaipomenit în întreaga cîmpie. Pare că sute de mii de ţărani, şiragul nesfîrşit de popoare ce-au stropit cu sudoare şi sînge aceste ogoare, au prins glas şi se cainã, şi se frăsuie că pămîntul a rodit din plin, iar secerătorii nu mai vin odată.

„– o-o-o-olda-a-a...a!"

Zădarnice toate. Cei duşi pe acea cale, duşi rămîn.

Onache umblă, se zbuciumă şi nu-şi poate afla loc. De cînd e lumea, au mers împreună – poporul şi pămîntul pe care a prins viaţă. Şi cum s-a putut întîmpla, cine i-a despărţit, cum s-a putut că unul a pornit-o pe-un drum, celălalt – pe alt drum? Şi cam unde ar putea ei să ajungă, fiecare mergînd de capul lui, odată ce-au fost făcuţi unul pentru altul, deoarece pămîntul este vatra şi soarta unui popor?

Ale lui sînt aceste văi şi aceste dealuri, fir cu fir şi bulgăre cu bulgăre, ale lui sînt şi depărtările, şi cerul, şi primele ploi

de primăvară, şi vuietul tractoarelor, şi cîntecele fetelor legîte la prăşit. Şi toate cîte rodiseră vreodată pe acest pămînt, şi cele ce urmau să rodească, toate erau ale acestui necăjit neam. Le plătise din plin ani şi veacuri la rînd, dar iată, cînd li s-a umplut paharul,nu le mai pasă de nimica.

Şumel kamîş,
Derevia gnulisi
I nocika temnaia bîla...

Martor ne eşti, Doamne, nu ţinem noi la beţii, nu am căutat niciînd salvarea la funudul unui pahar cu băutură, dar iată că întregul neam s-a aruncat într-un şir de petreceri ce păreau să nu mai aibă capăt, şi asta îl durea cumplit pe bătrînul paznic.

În fiece sară badea Onache lăsa bordeiul şi se repezea să vadă cam cît mai pot sta păpuşoii în picioare. Vara fusese ploioasă, păpuşoii au crescut înalţi şi, ca să-i poată încinge cu o singură privire, întra în mijlocul lanului, urca pe-o movilă naltă, zisă de ciutureni Movila lui Vodă. Se mai spunea că sub movila ceea o fi zăcînd mari comori. Onache nu credea în comori, dar movila îi plăcea, pentru că era înaltă, trainică.

Toamna era pe sfîrşite. Cerul şi pămîntul începeau a sufla frig de iarnă, frunzele de păpuşoi au căzut, s-au rărit cu totul, de-au rămas numai cocenii cu ştiuleţii spînzuraţi pe ei, iar secerătorii nu mai vin.

Cîmpia, cu toate vietăţile sale, cu rădăcini cu tot, se lasă uşor furată de somnul iernii. Zile întregi cerul îşi tot schimbă faţa – ba se încruntă, ba pare a se lumina, şi împreună cu el pădurile din depărtare, pădurile de argint, ba se desprind din ceaţă, ba se lasă înfăşurate din nou.

Acest joc ciudat al depărtărilor a început, nu se ştie de ce, să vină tot mai aproape, tot mai apoape. Se prăbuşeşte o zare, şi încă una, şi mai una, iar într-o sară, cum stătea Onache sus pe Movila lui Vodă, l-a străpuns un fior de mare tristeţe.

I s-a părut, aşa, pentru o clipă, c-a nimerit într-o altă lume, o lume în care te miri de-a mai găsi vreun suflet să fie de acelaş neam cu dînsul. Toate i se păreau aici străine, pînă şi cîmpia din jur părea a nu mai fi cîmpia pe care o ştiuse din copilărie. Semăna, nu-i vorbă, cu cîmpia de altădată, numai că acum ea

părea a vorbi altă limbă, a crede în alt Dumnezeu. Într-o asemenea cîmpie, te miri de-ar fi crescut el trei copii la casă, te miri de i-ar fi ajuns putere să le îndure pe toate celea cîte le-a îndurat.

„– o-o-o-olda-a-a..!!!."

Pace, tihnă, pustiu pe deal, pustiu pe vale, pustiu în sus, pustiu în jos, şi de atîta tihnă şi pustietate a început să i se pară bietului Onache că nici el nu mai este cel care fusese cîndva. Iar dacă nici el nu mai este cel care a fost, ce să te mire că nici cîmpia din jurul lui nu mai este cîmpia de altădată!

Mă rog, că s-a pierdut un om nu-i mare lucru, dar cîmpia nici cum nu poate să se piardă. Cîmpia este pînea noastră cea de toate zilele, principala noastră bucurie, vatra sufletului, şi Onache prinde a o mai căuta o dată. O căuta palmă cu palmă, şi-l durea amarnic, căci, iat-o, tovarăşe, este, şi în acelaş timp parcă nu mai este. E a ta şi nu mai e a ta, te vede şi nu te mai vede.

O fi avînd ea, în străfunduri, vîrste de mii de ani, dar oamenii, cărora li s-a dat acest puţin, nu umblau cu gîndul chiar atît de departe. Ei o primeau atît cît puteau vedea, cît o puteau folosi, cît o puteau înţelege, şi în felul ista cîmpia trăia şi ea o vîrstă de plugar. Se năştea de fiecare dată cînd se năştea omul, alerga desculţă împreună cu el, se înălţa luminată de primul fior al dragostei. Apoi, an cu an, de la aratul de primăvară şi pînă la nesfîrşitele ploi de toamnă, începea a se potoli, a se aduna grămadă, a se stinge.

O, scurta noastră, o, nesfîrşita noastră viaţă de om! Iată, zac pe sub lanurile de păpuşoi drumurile vechi ale Cîmpiei; picioarele lui Onache mai sînt, dar drumurile umblate de el nu mai sînt. Ochii îi mai sînt, dar cerul de altădată nu mai este, căci, după atita zbucium şi frămîntare, din străfunduri a coborît un cer nou deasupra cîmpiei.

Printre văi, printre dealuri se zbat noaptea în lumini sate făcute aproape de iznoavă, sate cu o lume nouă, cu obiceiuri noi, cu o credinţă nouă, iar badea Onache, cu toată lumea lui, era de acum pe ducă.

– Apoi, dacă-i chiar aşa, minţănim şi pentru atita.

A coborît de pe movilă şi a pornit spre bordei înviorat de acel pas neobişnuit pe care urma să-l facă. De murit nu i s-a întîmplat încă niciodată să moară şi era curios să afle: oare cum o fi?

A intrat în bordei, s-a așezat cuminte pe scăunaș, de parcă s-ar fi pregătit să-l tundă cineva și, întrucît bătrîna cu coasa nu se mai arăta, Onache a țipit.

Picurase puțin, dar în fărîma ceea de vreme a visat un riu mare, revărsat în prag de primăvară. O noapte caldă, blîndă, cu lună pe cer, cu brazde moi, cu dangătul celor treizeci de clopoțnițe ce tulburau întreaga cîmpie. Apoi s-a trezit, visul s-a dus pe calea viselor, și numai vuietul celor treizeci de clopotnițe a rămas cu el, tot mutîndu-se dintr-o ureche în alta.

Acest dangăt l-a necăjit pînă în sară, și toată noaptea, și a doua zi. Era ca un blestem: iese el din bordei – ies și clopotnițele; urcă pe Movila lui Vodă – urcă și clopotnițele:

– Ho, bre, ce v-o apucat? O ars atunci un sat ș-ați tras clopotele o bucată de noapte, da amu ce s-o aprins și arde, că nu vă mai puteți opri odată?!

Ardea ceva adînc, fundamental, o lume întreagă era în flăcări, așa încît clopotarii pur și simplu îl scoteau pe bătrîn din minți. Nici cu binele, nici cu răul nu putea scăpa de vuietul cela, și nici șipul de basamac, pe care îl ținea pentru zile negre, nu l-a putut liniști.

– Măi, c-am să mă inciud, și la noapte am să-i ieu de piept pe clopotarii ceia!

Nopțile bătrînului Onache erau pline cu răfuieli de tot felul. Nu era el bătăuș de felul lui, dar aici, în singurătatea cîmpurilor, își pierduse somnul. Trecea multă vreme după ce se culca, începea să-l doară coastele, și somnul nu mai vine. Ca să-i treacă de urît, cum stătea el așa culcat, începea a le vîntura pe cele multe cîte-au fost în viața lui.

Firește, nu toate au fost așa cum ar fi vrut el să fie. Își amintea de cîte ori a fost nedreptățit, și-i amintea pe toți cei care i-au scuipat în suflet, se mai întorcea o dată la Bursucii care, tot fosăind pe prispe și făcînd o prostie după alta, amu umblă din casă în casă și petrec, pe cînd el, care le-a salvat sămînța neamului și i-a scos în lume, o ajuns paznic la niște roți de fier de care nu are nimeni nevoie.

Amintindu-și-i pe toți cei care mai mult sluțesc lumea decît o înfrumusețează, îi tot aduna, îi tot așeza unul lîngă altul, pînă umplea bordeiul. Lume de pe lume se aduna – copiii cu care

păscuse cîndva vacile, băieți cu care umblase pe la șezători, feldfebeli în armata țarului, caporali din Oltenia, șefi din satul lui și șefi mari din raion.

Cum îi vedea pe toți grămadă, Onache închidea bine ușa bordeiului, alegea o despicătură grea și pornea spre dînșii:

– Voi ce-ați vrut de la mine, făcea împricinat, mama voastră și răzmamă!

Începea a lovi în stînga și-n dreapta și, maică sfîntă, ce mai uciganie era în bordei! Cărăbuș sufla adînc, din plin, picături grele de sudoare călătoreau pe fruntea-i încrestată de zbîrcituri. Cînd ostenea, de nu-și simțea mîinile pînă la coate, le făcea tuturor semn cu sprînceana spre ușă, mătura toată adunătura ceea afară, după care, cu cinstea curată, cu sufletul răzbunat, se întindea sub plapumă și adormea.

Ca să scape de clopotnițe, badea Onache s-a apucat într-o seară să se răfuiască cu acele multe lepădături pe care le-a cunoscut de-a lungul vieții, dar, ce s-o fi întîmplat la mijloc, că de data asta nu i-a mers. Oricît nu s-ar fi chinuit, nu putea scoate nici o secătură din ceața îndepărtată, ca s-o bage în bordei.

Iată însă că, așa cum stătea întins pe scînduri și se gîndea ce-ar mai putea face el, ca să-și adune dușmanii grămadă, deodată aude cum scîrțiie ușa bordeiului, și nu atît îl vede, cît îl simte pe cel de intră. O viață de om a trecut de atunci, dar îi mai ține minte pașii. Știa cum o să deschidă ușa, cum o să-și dreagă glasul, pășind pragul, cum o să-și scoată cușma brumărie....

– Iaca, bre Onache, am venit la tine...

Din fragedă copilărie, Haralampie, fiind mai năzbîtios și mai nerăbdător, nu avea răbdare pînă va fi ieșit Onache din casă, și venea mai totdeauna după dînsul. Venea să-l îmbie la scăldat, la păscut caii, la furat mere. Venea să-l ia la fete. Acum o fi venit, Buliharul naibii să-l ia pe lumea cealaltă...

Adînc mișcat, Onache s-a ridicat într-un cot, cu ochii umezi. Spre cumplita sa uimire, abea acum și-a dat seama că toți aceștia ani îl așteptă. Atît de drag i-a fost cîndva Haralampie acela, cu care s-a luat frate de cruce, atît de mișelește l-a trădat, atîta sînge rău i-a făcut mai pe urmă, că dintre toți dușmanii, pe care i-a avut în viața lui, Haralampie se ridica ca un munte. Iar muntele dușman nu poate fi. Muntele e munte.

Cine știe ce i-ar fi așteptat pe viitor, cum s-ar fi împăcat el într-un singur sat, de n-ar fi oprit, într-o noapte caldă de primăvară, o mașină militară acolo, pe dealul cel mic, lîngă casa lui Haralampie. Atunci, pentru prima oară a răsunat în Ciutura acea denumire de ținut, acel cuvînt sever, acea poartă de după care nici se vede, nici se aude – *Sibir*!

Ani mulți au trecut de atunci. O parte din cei duși s-au întors, dar au venit numai nevestele și copiii. Fireşte, cei care au putut supraviețui. Capii de familii, chiar la Păminteni, la îmbarcarea în trenuri, au fost separați de-ai lor, urcați în vagoane aparte și din clipa urcării în vagoanele acelea, nici o veste, de parcă nu în vagon, ci s-au lăsat la un fund de mare, și marea ceea îl cutremura pe Onache de fiecare dată, cînd și-l amintea pe unicul și neînduplecatul său dușman.

A se gîndi la el de rău nu-i mai permitea bunul-simț, a se gîndi de bine nu avea pentru ce, și l-a lăsat să i se piardă prin amintiri. Credea că – gata, s-a stins pentru totdeauna, dar iată că scîrțiie ușa bordeiului, și el îl cunoaște după umblet, după felul cum deschide, cum intră, cum își scoate cușma brumărie.

– Iaca, bre Onache, dat-a Domnul să ne mai vedem o dată...

– Bucuros și eu să te văd, măi Haralampie, cu toate că, la vîrsta noastră, oamenii se văd mai mult pentru a se ierta unul pe altul, și de-ai venit și tu să ne iertăm, eu unul zic: Dumnezeu să te ierte. Am avut noi ce-am avut, dar, de cum a dat nenorocirea peste voi în noaptea ceea, eu te-am avut mai mult de bine... Și dacă-i fi avînd și tu ceva contra mea, rogu-mă de mă iartă. Nu de alta, da ne-am luat cîndva frați de cruce, și nu e creștinește să ne urîm atît de mult și atît de crunt. Sîntem un neam prea mic pentru o ură atît de mare. Hai, vină să dăm mîna unul cu altul în semn de împăcare și iertare...

– Dumnezeu să te ierte, frate Onache, dar mîna nu pot să ți-o string, și nici tu pe-a mea nu o poți strînge...

– Pentru că ... de ce? a întrebat, uimit, Onache.

– Noi, acolo, în Ural, am fost coborîți sub munte să scoatem *rudă*.

– Ce-i aceea – *rudă*?

– Pietriș fieros, cu moarte în două.

– Poate fi așa ceva – pietriș cu moarte în două?!

– Și încă cum poate! Ne secera, măi Onăchele, și cădeam unul după altul ca lucerna pe vremea coasei. Țineam două trei zile, cei mai voinici pînă la o săptămînă.

– De ce mureați? De năduf? Vă nădușeați acolo, sub pămînt?

– Radiația ne distrugea.

– Ce făcea ea cu voi?

– Ne storecea viața.

– Cum?!

– Prin sudoare. Curgea apa de pe noi cu găleata...

– Fereașcă Dumnezeu de așa ceva... La noi în sat, după ce v-au deportat atunci, cu cîteva săptămîni în ajunul războiului, lumea deseori se tot întreba – pe unde or fi fiind ei, sărmanii? Vă gîndeați și voi, acolo sub pămînt, la Ciutura noastră?

– Noi, măi Onăchele, pentru amintiri nu mai aveam nici putere, nici timp, dar cînd mă înecam în propria sudoare pe niște rogojine, acolo sub pămînt, și simțeam că gata, s-a zis cu mine, apoi te-am visat în toropeala ceea din naintea morții.

– Cum anume m-ai visat?

– S-a făcut că ai coborît tu acolo la noi, te-ai aplecat asupra mea și mi-ai șoptit – ai văzut ce-ai făcut, măi Haralampie?? Că atunci, în mijlocul lutăriei, pe dealul cel mic, dacă nu mi-ai fi întors cămeșa cu care ne-am luat frați de cruce, nu mai ajungeai tu pe-aici... Eu te-aș fi apărat de toate. Și de-atunci duhul meu umblă și te caută, ca să-ți ceară iertare...

– Vin la mine să te cuprind, frate Haralampie, că eu cămeșa ta, dacă mai ții minte, nu ți-am întors-o, am păstrat-o amintire și te-am socotit dintotdeauna frate.

– Mulțumesc, dar... nu mă pot apropia de tine.

– De ce?

– Radiația.

– Păi, după cîte înțeleg, ea o rămas acolo, sub munții Ural...

– Hei, de-ar fi fost el așa... Că tu nici nu știi cei aceea radiație.

– E adevărat. Nu știu.

– Ei bine, află de la mine că, după ce îți ia viața, ea rămîne în oseminte tale, și se duce cu oseminte cu tot în mormînt.

– Și... cît ține ea acolo?

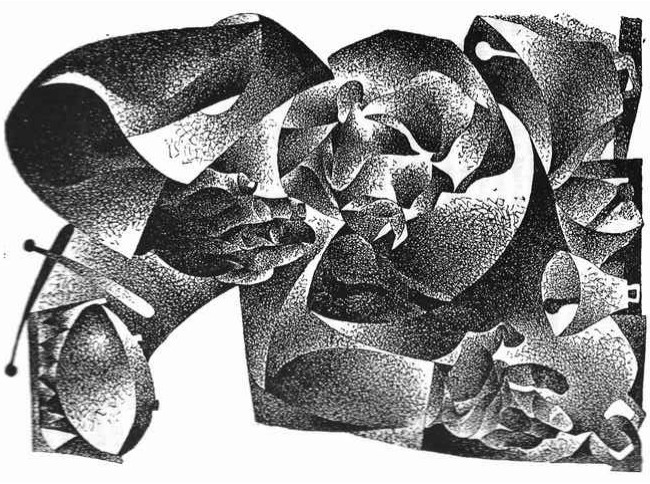

– Pînă distruge şi osemintele. Mii de ani rămîne acolo...

– Doamne, a zis Onache cutremurat, ridicînd faţa către cer. Iartă-ne pe noi amîndoi şi primeşte-ne sub aripa Ta...

Cele treizeci de clopotniţe au blagoslovit cu glasul lor de aramă împăcarea celor doi fraţi creştini, şi-au tot sunat şi sunat, pînă a început a se lumina de zi. Dimineaţa în bordei nu mai era nimeni. Musafirul plecase.

E marele nostru noroc, s-a gîndit Onache, că am fost şi rămînem creştini. Pentru prima oară în viaţă a încercat să-şi închipuie propriul său botez. Se născuse la sfîrşitul iernii, prin februarie.Iernile ţăranii o duc greu. Şi iată că doi oameni săraci, pe vreme de viscol au înfăşurat în ce-au putut un copil sugaci, şi l-au dus la biserieuţa din sat să-l boteze.

O fi tras, pesemne, clopotul în ziua ceea, şi clopotul cela l-a ţinut minte, i-a tot urmărit soarta şaptezeci şi ceva de ani, şi acum, cînd a fost să-i vină ceasul, el, clopotarul, îndurerat, împreună cu clopotele din satele vecine, prevesteşte cu jale apropierea sfîrşitului Mare este Dumnezeu!

* * *

Onache şede pe scăunaş în bordei şi zîmbeşte fericit de marea pace sufletească ce l-a cuprins, dar într-un tîrziu i s-a părut că cineva scînceşte la uşă. Asta era prea din cale-afară. Plînsetul cela începu să strice oarecum dangătul biruitor al clopotelor, iar, pe de altă parte, biata inimă a lui Onache o viaţă întreagă tresălta cînd auzea un copil plîngînd.

– Care-i acolo, bre? De ce nu intri?

Scîncetul a amuţit. Uşa era întredeschisă – o împingi cu piciorul şi intri, dar, ca să vezi, nu intră. Afară ploua, o ploiţă rece de toamnă şi atunci badea Onache s-a ridicat de pe scăunaş, a deschis larg uşa.

– Tu eşti, măi ciocîrlane?! Doamne, era cît pe ce să uit de tine...

Fireşte, era el, ţigănaşul, cu o tobă mare, răzmuiată de ploaie. Nu l-a părăsit, i-a rămas credincios pînă la urmă, dar acum o fi simţit că vine sfîrşitul stăpînului şi-şi deplîngea soarta. Ce se face el, rămînînd de unul singur, în pragul iernii, în mijlocul acestor pămînturi părăsite?

– Las', măi copile, prin atîtea am trecut noi cu tine, pe atîtea-le-am tot descurcat, să nu ne descurcăm şi de data asta?!

A aprins în cuptoraş nişte vreascuri, şi-a uscat ţigănaşul, i-a uscat şi toba, şi beţişoarele cu care bătea în ea. Pe la zori ploaia a contenit, dar drumurile mai erau încă răzmuiate şi au mai stat o bucată de zi în bordei.

Au făcut o mămăliguţă cu brînză, au găsit şi o fărîmă de şorici pentru jumere, au ospătat în doi.

– Ştiusem eu, măi băiete, un sat frumos şi vrednic pe aici prin părţile iestea. Amu nici pomeneală de dînsul, dar am să te duc şi-am să te las pe locul cela, pentru că, cred eu, dacă va mai răsări cîndva ceva acătării, tot pe locul cela o să răsară.

Pe la chindii, luîndu-şi pufoaica, ceaunaşul şi scăunaşul cu trei picioare, badea Onache a pornit prin cîmpurile goale, răzmuiate de ploaie, spre casă. Venea încet, domol şi istovit, de parcă ar fi făcut o arătură grea de ani de zile. Pămîntul era un cat şi tare ca piatra, caii erau slabi şi necăjiţi, plugul vechi şi ruginit.

În cei ani de arătură erau vremuri cînd i se ura totul pe lume şi-i venea să-şi lepede brazda, să se ducă unde l-or duce ochii dar nu s-a lăsat înfrînt.

„Ară şi samănă şi vei avea dreptate", i-a spus destinul în ziua naşterii sale, şi el o lungă viaţă de om a tot arat pămîntul palmă cu palmă, a semănat cît a putut, dar dreptatea, mă rog, ca dreptatea. Acum sosise rîndul altora să are, să semene, să-şi caute dreptatea.

Venea încet, depănîndu-şi ostenelaa, îşi lua rămas bun de la arături, de la semănături, de la cîmpurile în aşteptare, şi se gîndea în sinea lui: e mare lucru cînd omul nu poate ajunge cu mintea chiar la toate. Uite, trece prin cîmpul gol un moşneag cu un ţigănaş în urmă, ba urcă un deluşor, ba coboară o vălcică dar ia cearcă şi află de unde vin şi încotro se duc!

Amurgul fură cîmpia umedă, o tot învelește în umbrele sale și rămîn numai zece paşi în urmă, zece paşi în faţă, iar restul e topit de tainele nopţii. Şi-s mari, şi-s grele nopţile de toamnă în cîmpie. Ai cer destul deasupra ta, pămînt însă deloc – numai o singură fărîmă cît să pui piciorul, şi picioru-ţovăie, nu crede.

E noapte, e liniște în jur. Glodul suge pașii trecătorului și clefăitul mersului sună singuratic în fundul văilor. Apoi se deșteaptă fabricile de zahăr în Cîmpie. Se aprind și sună toate laolaltă, de parcă s-ar fi înțeles din vreme, de parcă ar fi zăcut de-o singură boală.

După care vuietul lor se stinge și iar e liniște în cîmpie, numai vîntul fluieră în firele de telegraf și se aud pașii unui trecător întîrziat la drum.

* * *

Și, totuși... E un tablou frumos și măreț, un om trecînd prin cîmpul gol, întorcîndu-se după o muncă grea la casa lui. Arătura a fost cum nu se mai poate de grea. Pămîntul uscat de secetă, împărăginit, caii slăbuți, un plug ca vai de dînsul, dar, slavă Domnului, a scos-o la capăt cum a putut.

Onache ba vine în lungul pămînturilor, ba o cîrnește și le ia de-a curmezișul – și tot vine, și îi place grozav cum pășește el, încet, fără grabă, dar simte sporul mersului. Ș-ar fi tot mers el așa, liber și independent, mult și bine, de nu s-ar fi pomenit deodată că mîna dreaptă caută prin buzunare cheița de la lăcată.

Asta însemna că Ciutura e undeva pe-aproape. Nu s-a oprit locului să caute în jur, să vadă ce și cum – las' că mîna dreaptă știe ea mai bine, și dacă a pornit după cheiță, înseamnă că-i aproape și casa.

Vîntul a început a aduce de peste deal fum din fumul cinei unui sat. Fiert, prăjit, murat. Se auzeau bătînd cînii, se auzeau glasuri pe ici, pe colo, iar Onache tot venea cu capul în pămînt, furat de gîndurile lui. De abia cînd de după o muchie de deal au răsărit, oarecum pe neașteptate, casele de la marginea satului, de abia atunci Onache s-a oprit să răsufle.

Cheița, mă rog, ca cheița, dar vorba e că ce ne așteaptă pe noi acolo, în cuibarul cela rece și pustiu? Înfierbîntat de drum, s-a zgribulit puțin, căci începuse a-l cam fura frigul, dar, amintindu-și de despicăturile uscate ce le avea în tindă și de minunea de cuptor ce-l aștepta de atîta vreme, a făcut deodată: uuuhhh! – cum fac, de obicei, oamenii degerați, intrînd la cald și așezîndu-se la vetrele lor.

* * *

Primul chibrit, ca să vezi, nu se aprinde. Îi sare o jumătate de gămălie, cealaltă abia se rumenește, și Cărăbuș se gîndește că, pesemne, iar o să pornească ploile – cum o întoarce în ploi, chibriturile și sarea prind jilăveală. Al doilea chibrit s-a stins, pare-se, înainte de-a fi ajuns bine la cutie, în schimb al treilea, după cum i se și cuvine celui de-al treilea, a fost bun.

Bobul flăcării aprinde o așchie subțire de la marginea cuptorului. O limbuță de lumină, abia răsărită, prinde a linge o despicătură de mii de ori mai mare. O tot suge, o tot mirosе, o tot încearcă la dinte, dacă – degeaba. Cărăbuș începe a alege din cutie un alt chibrit, dar în ultima clipă picătura de flacără, văzînd reaua, lasă despicătura în pace, culege două-trei așchii, mai crește puțin și, voinicuță, iar se întoarce la despicătură.

– Așa e. Cînd vezi că nu poți, odihnești oleacă, și le ei pe toate de la început.

Focul, orișicum, e zămislit. Cuptorul e numai umbre și în casă frigul mai e stăpîn, dar un șirag de mărgele fierbinți s-au risipit pe sub vreascuri și punînd mînă de la mînă scurmă, sapă, robotesc. Aici cearcă, dar nu le merge, colo le merge, cu toate că nici n-au încercat. Și se tot înghesuie, și se hîrjonesc, dar cînd prea se iau cu joaca, au destulă minte s-o lase mai moale.

De undeva de departe se aude coborînd greoi din umbre focul cel mare, și limburțele fierbinți nu-și mai pot afla loc în cuptor. Ele erau cele care au pregătit drum focului cel mare, și tot ele se tem de venirea lui. Păi, dacă vine tata-focul, cu noi cum rămîne?!...

Hai, dar, cît nu e tîrziu – noi încoace, noi încolo; noi și numai noi. Pe toate le fac ușor, în glumă, și tot cresc, se înfiripă, dar minte n-au deloc – numai joacă, numai nebuniile îs de capul lor.

Urmărindu-le, Onache începe a-și aminti propria sa copilărie. Cîte taine, cîte frumusești, cîte farmece văd ochii copiluluil Cu cîtă dibăcie viața prinde acest început de mirare și-l tot crește, și-l tot duce înainte; pesemne, fără aceste ființe

minciuni, fără joacă, nici viața nu se leagă, nici focul în cuptor nu se poate face.

Pe urmele copilăriei vine tinerețea și-i ia locul fără prea multă vorbă. Fugi de-aicea, măi mucosule, să nu te mai văd. Copilăria se duce rușinoasă, iar tinerețea se zbuciumă de la bun început, își pune pe umeri tot ce i se nimerește, să vadă toți în jur cît e de voinică, cît poate ea duce.

Nebunie, curat nebunie, dar, fără nebuniile iestea ale tinereții, cine știe, poate că prin peșterele celea primitive am fi trăit și azi. Focul se zbuciumă, focul se învață pe sine însuși, focul vrea să le afle pe toate. Ar părea că ce mare lucru e la mijloc – ici e cuptorul cu lemne, colo vine cahla, pe unde iese fumul afară. Prinzi în brațe, legi în flăcări tot ce arde și *uperiod*!

Dacă nu, focul cel tînăr ține neapărat să le descopere singur pe toate. Și, ba se lasă pe spate și se uită în întunericul nopții, ba miroase vînt venit de afară, ba se ridică în vîrful labelor, se chiorăște sus prin cahlă. Înfricoșat de cele văzute, se întoarce înapoi. Își vede cumincior de treburi, dar nu poate uita că a fost undeva și a văzut ceva. Se tot apropie de cahlă, se tot porăie pe acolo, apoi, deodată – zdup! – și nu mai arde focul în cuptor. A fugit pe cahlă afară.

Onache pipăie chibriturile în buzunar, dar nu se grăbește – știe el și jocul ista. Cîteva despicături, tivite cu scîntei pe la margini, luminează prin întuneric, cîa flacăra să-și poată găsi calea întoarcerii. Și, într-adevăr, încă o dată – hup! – și iar e lumină în casă, iar arde focul.

De data asta însă flacăra, simțindu-se vinovată de fuga sa, devine cuminte, harnică cum nu se mai poate. Și tot adună, tot leagă despicăturile una de alta. E o muncă grea, istovitoare pentru o făptură atît de fragedă, dar ea muncește din răsputeri, muncește pentru că i-i drag să muncească, muncește, pentru că asta se și numește viață, și în trudele istovitoare nici nu prinzi de veste cînd s-a dus tinerețea.

Acum cuptorul e numai pară, numai vuiet, numai spuză fierbinte și scîntei. Despicăturile stau întregi, dar focul se zbate ca o mare, le cuprinde și începe a le ruguma. Nemărginita lui putere se desface din baierile sale și cuptorul urlă, gemo, e numai

dragoste, numai ură, iar el se plînge că nu-i ajunge nici dragoste ca să-l mistuiască, nici ură ca să piară.

Onache Cărăbuș stă la pîndă. Cu ochii larg deschiși, cu sufletul oprit a mare mirare, urmărește cuptorul țintă. Vrea să vadă ce se va alege pînă la urmă. Puterea, miracolul puterii e cel care a mișcat totul din loc, puterea a fost dintotdeauna la temelia tuturor furtunilor, ce-au bîntuit pe fața pămîntului.

Are ceva magic în sine puterea. Onache a vrut totdeauna să afle cînd, cum, de unde vine și încotro se duce ; era, poate, una din cele mai mari taine ce nu se lăsau prinse de mintea lui. Se întreba de fiecare dată: o să rămînă în picioare puterea asta pînă să obțină ceea ce ar fi vrut, ori se va prăbuși pe drum, se va alege ceva din munca ceea, ori se va duce totul pe cahlă?

Slavă Domnului, s-a înfăptuit. Flacără în cuptor nu mai este, topind despicăturile cele mari, s-a topit și pe sine însăși. Abia mai fumegau pe la margini cîteva cioturi, dar cuptorul e numai jăratic. Nu arde nimic, ca să zici că arde, dar frige cum nu se mai poate. Minunea puterii s-a făcut mare, s-a copt, a dat de fund.

Peste tot, jur-împrejur o fierbînțeală nemaipomenită. S-au trecut toate – copilăria cu jucării, tinerețea cu nebunii, cu zbenguieli de tot felul, maturitatea cu munca cea fără de capăt. Acum toate au ajuns acolo unde trebuia să ajungă, la porunca zămislirii sale. O cunună de cărbuni călîți zace pe vatră – ba se întunecă, ba iar se aținâ, și iată că, printr-un joc ciudat al luminii și umbrelor, din cununa ceea de cărbuni fierbinți se desprinde chipul drag, chipul credincios al vrednicului tovaraș de altădată...

– Vai de mine, și eu de cînd te caut și te chem...

Molda șade cuminte, șade frumos încolăcită pe vatra pe care a tot copt Tincuța pîine de și-a ținut casa. Șade așa cum s-a așezat ea atunci, cînd a intrat în ograda lor pentru prima oară. Cu coada uitată la întîmplare, cu botul pe labe, cu ochii triști, cu fruntea îngîndurată.

Atîta credință și-atîta tristețe a zămislit Domnul într-însa, că ți se topește inima de dragoste, și mîna bătrînului Cărăbuș se ridică de pe genunchi, pornește spre Molda cu o ultimă mîngîiere,

dar nu se poate, vai, nu se poate, că acolo unde-i ea, acolo arde totul...

– Doamne, de-amu așa bucurie...

Onache suspină adînc, fericit cum nu se mai poate. Ca să vezi, scris le-a fost să se mai întîlnească o dată. Cuptorul fierbinte a scos de prin pereți duhul casei în care și-au trăit ei viața. Curg șiroaie de lacrimi pe obrazul zbîrcit, nebărbierit, pentru că drumul a fost lung și viața a fost mare. Două războaie mondiale, o revoluție, un Nistru revărsat de primăvară, un cîmp trudit din primăvară și pînă toamna tîrziu, an de an, o vrednică și cuminte femeie, trei copii – și toate acestea în numai o singură viață de om!

Iată însă că în toiul cugetărilor, în ultima clipă răsare – nici că mai știi cum și de pe unde! – un fluturaș negru. Se repede așa, din zbor, prin gura cuptorului și, de fierbințeala cea mare, prinde a se zbate. Ba se lasă pe-o ureche, ba pe coada mult pătimitei Molde. Cînele își tremură blana, scutură fluturele, dar parșivul zboară cît zboară și iar se lasă pe dînsa.

Îngrijorat, Cărăbuș se gîndește cum ar face ca să-l scoată de acolo, dar, pînă se chitește cum să apuce mai bine vătrarul, mai apare un fluture. Se întîlnesc, se miroase, se împerechează pe-o margine de cărbune fierbinte. Într-o clipă fată, își cresc puii, și cînd te uiți mai bine, cuptorul e numai fluturi negri.

Au împresurat cu aripioarele lor și botul, și grumajii, și coada Moldei, acum ea nu-i mai poate scutura. Au îngropat-o, sărmana, de vie. Onache se repede cu vătrarul în ajutorul ei, dar focul încet, treptat-treptat, se stinge. Se face liniște, și întuneric, și pustiu în casă.

– Ia-te bre!

Era o poveste veche la mijloc : toate vin și toate trec pe lumea asta, dar Onache nu se putea împăca cu așa ceva. Dacă totul a fost atît de frumos și atît de bine, se poate să nu rămînă chiar nimic pînă la urmă? Ce-i cu fluturași ceia? De unde s-or fi luat, cine-o fi fiind? Sînt prietenii sau dușmanii noștri?!

Nedumerit, iese în tindă, mai aduce un braț de despicături, și totul începe din nou. Zburdă fericit un pui de flacără, pe urmă vine tinerețea, apoi în cuptor e numai muncă grea, și cînd focul

ajunge la dezlegare, cînd pare că nimic nu se mai poate asemăna cu dinsul, vin niște fluturi și totul sfîrșește. Munți să-i fi cărat acelui foc, că i-ar fi aprins, mări să-i fi adus, că le-ar fi înghițit, dar vine o batjocură de fluture și îl acoperă, și îl înăbușă, și totul sfîrșește, de parcă nici nu ar fi fost.

Asta de acum i s-a părut ciuturеanului prea din cale-afară. Pesemne că n-o fi prins el vreo mișcare în toată afacerea asta, și bătrînul iese în tindă, bîjbiie prin întuneric, dar lemnele pe care le-a avut pregătite din vreme s-au sfîrșit. Nu se mai putea însă opri, și mai toată noaptea a făcut focul.

A cărat în cuptor gărduceanul dinspre drum, poarta cea mare, portița și cele cîteva laițe pe care le avea în casă. Despicături uscate, bune pentru foc, ori măcar vreascuri, ori măcar bețe de răsărită – asta a fost ultima lui rugăciune către cer. Dear mai fi găsit două-trei scînduri, el, te pomenești, ar fi răzbătut prin noaptea ceea, dar nu le-a avut și focul s-a stins.

Cam pe după miezul nopții s-a stins focul, iar pe la apriusul zorilor s-a stins și Onache. A murit pe acelaș scăunaș josuț, cu vătrarul în mînă, cu fața spre cuptor. Și chiar mort fiind, el mai rămînea să stea pe scăunaș, și numai fruntea îi scăpătase jos pe piept, de parcă bătrînul făcea ultima încercare de a pătrunde în miezul acestei minuni – te aprinzi dintr-o nimica toată, topești o lume cu flacăra sufletului tău, dar vine un fluture negru și te stinge, te îngroapă, te duci și nu mai ești.

* * *

Cîmpia Sorocii...

O fi fost cîndva pe aici, cu mii și mii de ani în urmă, o mare limpede și blîndă. O fi secat încetul cu încetul, s-o fi călătorit prin alte părți, dar s-a tot dus, lăsînd cîmpiei moștenire chipul larg cît o suflare de cer, cu valuri abia-abia însemnate.

Or fi crescut pe aici, odată demult, păduri adînci și dese. Le-o fi ars vreun pojar, le-o fi pustiit vreo furtună, dar s-au dus, și numai largul cîmpiei mai mustește un dor străbun după ele, cercînd în fiecare primăvară să lege un freamăt verde peste trupul său pîrjolit.

S-or fi înălțat pe aici, cîndva demult, un cîrd de munți cu crestele cărunte, răcorite sus, în albăstrimea cerului. Vremea i-o fi măcinat, cutremure mari de pămînt le-or fi crăpat temeliile, dar s-au dus munții, și numai păsările cîmpiei rătăcesc zile întregi undeva sus, printre nouri, căutînd piscurile mîndre de altădată.

Cîmpia Sorocii...

O zare rotundă de horboțică albastră, întinsuri largi, fermecătoare, o soartă grea și încurcată, un suflet blînd, împovărat de propria sa bunătate – atîta primește acest fiu al pămîntului în ziua nașterii sale, atîta poate porunci pe patul de moarte, căci – vede sfîntul Dumnezeu – nici mai mult n-a avut, nici mai puțin n-a vrut să aibă.

1967